

**GENÇ İŞSİZLERİN SOSYO-EKONOMİK SORUNLARINA
İLİŞKİN BİR İNCELEME
-SİVAS ÖRNEĞİ-**

89546

Siret KARASOY

**Cumhuriyet Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü**

Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Yönetim ve Çalışma Sosyolojisi Bilim Dalı İçin Öngördüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Olarak Hazırlanmıştır.

Tez Danışmanı:
Doç. Dr. Feramuz AYDOĞAN

89546

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

Sivas-1999

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

İşbu çalışma, jürimiz tarafından Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Yönetim ve Çalışma Sosyolojisi Bilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan.....

Üye.....

Üye.....

Onay:

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

...../...../1999

.....

İÇİNDEKİLER

TABLolar DİZİNİ	VII
KISALTMALAR	XII
ÖZET	XIII
ABSTRACT	XV
GİRİŞ	1
BÖLÜM I : KAVRAMSAL ÇERÇEVE	4
I. İSTİHDAM VE İŞSİZLİKLE İLGİLİ KAVRAMLAR	5
1. İstihdamla İlgili Kavramlar	5
1.1. Çalışma Çağındaki Nüfus , Bağımlılık Oranı ve İşgücü.....	5
1.1.1. Çalışma Çağındaki Nüfus.....	5
1.1.2. Bağımlılık Oranı.....	6
1.1.3. İşgücü Miktarı	6
1.2. İstihdam Seviyesi	7
1.3. İstihdam Tipleri	8
1.3.1. Tam İstihdam.....	8
1.3.2. Aşırı İstihdam.....	9
1.3.3. Eksik İstihdam.....	9
2. İşsizlikle İlgili Kavramlar	9
2.1. İşsizlik.....	9
2.2. İşsizlik Tipleri.....	10
2.2.1. Açık İşsizlik	11
2.2.2. Gizli işsizlik	15
2.2.3. İşsizlikle İlgili Diğer Kavramlar.....	17

II. GELİŞMİŞ VE GELİŞEN ÜLKELERDE İŞSİZLİK	19
1. Gelişmiş Ülkelerde İşsizlik.....	19
1.1. Gelişmiş Ülkelerde İşsizliğin Nedenleri.....	19
1.1.1. Klasik Kuram	19
1.1.2. Ekonomik Dalgalanmalar Kuramı	20
1.1.3. Toplam Talep Kuramı	20
1.2. Gelişmiş Ülkelerde İşsizliğin Çeşitleri.....	20
1.3. Gelişmiş Ülkelerde İşsizliğin Seyri.....	21
2. Gelişmekte Olan (Gelişen) Ülkelerde İşsizlik.....	23
2.1. İşsizliğin Başlıca Sebepleri.....	23
2.1.1. Sektörler Arası Ücret Farkları	24
2.1.2. Şehirleşme.....	24
2.1.3. Hızlı nüfus artışı.....	25
2.2. Gelişen Ülkelerde İşsizliğin Ortak Özellikleri.....	25
3. Türkiye’de İstihdam ve İşsizlik.....	26
3.1. Nüfus Miktarı ve Bünyesi.....	26
3.1.1. Nüfusun Miktarı ve Artış Hızı.....	26
3.1.2. Nüfusun Bünyesi	28
3.2. Türkiye’de İşgücü	30
3.2.1. İşgücüne Katılma Oranı	30
3.2.2. İşgücünün Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	34
3.3. Türkiye’de İşsizlik	35
3.3.1. İşsizlerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	36
3.3.2. İşsizlerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	38
3.3.3. İş Arama Sürelerine Göre İşsizler.....	39
3.3.4. Aranılan Meslek Türlerine Göre İşsizlik.....	40
III. GENÇ İŞSİZLİĞİ.....	42
1. Genç İşsizlikle İlgili Kavramlar	42
1.1. Genç Kavramı.....	42
1.2. Genç İşçi.....	43
1.3. Genç İşçi Benzeri Kavramlar.....	45
1.3.1. Çocuk.....	45

1.3.2. Çıracak	46
1.4. Genç İşsiz	47
2. Gençlerin İşsizlik Sebepleri.....	48
2.1. Ekonomik Durgunluk	48
2.2. Demografik Faktörler	49
2.2.1. Nüfus	49
2.2.2. Yaş	50
2.2.3. Cinsiyet.....	50
2.2.4. Şehirlere Göç.....	51
2.3. Yapısal Faktörler.....	51
2.3.1. Gençlerin Çalışma Karşısındaki Tutumu ve Temayülleri.....	51
2.3.2. İşverenlerin Eğilimleri	53
2.3.3. Eğitim	53
2.3.4. İstihdam Giderleri.....	54
2.3.5. İstihdam Güvenlik Önlemleri	55
2.3.6. Asgari Ücret Uygulaması.....	56
2.3.7. Emeklilik Yaşı	56
3. Türkiye'de Gençlerin İşsizliği	57
3.1. Gençlerin İşgücüne Katılması.....	57
3.2. Gençlerin İşsizliği	60
IV. İŞSİZLİĞİN TOPLUMSAL ETKİLERİ.....	63
1. Toplumsal Ahenk ve İşsizlik	63
2. İşsizliğin Neden Olduğu Sorunlar.....	66
2.1. Kent İşsizliği ve Marjinal Kesim	67
2.2. İşsizlikle İlgili Sorunlar.....	68
2.2.1. Değer Yargılarında ve Kültürde Deprem.....	68
2.2.2. Suçluluk Eğiliminin Artması.....	69
2.2.3. Kötü Alışkanlıklar	69
2.2.4. Boş Zamanları Değerlendirme Sorunu	70
2.2.5. Aile İçi Huzursuzluk.....	71
3. Genç İşsizliğin Sosyo-Psikolojik Boyutları ve Suçluluk.....	71

BÖLÜM II : ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ..... 73

1. Araştırmanın Amacı Ve Önemi.....	74
1.1.1. Araştırmanın Amacı.....	74
1.1.2. Araştırmanın Önemi	75
2. Araştırmanın Evreni ve Örneklem.....	76
2.1.1. Araştırmanın Evreni.....	76
2.1.2. Örneklem.....	78
3. Araştırmanın Sınırlılığı.....	78
4. Araştırmanın Varsayımları.....	79
5. Kullanılan Yöntem Ve Teknikler.....	79
6. Anketin Hazırlanması ve Uygulama.....	80
6.1. Araştırma Taslağı.....	80
6.2. Soruların Hazırlanması.....	80
6.3. Anketin Öndenemesi.....	81
6.4. Anket Uygulaması.....	82
7. Araştırmanın Değerlendirilmesi.....	82

BÖLÜM III : ARAŞTIRMA ALANINA İLİŞKİN BİLGİLER..... 83

1. Sivas'a İlişkin Bilgiler	84
1.1. Genel Bilgiler	84
1.2. Ekonomik ve Sosyal Göstergelerle Sivas	85
1.2.1. Eğitim ve Okur Yazarlık	85
1.2.2. Sağlık.....	86
1.2.3. Çeşitli Göstergeler	87
1.3. Sivas Ekonomisi	89
1.3.1. Tarihçe ve Önemli Kuruluşlar	89
1.3.2. Sivas İlinin Sektörel Yapısı.....	91
1.3.3. Sivas İlinin İthalat Ve İhracatı.....	93

2. Nüfusun Yapısı ve Nitelikleri.....	93
2.1. Nüfus Miktarı ve Artış Hızı.....	94
2.2. Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı.....	95
2.3. Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	96
2.4. Nüfusun Kırsal ve Kentsel Dağılımı	97
2.5. İç Göç.....	99
3. Sivas'ta İstihdam.....	102
3.1. Nüfusun Yaş Grupları itibariyle Dağılımı.....	102
3.2. Sivas'ta İşgücü.....	103
4. Sivas'ta İşsizlik.....	104
4.1. Nüfus Sayımı ve İİBK Verilerine Göre İşsizlik	105
4.1.1. Nüfus Sayımlarına Göre Sivas'ta İşsizlik	105
4.1.2. İİBK Verilerine Göre Sivas'ta İşsizlik	105
4.2. İşsizlerin Sosyo-Ekonomik Nitelikleri	106
4.2.1. İşsizlerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı.....	107
4.2.2. İşsizlerin Eğitim Dağılımı	109
BÖLÜM IV : ARAŞTIRMADA ELDE EDİLEN BULGULAR.....	112
1. Genç İşsizlere İlişkin Bulgular.....	113
1.1. Cinsiyet	113
1.2. Yaş	113
1.3. Eğitim.....	114
1.4. Genç İşsizlerin Doğduğu Yer.....	116
1.5. Sivas'ta bulunma süresi.....	117
1.6. Medeni Durum.....	118
1.7. Çocuk Sayısı.....	118
1.8. Genç İşsizlerin Ailedeki Yeri.....	119
2. Genç İşsizlerin Ailesiyle İlgili Bulgular	120
2.1. Aile Tipi ve Büyüklüğü.....	121
2.2. Anne-Babanın Mesleği.....	124

2.3.	Anne-Babanın Eğitim Durumu	126
2.4.	Ailede Çalışanlar	127
2.5.	Ailenin gelirleri	128
2.6.	Ailenin Toplam Aylık Geliri	130
2.7.	Konut Sahipliği	130
2.8.	Sosyal Güvenlik	131
3.	İşsizlik ve Çalışmaya İlişkin Bulgular	132
3.1.	Son hafta İçindeki Çalışma	132
3.2.	İş Arama Durumu	133
3.3.	İş Aramaya Başlanıldığındaki Durum	135
3.4.	İş Arama Yolları	136
3.5.	Genç İşsizlerin Aradığı İş Türü	139
3.6.	Daha Önce Çalışılan İşler	140
3.6.1.	Daha Önce Bir İşe Sahiplik	140
3.6.2.	Daha Önce İşi Olanların İşsizlik Süresi	140
3.6.3.	Daha Önce Çalışılan İşler	141
3.7.	İşsizlik Sebebi ve İş Bulma Umudu	142
3.7.1.	Genç İşsizlerin Vasıf Durumu	143
3.7.2.	Vasıf Kazanma-Geliştirme Yolları	144
3.7.3.	İşsizlik Sebebiyle İlgili Görüşler	144
3.7.4.	İş Bulma Umudu	146
3.7.5.	Arzu Edilen İş Türü	147
4.	İşsizliğin Sosyal ve Psikolojik Etkileri	148
4.1.	Genç İşsizlerin Üzerindeki Baskılar	149
4.2.	Ailenin Tutumu	149
4.3.	Çevreyle İlişkiler	150
4.4.	Genç İşsizlerin Psikolojik Durumu	151
4.5.	Geleceğe İlişkin Düşünceleri	153
4.6.	İşsizliğin Sebep Olduğu Sorunlar	154
4.7.	Genç İşsizlerin Harcama Kaynakları	155
5.	Genç İşsizlerin İlgi Alanları ve Alışkanlıkları	156
5.1.	Kötü Alışkanlıklar	156

5.2. Kötü Alışkanlık İşsizlik İlişkisi	157
5.3. Şans Oyunlarına İlgisi.....	158
5.4. Genç İşsizlerin İlgil Alanları	159
5.5. Boş Zaman Değerlendirme	160
5.6. Örgütlü Sivil Faaliyetlere Katılım.....	161
5.7. Gençlerin Ülke Problemlerine İlişkin Görüşleri	161
BÖLÜM V : DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	164
1. İşsizliğin Toplumsal ve Bireysel Boyutları	165
2. Araştırma Bulgularıyla Genç İşsizler	166
2.1. Genç İşsizlere İlişkin Bulgular	166
2.2. Genç İşsizlerin Ailelerine İlişkin Tesbitler.....	168
2.3. Genç İşsizlerin İşsizliğine İlişkin Tesbitler	170
2.4. İşsizliğin Sosyal Etkilerine İlişkin Tesbitler.....	173
2.5. Genç İşsizlerin İlgil Alanlarına İlişkin Tesbitler.....	174
3. Sonuç ve Öneriler.....	176
KAYNAKÇA	179
EKLER	187

TABLolar DİZİNİ

BÖLÜM I

Tablo I- 1- Ülkelere Göre İşsizlik ve İşsizlik Oranları.....	22
Tablo I- 2- Sayım Yılları itibariyle Nüfus ve Artış Hızı	27
Tablo I- 3- Türkiye’de Nüfusun Yaş Grupları İtibariyle Dağılım	28
Tablo I- 4- Bağımlılık Oranları.....	29
Tablo I- 5- Ülkelere Göre İşgücü ve Katılma Oranları.....	31
Tablo I- 6- Yıllar itibariyle İşgücüne katılım oranları (Türkiye Geneli) ..	32
Tablo I- 7- Yıllar itibariyle İşgücüne katılım oranları –Kent	33
Tablo I- 8- Geniş Yaş Gruplarına Göre İşgücü	34
Tablo I- 9- Yıllara Göre İşsizlik Oranları-Türkiye.....	35
Tablo I- 10- Yıllara Göre İşsizlik Oranları (Kent-Kır).....	36
Tablo I- 11- İşsizlerin Geniş Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	37
Tablo I- 12- Kayıtlı İşsizlerin Geniş Yaş Gruplarına Göre Dağılımı.....	38
Tablo I- 13- Eğitim Durumuna Göre İşsizlerin Dağılımı	39
Tablo I- 14- İş Arama Süresine Göre İşsizler	40
Tablo I- 15- Aranılan meslek türüne Göre İşsizlik.....	41
Tablo I- 16-Gençlerin İşgücüne Katılma Oranı	57
Tablo I- 17- Gençlerin İşgücüne Dahil Olmama Nedenleri Dağılımı.....	58
Tablo I- 18- Gençlerin İstihdam Edildiği İktisadi Faaliyet Kolları.....	59
Tablo I- 19- Gençlerin İşsizlik Oranı	60
Tablo I- 20- Genç İşsizlerin Eğitim Durumu	61
Tablo I- 21- Gençlerin İşsizlik Nedenleri	62
Tablo I- 22- Nedenlerine Göre Boşanmalar.....	64
Tablo I- 23- Yaş Gruplarına Göre İntiharlar	65
Tablo I- 24- Nedenlerine Göre İntiharlar	66

BÖLÜM II

Tablo II- 1- DİE verilerine göre Sivas'taki Genç İşsiz Sayısı Tahmini	77
Tablo II- 2- İİBK Kayıtlarına göre Sivas'ta Genç İşsizler	77

BÖLÜM III

Tablo III- 1-Sivas Genel Bilgiler	85
Tablo III- 2- Sivas'ta Özel Sektör Yatırım Teşvikleri	88
Tablo III- 3- Sivas'ın Tarımsal Üretim Değerleri	89
Tablo III- 4- Yıllara Göre Sivas Nüfusundaki Değişmeler	94
Tablo III- 5-Yıllara Göre Sivas Nüfusunun Cinsiyet Dağılımı	95
Tablo III- 6- Nüfusun Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Dağılımı	96
Tablo III- 7- Yıllara Göre Sivas'ta Bağımlılık Oranı	97
Tablo III- 8- Yıllara Göre Sivas Nüfusunun Kentleşmesi	98
Tablo III- 9- 1 -Sivas'ta İç Göç ve Kent Nüfusu İçindeki Yeri	101
Tablo III- 10- Sivas'ta Nüfusun Yaş Grupları Dağılımı	102
Tablo III- 11- Sivas'ta Faal-Faal Olmayan Nüfus	103
Tablo III- 12- Sivas'ta Sayım Yıllarına Göre İşsizlik	105
Tablo III- 13- İİBK Kayıtlarına Göre Sivas'ta İşsizlik	106
Tablo III- 14- Sivas'taki işsizlerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı	107
Tablo III- 15- İşsizlerin Yaş Dağılımındaki Değişmeler	108
Tablo III- 16- Sivas'ta Kayıtlı İşsizlerin Eğitim ve Cinsiyet Dağılımı ...	110
Tablo III- 17- İşsizlerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı	111

BÖLÜM IV

Tablo IV- 1- Genç İşsizlerin Cinsiyeti	113
Tablo IV- 2- Genç İşsizlerin Yaşı	114
Tablo IV- 3- Genç İşsizlerin Eğitimi.....	115
Tablo IV- 4- Genç İşsizlerin Doğdukları Yer	116
Tablo IV- 5- Genç İşsizlerin Sivas'ta Yaşama Süresi	117
Tablo IV- 6- Genç İşsizlerin Medeni Durumu	118
Tablo IV- 7- Evlenmiş Genç İşsizlerin Çocuk Sayısı.....	119
Tablo IV- 8- Genç İşsizlerin Ailedeki Konumu.....	120
Tablo IV- 9- Ailedeki Kişi Sayısı	121
Tablo IV- 10- Ailede Kimlerin Olduğu	122
Tablo IV- 11- Sivas'ta Aile Tipleri.....	123
Tablo IV- 12- Genç İşsizlerin Babalarının Mesleği	124
Tablo IV- 13- Genç İşsizlerin Annelerinin Mesleği.....	125
Tablo IV- 14- Genç İşsizlerin Babalarının Eğitim Durumu.....	126
Tablo IV- 15- Genç İşsizlerin Annelerinin Eğitim Durumu	127
Tablo IV- 16- Ailede Çalışanlar	128
Tablo IV- 17- Genç İşsiz Ailelerinin Gelir Türleri	129
Tablo IV- 18- Ailenin Geliri.....	130
Tablo IV- 19- Genç İşsiz Ailelerinin Konuta Sahipliği.....	131
Tablo IV- 20- Genç İşsizlerin Sosyal Güvenliği.....	132
Tablo IV- 21- Son hafta içerisinde ki çalışma	133
Tablo IV- 22- İş Arama Durumu	133
Tablo IV- 23- İş Aramayanların Nedenleri.....	134
Tablo IV- 24- Genç İşsizlerin İş Aramaya Başladığındaki Durumu	135
Tablo IV- 25- İş Arama Girişimlerinde Başvurulan Yollar	136
Tablo IV- 26- Birlikte Başvurulan İş Arama Yöntemleri	138
Tablo IV- 27- Genç İşsizlerin Aradığı İş Türü	139
Tablo IV- 28- Daha Önce Bir İşte Çalışılma Durumu.....	140
Tablo IV- 29- İşsizlik Süresi	141
Tablo IV- 30- Daha Önce Çalışılan İş.....	142
Tablo IV- 31- Genç İşsizlerin Meslek Sahibi Olma Durumu.....	143

Tablo IV- 32- Meslek Edinme Çaba ve Yolları.....	144
Tablo IV- 33- İşsizlik Nedenine İlişkin Görüşler	145
Tablo IV- 34- İş Bulma Umudu.....	146
Tablo IV- 35- Arzu Edilen İş Türü	147
Tablo IV- 36- Genç İşsizlerin Üzerindeki Baskılar.....	149
Tablo IV- 37- Ailenin İşsize Karşı Tutumu.....	150
Tablo IV- 38- Genç İşsizin Çevre İle İlişkileri.....	151
Tablo IV- 39- Genç İşsizlerin Psikolojik Durumları.....	152
Tablo IV- 40- Genç İşsizlerin Geleceğe İlişkin Düşünceleri.....	153
Tablo IV- 41- İşsizlerin Karşılaşacağı Sorunlar	154
Tablo IV- 42- Genç İşsizlerin Harcama Kaynakları.....	155
Tablo IV- 43- Kötü Alışkanlıklar	157
Tablo IV- 44- İşsizlik-Kötü Alışkanlık İlişkisi.....	158
Tablo IV- 45- Şans oyunlarına ilgi	158
Tablo IV- 46- Genç İşsizlerin İlgi Alanları	159
Tablo IV- 47- Boş Zaman Değerlendirme Yolları.....	160
Tablo IV- 48- Genç İşsizlerin Sosyal Eylemleri.....	161
Tablo IV- 49- Ülkenin Sorunlarına İlişkin Görüşler	162

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
BAĞKUR	: Esnaf ve Zanaatkarlar Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu
C.Ü.	: Cumhuriyet Üniversitesi
Çev.	: Çeviren
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
Ed.	: Editör
GNS	: Genel Nüfus Sayımı
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
HİA	: Hanehalkı İşgücü Araştırması
İİBF	: İktisadi İdari Bilimler Fakültesi
İİBK	: İş ve İşçi Bulma Kurumu
İ.Ü.	: İstanbul Üniversitesi
MESS	: Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası
s.	: Sayfa
S.	: Sıra
\$: Amerikan Doları
SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TL	: Türk Lirası
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TÜRK-İŞ	: Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
TÜSTAŞ	: Sanayi Planları Mühendislik ve Müşavirlik Hizmetleri Anonim Şirketi

ÖZET

İşsizlik bireysel ve toplumsal sonuçlar doğuran önemli bir problemdir. Bu problem gelişmiş ülkeler dahil tüm dünyada önemli sosyal ve ekonomik sorunlar doğurmakta ve dolayısıyla işsizlikle mücadele öncelik kazanmaktadır.

İşsizlik ilk planda ekonomik sonuçlar doğuran bir durum olmakla beraber asıl etkilerini sosyal alanlarda gösteren bir olumsuzluktur. İşsizlik önce birey üstünde gösterdiği olumsuz etkisini daha sonra tüm toplum ilişkilerine genişleterek toplumsal ahengi bozucu bir düzeye ulaşmaktadır.

Sivas il merkezinde 15-24 yaş arası genç işsizlerin sosyal ve ekonomik sorunları üzerine yapılan araştırmada elde edilen bulgular ana hatlarıyla şöyledir.

- Genç işsizlerin tamamına yakını diplomalıdır. Çoğu lise mezunu genç işsizlerin arasında yükseköğrenim görmüşler de bulunmaktadır. Çoğunluğu kentte doğmuştur ve bekarlıdır.
- Genç işsizlerin ailesi çekirdek ailedir. Genç işsizler sabit-dar gelirlili ailelere mensuptur. Çoğu aile kendi konutuna sahiptir. Anneler ev kadınıdır. Babaların büyük bir kısmı bir okul bitirmiş; anneler arasında ise eğitimsizler önemli yer tutmaktadır.
- Genç işsizlerin çoğu eğitim bittikten sonra iş aramaya başlamıştır ve işi kendi imkanlarıyla aramaktadır. Çoğu vasıfsız olan genç işsizler, devlet memurluğu ve kamu sektöründe işçi olmayı arzu etmektedir.
- Genç işsizleri, aileleri anlayışla karşılamakta ve desteklemektedir. Gençler işsiz oldukları için suçluluk duymakta, sıkıntılı ve gergin bir

yaşam sürmektedirler. Genç işsizler geleceğe ise umutla bakmaktadırlar.

- Genç işsizler kötü-zararlı alışkanlıklara sahiptir. Ayrıca şans oyunları oynamakta, boş vakitlerini olumlu değerlendirmemekte, oyun-eğlenceye ağırlık vermekte, sosyal faaliyetlere katılmamaktadır.

Genç işsizler; başkalarına bağımlı olmak, aileye katkıda bulunamamak, evlenememek, kötü alışkanlıklar edinmek ve suça itilmek gibi sosyo-ekonomik sorunlarla karşılaşmaktadır. Bunun yanısıra, suçluluk duygusu, önemsizlik ve karamsarlık gibi psikolojik sorunları da bulunmaktadır.

Gençleri işsizliğin kötü sonuçlarından korumak için, aile içi dayanışmanın devam etmesi, işsizlik sigortasının uygulanması, mesleki eğitimin geliştirilmesi, sosyal ve kültürel yönlendirmelerin yapılması gerekmektedir. Tüm toplum gençlerin, işsizliğin sosyo-psikolojik sonuçlarından korunması yönünde çaba göstermelidir.

ABSTRACT

Unemployment is a very difficult situation which produces individual and social conclusion. This issue, creates crucial social and economic problems all over the world even in developed countries. So the preventing unemployment is seen as a prior course.

At first sight, although it is seen as an event that reveals economic results, it's actual effects are observed in social relations. At the beginning, it effects the individuals in an undesired pattern and then this negative position are expanding diminishing all the social balance and social relationships.

The results that were found out from the research which was made in the centre of Sivas between the young unemployed people of age range 15-24 on their social and economic problems are mentioned below:

- Almost all the young unemployed people have a certification. Most of them have a diploma from high school. But also there are university graduated people. The most were borned in urban sites and are unmarried.
- Young unemployed people have usually a core family. Their family generally have a fixed and low income. Nearly all the families have their own home. Their mothers are housewife and uneducated mothers takes an important place between them. A great part of fathers graduated from any school.

- The most of the young unemployed population have been looking for a job with their own efforts after graduation. The young unemployed population composed of mostly from the unqualified people are willing to be an officer or a worker in an public sector.
- The families are tolerant to their unemployed young and support them. Because the youngs are unemployed they feel guilty and live in a distressed and tensionly situation. But they have hope for the future.
- They have undesired addiction. They also play toto or lotto games. They cant spent leisure for useful activities. Often they waste time for amusement and don't take place in social activities.

Unemployment spreads mainly between young population. The young unemployed people face with the socio-economic problems like depending on the others, could not help his family, disability in marrying, getting bad attitudes and to be forced to the crimes. Furthermore they face psychological matters like feeling guilt, unimportance and pessimism.

To prevent the youngs from the negative results of the unemployment solidarity in the family, the regulation of unemployment security, developing the professional education, social and cultural orientation must be achieved and sustained. All the society should try for to prevent the young population from the undesired socio-psychological results of unemployment.

GİRİŞ

İşsizlik, bireysel ve toplumsal sonuçlar doğuran bir ekonomik ve sosyal durumdur. Bu ekonomik ve sosyal sorun kişilerin kendi istekleri dışında içerisine düştükleri bir sonuçtur. Çok küçük istisnalar dışında işsizlik istenmeyen bir sonuçtur. Bu sonucu genel ekonomik durum başta olmak üzere bir çok faktör doğurmaktadır.

İşsizlik ana niteliği itibariyle sanayileşmenin ve bağlı olarak kentleşmenin bir sonucudur. Tarım toplumlarında işsizlik diye bir olgu bulunmamaktadır. Emek yoğun işler işsizliğin ortaya çıkmaması ya da boyutlarının azalması neticesini verirken sanayileşme ve gelişen teknoloji işgücüne (emeğe-insana) duyulan ihtiyacı azaltarak işsizliği meydana çıkarmaktadır. Klasik iktisatçıların tam rekabet şartlarında tüm piyasaların dengede olduğu ve tam istihdamın bulunduğu, yani işsizliğin sadece iradi olduğu ekonomik sistem görüşleri geçerliliğini yitirmiş ve işsizlik tüm dünyada insanları ve toplumları tehdit eder bir gerçek olarak karşımıza çıkmıştır.

İşsizliğin neden olduğu ekonomik ve sosyal kayıpların anlaşılması ile işsizliğin önlenmesi yönünde çalışmalar olmuş, hükümetler işsizlikle mücadelede büyük önem vermeye başlamışlardır. İşsizlik önceleri gelişmekte olan ülkelerin bir sorun olarak görülürken bugün gelişen ülkeleri de tehdit eden bir soyut ve nitelik kazanmıştır. İşsizliğin önlenmesi için ekonomik önlemlerin alınması, açtığı sosyal yaraların giderilmesi için sosyal politikalar uygulanması yaygınlaşmıştır.

İşsizliğin birey ve toplum için çözülmesi gereken bir hastalık olduğu tanımlaması işsizliğin toplumsal boyutunu yansıtmaları açısından önemli bir tesbiti içermektedir. İşsizliğin yaygınlaşması önemli toplumsal sonuçlar doğurmaktadır. İşsizliğin en büyük toplumsal etkisi toplumsal ahengin bozulmasıdır. Huzuru tehdit eden birey ve toplumu sosyal çözümlere götürecektir kadar olumsuzlukları içinde barındıran işsizlik sorunu özellikle gençler arasında yaygınlık göstermektedir.

Türkiye’de işsizlik 1950’li yıllardan itibaren iç göçün başlamasıyla birlikte görülmeye ve artmaya başlamıştır. Bu dönemdeki hızlı kentleşme ve hızlı nüfus artışı işsizlik sorununun ve sonuçlarının daha belirginleşmesine neden olmuştur. Bu yıllardan günümüze kadar özellik ve önemlilik düzeyindeki değişimlere rağmen işsizlik en büyük ekonomik ve sosyal problem olarak Türkiye gündemindeki yerini sürekli korumuştur. Bu dönem içerisinde işgücünün bir bölümü dış ülkelere giderek bu sorunun azalması yönünde etkiler gösterse de hızlı nüfus artışı ve beraberinde işgücü artışını karşılayacak istihdam imkanları oluşturulamadığı için işsizlik oranları ve işsiz sayısı artarak günümüze kadar gelmiştir.

Ülkemizde işsizlik sigortası uygulamasının olmaması işsizlikle ilgili verilerin sağlamlığı konusunda hep tereddüt meydana getirmekte ve gerçek anlamda işsizlik oranları ve işsiz sayısı tesbiti mümkün olmamaktadır. İşsizlik sigortası olmamasının bir diğer boyutu ise işsizlerin sosyal güvenlikten yoksun olmasını ve işsizliğin açtığı sosyal yaraların artması sonucunu doğurmasıdır.

İşsizlikle ilgili değerlendirmelerin çoğu ekonomik etkileri ve sayısal büyüklük tesbitlerinden ibaret olup sosyal boyutlarını inceleyen yaklaşımlar sayıca az kalmaktadır. Bu çalışmada işsizliğin ne olduğu çeşitleri ve yaygınlığı yanında toplumsal etkileri üzerinde de durulacak, ancak çalışmanın ağırlık merkezini genç işsizler oluşturacaktır. Genç işsizlerin işsizlikleri, nedenleri, genç işsizlerin sosyal ve ekonomik nitelikleri incelenerek bu sorunun boyutları anlaşılmasına çalışılacaktır.

Gençler, işsizler arasında en büyük grubu oluşturmakta dolayısıyla işsizliğin etkilerini en yoğun olarak yaşayan toplum kesimi olmaktadır. Gençlerin içerisinde bulunduğu sosyo-ekonomik durum toplumun tüm kesimlerini yakından ilgilendiren, toplumun geleceğine yön verici ve toplumsal huzuru etkileyici özellikler taşımaktadır. Bu sebeple genç işsizlerin durumunun tesbiti ve analizi bu sosyal sorunun çözümüne katkıları sağlayabilir.

Bu araştırma Sivas gibi işsizliğin ve dolayısıyla genç işsizliğin yaygın olduğu bir ilimizi örnek alarak genç işsizlerin sorunlarının sosyo ekonomik yönlerini saptamaya yöneliktir. Çalışmada araştırma bulguları ve sonuçlarından önce araştırmanın ilgi alanına giren temel kavramlar verilerek bir kavramsal çerçeve çizilecek, daha sonra işsizliğin sosyal boyutları üzerinde durulacaktır. Çalışma araştırma alanına ilişkin bilgiler ve metodolojik bilgilerden sonra araştırma bulguları ve sonuçları ile son bulacaktır.

Sivas il merkezindeki genç işsizlerin sosyal ve ekonomik sorunları incelenerek işsizliğin toplumsal etkilerini anlamaya yardımcı olacak sonuçlara ulaşılmaya çalışılacaktır. Benzer özellikler taşıyan genç işsizlerin sorunları, neden ve sonuçları itibarıyla incelenerek çözüm önerileri getirilmeye çalışılacaktır.

BÖLÜM I : KAVRAMSAL ÇERÇEVE

I. İSTİHDAM VE İŞSİZLİKLE İLGİLİ KAVRAMLAR

Kavramsal çerçevenin ilk bölümünde istihdam ve işsizlikle ilgili kavramlara yer verilecektir. Önce istihdamın ne olduğu ve çeşitleri üzerinde durulacak daha sonra ise işsizliğin ne olduğu ve ne tür işsizlik çeşitlerinin bulunduğu üzerinde durulacaktır.

1. İstihdamla İlgili Kavramlar

İstihdam sahip olunan üretim faktörlerinin yani “işgücü, toprak (doğa)¹ ve sermaye” kapasitesinin belli bir dönemde kullanılma derecesini ifade eder. Bu tanım istihdamın geniş anlamını içermekle beraber az kullanılmaktadır. İstihdam yaygın olarak dar anlamda kullanılmakta ve üretim faktörlerinden emeğin (adale ve beyin gücü) kullanılmasını ifade etmektedir.² İstihdam sözlük anlamıyla, “bir kişinin hizmetini alma ve kullanma” demektir.³ İstihdam, tüm gün çalışan yetişkin işçilerin, üretim faaliyetinde kullanılmasıdır.

İstihdamla ilgili bazı kavramları inceledikten sonra istihdamın çeşitleri üzerinde durulacaktır.

1.1. Çalışma Çağındaki Nüfus , Bağımlılık Oranı ve İşgücü

1.1.1. Çalışma Çağındaki Nüfus

Genel nüfus miktarı emek arzının kaynağıdır. Nüfus sadece sayı olarak değil yaş ve cinsiyete göre dağılışı ile de işgücünü belirlemede temel faktördür.⁴ Fakat nüfusun tamamı emek arzına uygun değildir. Genel prensip itibariyle nüfusun 15 yaş altındaki kesimi ile 64 yaşından yukarı kesimi aktif nüfusa (Çalışma çağındaki Nüfus) dahil edilmemektedir. Yani aktif nüfusu çocuk ve yaşlılar dışında kalan yetişkin nüfus oluşturmaktadır.

¹ Ömer T. Durusoy, *Türkiye’de İstihdam, İşsizlik, Ücretler, Gelir Dağılımı ve Tekstil Sektörü*, Mina Ajans, Öz İplik-İş Sendikası Eğitim Yayını, Ankara, 1998, s.3.

² Vural Savaş, *Politik İktisat*, Beta Yayınları, İstanbul, 1986, s. 40.

³ Sabri Ülgener, *Milli Gelir, İstihdam ve İktisadi Büyüme*, Sermet Matbaası, İstanbul, 1996, s.73.

Aktif nüfusun miktar ve oranı demografik yapıya yani nüfusun yaş grupları itibariyle bünyesine bağlıdır. Nüfusu aynı olan iki ülkenin aktif nüfusu farklılık gösterebilir. Çalışma çağı dışındaki nüfusun büyüklüğü aktif nüfus miktarının az olmasına sebep olur. Nüfusun içerisinde çocuk sayısının yüksekliği doğum oranının yüksekliği ve hızlı nüfus artışının bir göstergesidir⁵. Yaşlı nüfusun yüksekliği ise ortalama yaşam süresinin sağlık, bakım vb. sebeplerle yüksek olduğunu gösterir.

1.1.2. Bağımlılık Oranı

Nüfusun tamamı tüketicidir fakat sadece çalışma çağındakiler hem tüketici hem de üreticidirler. Üretici olanların nüfusun üretici olmayan kesimi için de üretim yapması gerekir. Üretime katılan her yüz kişinin kendisiyle beraber kaç kişiye yetecek kadar üretim yapması gerektiğini belirleyen orana Bağımlılık oranı denir. Çalışma çağındaki nüfusun, çalışma çağına olmayan nüfusa oranıdır⁶. Çalışma çağındaki nüfusun genel nüfusa oranı arttıkça bağımlılık oranı düşecektir.

1.1.3. İşgücü Miktarı

Aktif nüfus miktarı ve oranı önemli olmakla beraber emek arzını belirlemeye yani işgücü miktarını ifade etmeye yeterli değildir. Çünkü çalışma çağındaki nüfusun tamamı iş hayatına katılmak istemeyebilir. Bunlara örnek olarak ev hanımları ve mirasyediler verilebilir. Ayrıca aktif nüfus içerisinde sayılmakla beraber çalışamayacak durumda olanlar (sakat, yatalak hasta) bulunur ki bunlarda işgücüne dahil değildir.⁷ Ayrıca aktif nüfus içerisinde olmayan çocuk ve yaşlılardan işgücüne katılanlar da bulunabilir.

Toplam nüfustan çalışmak istemeyenleri, sakatları, ev hanımlarını, öğrencileri ve mahkum ve asker gibi bir yerde tutulanları çıkardığımızda nüfusun kalan kısmı işgücü miktarını oluşturur. İşgücü bir ülkedeki emek arzını

⁴ Ülgener, a.g.e., s. 86.

⁵ Sabahattin Zaim, Çalışma Ekonomisi, 10.baskı, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1997, s.89.

⁶ Zaim, a.g.e., s. 90.

⁷ Ülgener, a.g.e., s. 84.

ifade eden kavramdır. İşgücüne dahil edilemeyen aktif nüfusun önemli bir kısmını ev hanımları ve öğrenciler oluşturur. Bu sebeple eğitim çağındaki nüfusun miktarı ve nüfusun cinsiyet olarak dağılımı işgücü miktarını etkileyen faktörlerdir.

İşgücü bir ülkedeki nüfusun üretici durumda bulunan, iktisadi faaliyete katılan, genellikle 14 yaşından yukarı ve 65 yaşından aşağı, çalışabilir durumda olan ve çalışmayı isteyen kimselerin toplamıdır.

İşgücü yerine faal (aktif) nüfus tabiri de kullanılmaktadır ve her ikisi de bir ülkede ekonomik mal ve hizmetlerin üretimi için emeğini iş piyasasına arz edenlerin tamamını ifade etmektedir.⁸ Genellikle aynı anlama kullanılmakla beraber aktif nüfusun tesbitinde meslekte devamlılık şartı aranır. İşgücü meslekte devamlılık şartı aranmaksızın geçici de olsa çalışanlarla işsizleri de kapsamaktadır.

1.2. İstihdam Seviyesi

İşgücü diğer üretim faktörleriyle birlikte üretimin temel şartlarından biridir, olmazsa olmaz. Çıktıdaki değişmeler diğer üretim faktörleri gibi işgücü faktörünün de yoğunluğuna bağlı olarak değişmektedir. Yani işgücü miktarı artarsa üretimden elde edilen ürün miktarı da artar. Bir ülkede belli bir dönemde üretimde kullanılacak işgücü miktarı o ülkenin “istihdam kapasitesini”⁹ oluşturmaktadır. Diğer bir tanımlama ise istihdam seviyesi “bir ülkede belli bir dönemde (genellikle bir yılda) çalışılan basit iş saatleri toplamıdır”.¹⁰ Ancak işgücü miktarının hepsi üretime katılma imkanına sahip değildir. Aktif nüfus içerisinde yer almakla beraber istihdam kapasitesine dahil olmayan kesimler de bulunmaktadır.

İş piyasasına giren ve piyasanın şartlarına göre iş bulanların toplamı istihdam seviyesini oluşturur. İşgücü seviyesi ile istihdam seviyesi arasındaki

⁸ Kenan Gürtan, “Az Gelişmiş Ülkelerde İşsizlik”, Sosyal Siyaset Konferansları, 20. Kitap, İstanbul, 1969, s. 18. ; Ülgener, a.g.e., s. 84.

⁹ Durusoy, a.g.e., s.4.

¹⁰ Sadun Aren, İstihdam, Para ve İktisadi Politika, 4. Basım, Ankara, Bilgi Yayınevi, 1972, s.20.; Ülgener, a.g.e., s.91.

fark işsiz miktarını vermektedir.

1.3. İstihdam Tipleri

Ne olduğu ve belirleyicilerinin neler olduğu üzerinde yukarıda durduğumuz istihdamın değişik şekilleri görülmektedir.

1.3.1. Tam İstihdam

Tam istihdam cari ücret seviyesinde çalışmak isteyen herkesin iş bulabildiği istihdam seviyesidir.¹¹ Tam istihdam işsiz sayısı ile açık işyerleri sayısının karşılaştırılmasıdır. Açık işyeri sayısının işsiz sayısının çok altında olmadığı ve işsizliğin bir insanın işini kaybetmesi ile yeni bir iş bulması arasında geçen dönemden ibaret bulunması halinde tam istihdama ulaşılmış demektir.

Kelime itibariyle tüm işgücünün istihdam ediliyor olduğu durumu çağrışırsa da bu mümkün olan değil arzu edilen bir durum olabilir. Tam istihdam olarak kabul edilen bir istihdam seviyesinde bile bir miktar işsizlik vardır ve herkesin çalışmakta olduğu ve hiç kimsenin işsiz bulunmadığı bir gün tasavvur edilemez¹². Ancak bu işsizlik geçici bir işsizlik türü olan friksiyonel işsizliktir¹³. Yani işten ayrılma ve yeni işe girmek için gereken süre kadar işsiz olma durumudur ki bu % 1-2'lik bir işsizliği ifade eder ve tam istihdamı bozmaz. Bir diğer görüşe göre %4-7 eksik istihdam Tam istihdam sayılır, bir diğer deyişle %0 diye bir işsizlik rakamı yoktur¹⁴.

Tam istihdamı sağlamak için; yatırımlarda ve tüketim mallarında istikrar sağlanması, bütçe politikasında denklik, vergi ve enflasyon politikalarında istikrar tedbirlerini sayabiliriz.¹⁵

¹¹ Aren, a.g.e., s.21.

¹² Aren, a.g.e., s.21

¹³ Nur Serter, Genel Olarak ve Türkiye Açısından İstihdam ve Gelişme, İstanbul, İ.Ü. Yayınları, 1993, s.32.

¹⁴ İlker Parasız, "Enflasyonla Mücadele ve İşsizlik Sorunu", II. İstihdam Haftası Tebliğleri, Ankara, İİBK yayını, 1992, s.179.

¹⁵ Cahit Talas, Sosyal Ekonomi, Ankara, Sevinç Matbaası, 1983, s.110.

1.3.2. Aşırı İstihdam

Normalden ya da istenilenden daha fazla işgücünün istihdam edilmesi halidir ve ancak zorunluluk halinde söz konusu olur. Savaş halinde görülen zorunlu çalışma buna bir örnektir. Hiper-istihdam da denilen aşırı istihdam hallerinde işgücü kıt bir üretim faktörü haline gelmektedir.¹⁶

Hızlı bir gelişme sürecinde insan gücü kaynaklarına olan aşırı talep artışı, yetersiz eğitim ve uzun süreli öğrenimle birleştiğinde işgücü kıtlığı baş göstermektedir.

1.3.3. Eksik İstihdam

İstihdam edilen bir kişi arzu ettiği ve yapmaya gücü yettiği halde halen çalıştığından daha fazla çalışmıyor veya bir şahıs üretimin daha gelişmiş şartları altında çalıştığı veya başka bir mesleğe geçtiği zaman istihdam edilen bu şahsın geliri ve üretkenliği yükseliyorsa eksik istihdamdan söz edilir.

Eksik istihdam kendini iki şekilde göstermektedir:

Görülebilir Eksik İstihdam: Bu tür eksik istihdamda çalışma süreleri normal çalışma sürelerinin altındadır ve şahıslar arzu etmediği halde kısmî süreli çalışmak zorunda kalmaktadırlar.

Görülemez Eksik İstihdam: Bu tip eksik istihdamda ise çalışma sürelerinde aşırı bir kısıtlama olmamakla beraber çalışma sonunda elde edilen gelir aşırı derecede düşüktür veya çalışılan işin niteliği çalışanın kapasitesini ve vasıflarını tam olarak kullanmasına imkan vermemektedir.¹⁷

2. İşsizlikle İlgili Kavramlar

2.1. İşsizlik

Tam istihdam işgücünün tamamının üretim fonksiyonuna katılmasıdır. Tam istihdam ulaşılmak istenilen bir durum olmakla beraber her zaman belki de çoğunlukla mevcut olmayan bir durumdur. Çalışma gücü ve isteğine sahip

¹⁶ Serter, a.g.e., s.36.

¹⁷ Nusret Ekin, Gelişen Ülkelerde ve Türkiye'de İşsizlik, İstanbul, 1971, s.32.

herkesin çalışabilmesi mümkün olmamakta işgücünün bir bölümü istihdam dışı kalmaktadır.

İşgücünün iş bulup çalışan kısmını ifade eden istihdam seviyesi ile işgücü arasındaki fark işsizlik olarak tanımlanmaktadır. İşsiz ise “çalışma istek ve gücünde olup piyasadaki geçerli ücret haddinde çalışmak isteyen fakat makul ve uygun bir iş bulamayan kimsedir”.¹⁸ Diğer bir tanımlama ise yukarıdaki ifadelere ek olarak “..kanun, örf ve adetle tayin edilmiş saatler zarfında bir iş aradığı halde bulamayan kimseye işsiz denir” şeklinde yapılmaktadır.¹⁹ Ama genel geçer şartlarla makul ve uygun olmayan bir işi (çok düşük ücretli vb.) istemeyen ve bu sebeple çalışmayan kişi ise işsiz sayılır.

İşsizliği kişi ve toplum bakımından olma üzere iki türlü tanımlamak da mümkündür. Toplum bakımından işsizlik, üretici kaynakların başta işgücü olmak üzere bir bölümünün kullanılamaması, boşa harcanması anlamını taşır. İşgücü, ulusal üretim kaynaklarından en önemlisini oluşturur. Kişi bakımından işsizlik ise çalışma yeteneğinde ve çalışmaya hazır bir durumda olup da gelir sağlayan bir işe sahip olamamak durumunu belirler.²⁰ İşsizlik işsizin kendi irade ve seçmesi dışında meydana gelen bir olaydır. Klasik liberal anlayışta mahreçler kanun olarak bilinen ve “her arz kendi talebini doğurur” anlayışı istek dışı işsizliği kabul etmemektedir. Günümüzde bu anlayışın yanlışlığı kabul edilmektedir.²¹

İşsizlik kişisel bir kusurdan doğmaz. İşsizlik modern sanayiın problemidir, fabrika sanayine dayanan ekonomik sistemin bünyesinden doğmaktadır. Bu sebeple işsizlik kişisel değil sosyal bir problemdir.

2.2. İşsizlik Tipleri

İşsizlikle ilgili tasniflerde işsizliğin açık ve görünür olması veya olmamasına, süresine ve kapladığı sahaya göre ayrımlara tabi tutmak mümkündür. İşsizliği öncelikle açık ve görünür olması ve olmaması açısından ikiye

¹⁸ Gürtan, a.g.m., s.20.

¹⁹ Ülgener, a.g.e., s.113.

²⁰ Talas, a.g.e., s.94.

ayırmak ve diğer özellikleri bu ikili ayırım içinde görmek doğru olacaktır.

2.2.1. Açık İşsizlik

Çalışma gücü ve arzusu olduğu halde, cari ücret seviyesinde iş arayıp bulamayanların toplamıdır.²² Açık işsizlik son derece geniş bir kavramdır. Bu sebeple de tek bir grupta toplanması mümkün değildir. Yukarıda belirtilen şartlara sahip olan ve iş aradığı halde bulamayan şahıslar, gözle görülür şekilde boş ve atıl kalmakta ve "açık işsiz" olarak adlandırılmaktadırlar.²³ Ancak bu işsizliğin sebepleri arasında kişiden kişiye değişen farklılıklar olacağı gibi, işsiz kalınan süreler işsizliğin kapladığı saha bakımından da değişiklikler söz konusu olmaktadır.

Açık işsizliği süreleri itibari ile iki ana gruba ayırmak ve diğer işsizlik türlerini gruplar içinde incelemek gerekir.

2.2.1.1. Geçici Açık İşsizlik

İş aradığı halde bulamayan kimselerin oluşturduğu açık işsizliğin geçici mahiyette olduğu bir çok işsizlik türü bulunmaktadır. Çeşitli göstergelerle birbirinden ayrılan bu işsizlik türlerinin ortak yanı geçici mahiyette olmasıdır. Geçici açık işsizliğin en çok görülenleri hakkında aşağıda bilgi verilmiştir.

2.2.1.1.1 Arızı (Frikasyonel) İşsizlik

İşgücünü yer ve meslek değiştirmesi sebebiyle geçici bir süre işsiz kalması halidir. Normal bünyeli her ekonomide görülür. Kapladığı saha itibariyle kısmidir. Ekonomide her fert dilediği işi tutmak yer değiştirmekte serbest olduğu sürece en elverişli şartlar altında bile bir kısım emek birimlerinin bir iş veya meslekten diğerine geçerken bir kaç hafta ve bazen daha fazla işsiz kalmaları mümkündür.²⁴ İş ve meslek kadroları kanun zoru ile doldurulmamış olan bir toplumda iş gücünü bir kısmı çeşitli sebeplerle yer ve yurt değiştirmekten dolayı geçici işsizlikle karşı karşıya kalabilirler. arazi işsizliği ta-

²¹ Zaim, a.g.e., s.134.

²² Zaim, a.g.e., s.132.

²³ Serter, a.g.e., s.10.

mamı ile eritmek mümkün olmayacağı gibi, tam istihdama mani bir durum da teşkil etmez.

Friksiyonel işsizlik emek seyyalietinin doğal bir sonucu olarak ta kabul edilir²⁵. İşletmelerde işçi devrinin yüksek olması durumunda arızı işsizlik artar ve önemli boyutlara ulaşabilir.

2.2.1.1.2 Devri (Konjonktürel)İşsizlik

Bu tür işsizlikte geçici olmakla birlikte etkileri bakımından genel ve yaygın bir özellik gösterir ve bu sebeple ciddiye alınıp, önlenmesi gerekir.²⁶ Devri işsizlik kendi içinde ikili bir ayırımı tabi tutulabilir.

Mevsimlik İşsizlik: Genellikle tarım ülkelerinde görülür. İstihdam şartlarında mevsim değişimleri sebebiyle meydana gelen daralmalar mevsimlik işsizliği ortaya çıkarır. Ölü aylarda geçimlerini sağlayacak bir iş tutmak isteyen yarıcı ve çiftçilerin aradığı meşguliyeti bulamamaları halinde işsiz kalmaları söz konusu olmaktadır. Bu tür işsizliğin yaygın olabilmesi için yıllık hasat şeklinin ülke tarımına hakim olması mahsul dalgalanmalarını hafifletecek ekim usullerine geçilmemiş olması icap eder.

Ayrıca sosyal adetlerde mevsimlik dalgalanmalara neden olabilir. Milli ve dini bayramların belli dönemlere gelmesi, okulların belli dönemlerde açılması mevsimlik dalgalanmalara yol açar.²⁷

Mevsimlik işsizlik tarımın yanı sıra sanayii ve hizmetler sektöründe de görülebilir. Belli mevsimlerde talep edilen ürünler üreten iş kollarında talepte meydana gelen daralma sebebiyle işsizliğe neden olabilir. Çalışma imkanlarının mevsim şartlarına bağlı olduğu inşaat sektörü ve turizm hizmetleri de mevsimlik işsizliğin görüldüğü alanlardır.²⁸

Konjonktürel işsizlik: Bu işsizlik türü modern sanayi toplumunun

²⁴ Ülgener, a.g.e., s.115.

²⁵ Zaim, a.g.e., s.149.

²⁶ Serter, a.g.e., s.11.

²⁷ Arçn, a.g.e., s.73.

²⁸ Zaim, a.g.e., s.139.

doğal bir sonucu olup para ekonomisinin yani iş bölüşümü ve Pazar için üretimin geliştiği, özel teşebbüsün egemen olduğu ekonomilerde görülür.²⁹ Dış piyasalar için mal üretimi, piyasaların şeffaf olmaması, kütleli üretim ve dolambaçlı üretim süreci konjonktürel işsizliğe yol açan sebeplerdendir. Üretim ve yatırımların toplam talepte meydana gelen yetersizlikten ve mal fazlalığından dolayı daralması ve kısılması büyük kütleleri açıkta bırakmaktadır ki, buna konjonktürel işsizlik adı verilir.

Konjonktürel işsizlikte dayanıklı tüketim malları üreten endüstriler daha çok etkilenir.³⁰ Konjonktürel işsizlik esnasında bu işsizlikten en çok etkilenecekler yaş grupları itibariyle genç ve sonra da yaşlı işçilerdir.

2.2.1.2. Sürekli Açık İşsizlik

Geçici mahiyette olmayan açık işsizlik ekonominin bünyesinden, durgunluk dönemlerinden ve teknolojik değişikliklerden kaynaklanabilir. Başlıca sürekli açık işsizlik tipleri şunlardır:

2.2.1.1.3 Çatı ve Bünye Değişikliğinden Doğan İşsizlik

Ekonomide meydana gelen çatı ve bünye değişikliği, sürekli bir özellik gösteren fakat kapladığı alan itibariyle kısmi olan iki farklı işsizlik türünün ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

Bölge ve Sektör İşsizliği : Belli bir üretim dalının sürekli olarak durgunlaşmasından dolayı o alanda çalışanların işsiz kalmaları ile ortaya çıkar. Ekonominin belli bir kesimini diğerleri karşısında karlı ve cazip olmaktan çıkaran şart ve sebepler ,o kesime ait üretimi ve dolayısıyla işgücü talebini uzun bir süre için geriletmiş olur. Gerileme halinde olan kesimin sahne olacağı kronik işsizlik, arızı işsizliğe benzer bir durum yaratır.³¹ Bunun telafi edilememesi halinde ise arızı işsizlik kronik bir hal alır, süreklilik kazanır. Kollektif pazarlık ve asgari ücret rejimin ücretteki düşüşleri engellediği hallerde ise, işsizliğin açığa çıkması ve gözle görülür bir cesamet ka-

²⁹ Aren, a.g.e., s.75.

³⁰ Zaim, a.g.e., s.147.

zanması kaçınılmazdır.³²

Teknolojik İşsizlik: Teknolojik gelişmenin ikame nispetini işgücü aleyhinde çevirmesinden veya diğer bir ifade ile insan emeği yerine üretimde makine kullanımının yaygınlaşmasından doğan bir işsizlik türüdür.³³ Bilimsel ve teknolojik gelişmeler sonucu ortaya çıkan makineleşme ve otomasyon süreklilik gösteren fakat ekonominin tümünü kapsamayan teknolojik işsizliğe yol açmaktadır.

Ancak kişi başına produktivite artışı imkanını getiren her teknolojik gelişmenin mutlaka işsizlik yaratacağı söylenemez. Emekten tasarruf sağlayıcı bir teknik yeniliği kabul eden ülkelerde tüketim ve yatırım malların karşı talep fert başını fiziki hasıla artışı ile aynı ölçüde çoğalmış olursa, teknolojik işsizlikten endişe etmeye gerek kalmaz.³⁴ Talep artışından aldıkları cesaretle genişleyen tüketim ve yatırım malları sanayileri teknolojik gelişmenin açıkta bırakacağı işgücüne yeni istihdam alanları yaratır. Buna karşılık herhangi bir sahada produktivite artışı diğer sahalarda efektif talepten ve istihdam elastikliğinden daha yüksek oranlarda ilerlediği takdirde "teknolojik işsizlik" kaçınılmaz hale gelir.

2.2.1.1.4 Temelli ve Yaygın İşsizlik

Ekonominin bütün kolları ile toplu ve devamlı olarak durgun bir seviyede karar kılması veya zamanla durgunlaşması hâlinde ortaya çıkar. Kendi içinde iki ana gruba ayrılabilir:

Bünyevi (yapısal) İşsizlik: Uzun süreli yapısal değişimler sonucu ortaya çıkar. Bir ekonomide istihdam edilebilir emek miktarının mevcut teçhizat ve kaynaklara nazaran kıt olması halinde bünyeye işlemiş bir işsizlikten söz edilebilir. Özellikle geri kalmış ve gelişmekte olan ekonomilerde üretim takatının nüfusu göre dar ve sınırlı olması bünyeden kaynaklanan bu işsizlik türüne yol açmaktadır.

³¹ Ülgener, a.g.e., s. 116.

³² Serter, a.g.e., s.12.

³³ Ülgener, a.g.e., s. 116.

Ayrıca yapısal değişim sonucunda ihtiyaç ve isteklerde meydana gelen değişim de bünyevi işsizliğe yol açmaktadır. Toplumun sosyal ve kültürel hayatındaki ve adetlerinde değişmeler ve modalar bünyevi işsizliğe sebep olur.

Sürekli Durgunluk: Gelişmiş bir ekonominin belirli bir büyüme sonunda karşılaşılmaması muhtemel olan iktisadi durgunluk halini ve bundan doğacak müzmin işsizliği ifade eder. Sürekli durguluğa yol açan çeşitli sebepler vardır yerine göre rakip ülkelerin daha ucuz bol ve o ölçüde karlı üretimi veya ticaret yollarını değişmesi gibi sebepler geçmişte ekonomilerin durgunlaşmasına ve geniş insan kitlelerinin işsiz kalmasına yol açmıştır.³⁵

Yukarıda belirtilenlerin dışında ekonomide zaman zaman meydana gelen darboğazlar ve tıkanmalar üretim hacminde daralmaya ve işsizliğe sebep olur. Teçhizat ve stok noksanında meydana gelen tıkanmaların yanısıra dış ödeme imkanlarının daralması sonucu ithalattaki tıkanmalar ve finansman kaynaklarında ve kredi arzında ortaya çıkan beklenmedik daralmalar işyerlerinin tatiline ve işsizliğe yol açabilir.³⁶

2.2.2. Gizli işsizlik

Gizli işsizlik çalışır görünen fakat çalıştığı işte iktisadi bir ilavede bulunmayan insanların halini veya düşük verimle çalışılmasını ifade eder. Görünürde açık bir işsizlik hüküm sürmediği halde, işgücünün düşük bir verimlilik ve uygun düşük bir ücretle istihdamı ekonomide gizli işsizliğin bulunduğunu belirtir.³⁷

İstihdamın kendisi bir amaç değil gelir ve satın alma kudretini sağlayan bir araç olarak kabul edilmektedir. Bu durumda açık işsizliğin sebep olacağı gelir düşüklüğü ile gizli işsizliğin düşük produktivite ile verimsiz istihdamın yaratacağı gelir düşüklüğü arasında fark gözetmemek gerekir.

Gelişmekte olan ülkelerde tarımda çalışan nüfusta devamlı bir gizli iş-

³⁴ Serter, a.g.e., s.13.

³⁵ Ülgener, a.g.e., s. 117.

³⁶ Serter, a.g.e., s.13.

³⁷ Ülgener., a.g.e., s. 120

sizlik vardır. Çünkü tarım sektöründeki faal nüfusun tamamı istihdam ediliyor görünmektedir. Fakat burada istihdam edilenlerin verimli (prodüktif) olmaları, bazılarının üretimden çekilmesi durumunda da aynı üretimin yapılabildiği görülür.³⁸ Fiilen işsiz kimse olmamakla beraber işlerin verimi çok düşüktür.

Gelişmekte olan ülkelerde görülen gizli işsizlik veya az çalışmanın iki yönü bulunmaktadır: Bunlardan biri tarımda görülen uzun vadeli mevsim işsizliğidir. Diğeri de kullanılan işgücünün fazlalığıdır.³⁹ Bu durum daha çok tarımda ve aile işletmelerinde görülür ve bariz vasfı bir iki kişinin göreceği işi genellikle daha gazla kimsenin görmesidir.⁴⁰ Gizli işsizlik çoğunlukla geri kalmış ülkelerde görülen eksik istihdam çeşidini ifade etmek için kullanılır. Gizli işsizlik, “diğer şartlar aynı olmak koşuluyla bir sektördeki toplam üretimi azaltmadan o sektörden çekilebilen işgücüdür”.⁴¹

Gizli işsizlik kavramı genellikle tarımın önemli yer tuttuğu gelişmekte olan ekonomilerin bir sorunu olmakla beraber sanayileşmiş ülkelerde de görülen bir işsizlik tipi olarak tarif edilmiştir. Sanayileşmiş ekonomilerde toplam talepteki azalma ilk başta açık işsizliğe sebep olacak yerde emek erbabının farklı sahalara kaymaya zorlayabilir. Birçoklarının fabrika işçiliği yerine mesela han bekçiliği, devlet dairelerinde odacılık gibi küçük ücretli işlere başvurdukları görülür ancak yeni tutulan prodüktivitesi genellikle terk edilenlerinkine nispetle düşüktür. İşlerinden ayrılıp yeni bir işe giren işçinin eski işinden ayrılışı kendi gönül rızasıyla olmayıp da alıcı talebin yetersizliğinden dolayı olmuşsa yeni başvurduğu işin prodüktivitesi genellikle bir öncekinin altında olacaktır.

Sonuçta normal şartlar altında seçilebilecek bir işe göre aşağı kademede bir işin kabul edilmesi prodüktiviteyi ve ona göre ödenecek olan ücreti düşürmüştür. Bu da açık işsizlikle aynı sonuca varmakta fakat tesirle-

³⁸ Vural F. Savaş, *Kalkınma Ekonomisi*, 2. Baskı, İstanbul, İ.İ.T.İ.A Vakfı Yayını, 1979, s. 267

³⁹ Zaim, a.g.e., s.137.

⁴⁰ Ülgener., a.g.e., s. 123.

⁴¹ Görtan, a.g.m., s.26.

rini açığa vurmadığı için gizli işsizlik şeklinde adlandırılmaktadır.⁴²

Gelişmekte olan ülkelerde ise işgücünün farklı prodüktiviteye sahip meslekler arasında transferleri söz konusu değildir. Burada kötü üretim kaynak ve teçhizatına karşılık fazla nüfusa sahip olması sebebiyle işgücünün prodüktif bir istihdama kavuşması oldukça zordur. Prodüktif işyerlerinin darlığı sebebiyle geniş kitleler sınırlı iş sahalarına o derece birikmiştir ki her birine toplam üretme katkısı hemen hiç kale alınmayacak bir miktara hatta sıfıra kadar alçalmış bulunmaktadır. Fertlerin birçoğu ya hemşehrilerinin yardımı ile veya hallerine acınarak boğaz tokluğuna yakın bir ücret ile tarlaya sığınmış şehirlerde devlet dairelerinde bekçi odacı, gibi sıfatlarla çalıştırılmaktadırlar. şehrin kalabalık semtlerinde gizli satıcılık yapanlarda bu durumdadır. Bu bakımdan bir şehirde satıcı haykırmaları ile gizli işsizlik arasında az çok yakın bir münasebet kurmak pekala akla gelebilir.

Bazı tanımlamalarda gizli işsizlik, eksik istihdama yakın bir tanımlama ile “bir kişinin kapasitesini tam manası ile değerlendiremeyeceği bir işte çalışması ya da başka bir işte çalışması halindeki verimliliğinden düşük bir verimlilikle çalışması” olarak tarif edilmiştir.⁴³

2.2.3. İşsizlikle İlgili Diğer Kavramlar

Yukarıda belirtilen işsizlik türleri içerisinde yer almamakla birlikte sanayileşmiş toplumlarda ve gelişme halindeki ülkelerde işsizlerin korunmasına ilişkin tedbirleri istismar etmek suretiyle işsizlik yaratıldığı bilinmektedir. “Gerçek olmayan işsizlik” diye adlandırabileceğimiz bu tür işsizliklerin bazıları şunlardır:

2.2.3.1. Zorla Meydana Çıkarılan İşsizlik

İşverenin çeşitli sebeplerle kaçındığı müşküllerden ve elamanlarından daha fazla istifade etmek arzusundan kaynaklanır. İşveren artan işgücü ihtiyacını yeni işçiler alarak değil de mevcut işgücünü daha fazla çalıştırarak karşı-

⁴² Serter, a.g.e., s.14.

⁴³ Ekin, a.g.e., s.52.

lamayı arzu eder. Böylece yeni istihdam alanı yaratılmamakta ve iş arayanların işgücü talebinden yararlanmaları engellenmektedir.⁴⁴

2.2.3.2. Yanıltıcı İşsizlik

İşsizlik sigortalarında ve işsizlikle ilgili çalışmalarda işsiz görülen kişilerin kanunsuz şekilde istihdam edilmeleri ve çalıştıkları halde işsiz görünmeleri durumudur.⁴⁵ Bu işçiler belirlenen ücret hadlerinin altında ücret almakta ve işveren açısından tercih edilmektedir. Bu şekilde çalışanlar işsizlik sigortasının uygulandığı ülkelerde ayrıca işsizlik sigortasından da yararlandıkları için bu durumlarından şikayetçi olmamaktadırlar. Bu durum işsizlik oranını artırmaktadır.

2.2.3.3. İhtiyari İşsizlik

İradi işsizlik de denilen ihtiyari işsizlik cari ücret seviyesinden daha yüksek bir ücret talep edildiği veya olandan daha iyi iş şartlarına arandığı için iş bulunamaması halidir.⁴⁶ Çalışmaktan korkan ya da çalışmaya isteksiz olan ve kendilerine teklif edilen işleri kabul etmeyen ve kısa süreli çalışmayı tercih eden kişilerin oluşturduğu işsizlik grubudur.⁴⁷ Bu tür işsizlerin durumunu diğer işsizlerle bir tutmamak ve değerlendirmelerde işsiz olarak kabul etmek gerekir. İşsizliğin en temel vasfı istek dışı ya da geçici bir durum olmasıdır.

2.2.3.4. İşgücü Tortusunun İşsizliği

Bunlar fiziki sakatlık, sağlık arızaları, çok eksik mesleki bilgi ya da yaşlılık yüzünden çalışmaları güç kimselerdir. Bunların iş gücü ya hiç istihdam edilemez ya da zor kullanılarak istihdam edilirler. Bunlar marjinal işgücü grupları olarak da ifade edilir.⁴⁸ Genel anlamıyla bakıldığında bunlar işgücü içerisinde sayılmayacakları için işsiz de sayılmamaları gerekir.

⁴⁴ Ekin, a.g.e., s. 82.

⁴⁵ Ekin, a.g.e., s. 83.

⁴⁶ Aren, a.g.e., s.22.

⁴⁷ Ekin, a.g.e., s. 83.

⁴⁸ Ekin, a.g.e., s. 83.

II. GELİŞMİŞ VE GELİŞEN ÜLKELERDE İŞSİZLİK

1. Gelişmiş Ülkelerde İşsizlik

İşsizlik daha çok gelişmekte olan ülkelerin bir problemi gibi görülmele beraber sanayileşmesini tamamlamış ülkelerde de sıkça rastlanır bir durum olmuştur. İşsizliğin sosyal ve ekonomik bir yıkım olduğu herkesin kabul ettiği bir durum olmakla beraber özellikle sanayileşmiş ülkelerdeki işsizliğin nedenleri üzerinde çeşitli görüşler vardır

1.1. Gelişmiş Ülkelerde İşsizliğin Nedenleri

Gelişmiş endüstri ekonomilerinde emek piyasalarında görülen istihdam dalgalanması ve işsizlik olayları serbest girişim sisteminin ve ekonomik düzenin vazgeçilmez bir parçası olarak düşünülmektedir.⁴⁹ Genel olarak işsizliğin nedenlerini açıklayan kuramları üç grup içinde toplamak mümkündür.

1.1.1. Klasik Kuram

Klasik kuram bütün görüşlerinde olduğu gibi işsizliğin nedenlerini de, esas itibariyle hükümetlerin ekonomiye karışmasına ve tekelleşmeye bağlamıştır. Eğer hükümet, sosyal yasalar, sosyal yardımlar, özendirme ve vergilerle ekonomik işlere karışmak istemese ve yerini özel girişime ve arz ve talep kuralının serbest işleyişine bırakırsa kendiliğinden tam istihdam düzeyine ulaşılacaktır. Yine bu kurama göre tekel özelliği taşıyan kuruluşların sanayi içinde ve iş piyasalarındaki varlığı devletin ekonomiye karışımına benzer etkiler doğurmaktadır.⁵⁰

“Her talep kendi arzını doğurur” ilkesi olan mahreçler yasasına göre işgücü arzı da kendi talebini doğurur ve işsizlik olmaz. Klasik kurama göre işsizlik, aslında ücretlerin yüksekliğinin bir sonucudur. Ücretlerin aşırı yüksekliği, sendikaların karışımından ve en az bir geçim olanağını güvence altına alan işsizlik ödeneklerinin varlığından doğmaktadır.

⁴⁹ Ekin, a.g.e., s. 26

⁵⁰ Talas, a.g.e., s.96.

1.1.2. Ekonomsal Dalgalanmalar Kuramı

XIX. yüzyıl boyunca sanayileşmekte olan ülkelerin ekonomik gelişmeleri refah ve bunalım dönemleri içinde oluşmuştur. Benzer dönemsel dalgalanmaların görüldüğü bu dönemde dalgalanmaları açıklamaya yönelik yeni kuramlar oluşmuş ve klasik kuramdan farklı izahlar getirmiştir. İstihdam seviyesinin dönemsel dalgalanmalarla değişiklikler gösterebileceğini kabul eden bu görüşe göre ekonomik sistem iç güçler ya da dış güçlerin iniş çıkışlarıyla dalgalanmalara tabi olmaktadır. Bu dalgalanmalar çeşitli kesimlerde gelişmeyi durdurarak işlerin ve sonuç olarak istihdam seviyesinin daralmasına yani işsizliği neden olmaktadır.⁵¹

1.1.3. Toplam Talep Kuramı

Keynes'in "Genel Kuramı" ile ortaya koyduğu efektif talep kuramı şu ana ilkeye dayanmaktadır. Mallara ve hizmetlere olan talebi iş arayan bütün işçileri çalıştırmaya imkan verecek bir düzeyde tutmak gerekir. Eğer savaş zamanlarında olduğu gibi toplam talep mevcut kaynaklara kıyasla çok yüksek olsaydı, gerek mallara ve gerek hizmetlere olan yüksek talep karşısında mevcut işgücünün tümünü çalıştırmak mümkün olacak ve bu suretle işsizlik de söz konusu olmayacaktır.⁵²

1.2. Gelişmiş Ülkelerde İşsizliğin Çeşitleri

Sanayileşmiş ülkelerde görülen başlıca işsizlik türü toplam talebin yetersizliğinden doğan ve önlem alınmadığı takdirde devresel bir niteliğe ve kütleli bir görünüme sahip bir işsizliktir. Bu yapısal bir işsizliktir. Ayrıca sanayileşmiş ülkelerde teknolojik işsizlik, friksiyonel işsizlik, kısmi işsizlik ve rastlantı işsizliği gibi işsizlik türlerine rastlanmaktadır.⁵³

Teknoloji ile gelen makineleşme küçük sanatlarda ve zanaatlarda çalışanları işsiz bırakır. Friksiyonel işsizlik ise işgücünün iş ve yer değiştirmesiyle oluşan geçici bir işsizlik türüdür. Kısmi işsizlik ise ekonomik faaliyetlerin ya-

⁵¹ Talas, a.g.e., s. 98.

⁵² Talas, a.g.e., s. 99.

vaşladığı dönemlerde işçilerin çalışma zamanlarının kısıtlanmasıyla meydana çıkar. Rastlantı işsizliği ise konjunktürün seyri ile ilgili değildir ve genellikle doğal afetlerin ve dolayısıyla rastlantıların bir sonucudur ve sadece gelişmiş ülkelerde değil diğer ülkelerde de görülebilir.

1.3. Gelişmiş Ülkelerde İşsizliğin Seyri

Batı Avrupa ülkelerinin ekonomik kalkınma hızları (1965-76) döneminde % 4.4 iken 1978 de % 2.3'e düşmüştür. Ekonomik durgunluğun etkisi olarak ortaya çıkan bu düşüşler beraberinde işsizliği getirmiştir. Bu gelişmeler Batı Avrupa ülkelerinde bölgeler arasındaki dengesizlikleri bir süre perdelemişse de artık Avrupa Topluluğuna dahil ülkelerde, Bölgeler arasında mevcut dengesizlikleri inkar etmek mümkün değildir. AT' ye dahil ülkelerin zengin bölgeleri ile fakir bölgeleri arasındaki fert başına düşen gelirdeki farklılıklar 1958 yılında 3:1 oranında iken, 1974'te 6:1 oranına yükselmiş bulunmaktadır.

Topluluğa dahil zengin ve daha yoksul ülkeler arasındaki gelir farklılığı ise bölgeler arası gelir farklılığının çok daha altında olup, 1950'lerde 2:1 oranında iken, 1976 da hala aynı oranda kalmaya devam etmektedir.⁵⁴

Bölgeler arası dengesizliğin sebepleri gelişimin, yatırımların ve istihdamın bölgeler arası dengesizliğin dağılımındaki dengesizliğe başlanmaktadır. Sanayileşmiş Avrupa'nın merkezinde dahi bazı bölgeler gelişme dışında bırakılabilmektedir. Ortak Pazara dahil ülkelerden İrlanda, Danimarka, Güney İtalya ve İngiltere'nin büyük bir kısmında işsizlik ciddi bir tehdit yaratmaktadır.⁵⁵

1984 yılı ortalarında AT' ye dahil ülkelerin istihdam ofislerine işsizlik olarak kaydedilenlerin sayısı 12 milyonu aşmıştır.

1980 yılının Kasım ayı ile 1983 Kasım ayları arasında 34 ile 44 yaş arasındaki işsizlerin oranında % 86'lık bir artış meydana gelmiştir. 2- 34 yaş ile 45- 54 yaş gurupları arasındaki işsizlerde ise % 73'lük artış görülmektedir.

⁵³ Talas, a.g.e., s.100.

⁵⁴ Serter, a.g.e., s. 25.

⁵⁵ Serter, a.g.e., s. 26.

Genç işsizliğindeki artış 1,9 milyonla genel işsizlik artışı içinde % 40'lık bir paya sahiptir.

İstihdam Ofislerine kayıtlı bulunan işsiz sayılarındaki artış ise, 1980-81'de % 31, 1981-82 de % 18,1982-83 de % 8'lik bir seyir izlemiştir.

Genç yaş grubu işsizliğinin özellikle Almanya, İngiltere ve Hollanda da büyük oranlara ulaşmış olduğu bilinmektedir.

AB Bakanlar Konseyi 1982 Mayısında "İşsizlikle Mücadelede Eylem Programı"nı kabul ederek, makro-ekonomik politikalarla Avrupa ekonomisini canlandırmaya ve bazı bölgelerde istihdamın yaratıcı projelerin uygulanması-na karar almıştır.

Tablo I- 1- Ülkelere Göre İşsizlik ve İşsizlik Oranları

Ülkeler	1997 (000)		1998 (000)	
	İşsiz	İşsizlik Oranı	İşsiz	İşsizlik Oranı
Türkiye	1 440	6,4	1 451	6,4
Kanada	1 413	9,2	1 433	9,8
A.B.D.	6 739	4,9	6 896	5,0
Japonya	2 303	3,4	2 537	3,8
Avusturalya	800	8,6	843	9,0
Fransa	-	-	3054	-
Almanya	3863	9,8	4197	10,6
İtalya	2848	12,2	2822	12,3
İspanya	3356	20,5	3172	19,4
İngiltere	1974	6,8	-	-

Kaynak: DİE, Çalışma İstatistikleri 1996, s. 167; DİE, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları, Nisan 1998, s.28

ABD de işsizlik oranları 1983 de % 9,6 ya kadar yükselmiş, ancak daha sonra azalarak 1986'da % 7,1'e düşmüştür. Özellikle genç yaş grubu içinde

işsizlik oranının yüksek oluşu ABD'de dikkat çekicidir. 1985 de ABD de 16-19 yaş gurubundaki kadınların % 17,6'sının, erkeklerin ise % 19.5 inin işsiz olduğu tesbit edilmiştir. İşsizlik özellikle siyah ırk için daha da ciddi bir sorun mahiyetindedir.⁵⁶

OECD ülkelerinde ise işsizlik oranları 1973 de % 3.2 iken birinci petrol krizinden sonra % 5.2'ye, 1976 da ikinci petrol krizi ile daha da artarak 1982 de % 8.1'e yükselmiştir. OECD ülkelerinde görülen işsizliğin yapısal ve konjonktürel karakterli olduğunu söylemek mümkündür.

2. Gelişmekte Olan (Gelişen) Ülkelerde İşsizlik

İşsizlik gelişmekte olan ülkelerde ülkenin gelişme düzeyi veya coğrafi konumu ne olursa olsun hızla artmaktadır. Gelişmiş ülkelerin aksine gelişmekte olan ülkeler işsizlik sorununu modern sektörün gelişmesi ve sanayileşme yolu ile çözümlenmede zorlanmaktadır. Gelişen ekonomilerde üretim faktörlerinden emek fazlası ile varken, kapital, teknoloji ve teşebbüs faktörleri yetersiz kalmaktadır.⁵⁷

Gelişen ülkelerde üretken istihdam imkanları bulamayan geniş kitlelerin "istihdam dışı tam süreli işsiz" veya "açık işsiz" haline gelmek yerine "istihdam-içi işsizlik" şekillerine kaymaları veya faal olmayan nüfus gruplarını genişletmeleri, bu ekonomilerde işsizlik sorunlarının büyüklük ve vahametini yapay şekilde azaltmakta, gözden kaçırmaktadır.⁵⁸

2.1. İşsizliğin Başlıca Sebepleri

İşsizlik şüphesiz en büyük oranda gelişmekte olan ülkelerin sorunudur. Genel olarak ifade edilirse; gelişimini tamamlamamış sanayi, kentleşme, hızlı nüfus artışı, geleneksel sektörlerin terk edilmesi gibi gelişmeler gelişmekte olan ülkelerde işsizliğin başlıca kaynaklarını oluşturmaktadır. Geliş-

⁵⁶ Serter, a.g.e., s.27.

⁵⁷ Ekin, a.g.e., s.115

⁵⁸ Nusret Ekin, "Türkiye'de İstihdam", Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, Cilt 5,

mekte olan ülkelerde işsizliği hızla artıran sebepler arasında şunlar sayılabilir.

2.1.1. Sektörler Arası Ücret Farkları

Modern sektörde ücretler genel seviyesinin tarıma nispetle aşırı derecede de yüksek olduğu bir gerçektir. Bu oranlar zaman zaman 4:1 veya 5:1 e kadar yükselmektedir.⁵⁹ Ücret cazibesiyle tarım sektöründen kopup modern sektöre yönelen işgücü açık işsizlikle karşı karşıya kalmaktadır. Ücret sistemleri bir mıknatıs gibi işgücünü şehir bölgelerine çeken en önemli unsurdur. Sanayide istihdam edilebilme şansını yakalamak için her türlü riski göze alanların bir kısmı iş bulabilirken büyük bir bölümü de işsizler ordusuna katılmaktadır.

2.1.2. Şehirleşme

Şehirleşme gelişen ülkelerin en belirgin özelliğidir. Emeğin tarım dışı sektörlerle kaymaya başlaması ile nüfusun köy ve şehir dağılımı coğrafi seyyaliyet yoluyla değişmiştir.⁶⁰ Tüm dünyada, gelişmiş ve gelişen ülkelerde işgücü tarımı terk etmektedir.

Gelişen ülkelerde sektörler arası hareket hep tek yönlü olmamakta özellikle mevsimlik dalgalanmalar şeklinde değişmeler de göstermektedir. Aslında tarımda çalışan işgücü durgun mevsimlerde şehirlere sanayi ve hizmet sektörüne arz edilmekte böylece “devri şehirleşme” denilebilecek bir durum ortaya çıkmaktadır.⁶¹

Şehirleşme sadece sektörler arası ücret farkının bir sonucu değildir. Asıl sebeplerden biri tarım sektöründeki işsizliktir. İşsiz işgücü tarım dışı sektörlerde düşük ücretle de olsa iş bulmak için şehirlere göç etmektedir. Şehirleşmeyi kentin çekişi, köyün itişinin bir sonucudur. Şehrin çekiciliği: Gelir farkları, eğitim, şehrin cazibesi, iş bulma umudu, daha yüksek hayat standardı, sağlık hizmetleri ve ulaşım imkanlarıdır. Köyün iticiliği ise: Nüfus baskısı, yetersiz ve kötü dağılımlı toprak, gizli işsizlik, eksik istihdam, düşük verimli-

s.1158

⁵⁹ Ekin, Gelişen Ülkelerde ve Türkiye’de İşsizlik, s. 183.

⁶⁰ Ekin, Gelişen Ülkelerde ve Türkiye’de İşsizlik, s. 187.

⁶¹ Ekin, Gelişen Ülkelerde ve Türkiye’de İşsizlik, s. 197.

lik, gelir yetersizliği ve yoksulluk, tarımda makineleşme ve benzerleridir.⁶²

Yukarıda sayılan nedenlerle hızla şehirleşen gelişen ülkelerde bu iş gücüne yetecek kadar istihdam imkanı yaratılmadığı için açık işsizlik baş göstermektedir.

2.1.3. Hızlı nüfus artışı

Gelişen ülkelerdeki işsizlikle ilgili nedenlerin başında diğer bir faktör ise hızlı nüfus artışıdır. Gelişen ülkelerin hemen hepsinin ortak özelliğini hızlı nüfus artışı oluşturmaktadır. Gelişmiş ülkelerde nüfus artış hızı dünya ortalamasının altında bulunurken, gelişen ülkelerde üstüne çıkmaktadır.⁶³ Gelişmiş ülkelerin yıllık nüfus artış hızları %1 ve altına düşerken gelişmekte olan ülkelerde bu oranın %3-4 dolaylarında seyretmesi bu ülkelerde işgücüne katılan kitleleri istihdam edebilecek imkanların yetersizliği sebebiyle işsizliği artırmaktadır.⁶⁴

Olaya iş gücü arzı yönünde bakıldığında gelişen ülkelerin modern sektöründe işgücü artış oranı daima nüfus artışı oranının üstünde seyretmektedir. Nüfus artış hızının % 3 olduğu bir durumda iş gücü artışının büyük ihtimalle %4- 4.5 olması beklenebilir. Bir ülkede yıllık GSMH artışının % 7 olarak kabul edersek ve bu ülkede output / istihdam artış oranında 2.5:1 olduğunu kabul edecek olursak istihdamdaki artış, yılda % 3 olacaktır. Böylece modern sektördeki iş gücü artışı istihdam artışına % 1.5 aşacaktır. Modern sektöre işgücü akımı devam ettikçe bu açık büyüyecek ve teknolojinin gelişmesiyle iş imkanları da azalmaya devam edecektir.

2.2. Gelişen Ülkelerde İşsizliğin Ortak Özellikleri

Gelişen ülkelerde işsizlik ve ilgili sosyo-ekonomik durumlar benzerlikler göstermektedir. Bu benzerlikler ana hatlarıyla şöyledir;⁶⁵

- Gelişen ülkelerde işgücünün önemli bir kısmı işsiz, gizli işsiz ve ek-

⁶² Ekin, Gelişen Ülkelerde ve Türkiye'de İşsizlik, s. 209.

⁶³ Ekin, Gelişen Ülkelerde ve Türkiye'de İşsizlik, s. 214

⁶⁴ Serter, a.g.e., s.23.

⁶⁵ Ekin, Gelişen Ülkelerde ve Türkiye'de İşsizlik, s. 290.

sik istihdam ediliyor durumdadır.

- Modern sektörlerde açık işsizlik yüksek derecelere ulaşırken tarım sektöründekilerin önemli bir kısmı eksik istihdam durumundadır.
- Tarım kesiminde işletmeler aile işletmeleri şeklinde ve çalışanlar ücret karşılığı değil yardımcı aile işçisi tarzında istihdam edilmektedir.
- Tarımda nüfus hızla artmakta, toprak/insan oranı düşmekte ve gelir azalmaktadır.
- Gelişen ülkelerde şehirleşme tarım sektörünün itici yönlerinden kaynaklanmakta, kentlerdeki emek talebi artan nüfusu istihdam edecek şartları taşıyamamaktadır.
- Şehirlerde emek arzı ile emek talebi arasındaki fark açık işsizliği hızla artırırken artan işgücü az verimli hizmet sektörüne kayarak eksik istihdama neden olmaktadır.
- Vasıfsız işgücünün işsizliği yanında eğitim görmüşler arasında da işsizlik yaygındır. Özellikle genç yaş gruplarında ve eğitim görmüşler arasında işsizlik yaygındır.

3. Türkiye’de İstihdam ve İşsizlik

Türkiye istihdam ve bakımından gelişmekte olan ülkelerin bütün özelliklerini gösteren bir yapıya sahiptir. Açık işsizliğin yanı sıra gizli işsizlik ve eksik istihdam önemli problemlerdendir.

Emek arzı ile emek talebinin karşı karşıya gelmesi ile oluşan istihdamda emek arzının emek talebinden fazla olması ile işsizlik ortaya çıkar. İstihdam ve işsizlikle ilgili değerlendirmeler yapabilmek için emek arzını ve onun kaynağını oluşturan nüfusun miktar ve niteliklerini bilmemiz gerekir.

3.1. Nüfus Miktarı ve Bünyesi

3.1.1. Nüfusun Miktarı ve Artış Hızı

Nüfus sayı itibariyle işgücü miktarını belirlemede önemli rol oynar. Emek arzını belirleyen unsurların birincisi olan nüfusu fazla olan ülkelerin e-

mek arzı da fazladır. Türkiye nüfusunun gelişimi sayım yılları itibariyle aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo I- 2- Sayım Yılları itibariyle Nüfus ve Artış Hızı

Sayım Yılı	Nüfus (bin)	Artış Hızı %0
1927	13648	21,10
1935	16158	17,24
1940	17821	19,59
1945	18790	10,59
1950	20947	21,73
1955	24065	27,75
1960	27755	28,53
1965	31391	24,62
1970	35605	25,19
1975	40348	25,01
1980	44737	20,65
1985	50664	24,88
1990	56473	21,71

Kaynak: DİE, İstatistiklerle Türkiye 1997, s.17

1955-1960 dönemlerinden itibaren görülen hızlı artış emek arzında da artış sağlamıştır. Emek talebinde ise emek arzına paralel olmayan artış sebebiyle işsizlik oranlarında artış gözlenmiş ve planlı dönemlerde birinci beş yıllık Kalkınma planından itibaren tüm Planlara nüfus artış hızının kontrol edilmesi ve emek talebinin artışına yakın seyretmesinin sağlanması gereği önemli bir iktisadi refah gereği olarak girmiştir.

3.1.2. Nüfusun Bünyesi

Nüfusun miktarının yanı sıra nüfusun yaş ve cinsiyet itibariyle taşıdığı özellikler de emek arzının ve dolayısıyla istihdam seviyesi ve işsizlik oranlarını belirlemede önemli bir etken olarak karşımıza çıkar.

3.1.2.1. Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı özellikle işgücüne kaynak teşkil eden Çalışma Çağı Nüfusu olarak kabul edilen (15-65) yaş grubunun belirlenmesi yönünden önem taşır.

Nüfusun yaş itibariyle dağılımı ana hatlarıyla doğum oranları ile ölüm oranlarına bağlıdır. Ekonomik olarak gelişmiş ülkelerde doğum ve ölüm oranları gelişmekte olan ülkelere göre daha düşüktür. Gelişmekte olan ülkelerde hızlı nüfus artışı sebebiyle genç yaş nüfusun (0-14) oranı yüksek, sağlık şartlarının yetersiz olması ve gelir düşüklüğü sebebiyle yaşlı nüfusun oranı düşüktür. Genç ve yaşlı nüfusun fazla olması çalışma çağındaki nüfusu dolayısıyla emek arzını daraltmaktadır. Türkiye’de nüfusun yaş grupları itibariyle dağılımı yıllar itibariyle aşağıdaki gibi bir seyir izlemektedir.

Tablo I- 3- Türkiye’de Nüfusun Yaş Grupları İtibariyle Dağılım

Yıllar	0-14	15-64	65+	Toplam
1985	19 010	29 528	2 126	50 664
	% 37,5	% 58,3	% 4,2	% 100
1990	19 745	34 311	2 417	56 473
	% 34,9	% 60,7	% 4,3	% 100

Kaynak: DİE, İstatistiklerle Türkiye 1997, s.23

1960’lı yıllarda % 41 civarında olan (0-14) yaş grubunda bir azalma olduğu ve yine 1960 sayımında % 55 olan Çalışma Çağındaki Nüfusta ise bir artış olduğu gözlenmektedir. Bu da geçen yıllar itibariyle emek arzının artması anlamına gelmektedir. Ancak bu konuyla ilgili olumsuz taraf nüfusun, ülkenin

yaratabileceği iş imkanlarından daha hızlı bir oranda artmasıdır ve bu da işsizlik demektir⁶⁶.

3.1.2.2. Bağımlılık Oranı

Bağımlılık oranı çalışma yaşında bulunan her 100 veya 1000 kişiye düşen çalışma çağındaki nüfusun sayısını ifade eden kavramdır. Çalışma çağı dışındaki nüfus oranının yüksek olduğu ülkede Bağımlılık oranları da yükselmektedir.

Tablo I- 4- Bağımlılık Oranları

Sayım Yılı	Toplam Yaş Bağımlılık Oranı	65 Yaş ve üzeri yaş bağımlılık	0-14 yaş bağımlılık oranı
1935	82,89	7,14	75,75
1940	78,90	6,48	72,42
1945	75,09	5,85	69,24
1950	71,32	5,66	65,66
1955	75,00	5,99	69,01
1960	81,09	6,40	74,69
1965	84,89	7,33	77,56
1970	85,85	8,17	77,68
1975	82,33	8,39	73,94
1980	78,12	8,45	69,67
1985	71,81	7,22	64,59
1990	64,68	7,06	57,62

Kaynak: DİE, 1990 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri , s.11

Gelişmiş ekonomilerde bir yandan sanayileşme diğer taraftan nüfusun demografik bünyesinde meydana gelen değişmeler bağımlılık oranlarını düşürmektedir

15-64 yaş grubundaki her 100 kişiye karşılık 0-14 ile 65 ve daha yukarı yaştaki kişi sayısı gösteren toplam yaş bağımlılık oranı; 1935 yılında

⁶⁶ Emre Kongar, İmparatorluktan Günümüze Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, Cilt 1-2, 9. Basım, İstanbul, Remzi Kitabevi, Ekim 1995, s.381.

82,89'dan, 1990 yılında 64,68'e düşmüştür. Toplam yaş bağımlılık oranını en çok etkileyen 0-14 yaş grubu nüfustur. Bağımlılık oranının genel seyrinde bir düşüş gözlenmektedir. Bu çalışma çağındaki nüfusun genel nüfusa oranının arttığını göstermektedir.

3.2. Türkiye'de İşgücü

Bir ülkede çalışma çağı nüfusunun miktarı ve oranı emek arzını doğrudan belirlemez. Çalışma çağı nüfusuna dahil olduğu halde çalışmayı arzu etmeyen ya da çalışamayacak durumda olanlar işgücüne dahil edilmezler. İşgücü, bir ülkede kazanç getirici bir ekonomik faaliyet sahasında çalışma arzu ve gücünde olan insanların toplamıdır. İşgücü işsizleri de kapsar. Çünkü işsizler çalışma istek ve gücündedirler fakat istihdam edilmemişlerdir ve potansiyel olarak çalışmaya hazırdırlar.

3.2.1. İşgücüne Katılma Oranı

İşgücü ile ilgili analizlerde önemli olan işgücünün mutlak sayısı değil ülke nüfusuna olan oranıdır. İşgücünün toplam nüfusa bölünmesi ile elde edilen orana işgücüne katılma oranı denir. İşgücüne katılma oranı, üretim faktörlerinden emeğin milli hasılasını tayin yönünden potansiyel kapasitesini gösterir.

İşgücüne katılma oranları gelişmiş ülkelerde gelişmekte olan ülkelere göre daha büyüktür. Aşağıda bazı ülkelerdeki işgücüne katılma oranları verilmiştir.

Tabloda işgücüne katılım oranı en düşük olan ülkenin Türkiye olduğu görülmektedir. Ekonomik gelişmiş ülkelerde işgücüne katılma oranının yüksekliği görülmektedir. Bu aynı zamanda bu ülkelerde 0-14 yaş grubu nüfusun az olduğunun da bir göstergesidir.

Tablo I- 5- Ülkelere Göre İşgücü ve Katılma Oranları

Ülkeler	İşgücü (000)			İşgücüne Katılma Oranı (1995)
	1996	1997	1998	
Türkiye	22920	22447	22681	53,8
Kanada	15145	15354	15233	75,7
A.B.D.	133943	136297	136401	79,2
Japonya	67108	67869	66983	76,6
Avustralya	9109	9194	9305	74,5
Fransa	25113	-	-	67,2
Almanya	39305	39215	39085	71,5
İtalya	22850	22888	22719	58,1
İspanya	15936	16121	16164	61,1
İngiltere	28632	28758	-	75,9

Kaynak: DİE, Çalışma İstatistikleri 1996, s. 166; DİE, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları, Nisan 1998, s. 25

Türkiye’de işgücüne katılım oranı yıllar itibariyle aşağıdaki tablodaki gibi seyretmiştir.

Türkiye’de iş gücüne katılım oranı azalan bir seyir izlemektedir. Bunun nedenleri arasında eğitim sürelerinin uzaması nedeniyle gençlerin iş gücüne katılımının azalması, şehirleşme nedeniyle özellikle kadınların işgücünden çekilmesi gibi nedenler sayılabilir. Bilindiği gibi kırsal kesimdeki kadınlar tarım sektöründe aile işletmelerinde ücretsiz aile işçisi olarak üretime katılmaktadır. Kırdan kente göç edildiğinde ise eğitim ve bilgisi yetersiz kadın işgücünden çekilmekte ve emeğini arz etmemektedir.

Tablo I- 6- Yıllar itibariyle İşgücüne katılım oranları (Türkiye Geneli)

Yıllar	Toplam Nüfus	12 Yaş ve üzeri nüfus	İşgücü	İşgücüne Katılım Oranı (%)
1991	56 433	40 433	21 438	53,0
1992	57 519	41 532	21 503	51,8
1993	58 625	42 672	21 469	50,3
1994	59 632	43 734	22 158	50,7
1995	60 641	44 811	22 673	50,6
1996	61 673	45 871	22 919	50,0
1997	62 536	46 880	22 448	47,9
1998	63 375	47 707	22 681	47,5

Kaynak: DİE, Türkiye Ekonomisi: İstatistik ve Yorumlar, Ekim 1998, s.133 ; DİE, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları, Nisan 1998, s.59

DİE, HİA verilerine göre 1998 yılı itibariyle işgücüne dahil olmayan 25 milyon 12 yaş üzeri kişinin 17,5 milyonu kadınlardan oluşmaktadır. Kadınların % 73,5'i işgücüne dahil olmamaktadır.

Yukarıdaki tabloda İşgücüne katılım oranı Türkiye geneli için verilmiş olup kent ve kırsal nüfusun kapsamaktadır. İşgücüne katılım oranı kent ve kırsal farklı gerçekleşmektedir.

Aşağıdaki tabloda Kentler itibariyle işgücüne katılım oranları verilmiştir. Tablodaki veriler kentlerde işgücüne katılımın Türkiye Genelinin altında olduğunu göstermektedir. Kentte işgücüne katılım %40 dolaylarında olurken bu oran kırsal % 60 civarındadır. Kentlerde 12 yaş üzeri kadınların sadece % 14,8'i işgücüne dahil olurken bu oran kırsal %41,2'dir.

Tablo I- 7- Yıllar itibariyle İşgücüne katılım oranları –Kent (bin)

Yıllar	Toplam Nüfus	12 Yaş ve üzeri nüfus	İşgücü	İşgücüne Katılım Oranı (%)
1991	29056	21247	9047	42,6
1992	30041	22096	9530	43,1
1993	31038	22965	9667	42,1
1994	31984	23781	10071	42,3
1995	32949	24619	10122	41,1
1996	33954	25493	10309	40,4
1997	34903	26386	10653	40,4

Kaynak: DİE, Türkiye Ekonomisi: İstatistik ve Yorumlar, Ekim 1998, s.134

Kentlere göçen köylü kadınlar formel sektörde değil, kayıt dışı ilişkiler içinde enformel sektörde çalışma eğilimindedirler⁶⁷. Ekonomiyi düzenleyen yasa ve yönetmeliklere aykırı olarak gerçekleştirilen ve belgeye bağlanmayan ekonomik işlemler olan kayıtdışı ekonomi ve kamu düzenini korumak için getirilen yasalara aykırı ve kayıtdışı işlemlerden oluşan Yer altı ekonomisine Enformel ekonomi denilmektedir. Enformel sektörde faaliyete zorlananların büyük kısmını kadınlar, çocuklar ve göçmenler oluşturmaktadır.⁶⁸ Bu da kadınların işgücüne katılımını tam olarak tesbit etmek mümkün olmamaktadır.

⁶⁷ Yıldırım KOÇ, "Türkiye'de İşgücünün Yapısı ve Ücretliler", MESS, Mercak Dergisi, Nisan 1997, s.45

⁶⁸ Nusret Ekin, Kayıtdışı Ekonomi Enformel İstihdam, İstanbul, İTO Yayınları, 1995, s.13

3.2.2. İşgücünün Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Türkiye’de işgücünün geniş yaş grupları itibariyle dağılımı işgücü içerisindeki yaş dağılımının genç ya da yaşlı olmasını göstermesi açısından önemlidir. Genç kesimin daha uzun süre işgücü içerisinde kalacak olması işgücünün kısa sürede azalmayacağını ve yaşlanarak işgücü dışına çıkma oranlarının düşük olacağını gösterir.

Tablo I- 8- Geniş Yaş Gruplarına Göre İşgücü

Yıllar	Toplam İşgücü	12-24	15-19	20-24	25-34	35-54	55+
1991	20 888	922	2 883	2 502	5 262	7 068	2 253
%		4,4	13,8	12,0	25,2	33,8	10,8
1992	21 704	884	2 902	2 789	5 462	7 410	2 257
%		3,9	13,1	12,4	25,3	34,6	10,6
1993	21 468	686	2 747	2 605	5 538	7 692	2 201
%		3,2	12,8	12,1	25,8	35,8	10,3
1994	22 158	754	2 926	2 741	5 701	7 706	2 331
%		3,4	13,2	12,4	25,7	34,8	10,5
1995	22 674	766	2 785	2 595	5 659	8 222	2 648
%		3,4	12,3	11,4	25,0	36,3	11,7
1996	22 920	684	2 692	2 613	5 835	8 509	2 588
%		3,0	11,7	11,4	25,5	37,1	11,3
1997	22 448	549	2 612	2 480	5 650	8 527	2 630
%		2,4	11,6	11,0	25,2	38,0	11,7
1998 *	22 681	503	2 423	2 386	5 683	9 009	2 676
%		2,2	10,7	10,5	25,1	39,7	11,8

Kaynak: DİE, Türkiye Ekonomisi: İstatistik ve Yorumlar, Ekim 1998, s.137-138; DİE Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları, Nisan 1998, s.59

İşgücünün % 72’sini erkekler oluştururken kadınlar işgücünün sadece % 28’ini oluşturmaktadır. Kadın iş gücü sadece 15-19 ve 20-24 yaş gruplarında erkeklerden daha fazladır. Genç yaş gruplarında işgücüne katılım azalma göstermektedir. Bu eğitim süresinin uzaması, eğitim imkanlarının artarak eğitim çağındaki nüfusun öğrencilik sebebiyle işgücü dışında kalmasına neden olmaktadır.

3.3. Türkiye'de İşsizlik

Türkiye'de işsizlik DİE verilerine göre 1991-1998 yıllarında genel temayül olarak bir azalma göstermektedir. Kentte işsizlik kıra göre daha yüksek bir seyir izlemektedir. Aşağıdaki tabloda yıllar itibariyle işsizlik oranlarının seyri verilmiştir.

Tablo I- 9- Yıllara Göre İşsizlik Oranları-Türkiye

Yıllar	İşgücü	İstihdam edilenler	Eksik İstihdam	İşsiz	İşsizlik Oranı %	Eksik İstihdam Oranı %
1991	21 438	19736	1 456	1 703	7,9	6,8
1992	21 503	19 769	1 661	1 735	8,1	7,7
1993	21 469	19 804	1 478	1 665	7,8	6,9
1994	22 158	20 356	1 806	1 802	8,1	8,1
1995	22 673	21 106	1 512	1 568	6,9	6,7
1996	22 919	21 537	1 440	1 382	6,0	6,3
1997	22 448	21 008	1 256	1 439	6,4	5,6
1998	22 681	21 230	1 365	1 451	6,4	6,0

Kaynak: DİE, Türkiye Ekonomisi: İstatistik ve Yorumlar, Ekim 1998, s.133; Hanchalkı İşgücü Anketi Sonuçları, Nisan 1998, s.59

İncelenen yıllarda işsizlik hem mutlak sayı olarak hem de oransal olarak azalmaktadır. İşsizlerin % 72,3'ünü erkekler geri kalanını ise kadınlar oluşturmaktadır. İşgücüne dahil olan kadınların (12 yaş üzeri kadınların % 26,4'ü) % 93'ü istihdam edilmektedir.

İşsiz erkeklerin % 41,7'si 12-24 yaş grubundadır. Kadın işsizlerinse % 61'i 12-24 yaş grubundadır. Genel olarak genç işsizliğe sahip olan Türkiye'de genç işsizliği kadın işgücü arasında daha yaygındır. İleri yaşlarda kadın işsizler yok denecek kadar azken erkek işsizler oransal olarak azalmakla beraber her yaş grubunda bulunmaktadır.

İncelenen yıllarda istihdam artışının işgücü artışından fazla olduğu ve işsiz oranının düşme eğilimi gösterdiği izlenmiştir. Arzu ve gücü olduğu halde

daha fazla çalışamayan ve istihdam ediliyor görülen kişilerin oranında da yıllar itibariyle bazen artış görülse de düşmüş olduğu görülmektedir. İşsizlik kent ve kırdaki ayrı oranlarda seyretmektedir. Kırdaki özellikle tarımda çok kişinin istihdamda görülmesi işsizlik oranını düşürmektedir.

Tablo I- 10- Yıllara Göre İşsizlik Oranları (Kent-Kır)

Yıllar	<u>Kent</u> (000)			<u>Kır</u> (000)		
	İşgücü	İşsiz	İşsizlik %	İşgücü	İşsiz	İşsizlik %
1991	9 047	1 112	12,3	12 391	591	4,8
1992	9 530	1 150	12,1	11 973	585	4,9
1993	9 667	1 136	11,8	11 802	529	4,5
1994	10 071	1 204	12,0	12 087	599	5,0
1995	10 122	1 046	10,3	12 551	522	4,2
1996	10 309	958	9,3	12 611	423	3,4
1997	10 653	1 006	9,4	11 796	434	3,7
1998	10 881	1 078	9,9	11 800	373	3,2

Kaynak: DİE, Türkiye Ekonomisi: İstatistik ve Yorumlar, Ekim 1998, s.134-135; DİE, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları, Nisan 1998, s.117,175

Tablodan da anlaşılacağı üzere işsizlik kırdaki oldukça düşüktür. İşgücünün çoğunun kırdaki yaşadığı da göz önüne alınırsa genel işsizlik oranının hissedilenden daha düşük olmasının sebebi anlaşılır. Azalma göstermekle beraber kentsel nüfus içerisinde işsizler önemli yer tutmaktadır. Kentlerde ortalama işsizlik oranı % 9,9 iken kırdaki % 3,2'dir. Kentlerde işgücüne dahil erkeklerin %8,7'si işsizken kadınların % 15'i işsizdir. Kırdaki işsizlik kadın işgücüsünde %2,2 erkek işgücüsünde % 3,7'dir.

3.3.1. İşsizlerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

İşsizlerin 1991-1998 yılları arasında yaş gruplarına göre dağılımı Aşağıdaki tabloda verilmektedir. İşsizlerin % 47'sinin 12-25 yaş arasında olduğu yani Türkiye'deki işsizliğin bir genç işsizliği olduğu görülmektedir.

Tablo I- 11- İşsizlerin Geniş Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yıllar	Toplam	12-14	15-19	20-24	25-34	35-54	55 +
1991	1634	87	402	422	399	279	48
%		5,3	24,6	25,8	24,4	17,0	2,9
1992	1735	72	399	493	422	298	52
%		4,2	23,0	28,4	24,3	17,2	3,0
1993	1665	64	376	460	433	288	45
%		3,8	22,6	27,6	26,0	17,3	2,7
1994	1802	63	426	464	453	354	44
%		3,5	23,6	25,7	25,1	19,6	2,4
1995	1567	55	378	412	381	290	54
%		3,5	24,1	26,3	24,3	18,5	3,4
1996	1382	41	303	383	354	268	34
%		3,0	21,9	27,7	25,6	19,4	2,5
1997	1440	47	347	386	350	278	34
%		3,2	24,1	26,8	24,3	19,3	2,3
1998	1451	22	303	358	363	349	56
%		1,5	20,8	24,6	25,0	24,0	3,8

Kaynak: DİE, Türkiye Ekonomisi: İstatistik ve Yorumlar, Ekim 1998, s.150-151; DİE, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları, Nisan 1998, s.59.

Erkek işsizlerin % 41,7'si 12-25 yaş grubunda yer alırken kadın işsizlerin % 61'i bu genç yaş grubunda yer almaktadır. 55 yaş üzeri erkekler erkek işsizlerin % 4,7'sini teşkil ederken, aynı yaş kadın işsizler toplam kadın işsizlerin sadece % 1,4'ünün oluşturmaktadır. Yaşı ilerleyen kadınların işgücünden çekilmesi ileri yaşlardaki kadın işsiz oranını düşürmektedir.

Kayıtlı işsizler adını verdiğimiz ve Türkiye'nin Resmi ve tek iş bulma kurumu olan İş ve İşçi Bulma Kurumuna (İİBK) müracaat eden işsizlerin yaş grupları itibariyle dağılımında genel yoğunluk değişmemekle beraber farklılıklar göstermektedir. Kayıtlı işsizlerin yaş grupları itibariyle dağılımlarında fazla bir değişme görülmemektedir. İİBK kayıtları ile DİE'nin Nüfus Sayımı ve HİA sonuçları arasında yaş grupları itibariyle farklılık bulunmaktadır. Bu fark İİBK kayıtlarında genç işsizlerin oranının daha yüksek olmasıdır.

Tablo I- 12- Kayıtlı İşsizlerin Geniş Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

	1985	1986	1987	1988	1989	1990
12-14	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
15-19	13,8	13,0	12,7	12,6	11,7	13,1
20-24	40,8	42,0	43,3	42,2	41,2	40,4
25-29	24,5	24,9	23,6	23,9	24,2	23,3
30-34	11,4	11,4	11,1	11,4	11,5	11,3
35-39	5,4	5,1	5,7	6,0	6,7	6,9
40-44	2,5	2,3	2,3	2,5	2,8	3,1
45-64	1,2	1,1	1,1	1,2	1,6	1,6
65+	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2

Kaynak: İİBK, Türkiye'de ve AT'de İnsangücü Politikaları ve İstihdamı Geliştirici Çalışmalar, Ocak 1991, s.18.

20-25 yaş grubu işsizlerin DİE verilerine göre işsizler arasındaki oranı %25-27 civarında seyrederken, bu grup İİBK verilerinde %40-42 gibi yüksek bir oran tutmaktadır. Yine işsizler arasında önemli bir orana sahip olan 15-19 yaş grubu işsizler ise İİBK kayıtlarında %12 civarında seyrederken, DİE verilerinde %23-24 gibi daha yüksek oranlarda tesbit edilmektedir.

3.3.2. İşsizlerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Daha önceki yıllarda işsizler arasında eğitimsiz ve az eğitilmişlerin oranı çok daha yüksekken bu oran düşmekte eğitilmişlerin işsizler arasındaki oranı ise artmaktadır.

İşgücü içerisinde okuryazar olmayanlar yıllar itibariyle gerilemiş 1991 yılında işsizler arasında okuryazar olmayanlar % 4,8 iken bu oran 1997 yılında % 2,4 olmuştur. 1997 yılı itibariyle işsizler arasında okuryazar ve eğitilmiş olanların oranı % 97,7'ye yükselmiştir.

Tablo I- 13- Eğitim Durumuna Göre İşsizlerin Dağılımı

Yıllar	Okuryazar olmayanlar	Okuryazar olup bir okul bitirmeyenler	İlkokul	Ortaokul	Orta dengi meslek	Lise	Lise dengi meslek	Yüksekokul veya fakülte
1991	4,8	3,9	57,6	12,2	0,7	15,0	5,9	4,5
1992	4,4	4,8	54,5	11,3	0,6	17,4	6,1	5,3
1993	3,2	4,0	55,8	11,4	0,6	18,3	4,3	5,6
1994	4,0	4,5	53,5	12,1	0,8	18,5	5,4	5,2
1995	4,0	3,1	51,9	12,9	0,7	19,1	7,2	5,1
1996	3,8	2,4	45,7	11,7	0,3	21,7	8,0	6,3
1997	2,4	1,9	42,5	13,8	0,5	22,3	10,1	6,5
1998	3,2	2,6	45,4	11,5	0,2	22,3	8,1	6,5

Kaynak: DİE, Türkiye Ekonomisi: İstatistik ve Yorumlar, Ekim 1998, s.155-156; DİE, Hanchalkı İşgücü Anketi Sonuçları, Nisan 1998, s.92

İşsizlerin eğitim düzeyinde görülen artış ülkedeki okuma-yazma oranının artışından yüksek okul mezunlarının artışına kadar birçok etkene bağlıdır. Diğer bir önemli faktör ise istihdamın tarım kesiminden sanayi kesimine doğru kayması ve sanayinin eğitilmiş elamanları tercih etmesidir.

Kadın işsizler arasında eğitim seviyesi daha yüksektir. Erkek işsizlerin sadece % 20 kadarı lise ve dengi eğitim ve daha yüksek eğitim almışken bu oran kadın işsizler arasında %39 gibi yüksek bir oranı bulmaktadır. Bu durum işgücüne katılan kadınların genellikle eğitim görmüş kadınlar olmasıdır. Eğitimi az olan kadınların işgücüne katılımı oldukça düşüktür.

3.3.3. İş Arama Sürelerine Göre İşsizler

İş arama süresi hem sosyal boyutları ve hem de ekonomik boyutlarıyla ve sonuçlarıyla önemli bir durum göstergesidir. İşsizlik süresinin uzamasının getirdiği ekonomik zorluklar çeşitli sosyal sorunları da beraberinde getirmektedir. İş arama süresinin kısa olması istihdam artışı ve emek talebi artışının hı-

zına bağılı olarak değişmektedir.

Tablo iş arama süresinin tüm dönemler için 1 yılın altında yoğunlaştığını göstermektedir. İş arayanlar içerisinde % 13'ü kadar 3 yıl ya da daha fazla süredir iş aramaktadırlar. Bir iş bulmuş olup başlamak için bekleyenlerin oranı ise incelediğimiz yıllarda ortalama % 3,5 civarındadır.

Tablo I- 14- İş Arama Süresine Göre İşsizler (bin)

Yıllar	Toplam	İş arama süresi					
		0-5 ay	6-11 ay	1-2 yıl	2-3 yıl	3 yıl ve üzeri	İşe başlamak için bekliyor
1991	1703	544 %32	396 %23	358 %21	172 %10	115 %7	51 %3
1992	1735	554 %32	400 %23	412 %24	192 %11	132 %8	48 %3
1993	1665	499 %30	371 %22	389 %23	200 %12	143 %9	63 %4
1994	1802	553 %31	411 %23	426 %24	197 %11	165 %9	53 %3
1995	1568	610 %39	367 %23	281 %18	140 %9	135 %9	35 %2
1996	1382	456 %33	302 %22	275 %20	173 %13	138 %10	42 %3
1997	1439	519 %38	297 %21	298 %21	137 %10	140 %10	51 %4
1998	1451	525 %36	288 %20	317 %22	140 %10	124 %9	57 %4

Kaynak: DİE, Türkiye Ekonomisi: İstatistik ve Yorumlar, Ekim 1998, s.152; Hanchalkı İşgücü Anketi Sonuçları, Nisan 1998, s.96

3.3.4. Aranılan Meslek Türlerine Göre İşsizlik

İşsizlerin aradığı işlerin hangi meslek grubuna girdiği işsizlerin eğitim ve vafına göre değişmektedir. En çok iş aranan meslek grupları daha az eğitim isteyen meslek gruplarıdır. 1998 yılı verilerine göre işsizlerin % 8,4'ü İlimi

ve teknik elaman olarak iş ararken, Müteşebbis, direktör ve üst düzey yönetici olup iş arayanların toplam işsizler içerisindeki payı sadece %06'dır.

Tablo I- 15- Aranılan meslek türüne Göre İşsizlik

Aranılan Meslek Türü	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
İlimi ve Teknik Elamanlar	100	109	100	113	108	113	120	122
Müteşebbisler, direktörler ve üst kademe yöneticileri	6	10	5	6	6	6	8	9
İdari personel ve benzeri çalışanlar	274	299	283	310	270	285	335	321
Ticaret ve Satış personeli	67	67	80	89	86	74	78	79
Hizmet işlerinde çalışanlar	290	345	339	358	239	209	199	196
Tarımcı, hayvancı, ormancı, balıkçı, avcı	57	54	44	40	133	52	35	47
Tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar	588	661	582	670	613	530	511	534
Meslekleri tayin edilemeyenler	202	143	171	165	81	72	105	85
İş bulmuş başlamak için bekleyenler	51	48	63	53	35	41	51	57
Toplam	1634	1734	1665	1802	1568	1381	1439	1451

Kaynak: DİE, Türkiye Ekonomisi: İstatistik ve Yorumlar, Ekim 1998, s.158; DİE, Hanchalkı İşgücü Araştırması, Nisan 1998, s. 97.

İşsizlerin iş aradıkları meslek gruplarından en büyük pay %36,8'le tarım dışı üretim faaliyetlerinde çalışanlar alırken, idari personel ve benzeri işler arayanlar %22,1'lik payla ikinci büyük meslek grubunu oluşturmaktadır. Tarımcı, hayvancı, ormancı vb. meslek grubunda iş arayanlar ise işsizler arasında %3,2'lik bir orana sahiptir. Hizmet işlerinde iş arayanlar ise % 13,5'tir.

III. GENÇ İŞSİZLİĞİ

1. Genç İşsizlikle İlgili Kavramlar

Günümüzde gerek gelişmiş, ve gerekse gelişmekte olan tüm ülkelerin karşı karşıya buldukları işsizlik probleminin en temel özeliği gençler arasında yaygınlaşmış olmasıdır.

Aşağıdaki çalışmada; genç kavramı, gençlerin işsizlik sebepleri ve genel olarak Türkiye'deki gençlerin işsizliğinin belli başlı özellikleri ele alıp incelenecektir.

1.1. Genç Kavramı

İnsan, doğumdan ölüme dek belirli çağlar içinde gelişir, duraklar ve çöker. Çocukluk, gençlik, olgunluk, yaşlılık olarak bilinen bu çağlar birbirlerinden kesin sınırlarla ayrılmamıştır. Bunlar bir önceki çağın etkisi altında oluşur, bir sonraki çağı etkiler. Çocukluk gençliği, gençlik olgunluğu oluşturur. Bu çağların birinden diğerine geçiş, sadece bireyin bedensel durumu ile ilgili olmayıp ruhsal, sosyal, iktisadi, kültürel faktörlerin rol oynadığı bir oluşum ve gelişimdir. Diğer yandan her çağ kendine has ve belirli bedensel, ruhsal toplumsal özellikler taşır.⁶⁹

Gençlik genel bir tarifile çocuklukla olgunluk arasındaki dönemdir.⁷⁰ Gençliği, hayatın bir çağı olarak kronolojik şartlara göre tanımlama konusunda sık görülen bir eğilim mevcuttur. Bunun sonucu olarak gençlik programları genellikle 15-24 yaş gruplarının ihtiyaçlarını içine alır. Fakat bu sınıflandırma yeterli olmamaktadır. Çünkü her ülkede ve hatta ayrı toplumun çeşitli bölgelerinde reşit sayılma yaşı ve gençliğe verilen serbesti mahalli kanunlara, kurumlara ve adetlere göre değiştiği için evrensel düzeyde bir gençlik tanımı yapmak daha da güçleşmektedir.

Genellikle ilk ergenlik belirtileriyle başlayan gençlik çağı büyümenin

⁶⁹ Atalay Yörükoğlu, *Gençlik Çağı*, 2. Baskı, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayını, 1986, s. 3

⁷⁰ Büyük Laorusse, "gençlik" maddesi.

durmasına kadar sürer ve 12-21 yaşlarını kapsar. İngilizce'deki " Teenage" sözü 13-19 yaşları arasındaki gençlik çağını belirtir⁷¹. Gençlik yaşı genellikle 15-24 yaş grubu (15-24 yaşları bu gruba dahil bulunmaktadır) arası kabul edilmektedir. Bunun bazı istisnaları da bulunmaktadır. Mesela gençlik yaşı Norveç, İsveç, İngiltere ve ABD' inde 16 – 14 yaş grubu arası kabul edilirken Belçika, İrlanda, İtalya, İspanya ve Hollanda da 14-24 yaş grubu arası kabul edilmektedir.⁷²

Birleşmiş Milletler Örgütünün tanımına göre "Genç, 15-25 yaşları arasında, öğrenim gören, hayatını kazanmak için çalışmayan ve ayrı bir konutu olmayan kişidir."⁷³ Gençlik çağını birkaç evreye ayırmak mümkündür; Hızlı büyüme ve cinsel uyanışın olduğu 12-15 yaşlar arası ergenlik, ya da ilk gençlik olarak bilinir. Olumsuz davranış ve tepkilerin yoğun olduğu evredir. 15-17 yaşlar arası çekingenliğin ve kendine güvensizliğin belirgin olduğu delikanlılık evresidir. 17-21 yaşları arası kendine güven, caka ve gösterişin ağır bastığı delikanlılık evresi, 21-25 yaş arası da uzamış gençlik ya da yüksek öğretim gençliği olarak tanımlanır⁷⁴.

Gençlik: kır gençliği, şehir gençliği, okuyan gençlik, okumayan gençlik, çalışan ve işsiz gençlik gibi sosyolojik kategorilere de ayrılabilir.

Pratikte gençlerin sosyal, iktisadi ve psikolojik durumları o derece büyük farklılıklar göstermektedir ki gençlik kavramının genel ve şümulü bir tanımını formüle etmek son derece güçtür. Gençlik konusunda bu genel açıklamadan sonra genç işçi, genç işçi benzeri kişiler ve genç işsiz kavramları ele alınıp incelenecektir.

1.2. Genç İşçi

İşçi kavramı Türk İş Hukukunun temel kavramlarından birisidir. İş Kanununun 1. maddesi işçinin tanımıyla başlamakta ve " bir hizmet akdine

⁷¹ Yörükoğlu, a.g.e., s. 3.

⁷² Sedat Murat, "Gençlerin İşsizliğine Genel Bir Bakış", Sosyal Siyaset Konferansları Kırkinci Kitap, İstanbul, İ.Ü. Yayını, 1995, s.176.

⁷³ Gençlik Sorunları ve Genç İşçiler Araştırması, Ankara, Türk Metal Sendikası Yayını 1995, s.24.

dayanarak herhangi bir işte ücret karşılığı çalışan kişiye ... işçi denir" diye tanımlamaktadır.⁷⁵

Çırac kavramı Türk İş Hukukunda ve Uluslararası hukukta önemli bir yer tutarken genç işçi kavramına açıklık getirebilmiş değildir. Yasalarımızda genç işçilerin hangi yaş grubunu meydana getirdiği konusunda kesin bir hüküm bulunmamaktadır. Yasalarımızda bu konuda boşluk bulunup, bu boşluk halâ doldurulamamıştır.

1961 T.C. Anayasasının 43. maddesinde "çocuklar, gençler ve kadınlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunur" ifadesi yer alırken, 1982 T.C. Anayasasının 50.maddesinde "küçükler ve kadınlar ile bedeni ve ruhi yetersizliği olanlar çalışma şartları bakımından özel olarak korunurlar"⁷⁶ diye belirtilmiştir. Her iki Anayasanın ilgili maddelerinde özel olarak korunması gereken üç ana grup belirtilmesine rağmen çalışma şartları konusunda hükme dayalı olarak mevzuatımızda yer alan hükümlerde sadece kadın ve çocuklardan söz edilmektedir.

1961 ve 1982 Anayasalarındaki bu hükümlerden başka 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu ve İş Kanununda çocukları koruyucu hükümler yer almaktadır. İşçi olmamalarına rağmen iş hayatının temel kavramlarından birini oluşturan çıraclar için de özel bir kanundan başka Borçlar ve Sosyal Sigortalar Kanunlarında bazı hükümlere rastlanmaktadır.

Genç işçiyi "12-18 yaşları arasında olan ve bir hizmet sözleşmesine dayanarak herhangi bir işte bir karşılık uğruna çalışan kişidir"⁷⁷ şeklinde tanımlayanlar olmakla beraber genelde gençlik çağı 15-24 yaş grubu arası kabul edildiğinden ve Türk İş Kanununun 67. maddesinde 15 yaşından küçük gençlerin çalıştırılması yasaklandığından genç işçi: "yaşı 15-24 yaşları (15 ve 24 yaşları dahil) arasında bulunun ve bir hizmet sözleşmesine dayanarak herhangi

⁷⁴ Yörükoğlu, a.g.e., s. 10.

⁷⁵ Nuri Çelik, *İş Hukuku Dersleri*, 13. Bastı, İstanbul, Beta Yayınevi, 1996, s.35.

⁷⁶ T.C. Anayasası, İstanbul, Alfa Yayınları, 1995, s.34.

⁷⁷ Centel, a.g.e., s. 37.

bir işte bir karşılık için çalışan kişidir" şeklinde tanımlanabilir.⁷⁸

1.3. Genç İşçi Benzeri Kavramlar

Genç işçi benzeri kavramlar arasında en önemlileri "çocuk" ve "çırak" kavramlarıdır.

Öncelikle çıraklar, genç işçi sayılmaları veya benzeri olmaları sebebiyle özel hükümlerden de yararlanmaktadır.

1.3.1. Çocuk

Çocuğu açıkça tanımlayan bir metne, Türk İş mevzuatında rastlanılmamaktadır. Ancak Türk İş mevzuatında çocuktan söz eden hükümler bulunmaktadır. İş Kanununun 67. 69. 78 ve 80. maddeleri ile Umumi Hıfzısıhha Kanununun 173. 174 ve 176. maddelerinde çocuk deyiimi kullanılmıştır.⁷⁹

İş Kanununun 67. maddesinde 15 yaşından küçük çocukların çalıştırılmaları yasaklamıştır. Ancak, çocukların sağlık ve gelişmelerine, okul veya mesleki eğitim ve mesleğe yöneltme programlarına devamlarına yahut öğrenimden faydalanma kabiliyetlerine zarar vermeyecek nitelikteki hafif işlerde 13 yaşını doldurmuş çocukların çalıştırılmaları mümkün kılınmaktadır.

İş Kanununun 69. maddesinde 15 yaşını doldurmamış çocukların sanayiye ait işlerde gece çalıştırılmaları yasaklanmıştır. 78. maddede ise 16 yaşını doldurmamış çocukların ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılmaları yasaklanmıştır.

20.yy'da Batı Avrupa'da çocukluk, çocuğu mümkün olduğunca çalışma ve sorumluluk gibi gerçekleştirilmesi güç realitelerden korunması gereken 13-19 yaşına kadar süren bağımlılık ve saflık dönemi olarak algılanmıştır.⁸⁰ Uluslararası ölçüleri göz önünde bulunduran kaynaklar, çocuk denilince, yaş-

⁷⁸ Murat, a.g.m., s.177.

⁷⁹ Ertan Kahramanoğlu (haz.). *Türkiye'de Çalışan Çocuklar Sorunu ve Çözüm Yolları*. Ankara: 1996, s. 8.

⁸⁰ Ertürk Yakın, *Patterns of Child Labour in Rural Turkey*. International Labour Office, International Programme on Elimination of Child Labour (IPEC), Ankara, 1994, XVI-XVII

ları 15'e kadar olan kişilerin anlaşılacağını belirtmektedir.⁸¹

Gelişim psikolojisinde çocukluk; bebeklik ve ergenlik çağları arasında kalan dönemdir. Gelişim psikolojisine göre çocuk kavramını, "yaşam yükünü yüklenmemiş, parasal sorunlara bağlı olmayan ailesi ve devlet tarafından korunan, yeterli bir eğitimle geleceğe hazırlanan birey" olarak tanımlamak mümkündür.⁸²

Hukuki bağlamda bir çocuk tanımı, Türkiye'nin de imza koyduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmede yapılmaktadır. Bu sözleşmeye göre 18 yaşından küçük olan herkes çocuk olarak tanımlanmaktadır.⁸³

Çocukların çalışma şekillerine ilişkin bir ayrım da çocuk işçi (Child-labour) ve çalışan çocuk (Childwork) ayrımıdır. Çalışan çocuk eğitime devam edebilecek şartlarla çalışırken çocuk işçi eğitim görememektedir. Bu sebeple çocuk işçilik önüne geçilmesi gereken bir durum olarak kabul edilir.⁸⁴

Uluslararası ölçüler ve Türk İş Kanununun 67. maddesi göz önüne alınarak 15 yaşından küçükleri çocuk olarak adlandırmak yerinde olacaktır.

1.3.2. Çıracak

Genç işçiye benzer kavramlar içerisinde yer alan çıracakların hukuki durumu, Çıracak Kalfa ve Ustalık Kanununun çıkartılmasından önce 818 sayılı BK. m. 313, 318, 330 ve 342'de düzenlenmişti. Söz konusu hükümlerden BK. m. 330/1'in "çıracaklık mukavelesinde, usta çırağa sanatı olanca dikkat ve itina-sıyla öğretmeye mecburdur" biçimindeki anlatımı karşısında, öğretide çıracak, "mesleği öğrenmek üzere borç altına giren kimse" olarak tanımlanmıştır⁸⁵.

Ayrıca "aday çıracak" kavramından da bahsedilmektedir. Nitekim 3308 sayılı Çıracaklık ve Meslek Eğitimi Kanunu çıracak ve aday çırağın ayrı ayrı ta-

⁸¹ Centel, a.g.e., s. 35.

⁸² Işıl Bulut, "Psiko-Sosyal Gelişim Sorunları", Sanayi Bölgelerinde Çalışan Çocukların Sorunları, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Yayın No: 171, Ankara 1997, s.45

⁸³ Nur Serter, "Çalışan Çocukların Sorunları", Sanayi Bölgelerinde Çalışan Çocukların Sorunları, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Yayın No: 171, Ankara, 1997, s. 7

⁸⁴ Kahraman, a.g.e., s. 5-6.

⁸⁵ Çelik, a.g.e., s.40.

nımlarını yapmıştır. Kanunun 3. maddesinde "aday çırak" şöyle tanımlanmıştır "Çıraklığa başlama yaşını doldurmamış ve çıraklık döneminden önce kendisine işyeri ortamı tanıtılan, sanat ve mesleğin önbilgileri verilen kişidir". Aynı kanunun 9. maddesinde "ilkokulu bitirmiş olanlar, bir mesleğe hazırlık amacı ile çıraklık dönemine kadar işyerlerinde aday çırak olarak eğitilirler denmiştir. Aynı kanunun 3/c. maddesinde çırak şöyle tanımlanmıştır: "Çırak, çıraklık sözleşmesi esaslarına göre bir meslek alanında mesleğin gerektirdiği bilgi, beceri ve iş alışkanlıklarını iş içerisinde geliştiren kişidir".⁸⁶

Genç işçiyle çırak arasındaki ayırımı bilinebilmesi için genç işçiler ile çırakların hukuki durumlarının incelenmesi zorunludur. Genç işçiler ile çıraklar arasındaki en önemli ayırıcı nokta, genç işçilerin hizmet sözleşmesi, çırakların ise çıraklık sözleşmesine göre çalışmalarınıdır. İşte, bu nokta çıraklık sözleşmesinin, hizmet sözleşmesi ve giderek, çırığın işçi sayılması gerekip gerekmediği sorunu ortaya çıkmaktadır.

1.4. Genç İşsiz

Genç, genç işçi ve genç işçi benzeri kavramların ele alınıp incelenmesinden sonra genç işsiz tanımı yapmak daha kolaylaşacaktır.

Sosyal siyaset literatüründe işsizliğin genel bazı tanımların yapılmasına karşılık, "genç işsiz" şeklinde bir tanım görülmektedir. Fakat işsizler yaş gruplarına göre tasnif edilirken sınıflanmada gençlerin önemli bir miktar oluşturduğu görülmektedir.

Daha önce açıklandığı gibi, gençlik çağı yaş grubu kategorileri ülkeden ülkeye bazı farklılıklar göstermesine rağmen genelde en çok 15-24 arası yaş grubu kategorisi rağbet getirmektedir.

Genç ve genç işçi kavramlarının açıklanmasından sonra "genç işsiz"i şu şekilde tanımlamak mümkündür: "Çalışma istek ve gücünde olup, makul ve uygun bir iş bulamayan 15-24 yaş arasında bulunan kişidir."⁸⁷

⁸⁶ Kahramanoğlu, a.g.e., s. 36.

⁸⁷ Murat, a.g.m., s.179.

2. Gençlerin İşsizlik Sebepleri

Gençler arasındaki işsizliği tek bir sebebe bağlamak mümkün değildir. Fakat bir çok araştırma meselenin kaynağında üç temel faktörün bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bunlar; ekonomik durgunluk, demografik faktörler ve yapısal faktörlerdir.⁸⁸ Ancak bunlardan hangisinin ne ölçüde etkili ya da daha etkili olduğu konusunda görüş birliği bulunmamaktadır. Gençlerin işsizliğine sebep olan bu faktörler aşağıda ele alınıp incelenecektir.

2.1. Ekonomik Durgunluk

Özellikle ekonominin dönemsel bir biçimde çok değişken olması duraklamaya karşın ekonomik hayatın canlandırılmaması, birçok toplumda işsizlik sorununun kalıcı olduğu fikrine yol açmıştır.

Ekonomik gerileme dönemlerinde iş gücü piyasasında geçmişe oranla daha fazla kişinin bir veya birden fazla işsizlik dönemi ile karşılaşmaları ve her işsizlik döneminin süresinin ortalama diğerlerinden çok olduğu görülmektedir.⁸⁹ Birçok ülkede ekonomik durgunluk ve gerileme dönemlerinde gençlerin özellikle iş bulmada güçlüklerle karşılaştıkları belirlenmiştir. Mevcut iş gücünden işçi çıkarmak zorunda kalan işverenler yeni işçiler almaktan kaçınmakta ve gençlerin istihdam imkânı azalmaktadır. Ayrıca, işçi çıkarına sırasında "son işe, giren ilk işten çıkar" ilkesi uygulandığından ve genellikle son işe girenlerin gençler olması dolayısıyla, gençler işten çıkarılmaktadır.⁹⁰

Diğer taraftan, ekonomik durgunluk dönemlerinde birçok ülkede günlük çalışma süresinin kısaltılması, gençler arasındaki işsizlik oranına tesir etmektedir. Ayrıca, genel olarak ekonomik durgunluk dönemlerinde gençlerin, normal dönemlere oranla, daha alt kademelerde ve daha düşük ücretli işleri kabul ettikleri görülmektedir.

Yukarıdaki belirlenen sebeplerde gençler arasında işsizliğin tespit edilmesinde dönemsel değişiklikler ile gençlerin istihdam eğilimlerindeki deği-

⁸⁸ Murat, a.g.m., s. 185.

⁸⁹ Serter, a.g.e., s. 26.

⁹⁰ Murat, a.g.m., s. 185

şikliklerin göz önüne alınması gerekli olmaktadır.

2.2. Demografik Faktörler

Nüfus, yaş, cinsiyet ve kırsal kesimlerden şehirlere göç gibi faktörler de gençlerin işsizliğini olumsuz yönde etkilemektedir.

2.2.1. Nüfus

Gelişen ülkelerde hızlı nüfus artışı ve ortalama ömrün nispeten kısa oluşuna bağlı olarak toplan nüfusun yarısına yakını çocuk nüfustan meydana gelmekte ve geniş tabanlı bir nüfus piramidi ortaya çıkmaktadır. Böylece çalışma çağındaki nüfus, gelişmiş ülkelere nazaran nispeten daha sınırlı kalmaktadır. Faal olmayan nüfus grupları ve bilhassa kadın nüfusu çıkarıldığı zaman geriye sınırlı bir potansiyel emek arzı kalmaktadır.⁹¹

Gelişmekte olan ülkelerdeki yüksek doğum oranı nüfusun yaş dağılımına tesir ederek 0-14 yaşlarındaki çocukların oranını artırır.⁹² Bu ekonomilerin nüfuslarının yaş grupları itibariyle bünyesi, diğer bir deyişle, toplam nüfus içinde çocuk nüfusun, çok önemli bir hacme varması her yıl emek piyasalarına dahil olan gençlerin miktarlarının artmasına yol açmakta, özellikle eğitim imkânlarının sınırlı oluşu, gençlerin daha erken yaşlarda emek piyasalarına girmelerini teşvik etmektedir.⁹³ Böylece az gelişmiş bir ekonomide artan iş imkânlarının sınırlı olması, hızla genişleyen genç iş gücünün tam süreli olarak istihdamını imkansız kılmakta, eğitim seviyeleri ne olursa olsun bir kısım genç eksik bir şekilde istihdam edilirken, büyük bir kısım da işsiz kalmaktadır.

Türkiye'de de gençlerin işsizliğinin en önemli sebeplerinden birisi de hızlı nüfus artışıdır. Fakat, Türkiye'de gençlerin işsizliğinin ortaya çıkmasının asıl sebebi. 1975-1984 dönemindeki nüfus artışının hızlanmasından daha çok 1977-1984 dönemindeki ekonomik durgunluğa bağlanmaktadır.⁹⁴

⁹¹ Ekin, Gelişen Ülkelerde ve Türkiye'de İşsizlik, s. 98.

⁹² Kenan Gürtan, "Az Gelişmiş Ülkelerde İşsizlik", Sosyal Siyaset Konferansları, 20, Kitap, İstanbul, 1969, s. 29.

⁹³ Ekin, Gelişen Ülkelerde ve Türkiye'de İşsizlik, s. 99.

⁹⁴ TÜRK-İŞ, Genç İşçilerin Sorunları ve Çözüm Yolları Ulusal Sempozyumu, İstanbul, Türk-iş Yayınları No.1170, 1988, s. 83

Genç işsizliğini çözmeye takip edilmesi gereken yol; mevcut nüfus artış hızını yapay bir şekilde azalmaktan daha çok bu genç nüfus grubuna gerekli beceri ve yeteneklerin kazandırılarak ekonomik açıdan faydalı hale getirilmeleridir.⁹⁵

2.2.2. Yaş

İşsizlik sorununda yaş faktörü olumsuz bir etki yapmaktadır. İşverenler hiçbir iş tecrübesi olmayan gençleri işe almakta tereddüt etmektedir. Özellikle bu gençlerin o işverenin aradığı üstün ve teknik vasıflara sahip olmaması büyük önem taşımaktadır.

Diğer taraftan, yüksek öğrenim görmüş ve üstün vasıflı gençler, kendileri için uygun bir iş aramaya daha çok zaman harcamakta ve bu süre içinde işsiz kalmayı tercih etmektedirler. Bu sebeple, çalışma hayatına atılacak gençlerin vasıfsız olanları iş bulmakta güçlük çekerken, teorik açıdan üstün vasıflı gençler de iş bulmakta güçlük çekmektedir.

2.2.3. Cinsiyet

Gençler arasında işsizlik sorunundan en olumsuz, etkilenenlerin genç kız ve kadınlar olduğu belirlenmiştir. Milletlerarası Çalışma Teşkilatı (MÇT) tarafından yapılan araştırmalar kadınların erkeklere oranla gerekli eşit imkân ve şartlara sahip olmadıklarını ortaya koymuştur.⁹⁶

Tüm dünyada kadınlar arasında işsizlik erkeklere oranla daha fazladır.⁹⁷ Genç kızlar arasında erkeklere oranla aynı vasıfta olmalarına rağmen, iş bulmada çekilen güçlük geleneksel olarak kadınların iş bulmakta güçlük çekmelerinden kaynaklanmaktadır.

Ekonomik durgunluk dönemlerinde gençler arasında genç kızların ve ya kadınların daha büyük güçlüklerle karşılaştıkları belirlenmiştir. Bunun bir

⁹⁵ Murat, a.g.m., s. 186.

⁹⁶ TÜRK-İŞ/ICFTU, *Genç İşçilerin Sorunları*, Ankara, Türk-iş Yayınları no:135, 1980, s. 51.

⁹⁷ Meryem Koray, *Çalışma Yaşamında Kadın Gerçekleri*, İstanbul, Basisen Yayınları, 1993, s. 28

sebebi kadınların yeni bir iş aramaktan daha kolay vazgeçmeleri olmaktadır.⁹⁸

2.2.4. Şehirlere Göç

Az gelişmiş ülkelerde şehirleşme hareketinin önemli bir özelliği, bu ülkelerde kırsal bölgelerden şehirlere gelenlerin daha çok genç yaş gurubundan meydana geldiği ve ayrıca şehirleşme hareketine katılanlar içinde cinsiyet itibariyle erkeklerin önemli bir yer tuttuklarıdır.⁹⁹

Şehirlere göç konusunda rol oynayan faktörler arasından özellikle tarım sektöründeki geleneksel hayatın engellerine karşı gençlerin direnişi gelmektedir. Göçe katkıda bulunanlar arasında şüphesiz eğitim almak amacıyla şehirlere giden gençlerin de katkısı büyüktür ve bu gençler şehirdeki işgücünün artışına ve dolayısıyla işsizliğin artışına katkıda bulunmaktadır.¹⁰⁰Bu şartlar şüphesiz bir yandan şehirlerde açık işsizlerin miktarını artırırken, bazı ülkelerde tanında takip edilecek milli gelişme planlarının gerçekleşmesini de aksatmaktadır.

2.3. Yapısal Faktörler

Gençlerin işsizliğinde ekonomik durgunluk ve demografik faktörlerin yanısıra, yapısal faktörlerin de önemli rolü bulunmaktadır. Gençlerin yetişkinlere göre iş piyasasındaki rekabet güçleri daha zayıftır. Birçok ülkede yetişkinler iş güvenliği mevzuatı, toplu sözleşme ve geleneksel personel uygulamaları ile korunmaktadır.¹⁰¹ Nispi, ücretlerin ve ücret dışı maliyetlerin trendleri, işverenlerin gençleri işe almada ve eğitmede isteksiz davranmalarına yol açmaktadır. Aşağıda, gençlerin işsizliğini olumsuz yönde etkileyen yapısal faktörlerin önemli bir kısmı ele alınıp incelenecektir

2.3.1. Gençlerin Çalışma Karşısındaki Tutumu ve Temayülleri

Genellikle gençler arasında işsizliğin yaygınlığının sebepleri üzerinde durulurken, gençlerin değişik ölçü ve oranda toplum içinde çalışma hayatına

⁹⁸ TÜRK-İŞ/ICFTU, a.g.e., s. 198.

⁹⁹ Ekin, Gelişen Ülkelerde ve Türkiye'de İşsizlik, s. 211.

¹⁰⁰ Ekin, Gelişen Ülkelerde ve Türkiye'de İşsizlik, s. 212.

karşı isteksiz oldukları ileri sürülmektedir. Bu isteksizlik çalışmaktan kaçınma olarak yorumlanmamalıdır. Gençler kendi dilekleri ve istedikleri işlerde çalışmayı arzu etmekte, buna göre eğitim görmekte, ancak isteklerine uygun çalışma ortamı bulamayınca isteksizliklerini belirtmektedirler.¹⁰²

Binlerce işsiz gencin mevcut olan az sayıdaki işe girebilmek için birbirleriyle rekabet etmeleri işverenlere büyük üstünlük sağlamaktadır. Böylece işverenler diledikleri şartlar ve ücret düzeyleri ile işçi bulabilmektedirler. Yine özellikle gelişme durumundaki ülkelerde yüksek tahsilliler veya genellikle tahsilliler arasında görülen işsizlikte, bugün üzerinde çok durulan, siyasi ve sosyal sonuçları itibariyle fevkalade önemli bir problemdir.¹⁰³

Gelişen ülkelerde rastlanılan işsizlik türlerinden bir olan “aydın işsizliği” özellikle eğitim görmüş gençlerin işsizliğini açıklamanın yollarından biri olabilir. “İşsiz aydınlar” (unemployed intellectuals) gelişen ülkelerde önemli bir insangücü problemini doğurmaktadır. Gereğinden fazla mühendis, ilim adamı, iktisatçı, hukukçu bulunan bu ülkelerde işsizlik kendini bu kesimde de hissettirmektedir. Üniversite mezunlarının işsiz kalması, iş fırsatlarının onun statüsüne, yahut eğitim seviyesine uymamasından dolayı, onun herhangi bir işi kabul etmemesinden doğmaktadır.¹⁰⁴

Üniversite mezunları. lise ve ortaokuldan ayrılmış olanlar, mesleğine veya statüsüne uymayan bir işi kabul etmek veya ülkenin ücra ve geri kalmış kırlık bölgelerinde, bir iş tutmak yerine işsizler grubuna katılmaktadır. Aslında eğitim görmüşlerin önemli bir kısmı kendi vasıf ve eğitim seviyelerine uymayan bir işi kabule zorlanarak gelişen ülkelerde eksik istihdamın genişlemesinde önemli bir etken olmaktadır.

Diğer yandan yurt dışında burslu veya başka şekillerde eğitim görenlerin gelişmiş ülkede öğrendikleri bilgiler ve kazandıkları vasıflar kendi esas ülkelerinin vasıf bünyesine bir çok hallerde uymamaktadır. Gelişmiş ülkede

¹⁰¹ Murat, a.g.m., s. 187.

¹⁰² Murat, a.g.m., s.187.

¹⁰³ Murat, a.g.m., s. 187.

¹⁰⁴ Ekin, Gelişen Ülkelerde ve Türkiye’de İşsizlik, s. 141.

yaşanılan hayatın oluşturduğu alışkanlıklar veya gelişmiş ülkede tahsil esnasındaki evlenmeler de bu süreci hızlandıran başka vasıtalar olarak önemli rol oynamaktadırlar.¹⁰⁵

2.3.2. İşverenlerin Eğilimleri

Genellikle işverenler işe yeni işçi almada veya istihdamın devamında gençler yerine uzmanlaşmış, yetişkin ve tecrübeli işçileri tercih etmektedirler. Böyle bir davranış işverenler açısından çeşitli sebeplere dayanmaktadır. İleri sürülen görüşlere göre, gençler için iş fırsatları birçok, müesseseyi uygulamalarla nisbeten daha sınırlı bulunmaktadır. Bu arada iş yasalarında çocuk ve genç işçilerin çalışma yaşı ile ilgili düzenlemeler ve asgari ücret seviyesinin hızla yükselmesi sebebiyle eğitim görmemiş ve beceri kazanmamış genç işçi çalıştırmanın işverenler açısından ekonomik bulunmayışı sayılabilir.

Diğer taraftan çoğu ülkede genç erkeklerin zorunlu askerlik hizmeti, çalışma hayatına geçişlerinde büyük bir güçlük oluşturmaktadır. Yasal olarak askerlik görevinden sonra aynı işe dönmelerinin zorunlu kılındığı ülkelerde işverenler, bu hizmeti yerine getirmemiş gençleri daimi işe almaktan kaçınmaktadır.¹⁰⁶ Bunun sonucu gençlerin orta öğrenimden sonra hemen askerlik görevlerini yerine getirmeye yöneldikleri ve bu eğilimin askerlik açısından bir birikmeye yol açtığı belirlenmiştir. Ancak, askerlik çağından önce öğrenimden ayrılan gençler, bir iş bulma güçlüğü ile karşılaşmaktadır. Özellikle bu gruptaki gençlerin çalışma hayatına geçişlerinde karşılaştıkları güçlükler, işverenlerin eğilimlerine bağlı olmaktadır.

2.3.3. Eğitim

Eğitim gelişen ülkelerde işsizliği bir çok yönden etkilemektedir. Eğitimin yaygınlaşması gelişen ülkelerde genç nüfusun seyyaliyetini artırarak modern sektörlere yönelik işgücü miktarını geliştirir. Eğitim gençlerin ancak modern sektörlerde çalışarak elde edebilecekleri bir yaşam tarzını arzu istekleri oluşturarak, tarım sektörünün terkine neden olur ancak, istihdam imkanları

¹⁰⁵ Ekin, Gelişen Ülkelerde ve Türkiye’de İşsizlik, s. 118.

emek arzını karşılayacak hızda gelişemediği için işsizlik artar.¹⁰⁷

Gelişen ülkelerin vasıflı insan gücüne istihdam imkanı doğuracak şartlardan uzak olması eğitilmiş gençlerin de işsiz kalmasına neden olmaktadır. Bu da beyin göçü de denilen vasıflı işgücünün gelişen ülkelere kaymasına neden olmaktadır.¹⁰⁸

Verimli bir çalışma veya serbest çalışma imkânları, sağlayamayan eğitim ve öğretim gençlerin karşılaştıkları problemleri çözememektedir. Eğitim, öğretim ve istihdam arasındaki bağ sağlam milli bir politika ile sağlanabilir ki bu da pratikte pek başarısızdır. Eğitim-İstihdam dengesi gözetilmeden yürütülen eğitim politikaları işsizliğe olumsuz katkı yapmaktadır.¹⁰⁹

Üniversite eğitimi gelişen ülkelerde devlette iyi bir iş bulmanın yolu olarak görüldüğü için bu tür eğitime talep yüksek olmaktadır.¹¹⁰Birçok sanayileşmiş ülke beceri kazandırma ve işe hazırlamayı temin edici eğitim programlarını yaygınlaştırıcı tedbirler almaktadır. Çoğu sanayileşmiş ülkelerde akademik ve mesleki eğitim arasında geleneksel bir ayırım olmasına rağmen, iş hayatına girişte asgari bir mesleki eğitime ihtiyaç olduğu da görülmüştür.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, gençleri iş hayatına hazırlamakta başarısız olan eğitim sistemleri ekonomik gelişme ve yüksek emek talebinin bulunduğu dönemlerde pek göze çarpmamaktadır. Fakat son yıllarda görüldüğü gibi, iktisadi durgunluk dönemlerinde zayıf ve tutarsız eğitim ve öğretim sistemleri olumsuz konumdaki genç nüfusun iş ve istihdam durumlarını kötüleştirmektedir.¹¹¹

2.3.4. İstihdam Giderleri

İşverenler, beceri ve deneyim kazanmış yetişkinleri, daha yüksek öğrenim giderlerine ve sık sık personel değiştirmek risklerine yol açan becerisiz

¹⁰⁶ Murat, a.g.m., s.188.

¹⁰⁷ Ekin, Gelişen Ülkelerde ve Türkiye'de İşsizlik, s. 233.

¹⁰⁸ Ekin, Gelişen Ülkelerde ve Türkiye'de İşsizlik, s. 137.

¹⁰⁹ Ekin, Gelişen Ülkelerde ve Türkiye'de İşsizlik, s. 235-235.

¹¹⁰ Ekin, Gelişen Ülkelerde ve Türkiye'de İşsizlik, s. 141.

¹¹¹ Murat, a.g.m., s.189.

gençleri tercih etmektedir.

Yürürlükteki asgari ücrete yan ödemeler, genel idare giderleri ve sosyal sigorta katkıları da ilave edildiğinde işveren, gençlerin istihdamından kaynaklanan ve külfeti tümü ile kendisi tarafından karşılanacak olan bu giderleri, gençlerin üretime sağladığı katkıya kıyasla çok yüksek görebilir.¹¹² Bundan başka, bazı ülkeler, genç işçilerle yetişkin işçiler arasındaki gerçek ücret ve kazanç farkını daraltmıştır.

Avrupa ülkelerinin bir kısmında yapılan inceleme; "gençlerin istihdam giderleri kısa süre içinde firmaya sağlayabilecekleri yarar düzeyini aşmaktadır. Ücret beklentileri de verimliliklerine kıyasla yüksektir" sonuçlarını ortaya koymuştur. Deneyimsiz genç işçilerin istihdamı ihtimaline karşı duyuları bir isteksizlik, iş imkânlarının kitlediği ve işverenlerin işçi seçiminde daha titiz davrandıkları, ekonomik faaliyetlerin yavaşladığı bir dönemde daha belirginleşmektedir.

2.3.5. İstihdam Güvenlik Önlemleri

Bu alanda dikkati çeken önemli bir gelişme de işten çıkarılma konusunda yetişkin işçiyi koruyan yasa ve toplu sözleşme düzeniyle getirilmiş istihdam güvencesi uygulamasıdır. Böyle bir uygulama, genç işçi istihdamını, özellikle emek piyasalarından ilk defa iş arayan gençlerin istihdamını önemli ölçüde etkilemektedir.

İtalya'da işletmeler iş açıklarını doldururken daha önceki yıllarda işten çıkardıkları işçilere ilk defa müracaat etmek zorundadır. Fransa, İsveç ve Almanya da işçinin bireysel ve toplu şekilde işten çıkarılmasında uygulanan yöntemler ve kurallar mesela işletmeye "ilk girenin son çıkması" yaşlı işçilerin korunması, kıdem tazminatı diğer bir deyişle istihdam güvencesi konusundaki uygulamalar genç işçi istihdamını önemli bir biçimde etkilemektedir.¹¹³

¹¹² TÜRK-İŞ/ICFTU, a.g.e., s. 20.

¹¹³ Murat, a.g.m., s. 190.

2.3.6. Asgari Ücret Uygulaması

Asgari ücret çalıştırılacaklara ödenecek ücretin alt düzeyini belirtir. Bunun altında ücret uygulaması mümkün olamaz. Asgari ücret aile esasına göre belirlenir.¹¹⁴ Ülke çapında tüm yaş grupları için aynı asgari ücretin uygulanması yetişkin işçilerin istihdamını teşvik etmektedir. Daha az ücrete çalışabilecek olan bekar genç bu uygulama dolayısıyla çalışmamakta ya da kayıt dışı çalışmakla karşı karşıya kalmaktadır.¹¹⁵ Bazı ülkelerde asgari ücret değişik yaş gruplarına göre farklı şekilde uygulanmaktadır. Meselâ, Danimarka'da asgari ücret 15 yaşını geçmiş olanlara uygulanmakta; bu yüzden genç işçiler arasında işsizlik oranları nisbeten düşük bulunmaktadır.¹¹⁶

Diğer taraftan toplu iş sözleşmesinde vasf, yaş, kıdem ve eğitim seviyesine bakılmaksızın bütün işçiler için uygulanan seyyanen mutlak ücret zammı sistemi de istihdam politikasında gençler yerine yetişkinlerin tercihine yol açmaktadır.

2.3.7. Emeklilik Yaşı

Yetersiz sosyal güvenlik sistemleri sonucu emeklilik yaşının yüksek tutulması; gençleri emekliliğin oluşturduğu istihdam ve yükselme imkânlarından yoksun bırakmaktadır. Bu durum daha çok gelişmiş ülkelerde görülmekte ve emeklilik yaşının yüksekliği gençlerin iş bulma şanslarının azaltmaktadır.

Gelişen ülkelerde ise emeklilik yaşı düşük olmakla beraber işsizliğe olumsuz etkisini başka bir yönde göstermektedir. Buralarda erkek emekli olmuş kişiler tecrübelerinin verdiği avantaj ve istihdamlarındaki ekonomik kolaylıklar nedeniyle gençlere tercih edilmektedirler.¹¹⁷ Böylece gelişen ülkelerdeki düşük emeklilik yaşı da gençlerin istihdamı için olumsuz şartları bünyesinde barındırmaktadır.

¹¹⁴ Sevgi Kurtulmuş, *Teorik Destekleri ve Tatbikatları Bakımından Aile Ödenekleri*, Ankara, Aile Araştırma Kurumu Yayını, s. 27.

¹¹⁵ Ekin, *Kayıtdışı Ekonomi ...*, s. 82.

¹¹⁶ Murat, a.g.m., s. 190.

¹¹⁷ TÜRK-İŞ, *Çalışan Çocuklar ve Genç İşçilerin Sorunları Çözüm Yolları Ulusal Sempozyumu*, İzmir, 1995, s. 97.

3. Türkiye'de Gençlerin İssizliği

Birçok ülkede olduğu gibi, ülkemizde de gençlerin işsizliği önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Hızlı nüfus artışının olduğu ülkelerde genç nüfus oranı ve dolayısıyla genç işsizlerin sayısı yükselmektedir. Hızlı nüfus artışı genellikle gelişmekte olan ülkelerin bir sorunudur. Genç bir nüfus yapısına sahip olan ancak ekonomik büyüme hızı istenilen seviyeye ulaşmamış, yatırım olanakları kısıtlı, büyük bir kısmı itibariyle işgücünün vasıf seviyesi düşük olan Türkiye'de işsizlik planlı kalkınma çabalarına rağmen giderek büyüyen bir sorun olma niteliğini korumuştur.¹¹⁸

Devlet İstatistik Enstitüsü Nisan 1998 Hanehalkı İşgücü Anketi sonuçlarına göre, ülkemizdeki gençlerin işsizliği, işgücüne katılma oranları, eğitim, yaş ve cinsiyete göre incelenecektir.

3.1. Gençlerin İşgücüne Katılması

İşgücüne katılım nüfusun yaş yapısı ile yakından ilgilidir. Genç yaş gruplarında işgücüne katılım eğitim başta olmak üzere bir çok kısıtlayıcı faktör tarafından kısıtlanarak azaltılır.

Tablo I- 16-Gençlerin İşgücüne Katılma Oranı (bin)

Yaş Grubu	12 ve yukarı yaştaki nüfus	İşgücü	İşgücüne Dahil Olmayanlar	İşgücüne Katılma Oranı
Genel Toplam	47707	22681	25026	47,5
Gençler Toplamı	15603	5312	10291	34,0
12-14 yaş	3947	503	3444	12,8
15-19 yaş	6972	2423	4549	34,8
20-24 yaş	4684	2386	2298	50,9

Kaynak: DİE, HİA, Nisan 1998, s. 59.

¹¹⁸ Gülten KUTAL, "Genç İşsizliği", Genç İşçiler, İstanbul, Türk Metal Sendikası Yayın No. 11, 1992, s.188.

Türkiye genç bir nüfus yapısına sahiptir. 15-24 yaş grubu nüfusun, 12 yaş üzeri nüfus içindeki oranı % 32 civarındadır. Ancak bu grubun hizmet talep eden tüketici bir özellik taşıması iktisaden faal nüfusu büyük bir yükte karşı karşıya bırakmakta, diğer bir ifadeyle bağımlılık oranının yükselmesine sebep olmaktadır.

Türkiye'deki gençlerin % 57'si kentlerde, % 43'ü de kırsal kesimde ikamet etmektedir. Gençlerin şehirlerdeki oranının yüksek oluşu her şeyden önce genel olarak şehirleşme temayülünün bir sonucudur. Bunun yanısıra özellikle gençlerin iktisadi, sosyal ve kültürel sebeplerle köylerden şehirlere göç etmeleri de şehirlerdeki gençlerin oranını artırmaktadır.

Türkiye'deki 22,681,000 kişilik işgücünün % 23,4'ünü gençler oluşturmaktadır. Genç işgücünün % 45'i kentlerde, % 55'i de kırsal kesimdedir.

Türkiye'de iktisaden faal nüfusun genç bir yapı arz etmesi iktisadi kalkınma açısından olumlu bir durum gösterse bile, bu husus iktisadi verimlilik için yeterli değildir. Çünkü verimlilikte işgücünün dinamik ve enerjik yapısı önemli olmakla beraber, burada asıl önemli olan işgücünün vasıf itibariyle yapısıdır.

Tablo I- 17- Gençlerin İşgücüne Dahil Olmama Nedenlerine göre dağılımı

Yaş Grubu	İşgücüne dahil olmayan Nüfus	İş aramayanlar	Mevsimlik Çalışanlar	Ev Kadını	Öğrenci	Özürlü ya da hasta	Ailevi ve Kişisel	Diğer
Toplam	25025	474	153	12797	6168	2266	440	2617
12-14 yaş	3444	52	9	427	2857	30	63	6
15-19 yaş	4548	167	40	1204	2765	99	213	60
20-24 yaş	2298	72	18	1505	498	72	97	36

Kaynak: DİE, HİA, Nisan 1998, s,59

İktisaden faal olmayan 12 yaş üzeri nüfus içinde gençlerin (12-24 yaş) oranı % 41'dir. İktisaden faal olmayan gençlerin çoğunluğu (% 59,5) öğrencidir. İktisaden faal olmayan gençlerin çoğunluğunu öğrencilerin oluşturması bunların çalışma hayatına sosyo-ekonomik ve kültürel sebeplerle tam olarak giremediğini göstermektedir. İktisaden faal olmayan gençlerin çoğunluğunu öğrencilerden sonra kadınlar oluşturmaktadır.

Önemli bir potansiyel emek arzı gözüyle bakılabilecek ve yakın zamanda işgücüne dahil olması muhtemel öğrenci grubunun eğitime, bölgesel ve cinsiyet farklarının da azaltılarak, önem verilmesi ilerde hem işgücü hem de iş piyasaları için olumlu sonuçlar doğuracaktır.

Tablo I- 18- Gençlerin İstihdam Edildiği İktisadi Faaliyet Kolları

Yaş grubu	Toplam	Tarım, Orman- cılık, Balıkçılık	İmalat Sanayi	İnşaat ve Bayın- dırlık	Ticaret, Lokanta ve otel	Ulaştırma Ha- berleşme	Mali kurumlar, sigorta	Toplum hizmet- leri, sosyal ve ki- şisel hizmetler
Toplam	21230	9030	3382	1235	2878	962	507	2975
12-14	482	346	66	4	31	0	1	33
15-19	2120	1085	481	80	268	32	24	149
20-24	2028	793	459	97	323	61	58	229

Kaynak: DİE, HİA, Nisan 1998, s,64

Genç işgücünün önemli bir bölümü (% 41,8) tarımsal faaliyetlerle ilgili vasıfsız veya yarı vasıflı mesleklerde ve genellikle ücretsiz aile işçisi olarak istihdam edilmektedir. Bu husus genç işgücünün yarısının vasıfsız veya yarı vasıflı durumda olduğunu göstermektedir ki, bu da işsizliklerinin en önemli sebeplerinden birini oluşturmaktadır. Türkiye'de iktisadi gelişme ve sanayileşme ile birlikte verimli istihdamı gerçekleştirmek için hem işgücüne yeni katılan gençlerin eğitimi, hem de tarımsal kesimden sanayi ve hizmetler sektörüne geçecek yarı vasıflı veya vasıfsız işgücünün eğitiminin ihmal edilemeyeceği açıkça görülmektedir.

3.2. Gençlerin İşsizliği

Birçok faktörün olumsuz etkisiyle meydana gelen işsizlik, potansiyel üretim gücünün tüketici duruma geçmesine sebep olmakta ve bunun sonucunda insan gücünün israf olmasına yol açmaktadır.

Hızlı nüfus artışı, mesleki eğitimin ihmal edilmesi, iş kurmada kişilere gereken desteğin sağlanamaması, yüksek enflasyon ve benzeri sebepler işsizliğin belli başlı unsurlarıdır.

Türkiye'de işsizliğin en önemli özellikleri; işsizliğin yapısal olması, müzminleşmesi ve özellikle gençler arasında yaygın olmasıdır.

Tablo I- 19- Gençlerin İşsizlik Oranı (bin)

	12 Yaş üzeri Nüfus	İşgücü	İstihdam Edilenler	İşsiz	İşsizlik oranı
Türkiye Toplamı	47707	22681	21230	1451	6,4
Genç Toplamı	15603	5312	4630	683	12,9
12-14	3947	503	482	22	4,3
15-19	6972	2423	2120	303	12,5
20-24	4684	2386	2028	358	15,0

Kaynak: DİE, HİA, Nisan 1998, s. 59'dan faydalanılarak yapılmıştır

15-24 yaş grubu gençlik kesiminde 683 000 işsiz bulunmakta ve tüm işsizlerin % 47'sini oluşturmaktadır. Türkiye genelinde işsizlik % 6,4 olarak görülürken bu oran gençler arasında % 12,9'dur. İşsizlerin yarıya yakın bir kısmını gençlerin oluşturması, Türkiye'de bir genç işsizliği probleminin varlığını ortaya koymakta ve bu önemli problemin niteliğinin göz önünde bulundurulması olarak gerekli politikaların oluşturulmasını gündeme getirmektedir.

Genç işsizlerin %52'sini 20-24 yaş arası gençler oluştururken % 44,3'ünü 15-19 yaş arası gençler meydana getirmektedir. Türkiye genelinde olduğu gibi, genç işsizler arasında da çoğunluğu (% 64,1) erkekler olmaktadır.

Yine Türkiye genelinde olduğu gibi gençlerde de işsizlerin çoğunluğu (% 71,7) kentlerdedir. Ayrıca her iki bölgede de işsizlerin çoğunluğunu erkekler meydana getirmektedir.

Genç işsizler içinde hanehalkı reisi durumundakilerin oranı düşük olup (%4,4), gerek hanehalkı reisi ve gerekse hanehalkı reisi olmayan işsizlerin çoğunluğunu erkekler oluşturmakta ve her iki grup işsizlerin çoğunluğu da kentlerde bulunmaktadır.

Tablo I- 20- Genç İşsizlerin Eğitim Durumu

	Toplam	Okuyazar Olmayanlar	Okuyazar Okul Birtirmemiş	İlkokul	Ortaokul	Orta Dengi Meslek	Lise	Lise Dengi Meslek	Yüksekokul veya Fakülte
Türkiye Toplamı	1451	47	38	660	166	3	324	116	95
Gençler Toplamı	683	6	6	241	94	2	207	83	43
12-14	22	-	-	19	2	-	-	-	-
15-19	303	3	5	115	49	-	93	37	1
20-24	358	3	1	107	43	2	114	46	42

Kaynak: DİE, HİA, Nisan 1998, s. 92'deki Tablo 3.34'ten faydalanılarak yapılmıştır.

Genç işsizlerin çoğunluğunu ilkokul (% 40), lise mezunları (% 30) ve ortaokul (% 13,7) oluşturmaktadır. Bunların ekseriyetinin vasıfsız olarak kabul edilmesi, ülkemizdeki işsizliğin de gerçek sebeplerinden birini açıkça ortaya koymaktadır.

Belirli vasıfların kazandırıldığı meslek okullarından mezun olanların işsizler içindeki oranı düşüktür. Bu husus, ülkemizin ihtiyaç duyduğu vasıflı ara insan gücü ihtiyacının karşılanabilmesi için meslek okullarına ağırlık verilmesi gerçeğini açıkça göstermektedir.

Tablo I- 21- Gençlerin İşsizlik Nedenleri

(bin)

	Toplam	İşsizlik Nedeni						İlk kez İş arayanlar		
		İşini Kaybetti			İşinden Ayrıldı			Yeni mezun	Askerden geldi	Diğer
		Geçici Bir işte çalışıyordu iş bitti	İşten Çıkarıldı	İşyerini kapattı/ iflas etti	Geliri azdı	Memnun değildi	Diğer - Emekli			
Türkiye Geneli	1451	319	121	35	90	85	182	229	112	278
Gençler Toplamı	683	82	19	3	32	32	52	208	88	166
		%12	%2,7	%0,4	%4,7	%4,7	%7,6	%30,4	%12,9	%24,3
12-14	22	1	1	-	1	-	1	9	-	8
15-19	303	38	12	1	18	12	5	126	1	91
20-24	358	43	6	2	13	20	46	73	87	67

Kaynak: DİE, HİA, Nisan 1998, s. 102'deki Tablo 3.44'ten faydalanılarak yapılmıştır

Gençlerin ekseriyeti (% 67,6) emeklerini iş piyasalarına ilk kez sunmaktadır. İlk kez iş arayanların % 45'ini okuldan yeni mezun olanlar ve % 19'unu da askerden yeni gelenler oluşturmaktadır. İlk kez iş arayan gençlerin dışındaki işsiz gençlerin işsizliklerinin başında "işlerin geçici olup bitmesi" (% 37), "ücret yetersizliği" (% 14,4), "işten çıkarılma" (% 8,5) ve "işten memnun olmama" (% 14,4) gelmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye'nin en önemli sosyal problemlerinden birinin işsizlik ve özellikle gençlerin işsizliği olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca, her yıl istihdam hayatına girmesi muhtemel öğrenciler, ev kadınları ve iş aramayıp işbaşı yapmaya hazır olanların bir kısmına gerekli istihdam alanlarının oluşturulmaması durumunda genç işsizliğinin daha vahim bir durum arz edeceği aşikârdır. Bunlara eksik istihdamdakileri ve istihdam edildikleri halde iş arayan gençleri de ilâve edersek bu problem daha da artacaktır.

IV. İŞSİZLİĞİN TOPLUMSAL ETKİLERİ

1. Toplumsal Ahenk ve İşsizlik

İşsizlik bir taraflıyla bireysel diğer bir taraflıyla da toplumsal bir olgudur. İşsizlik bireyin toplumda üretim faaliyetleri içerisinde yer alamaması yönüyle bireyseldir. Çünkü bireyin beşeri sermaye çerçevesinde kendisine yaptığı yatırımlar, bireyin işi olan ya da olmayan biçimindeki bir sınıflandırmada nerede yer alacağını belirler. Bir işte çalışma şahsın kendine güven ve saygı hissini geliştirmekte, ona bir değer yaratmanın gururunu vermekte ve topluma olan aidiyet hissini kuvvetlendirmektedir¹¹⁹. Diğer taraftan toplumsal yapı içinde bireye beşeri sermaye bağlamında ne tür imkan ve fırsatların sağlandığı da işsizliğin toplumsal boyutunu oluşturmaktadır.

İşsizliğin nedenleri esas itibariyle öncelikle toplumsal yapı, sonra da bireyin özgünlüğü içinde aranmalıdır. Bu aşamada bireyin içerisinde yer aldığı toplumun ekonomik gelişmişlik düzeyi ve daha somut olarak toplam talep, diğer taraftan toplumun örgütlülük düzeyi ve son olarak işgücü arzı işsizliğin toplumsal boyutunu açıklamaktadır. Bu tasnif işsizliğin sosyo-psikolojik tahlilini dışarıda bırakmaktadır. İşsizlik sosyolojik ve sosyo-psikolojik bazı sonuçları da ortaya çıkarmaktadır. Bu noktada işsiz bireylerin toplum içerisinde davranış kalıpları ve olay ve olgulara bakış açıları değişmektedir.¹²⁰ İşsizlik kişi ve toplum bakımından üstesinden gelinmesi gereken bir hastalıktır.¹²¹ Bu hastalık toplumsal uyum ve ahengi bozan ruhsal bir bozukluğun da göstergesidir.

İşsizlik, bir tarifi ile “toplumdaki sosyal gruplar arasındaki sosyal mesafenin toplumun işleyen bütününü aksatması”¹²² olan sosyal çözülmenin nedenlerinden biridir.

İşsizler, işsizlikten doğrudan etkilenmenin güçlüklerini yaşarlar, ge-

¹¹⁹ Özgen Somunkıran, “İstihdam ve İşsizlik Sorununun Çözümünde Uluslararası İşgücü Akımları”, II. İstihdam Haftası Tebliğleri 1992, Ankara, İİBK Yayınları, 1992, s.225.

¹²⁰ Durusoy, a.g.e., s.106.

¹²¹ Talas, a.g.e., s.145

¹²² Mustafa Erkal, Sosyoloji, 7. Basım, İstanbul, Der Yayınları, 1996, s.291.

lirlerini kaybettiklerinde yaşam standartları düşer İşsizlik düzenli sosyal ilişkilerin bozulmasında etken neden olur.¹²³ Toplumsal ahengin bozulmasına işsizliğin etkisini tam olarak ölçmek mümkün değildir. Ancak toplumsal ahenk göstergesi olarak kabul edilebilecek ve ölçülebilen iki olgu olan boşanma sebepleri ve intihar sebepleri toplumsal ahengin yönü ve dolaylı da olsa işsizliğin etkisi konusunda bize ipuçları verebilir.

Tablo I- 22- Nedenlerine Göre Boşanmalar

Yıl	Toplam	Zina	Cana Kast ve pek fena muamele	Cürüm ve Haysiyetsizlik	Terk	Akıl Hastalığı	Geçimsizlik	Diğer
1987	18305	415	53	127	1186	56	16250	218
1988	22513	421	65	128	1137	89	20313	360
1989	25376	335	37	98	950	95	23311	550
1990	25712	332	58	82	995	92	23416	737
1991	27167	271	91	72	717	92	25497	427
1992	27133	221	79	97	678	98	25189	771
1993	27725	228	103	95	777	129	25580	813
1994	28041	215	90	65	719	105	26119	728
1995	28875	176	105	69	634	122	27096	673

Kaynak: DİE, İstatistiklerle Türkiye 1997, s.129.

Yıllar itibariyle boşanma sebepleri incelendiğinde boşanma olaylarında bir artış gözlenmekte ve boşanma sebeplerinin başında “geçimsizlik” gelmektedir. “Zina” ve “terk” sebebiyle meydana gelen boşanmalarda azalma gö-

¹²³ Ercan Tatlıdil, “Hızlı Kentleşmenin Eğitim Politikaları Üzerine Etkileri”, *Toplum ve*

rülürken “cana kast” ve “akıl hastalığı” sebebiyle boşanmalarda artış görülmektedir. Bunlar toplumsal uyumun bozulduğunun birer göstergesidir.

“Geçimsizlik” sebebiyle meydana gelen boşanmalar toplam boşanmalar içerisindeki oranını her geçen gün artırmaktadır (1987: %88,7-1990:%91,0 - 1995: %93,8). “Geçimsizlik” unsurunun ekonomik boyutlarının varlığı ve bu ekonomik boyutlar içerisinde işsizliğin önemli bir yer tuttuğu yadsınamaz bir gerçektir.

“İşsizliğin ciddi ve sağlığa zararlı sonuçları bulunmaktadır: intiharın işsizlikle doğrudan bağlantılı olduğu durumlar söz konusudur.”¹²⁴ İnsanların hayattan vazgeçerek kendi istekleriyle canlarına kıymalarının altında yatan sebeplerin psikolojik sonuçlar da doğuran sosyal nedenlere dayandığı bir gerçektir. İntiharların yaş grupları itibariyle dağılımı incelendiğinde belirli yaş gruplarında yoğunlaştığı görülecektir.

Tablo I- 23- Yaş Gruplarına Göre İntiharlar

Yıl	Toplam	Yaş Grupları							
		-15	15-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65-74	75+
1990	1357	48	423	296	209	148	112	57	64
1991	1228	42	365	268	191	134	114	64	50
1992	1167	54	387	241	162	118	118	54	33
1993	1229	70	401	254	190	113	80	62	59
1994	1536	56	495	325	236	154	136	77	57
1995	1460	52	500	320	220	139	94	90	45
1996	1815	68	653	390	252	181	132	85	54

Kaynak: DİE, İstatistiklerle Türkiye 1997, s.130; DİE, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler –Sivas- Ocak 1999, s. 43

Göç, Ankara, Sosyoloji Derneği Yayını, 1997, s.598.

¹²⁴ Keith Grint, Çalışma Sosyolojisi, çev.ed. Veysel Bozkurt, İstanbul, Alfa yayınları, Aralık 1998, s. 50.

Yıllar itibariyle 25 yaşından küçüklerin toplam intihar edenler arasındaki oranı artan bir seyir izlemektedir (1990: % 34,7- 1993: %38,3- 1995: % 37,8). Gençlerin intihar edenler içerisinde büyük yer tutması intihar nedenleri ile beraber düşünüldüğünde ekonomik nedenlerin önemi görülecektir. Burada unutulmaması gereken bir husus ta işsizlerin %48'inin 25 yaşından küçük olduğudur.

İntihar nedenleri incelendiğinde "aile geçimsizliği", "geçim zorluğu" ve "ticari başarısızlık" toplam intihar nedenlerinin % 43,4"ünü teşkil etmektedir.

Tablo I- 24- Nedenlerine Göre İntiharlar

Yıllar	Toplam	Hastalık	Aile Geçimsizliği	Geçim Zorluğu	Ticari Başarısızlık	Hissi İlişkiler	Öğrenim Başarısızlığı	Diğer ve Bilinmeyen
1991	1228	436	336	137	39	143	42	95
1992	1167	433	290	125	43	92	39	145
1993	1229	464	328	138	37	122	67	73
1994	1536	540	416	201	50	152	74	103

DİE, İstatistik Yıllığı, 1996

Bu intihar nedenlerini işsizlikle doğrudan ilişkilendirmek doğru olmamakla beraber bu nedenler arasında işsizliğin de önemli bir payı olduğunu vurgulamak gerekecektir.¹²⁵

2. İşsizliğin Neden Olduğu Sorunlar

İşsizlik bir ekonomik sorun olmaktan çok sonuçları itibariyle sosyal sorun olma yönü ağır basmaktadır. Bireysel özellik gösteren sorunların her biri önemli toplumsal sorunların ve belki bunalımların bir başlangıcı ya da göstergesidir.

¹²⁵ Durusoy, a.g.e., s.105.

2.1. Kent İşsizliği ve Marjinal Kesim

İşsizliğin bir kent sorunu olduğu ve özellikle kırdan göçen ve şehrin gecekondulu bölgelerinde yerleşmiş kimseler içerisinde yaygın olduğu bir gerçektir. Kentleşmenin, “köylerdeki gizli işsizliğin kentlere taşınması”¹²⁶ olarak tanımlanması işsizlikle kentleşme arasındaki ilişkiyi vurgulayan önemli bir tanımlamadır. Yeterli eğitimi olmayan, yaşayış ve kültürü ile yeni çevresine uyum sağlamakta güçlük çeken, vasıfsız kimselerin oluşturduğu bu kesim “marjinal kesim”¹²⁷ olarak nitelendirilmektedir. Genellikle ara işlerinde, (apartman kapıcılığı, odacılık, simitçilik, seyyar satıcılık, inşaat işleri)¹²⁸ sigortasız işlerde çalışan Marjinal kesimin belli başlı özellikleri şunlardır:

- Genellikle kırsal alandan ve tarım kesiminden işsizlik ya da daha iyi bir yaşam beklentisiyle ayrılan işgücünden oluşmaktadırlar,
- Büyük bir kısmı gizli işsiz kavramının şartları gereği belirli ve güvenceli bir işe sahip değildirler, az gelir getiren ve az prestijli işlerde çalışmaktadırlar,¹²⁹
- Sosyal güvenlik kurumlarının dışında kaldıkları için tüm aile birlikte ve birbirinin güvencesi olarak yaşama yolunu tercih ederler, özellikle çocuklara bir nevi toplumsal güvence gibi bakarlar,
- Geleceğe yönelik gerçekçi amaç ve beklentileri vardır; birinci beklenti konut ve gelir gibi günlük yaşama ilişkin beklentiler, ikinci grup beklentiler ise çocukların geleceğine ilişkin beklentilerdir ve umut doludur¹³⁰,
- Marjinal kesimin ikinci kuşaklarında iş sahibi olma yönündeki istek daha da artar ve işsizliğin moral depremi daha yakından hissedilmeye başlanır,
- Bu grupların gelir beklentileri kentteki diğer katmanlara göre daha

¹²⁶ Ruşen Keleş, *Kentleşme Politikası*, 2. Basım, Ankara, İmge Kitabevi, Mayıs 1993, s.52.

¹²⁷ Tevfik Çavdar, “İşsizliğin Toplumsal Etkileri”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, Cilt 5, İstanbul, İletişim Yayınları, 1983, s.1173.

¹²⁸ Keleş, a.g.e., s.386.

¹²⁹ Tansı Şenyapılı, *Bütünleşmemiş Kentli Nüfus Sorunu*, Ankara, ODTÜ Yayını, 1978, s. 99.

¹³⁰ Kongar, a.g.e., 419.

azdır.¹³¹ Tüm aile bireylerinin marjinal işlerde çalışmaları ile ailenin toplam geliri belirli bir yüksekliğe ulaşır. Bu durumda bu kesimin talepleri ve toplumsal beklentileri değişime uğrar.

Yavaş da olsa kentle bütünleşen, tüketim kalıpları, yaşam normları önemli değişiklikler geçirmiş olan dolayısıyla geleceğe yönelik beklentileri büyüyen Marjinal kesimin iki temel beklentisi vardır.¹³²

İş Beklentisi: Bu grupların kısa dönem için iş beklentisi fazla değildir. Daha çok marjinal işler arayan fabrika işçiliği gibi kentsel yönü ağır basan işlere, iş bulamayacakları ya da bulsalar da başarılı olamayacakları düşüncesiyle fazla yönelmemektedirler. İkinci kuşak ise daha fazla iş talep etmekte ama umduğunu bulamamanın sıkıntısını daha fazla yaşamaktadırlar.

Eğitim Beklentisi: Eğitim işsizlik sorununa bireyin kendi çabası içerisinde bulabileceği çözüm yollarından biridir. İş bulamama nedenini “yetersiz eğitim”¹³³ olarak tesbit eden bu kesim eğitim imkanlarını zorlamaya başlamış ve özellikle meslek lisesi ve üniversite eğitimine yönelmiştir. Günümüzde eğitimin de işsizliğe çare olmadığı eğitilmiş işsizlerin sayısının arttığı da bir gerçektir.

2.2. İşsizlikle İlgili Sorunlar

İşsizliğin yoğun olarak yaşandığı toplumlar işsiz bireylerin işsiz oldukları için karşılaştıkları bireysel sorunların toplumsal yansımalarıyla karşı karşıya kalırlar ve bireysel sorunlar toplumsal sorunlar haline dönüşür.

2.2.1. Değer Yargılarında ve Kültürde Deprem

İşsizlerin çoğunu oluşturan kente yeni göçmüş işsizlerin kentle bütünleşme süreci içerisinde gerek kültürel ve gerekse diğer değer yargılarında sarsıcı bir değişim geçirmektedirler. Özellikle ikinci kuşakta aile içi ilişkilerden çevre ilişkilerine kadar bir çok ilişkiler değerinde değişimler gözlenmek-

¹³¹ Şenyapılı, a.g.e., s. 32.

¹³² Cavdar, a.g.m., s. 1177.

¹³³ Şenyapılı, a.g.e., s.103.

tedir. Büyüklere olan bağıntılardan başlayarak geleneksel kurallara kadar uzanan değer yargılarındaki değişme bu yığınları bağılı oldukları toplum katmanlarının tortusu haline getirmekte ve bir çok sorun yaratıcı eyleme açık duruma getirmektedir.¹³⁴

Umutsuzluk ve kadercilikle birleşen işsizlik olumsuz kültürel değerlerle beslenen bir yapı arz etmektedir. Yeni nesiller bu umutsuzluğun içerisinde büyüdüklerinden çok değişik ve tamiri güç olan tehlikeli eğilimlere yönelebileceklerdir.¹³⁵

2.2.2. Suçluluk Eğiliminin Artması

İşsiz, işsiz olması nedeniyle toplum içerisinde saygın diyebileceğimiz bir statüye sahip olmayan yığınlar, tüketimden yaşam biçimine kadar bir dizi özlem içerisindedirler. Bu özlemleri televizyon, gazete ve benzeri iletişim araçları ile her gün biraz daha pekiştirilmekte kamçılanmaktadır. Özlem ve arzularını gerçekleştirecek parasal imkanlara sahip olmayan işsizler grubunun bir kısmının kolaylıkla suça yitilebileceği açıktır. Suça itilme ihtimali yüksek olanların toplumda genel kabul gören ahlaki değerlerle bağlantısının az olması da gözlenebilir bir durumdur.

Suçta itilen işsizlerin ilk işledikleri suçlar genellikle adi ve basit suçlardır. Ancak umutsuzluğun ve çaresizliğin dozu, arzuların baskısı arttıkça bu suçların örgütlü suçlara dönüşmesi kaçınılmazdır.¹³⁶ Önceleri mahalle çeteleri biçimindeki örgütlü suç işleme eğilimi zamanla daha üst düzeydeki suç örgütlerinin kurulmasına kadar uzanacaktır. Teşvik gören, reklamı yapılan kolay para kazanma ve zengin olma çabası yeni ahlaki değerler oluşturmakta, kaçakçılık, beyaz kadın ticareti, haraç toplama gibi sonuçlar doğurmaktadır.

2.2.3. Kötü Alışkanlıklar

Kumar, alkolizm ve uyuşturucu gibi kötü alışkanlıklar önce bir nevi gösteriş tüketimi ya da özentî biçiminde başlamakta fakat zamanla umutsuz-

¹³⁴ Çavdar, a.g.m., s.1175.

¹³⁵ Çavdar, a.g.m., s.1176.

luğu ve gelecek kaygısını yapay bir biçimde yenmenin bir aracı olarak kabul edilmektedir. Daha çok gençlik çağında başlayan kötü alışkanlıklar zamanla sorunlu bir toplumun belirleyicisi haline gelmektedir.

Gençlerin “alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan”¹³⁷ korunması anayasal bir ilkedir. Bunun yerine getirilmesi için devletin tedbirler alması gereği konunun ehemmiyetini vurgulamaktadır.

Alkol ve uyuşturucu yetersizlik duygusunu ve kaygıları ortadan kaldırmakta daha sonra da gençler için bir erişkinlik kanıtı haline gelerek tahribatını sürdürmektedir¹³⁸. Öncelikle aile içi huzuru bozan kötü alışkanlıklar bir başka tehlike olan suçluluğu da teşvik etmekte ve artırmaktadır. Kentin açmazlarına karşı insanların en çok sığındıkları yollar; trankilizan (sakinleştirici)hap, alkol ve uyuşturucudur. Stresten kaçmak için baş vurulan alkol ve uyuşturucu; pek çok hastalığın, iş ve trafik kazalarının, cinayetlerin, intiharların, aile geçimsizlikleri ve boşanmaların ruhen ve bedenen hasta bir neslin yetişmesinin sebebi olmaktadır¹³⁹.

2.2.4. Boş Zamanları Değerlendirme Sorunu

İşsiz kişiler iş aramadıkları zaman, evle ilgili işlerle ilgilenmedikleri ve normal iş saatleri dışında ev dışında olmayı tercih ettikleri görülür. İşsizlik çalışmanın ortaya çıkardığı yapıları yıkar. İşsizler boş olmalarına rağmen işlerini yetiştiremez, dikkat etmeleri gerektiği halde harcamalarını kontrol edemez bir kontrolsüzlüğe düşerler.¹⁴⁰

Boş zamanları değerlendirme özellikle düzenli ve sürekli bir işi olmayanlar için önemli bir sorun oluşturmaktadır. Kişisel gelişimi sağlayacak sosyal ve kültürel ilgi alanlarıyla meşgul olmanın ne fiziksel ne de eğitimsel alt-yapısı olmadığı için faydasız boş zaman geçirme yaygındır. “Boş zamanları

¹³⁶ Çavdar, a.g.m., s. 1176.

¹³⁷ T.C. Anayasası, Alfa Yayınları, İstanbul, 1995, s.39.

¹³⁸ Yörükoğlu, a.g.e., s.282.

¹³⁹ Sefa Saygılı, “Şehir ve Akıl Hastalıkları”, Habitat II Kent Zirvesi, İstanbul '96, Cilt 2., İstanbul, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayını, 1997, s.81.

değerlendirme” deyimindeki değerlendirme doğrudan olumlu bir içeriği çağrıştırmaktadır. Bu sebeple boş zamanları değerlendirmenin kişiye, bireysel ya da toplumsal katkılar yapacak uğraşlar olarak algılanması gerekir. Okumak, incelemek, kurs-ders almak ve benzeri faaliyetler boş zamanları değerlendirme faaliyetleridir.

İşsiz olduğu için boş zamanı herkesten daha fazla olan işsiz, boş olan bu zamanını gezerek, televizyon izleyerek, kahvehane ve bilardo salonlarında geçirmesi, buralarda kurduğu sağlıksız arkadaşlıklar sosyal sonuçlar doğuracak sakıncalardır.

2.2.5. Aile İçi Huzursuzluk

İşsizlik aile içi huzuru bozan bir etkiye sahiptir. İşsiz eğer aile reisi ise eşi ve çocuklarına karşı yerine getirememeden doğan huzursuzluğu sosyal ve psikolojik sorunlar doğuracaktır. İşsiz kişi aile bireylerinden biri ise yine aileye katkıda bulunamamak, asalak bir pozisyonda yaşama hissi aile içerisinde huzursuzluk doğuracaktır. Aile üyelerinin ilişkilerinde karşılıklı saygı zamanla yitirilmekte, bu arada boşanmalar, kavgalar ve hatta daha ileri boyutlara uzanan sürtüşmeler büyümektedir. Aile birliğini sarsıcı bu durum geleneksel dayanışma duygusunu da zedelediği için, işsizliğin etkisi daha da artmaktadır.

Evli erkeklerin bekar erkeklere göre daha az işsiz kalması taşıdığı sorumluluğun iş arama hassasiyetini geliştirdiği görülmektedir. Evlilik bozulduğunda işsizlik oranı da artmaktadır.¹⁴¹

3. Genç İşsizliğin Sosyo-Psikolojik Boyutları ve Suçluluk

İşsizlikle ilgili temel tesbitlerden biri genç işsizliğin artan bir seyir izlediği ve genç işsizlerin toplam işsizlerin yarısını oluşturduğudur. Diğer bir taraftan ise işsizlerin eğitim düzeyi artmasına rağmen işsiz kitlenin genel niteliği eğitimsizlik ya da düşük eğitimidir. 1998 yılı DİE verilerine göre işsiz-

¹⁴⁰ Grint, a.g.e., s.54.

¹⁴¹ Keith Grint, a.g.e., s. 49.

lerin % 63'ü ortaokul ve altında eğitim görmüş kimselerden oluşmaktadır.¹⁴²

İşsizliğin gençler üzerindeki etkileri diğer yaş gruplarındaki etkilerden farklı özellikler göstermektedir. İşsiz genç işsiz olmasından dolayı kendini köşeye sıkışmış ve umutsuz hisseder. Sosyal bir problemi bireysel olarak yaşayan genç kendini ya da işsiz kalmasına neden olan kişi ya da kurumları suçlayacak ve düşmanca tavırlar geliştirme eğilimi gösterecektir.¹⁴³

Genç kendini kanıtlamak arzusu içinde, bir an önce ekonomik bağımsızlığını kazanmak ve kimliğini bulmak istemektedir. Geleceğini oluşturan; yuva kurup, çoluk-çocuk sahibi olmak, iyi ve rahat bir hayat yaşamak arzularının gerçekleşmesinin olmazsa olmaz adımı bir iş sahibi olmaktır. Bu arzusunu gerçekleştiremeyen genç hayal kırıklığına uğramakta ve bu durum onu hayatının başlangıcında onu karamsarlığa ve umutsuzluğa itmektedir.

İşsiz gençlerin psikolojik sağlıklarının bozulma sürecine girdiği, saldırgan eğilimler taşıdıkları, suçluluk duygusuna kapıldıkları, çalışma arzularının azaldığı, hemen her şeye kayıtsız kaldıkları ve umutsuzluk sergiledikleri gözlenmektedir.¹⁴⁴

Ekonomik ve sosyal olumsuzluklar içerisindeki gençlerin içerisine girdikleri psikolojik durum ve ilişkilerindeki yanlış yönelimler gençleri suç işlemeye müsait ortamlara itmektedir. Genç işsizliğin artmasıyla beraber suç işleyenler arasında gençlerin oranı da yükselmektedir. 1995 yılı içerisinde cezaevine giren hükümlüler arasında 30 yaşının altındaki suçluların oranı %36,6'dır¹⁴⁵. Bu oran bize gençler arasında suç işleme eğiliminin yükseldiğini ve önemli boyutlara ulaştığını göstermektedir.

¹⁴² DİE, Hanehalkı ... 1998, s. 92.

¹⁴³ Grint, a.g.e., s. 50.

¹⁴⁴ Durusoy, a.g.e., s. 110.

¹⁴⁵ DİE, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler-Sivas-, Ankara, 1999, s.182.

BÖLÜM II : ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1. Araştırmanın Amacı Ve Önemi

Araştırma gözlemlere ve deneylere dayalı, test edilebilir organize bilgileri esas alarak, evreni tanımaya ve anlamaya yönelik sistematik çalışmalar bütünüdür.¹⁴⁶

Herhangi bir araştırma, aranan bilginin türüne göre başlıca üç amaca yönelik olabilir. Araştırma, bir durum saptama, bir ilişkiyi arama, bir varsayımı deneme amacıyla yapılır. Durum saptayıcı araştırmalara, herhangi bir ilişki kurmak üzere değil, bir evrende belli karakteristiklerin ne sıklıkta gözlemlendiğini saptamak, döküm ve sayımını yapmak amacıyla başvurulur. Durum saptayıcı araştırmalar genellikle pratik gereksinimleri karşılamak gündelik sorunlara çözüm bulmak amacıyla yapılır. Bu tür araştırmalar toplumbilimcilerin değil hizmet kurumları ve uygulayıcıların işidir.

İlişki arayıcı araştırmalar ise olaylar arasında gözlenen eğilim niteliğindeki kimi ilişkilerden yola çıkarak bir varsayımın dile getirilmesi amacıyla yapılır¹⁴⁷. Bizim araştırmamız ilişki arayıcı, bir varsayımdan yola çıkarak olaylar ya da değişkenler arasında bir neden sonuç ilişkisi kurmayı amaçlamaktadır.

1.1.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmamızın amacı işsizliğin gençler üzerindeki sosyal ve ekonomik etkilerini tesbit edip cevaplar arasında irtibat kurarak işsizliğin toplumsal etkileriyle ilgili sonuçlar elde etmeye çalışmaktır. Bu amaçla araştırmada aşağıdaki soruların cevabı aranacaktır:

- Genç İşsizlerin
 - Yaşadıkları sosyal çevre
 - Aldıkları eğitim
 - Yaş ve cinsiyete göre dağılımı
 - Ailedeki konumları

¹⁴⁶ Ali D. Arseven, *Alan Araştırma Yöntemi*, Ankara, 1994, s. 6.

¹⁴⁷ Muzaffer Sencer, *Toplum Bilimlerinde Yöntem*, İstanbul, Beta Basımevi, 1989, s.28.

- Aile yapıları
- Ebeveynin eğitim ve meslek durumu
- Medeni durumu ve benzeri bilgiler nelerdir?
- İşsizlik bireylerin sosyal çevre ile ilişkilerini nasıl etkilemektedir?
- Genç İşsizlerin içerisinde oldukları psikolojik durum nedir?
- Genç İşsizlerin geleceğe yönelik umut ve beklentileri ne yöndedir?
- Genç İşsizlikle zararlı alışkanlıklar arasında bir ilişki var mıdır?
- Genç İşsizlerin ilgi alanları ve boş zaman değerlendirme biçimleri nelerdir?
- Genç İşsizlerin ülke problemlerine ilişkin düşünceleri nelerdir?

1.1.2. Araştırmanın Önemi

İşsizlik sosyal ahengi bozan, bireyler üzerinde sosyo-psikolojik olumsuz etkiler yapan ve bireysel olmaktan çok toplumsal niteliği ağır basan bir problemdir. Bu problem en çok gençlerin yaşadığı bir problemdir. Ülkemiz genç bir nüfus yapısına sahiptir. Nüfusun büyük bir dilimini 25 yaşın altındaki gençler oluşturmaktadır. Genç işsizler (12-25 yaş) ülkemizde toplam işsizlerin yaklaşık yarısını oluşturmaktadır. Dolayısıyla işsizlik sorunu büyük bir oranda genç işsizlik sorunu demektir.

İşsizliğin genel olarak olumsuzluklar içeren bireysel ve toplumsal etkileri, genç işsizler üzerinde daha fazla kendisini hissettirmektedir. Toplumun geleceği olan gençlerin içerisinde bulunduğu sosyal, ekonomik ve bunlarca belirlenen ruhsal durumlarının bilinmesi toplum geleceği açısından büyük önem arz etmektedir. Gençler için ve toplum için büyük zararlar doğuracak olan, kötü alışkanlıklar (alkol, uyuşturucu vb.), suça yönelim, toplumsal ve ahlaki değerlerin dejenerasyonu gibi olumsuzlukları artırıcı bir neden olan işsizlik hali önlenmesi gereken bir hastalıktır.

Genç işsizlerin ekonomik, sosyo-psikolojik bir tahlilini yapmamıza yarayacak bulgular bu sorunları çözümü için üretilecek düşüncelere de ışık tutacaktır.

2. Araştırmanın Evreni ve Örneklem

Evren araştırma sonuçlarının genellenmek istediği elamanlar bütünüdür. Her araştırmanın kendine özgü evreni, belli değişken ve özelliklere göre sınıflandırılıp tanımlanır. Evrenin belirlenmesinde en önemli etken araştırmacının amacıdır. Her araştırmada, belirlenen amaçları gerçekleştirebilecek “en uygun evren” bir tanedir.¹⁴⁸

Araştırma evreni, bilgi sağlamak üzere üzerinde gözlem yapılacak birimlerden oluşmaktadır. Konu, doğrudan sorunla ilgili kimselerden sağlanacak bilgiler yoluyla olduğu gibi, o alanda yazılı kaynaklar, raporlar, belgeler, kayıtlar, sayım verileri gibi ikinci elden gözlem verilerinin çözümlenmesiyle de araştırılabilir. Araştırma evreni soruna en uygun gözlem birimlerinden oluşur.¹⁴⁹

2.1.1. Araştırmanın Evreni

Araştırma evreni genel evren anlamına gelir ki, araştırma sonuçlarının genelleştirileceği bütün elaman ve objeleri kapsar. Çalışma evreni ise ulaşılabilen evrendir ve içerisinden örneklemenin yapıldığı somut evrendir.¹⁵⁰

Araştırmamızın genel evreni genç işsizler, çalışma evreni ise Sivas il merkezinde yaşayan genç işsizlerdir. Genç işsizleri araştırmamızda 15-24 yaş grubundaki işsizler olarak ele alacağız. Gençlik çağı ile ilgili çeşitli görüşler yukarıdaki bölümlerde tartışılmıştır. Sonuç olarak gençlik yaş diliminin 15-24 yaş dilimi olarak alınması ve araştırmalarda bu yaş diliminin kullanılmasının genel bir kanaat olduğu sonucuna varılmıştır.

Araştırmamızın çalışma evrenini oluşturan Sivas il merkezindeki 15-24 yaş grubuna dahil işsizlerin sayısı, İİBK kayıtlarından ve DİE'nin Hanehalkı İşgücü Anketi sonuçlarından tesbite çalışılmıştır.

Tablo IV-1'da görüldüğü gibi DİE'nin Hanehalkı İşgücü Anketlerinde tesbit ettiği Kent işsizliğine ilişkin verilerle hesaplandığında Sivas'ta evreni-

¹⁴⁸ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, 4. Basım, Ankara, 1991, s. 110.

¹⁴⁹ Sencer, a.g.e, s.25.

¹⁵⁰ Arseven, a.g.e., s. 93.

mizi oluşturan genç işsizlerin sayısı yaklaşık olarak 3200 civarındadır.

Tablo II- 1- DİE verilerine göre Sivas'taki Genç İşsiz Sayısı Tahmini

	DİE Genel		DİE Kent	
	Oranlar	Sivas Merkezi Uyarlama	Oranlar	Sivas Merkezi Uyarlama
Çalışma Çağındaki Nüfus	Nüfusun %60'ı	235000*%60 = 141000	Nüfusun %76,5'i	235000 * %76,5
Faal Nüfus işgücü	ÇCN' un %47,5'i	141000* %47,5	ÇCN' un %39,8'i	179775 * %39,8
İşsiz	Faal Nüfusun %6,4	66975* %6,4 =4286	Faal Nüfusun %9,9'u	71550* %9,9 =7083
Genç İşsiz	İşsizlerin %47'si	6345*%47 =2014	İşsizlerin %45,5'i	7083 * %45,5 =3222

Kaynak: DİE, HİA Sonuçları, Nisan 1998'den faydalanılarak oluşturulmuştur.

İİBK verilerine göre Genç işsizlerin sayısı yaklaşık 5000 civarındadır. Ancak bu rakamlara tüm ile ilişkin verilerin dahil olduğu unutulmamalıdır. Kayıtlı işsizlerin çoğunluğunun da yine il merkezinden olduğunu düşünülürse bile sayının daha düşük olduğunu söylemek yanıltıcı olmayacaktır.

Tablo II- 2- İİBK Kayıtlarına göre Sivas'ta Genç İşsizler

	1994	1996	1997
Toplam	6710	5050	10538
15-19	526		894
20-24	4179		3998
Gençler Toplamı	4705		4892

Kaynak: İİBK, 1994 İstatistik Yıllığı; İİBK, 1997 İstatistik Yıllığından yararlanılarak hazırlanmıştır.

DİE ve İİBK verileri ile elde ettiğimiz rakamlara göre Sivas'taki Genç İşsizleri Sivas merkezi için 3000 ila 4000 arasındadır.

2.1.2. Örneklem

Bilimsel bilginin temsil edilmesinin anahtarı bilimsel örneklemdir.¹⁵¹ Örneklem ana kitleyi temsil yeteneğine sahip sayı ve özellikte olmalıdır. Örnekleme, bir bütünün kendi içinden seçilmiş bir parçasıyla temsil edilmesidir¹⁵². Toplumsal araştırmaların çoğu, bütün ilgili verilerin tam bir sayımına değil örnekleme dayanır.¹⁵³ Örnekleme baş vurulmasının sebebi

Bu araştırmada 155 kişi ile görüşülmüştür. Görüşülecek kişilerin tesbitinde iki değişik yöntem uygulanmıştır. Birincisi İİBK Sivas şubesinden alınan bilgiler doğrultusunda tesbit edilen deneklere ulaşılarak görüşülmeye çalışılmıştır. İkinci olarak ise genç işsizlerin iş aramak ya da vakit geçirmek amacıyla bulunduğu ve gittiği mekanlara ve kurumlara gidilerek görüşme yapılmıştır.

Örneklem olarak seçilen 155 kişilik uygulama grubu araştırma evreninin yaklaşık % 4 ila 5'ine denk düşmektedir.

3. Araştırmanın Sınırlılığı

Araştırma evreni gereği sadece genç işsizleri kapsamaktadır. Genç işsizlerin toplam işsizlerin yaklaşık yarısını teşkil ettiği eldeki verilerle belirlenmiş bir olgudur. Genç işsizleri de çeşitli tanımlamalardan yararlanarak 15-24 yaş grubundaki işsizler olarak tanımlanmış bulunmaktayız. Araştırma alanı olarak da Sivas merkez ilçe belirlenmiştir.

Yukarıdaki veriler ışığında araştırmamız, Sivas il merkezinde yaşı 15-24 arasında olan ve işsiz bulunan kişileri kapsamaktadır. Elde edeceğimiz sonuçlar bu araştırmanın evrenini oluşturan kitleyle ilgili genellemeler yapmaya yetecek veriler elde etmemizi sağlayacaktır. Ancak unutulmamalıdır ki örnekleme yöntemiyle yaptığımız araştırmalar sonunda ulaştığımız genellemeler hiçbir zaman tümüyle gerçeği yansıtmaz. Çünkü başkalarından farklı davranan

¹⁵¹ Joseph Fichter, *Sosyoloji Nedir*, 3. Baskı, Ankara, Attila Kitabevi, 1996, s.2.

¹⁵² Halil Seyidoğlu, *Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı*, 4.baskı, İstanbul, Kurtiş Matbaası, 1992, s.35.

¹⁵³ Armağan, a.g.e., s. 90.

kimseler her zaman vardır.¹⁵⁴ Araştırma sonuçları bu sınırlar içerisinde değerlendirilmelidir.

4. Araştırmanın Varsayımları

Genç işsizlerin sosyo ekonomik sorunları ile işsizlik arasında aşağıdaki varsayımlara dayanan bir ilişki olduğu araştırmanın temel varsayımıdır. Bu ilişkiye ilişkin varsayımlar şunlardır.

- 1- Genç işsizlerin; kişisel özellikleri (cinsiyet, eğitim, yaş vb.), toplumsal çevreleri (aile yapısı, anne-baba eğitim durumu, gelir düzeyi vb.) ile işsizlikleri arasında doğru orantılı ilişki vardır.
- 2- Genç işsizler eğitim yetersizliği ve vasıfsızlık gibi kişisel nedenlerin yanın da yaşanan çevredeki istihdam imkanlarının azlığı ve genel ekonomik sebeplerle işsizlik kalmaktadırlar.
- 3- İşsizlik gençlerin sosyal ilişkileri ve psikolojik durumlarını olumsuz yönde etkilemektedir.
- 4- Aile dayanışması ve toplumsal hoşgörü işsizliğin olumsuz etkilerini azaltıcı bir role sahiptir.

5. Kullanılan Yöntem Ve Teknikler

Yöntem (metod), etimolojik olarak, belli bir amaca erişmek için izlenen yol anlamına gelmektedir. Yöntem; olaylar karşısında harcanacak zihinsel etkinlikleri önceden saptayan bir çalışma programı, bir inceleme kuralları bütünüdür.¹⁵⁵ Teknik ise belli bir sonucu elde etmek için kullanılan araçlar olup bu araçların saptanması ve organizasyonu ise yöntemin konusudur. Teknik, araştırmacının hizmetinde olan ve yöntem yardımıyla seçilen ve organize edilen araçlardır.¹⁵⁶

Bu tanımlar çerçevesinde bir araştırmanın yöntemi bilimsel yöntem olmalı ve bu yöntem tarafından belirlenen teknikler kullanılarak yapılmalıdır.

¹⁵⁴ Fichter, a.g.e., s.2.

¹⁵⁵ Armağan, a.g.e., s.22.

¹⁵⁶ Armağan, a.g.e., s.23.

Biz de araştırmamızda bilimsel yöntemi ve onun ışığında tespit edilen teknikleri kullandık.

Veri toplama teknikleri, amaca uygun ve standart araçlarla araştırma konusunun ya da varsayımın gerektirdiği bilgileri sağlamak üzere izlenen yol ve baş vurulan iřlemlerdir¹⁵⁷. Çalışmalarda, görüşme, anket, rneklememe tekniği ve belgesel kaynak taraması olmak üzere dört çeşit veri toplam teknikleri kullanılmaktadır.¹⁵⁸

Biz araştırmamızda anket tekniğini kullanacağız. Anket uygulaması, bilgi verecek olanların doğrudan cevaplayacakları bir soru cetveli kullanarak gözlemde bulunmaktır¹⁵⁹. Anket uygula biçimi için ise yüz yüze görüşme tercih edilerek yapılmıştır.

6. Anketin Hazırlanması ve Uygulama

Araştırmada uygulanacak olan anketin, araştırmamıza ışık tutacak sağlam veriler elde etmeye uygun olarak hazırlanması için hazırlık ve uygulama aşamalarında büyük dikkat gösterilerek aşağıdaki süreç izlenmiştir.

6.1. Araştırma Taslağı

Araştırma önce taslak halinde hazırlanarak sorulacak sorular tesbite çalışılmıştır. Benzer anketler ve DİE'nin yaptığı Nüfus Sayımı ve Hanehalkı İşgücü Anketleri incelenerek sorulan sorular ve elde edilen sonuçların karşılaştırılmasını mümkün kılacak sonuçlar elde edilmeye çalışılmıştır. Hazırlanan taslak eksiklikleri tamamlanarak soruların hazırlanması aşamasına geçilmiştir.

6.2. Soruların Hazırlanması

“Bir araştırma ancak dayandığı soruların hazırlanma tekniğinin mükemmelliği ölçüsünde başarılı olabilir”.¹⁶⁰ Anket soruları araştırmanın amacına ulaşmayı sağlayacak sayıda ve ilgili tüm soruları içerecek tarzda düşünül-

¹⁵⁷ Sencer, a.g.e., s.33

¹⁵⁸ Seyidoğlu, a.g.e., s.69.

¹⁵⁹ Sencer, a.g.e., s.123., Armağan, a.g.e., s. 81.

müştür. Sorular değişik cinsiyet, eğitim ve gelir grubundan herkesin anlayabileceği şekilde kısa, açık ve kesin bir biçimde hazırlanmaya özen gösterilmiştir. Soruların bir bütünlük arz etmesi, gereksiz soruların ayıklanması ve ilgili soruların gruplaması yapılmıştır.

Soru kağıdında olgusal sorular (Yaş, cinsiyet, öğrenim, vb.), Davranış soruları (ilgi alanı, aile-çevre ilişkileri vb.) ile tutum ve görüş sorularına (duygu ve düşünce belirtici sorular) yer verilmiştir.¹⁶¹ Soruların hazırlanmasında alınacak cevapların mümkün olduğunca “kapalı uçlu”¹⁶² olmasına ve “seçmeli”¹⁶³ olmasına özen gösterilmiştir. Değerlendirmede kolaylık ve bütünlük için baş vurulan bu yöntemin getirebileceği seçeneklere yazılanların dışındaki görüş ve bilgilerin elde edilememesi sakıncası her soruya “diğer” seçeneği eklenerek açık uçlu bırakılarak giderilmeye çalışılmıştır.

6.3. Anketin Öndenemesi

Geliştirilen veri toplama sistemi uygulamaya aktarılmadan bir öndenemeye tabi tutularak bir “pilot araştırma”¹⁶⁴ yapılmış; “toplanmak istenen veriler amaca uygun olarak toplanabiliyor mu? Kayıt sistemi uygun mu? Araştırma için planlanan zaman yeterli mi?” gibi sorulara cevap aranır.¹⁶⁵

Hazırlanan soru kağıdı araştırma alanına çıkmadan, asıl araştırmaya başlamadan önce ön denemeye tabi tutulmuştur. Araştırma örneklemine giren ve görüşme yapılacak kimselerin özelliklerine sahip kimselerle anket yapılarak soru kağıdındaki eksiklikler tesbit edilmiştir. Anlaşılma güçlüğü olan soru tarzları yeniden düzenlenerek anlaşılır yapılmış, daha önceden akla gelmeyen yeni seçenekler eklenerek ve gereksiz görülen sorular çıkartılarak ankete son şekli verilmiştir.

¹⁶⁰ Amiran Kurtkan, Sosyal İlimler Metodolojisi, İstanbul, İÜ. Yayını, 1978, s. 248.

¹⁶¹ Birsen Gökçe, *Toplumsal Bilimlerde Araştırma*, Ankara, Savaş Yayınları, 1992, s. 106

¹⁶² Seyidoğlu, a.g.e., s. 34.; Armağan, a.g.e., s. 82.

¹⁶³ Birsen Gökçe, a.g.e., s. 110.; Armağan, a.g.e., s. 84

¹⁶⁴ Kurtkan, a.g.e., s. 250.

¹⁶⁵ Karasar, a.g.e., s.156.

6.4. Anket Uygulaması

Anket araştırma alanını oluşturan Sivas il merkezinde uygulanmıştır. Uygulama deneklerin tamamıyla “dolaysız görüşme”¹⁶⁶ yoluyla uygulanmıştır. Sorular anketör tarafından sorulmuş ve cevaplar yine uygulamacı tarafından işaretlenmiş-yazılmıştır. Böylece soru sorulan kişinin soruyu anlamama ya da yanlış anlama ihtimallerinin önüne geçilmiştir.

Anket uygulaması için zamanın hem cevaplayıcılar açısından hem de araştırmanın amaçları açısından en uygun zamanda yapılması elde edilen sonuçların geçerliliği açısından önem taşımaktadır.¹⁶⁷ Araştırmanın alan uygulaması Ocak 1999’da yapılmıştır. Bu dönem araştırmanını içeriğine uygunluğu sebebi ile tercih edilmiştir. Araştırmanın konusu olan işsizliğin araştırma alanında en yoğun olarak yaşandığı dönem Ocak ve Şubat aylarıdır.

7. Araştırmanın Değerlendirilmesi

Anket sonucu elde edilen bilgiler önce bir veri taban programına (File Maker) aktarılarak girilen verilerin denetim ve düzenlemesi yapılmıştır. Daha sonra veriler sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan SPSS (Statistical Package for the Social Scieces) programına aktarılarak değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Bu programda frekans dağılımları ve çapraz tablolar¹⁶⁸ elde edilerek anket sonuçlarının dağılımları belirlenmiş önemlilik ve ilişki düzeyleri Ki-kare ve Cramer’s V’si testleri ile tesbit edilmiştir.

Araştırma bulgularına geçilmeden önce, araştırma alanına ilişkin genel bilgiler ve araştırma konusuna ilişkin sosyal ve ekonomik göstergelere yer verilecektir. Araştırma alanına ilişkin bilgilerden sonra ise araştırmanın bulguları ve yorumlanmasıyla değerlendirmelere yer verilecektir.

¹⁶⁶ İbrahim Armağan, *Bilimsel Yöntem*, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, 1983, s. 87.

¹⁶⁷ Armağan, a.g.e., s. 88.

¹⁶⁸ Kurtkan, a.g.e., s. 311-315.

BÖLÜM III : ARAŞTIRMA ALANINA İLİŞKİN BİLGİLER

1. Sivas'a İlişkin Bilgiler

1.1. Genel Bilgiler

Sivas İç Anadolu Bölgesinin "Yukarı Kızılırmak Havzası"da yer almaktadır. İl topraklarının büyük bir kısmı İç Anadolu bölgesinde yer alırken bir kısmı da yukarı Fırat ve Orta-Doğu Karadeniz bölgeleri arasındadır. Sivas 38-41 Kuzey enlemleri ile 36-38 Doğu boylamları arasında yer alır.¹⁶⁹

Türkiye'nin ortasında sayılabilecek bir konumda olup biraz doğuya yakın olan Sivas Kuzey-Güney ve Doğu-Batı arasında önemli bir kavşak noktasında bulunmaktadır. 28488 km² yüzölçümü ile Türkiye'nin en büyük ikinci ilidir.¹⁷⁰ Sivas; Erzincan, Giresun, Ordu, Tokat, Yozgat, Kayseri, Kahramanmaraş ve Malatya illeri ile komşudur.

Karasal iklimin hakim olduğu Sivas'ta yükselti fazlalığı ve engebeli yeryüzü şekillerinin de etkisi ile yaz-kış ısı farkları oldukça yüksektir. Karla kaplı gün sayısı ortalaması 62 olan Sivas'ta yıllık yağış ortalaması 411 mm.'dir. Yaz aylarında 38 C° kış aylarında - 35 C° olarak ölçüldüğü dönemler olmaktadır.¹⁷¹

Sivas'ın topraklarının % 46'sı dağ, % 48'i plato ve %16'sı ovadır. Bu toprakların %44'ü çayır ve mera, %28'i tarım alanı, % 16'sı tarım dışı alan ve % 12'si de orman alanıdır. Tarım topraklarının %91,9'unda tahıl, % 5'inde baklagil ve % 1'inde de endüstriyel bitki yetiştirilmektedir. Ana tarım ürünleri; buğday, arpa ve şeker pancarıdır.¹⁷²

Sivas'ın önemli dağları şunlardır:Tecer Dağları; Gürlevik (2688 m), Yılanlı (2599 m), Beydağ (2710 m),Çengelli (2596 m); Yıldızeli Dağları; Akdağ (2281 m), Çamlıbel (1765 m).¹⁷³

¹⁶⁹ İbrahim Yasak, Sivas İli, Sivas, Seyran Yayınları, 1994, s.23

¹⁷⁰ DİE, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler-Sivas, Ankara, 1999, s.12.

¹⁷¹ Yasak, a.g.e., s.24.

¹⁷² TOBB, Sivas İli Gelişme Stratejisi, Ankara, 1997,s. 4.

Sivas'ın 17 ilçesi, 1249 köyü ve 721 merası vardır ve toplam 2007 yerleşim yeri ile Türkiye'de en çok yerleşime sahip ildir.

Tablo III- 1-Sivas Genel Bilgiler

Nüfus Yoğunluğu	27
Statü	1. Derecede K.Ö.Y.
Kişi Başına GSYİH	1494 \$ (1995)
Gelişmişlik Derecesi	4. Derecede Gelişmiş il
Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması	48.
Nüfus Artış Oranı	% -0,1
Nüfus Dağılımı	%49,7 Kent; % 50,3 Kır
Göç Oranı	% - 99,3
İlçe Sayısı	

1.2. Ekonomik ve Sosyal Göstergelerle Sivas

Bir ilin gelişmişlik ve refah düzeyine ilişkin önemli göstergeler olan sosyal ve ekonomik nitelikteki bazı temel veriler ışığında Sivas'ın genel durumu incelenecektir.

1.2.1. Eğitim ve Okur Yazarlık

1990 nüfus sayımı verilerine göre Sivas'ta okuma-yazma bilenlerin oranı %77,97'dir. Bu oran %80,46 olan Türkiye ortalaması ile %84,49 olan İç Anadolu ortalamasının altındadır. Kadınlar arasında okuma yazma bilenlerin oranı %68,42, erkekler arasında ise %87,61'dir ve her iki cins için de yine Türkiye ortalamasının altındadır

¹⁷³ DİE, Ekonomik ...-Sivas, s. 2.

Sivas'ta 883 ilkokul, 85 ilköğretim okulu, 5 yatılı ilköğretim okulu ve 1 işitme engelliler okulu olmak üzere 975 ilkokul bulunmaktadır. Sivas'ta 22 bağımsız ortaokul, 10 tane genel lise bünyesinde ortaokul, 4 Anadolu Lisesi bünyesinde ortaokul, 85 İlköğretim bünyesinde ortaokul, 5 yatılı bölge okulu bünyesinde ortaokul ve 18 meslek liseleri bünyesinde ortaokul bulunmaktadır. Sivas'ta 28 genel lise ve 44 mesleki ve teknik lise bulunmaktadır.¹⁷⁴

Sivas'ta Cumhuriyet Üniversitesi Yüksek öğrenim kurumu olarak hizmet vermekte olup il merkezindeki fakülte ve yüksek okullar dışında ilçelerde de yüksekokulları bulunmaktadır. Cumhuriyet Üniversitesinde 15 bine yakın öğrenci öğrenim görmektedir. C.Ü.'de 900 civarında öğretim elemanı bulunmaktadır.

Okullardaki öğrenci sayısının okul çağındaki nüfusa oranlanmasıyla elde edilen okullaşma oranlarına bakıldığında;Sivas'ta, İlkokulda % 87,79, Ortaokulda % 47,33, Lisede % 34,49, Yükseköğretimde %14,81 düzeyinde okullaşma oranları tesbit edilmektedir.¹⁷⁵ Bu oranlar Türkiye ortalamalarının (sırasıyla;% 89,3- 53,14- 38,72- 22,87) çok altında bulunmaktadır. Ayrıca cinsiyete göre okullaşma oranına bakıldığında kız öğrenciler aleyhine büyük bir fark söz konusudur. İlkokulda kız ve erkek öğrenciler arasında okullaşma oranında bir fark yokken bu oran yüksek öğrenimde erkekler için %19,76 olurken kızlar için %10,29 olarak gerçekleşmektedir.

1.2.2. Sağlık

Sivas'ta 16 hastane bulunmakta olup bunlardan 15'i kamu, 1'i SSK hastanesidir. Son yıllarda Özel Polikliniklerde açılmıştır. Hastanelerdeki yatak sayısı 2198'dir.¹⁷⁶

Sivas'ta 192 uzman ve 467 pratisyen hekim olmak üzere toplam 2212 sağlık personeli bulunmaktadır. Sivas'ta, uzman hekim başına 3969 hasta düşerken bu sayı pratisyen hekim başına 1632, diş hekimi başına 19541 kişi ola-

¹⁷⁴ DİE, Ekonomik...-Sivas, s.146.

¹⁷⁵ DİE, Ekonomik...-Sivas, s.149.

¹⁷⁶ DİE, Ekonomik...-Sivas, s.50.

rak görünmektedir. Ayrıca Sivas'ta 97 eczane ve 114 eczacı bulunmaktadır.

1.2.3. Çeşitli Göstergeler

Sivas'ın sosyo-ekonomik durumunu belirlemeye yarayacak yukarıdaki göstergelerin dışındaki bazı önemli göstergeler aşağıda kısaca incelenmiştir:

GSYİH: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla 1996 yılı cari fiyatlarıyla 96,728,392 milyon TL. Olarak gerçekleşmiş olup Türkiye sıralamasında 37.'dir. Aynı yılda Kişi Başına GSYİH, 1987 fiyatlarıyla 903,491 TL. Olarak gerçekleşmiş ve ancak 53. Sırada yer alabilmiştir.¹⁷⁷

Kamu Yatırımları: 1996 yılında Sivas'taki kamu harcamaları cari fiyatlarla 6,540,346 Milyon TL. Olarak gerçekleşmiş; 1990-1996 yılları toplamı 1997 fiyatlarıyla 57,380,072 Milyon TL. Olmuş ve 14. Sırada yer almıştır. Kişi başına kamu yatırım harcamaları 1996 yılında cari fiyatlarla 12,188,494 TL. Olmuş ve Türkiye sıralamasında 6.'lık gibi çok önde bir sıralamaya oturmuştur.

Genel Bütçe: Sivas 1996 yılı cari fiyatlarıyla genel bütçeye toplam da 5,418,327 milyon TL., kişi başına 7,302,554 TL. olmuştur. Toplamda Türkiye sıralamasında 50. Sırada yer almıştır.

Sivas'ta 1996 yılı verilerine göre 19,232 Gelir vergisi, 17946 KDV ve 1,153 kurumlar vergisi mükellefi bulunmaktadır.¹⁷⁸

Banka Mevduat ve Kredileri: 1996 cari fiyatlarıyla toplam 28,352 Milyar TL. ve kişi başına mevduat 38,622,451 TL olmuştur. Bu rakamlar toplamda Türkiye sıralamasında 32.si ve kişi başına mevduatta ise 34. Sıralara denk düşmektedir. Bu rakamlar 1997 fiyatlarıyla toplamda 51,889 Milyar TL ve kişi başına 70,685,306 TL.'dir.

Banka mevduatında oldukça iyi bir yere sahip olan Sivas banka kredilerinden yararlanma hususunda ise oldukça geri sıralarda yer almaktadır. 1996 yılı verilerine göre toplam 7,344 Milyar TL. ve kişi başına 10,004,348

¹⁷⁷ DPT, İller ve Bölgeler İtibariyle Çeşitli Göstergeler, DPT Web Sayfası

TL. banka kredisi kullanılmıştır.¹⁷⁹ Kişi başına banka kredisinde Sivas Türkiye 54.'südür.

Özel Sektör Yatırım Teşvikleri: 1991-1996 yıllarında Yatırım teşviklerinden yararlanmak için belge alan Sivas'taki özel sektör kuruluşlarıyla ilgili bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo III- 2- Sivas'ta Özel Sektör Yatırım Teşvikleri

Yıllar	Belge Adedi	Yatırım Tutarı (C.F.) Milyon TL.	İstihdam (Kişi)
1991	15	111,756	785
1992	16	511,637	2,285
1993	16	529,716	869
1994	6	389,975	631
1995	7	1,655,389	37
1996	24	7,023,594	1384

SSK, BAĞKUR, Emekli Sandığı Verileri: SSK'ya bağlı işyeri sayısı Sivas'ta 4,326 olup sigortalı sayısı 27,168 kişidir. SSK'dan emekli aylığı alanların sayısı ise 28,144 kişi ile çalışanlardan daha fazladır. Sivas Sigortalı sayısı ile Türkiye sıralamasında 32., SSK'dan emekli maaşı alanlar sıralamasında ise 21.'dir.

Emekli sandığından emekli maaşı alanların sayısı 9,421 kişi olup bu sayı Türkiye sıralamasında 29. Sıradadır.¹⁸⁰ 1997 Verilerine göre BAĞKUR sigortalısı sayısı 60,594 kişi olup, emekli maaşı alanların sayısı ise 14,655 kişi olup bu Türkiye'de 20. sıradır.

Motorlu Taşıtlar: Sivas'ta 1996 yılı itibariyle 25,075 adet motorlu

¹⁷⁸ DPT, İller ve Bölgeler..., DPT Web Sayfası

¹⁷⁹ DPT, İller ve Bölgeler..., DPT Web Sayfası

¹⁸⁰ DPT, İller ve Bölgeler..., DPT Web Sayfası

kara taşıtı bulunmakta olup 10,000 kişiye düşen motorlu kara taşıtı sayısı 342 ile Türkiye 53.'südür. Sivas'ta yine aynı yıl verilerine 16,034 adet otomobil bulunmakta olup, 10,000 kişiye düşen otomobil sayısı olan 218 ile Türkiye sıralamasında 52. Olarak kendine yer bulmaktadır.

Tarımsal Üretim Değerleri: 1996 yılı verilerine göre Sivas'taki tarımsal üretim değerleri aşağıdaki gibidir.

Tablo III- 3- Sivas'ın Tarımsal Üretim Değerleri

	Üretim Değeri (Milyon TL.)
Bitkisel Üretim Değeri	9,028,347
Canlı Hayvan	14,865,164
Hayvansal Ürünler	8,975,529
Toplam Tarımsal Ürün	32,869,049

Bu değerlerle Sivas tarımsal üretim değeri sıralamasında Türkiye'de 22. Sırayı almaktadır.¹⁸¹

1.3. Sivas Ekonomisi

Sivas ekonomisi, tarihsel süreç ve önemli ekonomik varlıkları, sektörel dağılım ve ithalat-ihracata ilişkin bilgiler ışığında incelenecektir.

1.3.1. Tarihçe ve Önemli Kuruluşlar

1927 Yılında yapılan sanayi sayımına göre ilde, 846 işyeri ve bu işyerlerinde 2511 kişi çalışmıştır. 1932 yılında Teşvik-i Sanayi kanunundan yalnızca bir un fabrikası yararlanırken, 1941 yılında bu kanundan yararlanan işyeri sayısı beşe çıkmıştır. Bunlardan dokuma –yünlü dokuma, çorap ve halıcılık, biri un fabrikası, diğeri de bir hidroelektrik santralidir.

¹⁸¹ DPT, İller İtibariyle ..., DPT Web sayfası

1939 yılında CER atölyesinin açılışına kadar, Sivas ta ciddi sanayi kuruluşundan söz etmek mümkün değildir. Çimento Fabrikası 1943 yılında, kurulmuştur. 1945 yılın da Askeri Dikimevi kurulmuştur. Cumhuriyet Üniversitesi 1974 yılında açılmıştır. 1979 yılında TCDD ihtiyaçlarını karşılamak üzere Beton Travers Fabrikası, 1980 yılında Sivas Dokuma Fabrikası (SİDAŞ) faaliyete geçmiştir.¹⁸² 1980 sonrasında Sivas' a yapılan yatırımlar durmamış; 1984 yılında Sivas Et Kombinası, 1985 yılında Sivas Demir Çelik Fabrikası ve 1990 yılında Kangal Termik Santrali işletmeye açılmıştır. Sivas Çimento Fabrikasının tüm payları 25/12/1992 tarihinde Yibitaş ortaklığına blok satışı yapılarak 29.400.000 ABD \$ bedeliyle özelleştirilmiştir.¹⁸³ Bu fabrika 1994 yılından beri Yibitaş-La Farge ortaklığı tarafından çalıştırılmaktadır. Sivas Demir- Çelik işletmelerindeki % 99.90'lık kamu payı 24/4/ 1998 tarihli sözleşme ile 6.655.000 ABD \$ devir bedeli ile blok satış yoluyla Sivas Sanayi Yatırım ve Ticaret A.Ş.'ye devredilmiştir. Sivas Yem Fabrikasındaki % 3.57'lik kamu payı 1/6/994 tarihinde 361 ABD \$ bedeliyle satılmıştır. Sivas Süt ve Mamulleri İşletmesi, 8/8/1995 tarihinde 396 634 ABD \$ bedeliyle FAH-SEL Sanayi Ürünleri Ltd.Şti ne satılmıştır. Yine SİHAZ (Sivas Hazır Giyim Tesisi), 11/8/1997 tarihinde 830.081 ABD \$ bedeliyle EGS Sivas Tekstil Tic Ltd Şti' ne devredilmiştir.

Özellikle 1985 yılından sonra ildeki sanayide bir canlanma ve gelişme görülmeye başlamıştır. Sivas ilinin ekonomik açıdan sürekli gerilediği görülmektedir. TÜSTAŞ araştırmasında, 1980-1991 arasındaki eğilimlerin devam edeceği varsayılarak Sivas'ın Türkiye ortalamasını yakalayabilmesi için bazı tahminler yapılmıştır. Ancak makul bir büyüme ile Sivas'ın kişi başına GSYİH'nin ülkeyi yakalaması mümkün görülmemiştir.¹⁸⁴ Ayrıca tahminde öngörülenin tersine, nüfus azalmıştır. Sivas ilinin göç vermesi, ilin çekim alanının zayıf olması, yabancı sermayenin bölgeye ilgi göstermemesi, sermaye yetersizliği, dışsallık oluşturmadaki yetersizlik ve teknolojik altyapı zayıflığının

¹⁸² TC Sivas Valiliği, Sivas 2. İl Meclisi İhtisas Komisyonları Rapor Özetleri, Esnaf Matbaası, Sivas, 1993, s. 8.

¹⁸³ Esen Adem, a.g.e., s.9.

olması ilin gelişmesini engelleyen faktörlerdir. Ancak İlin, ucuz iş gücü, doğal kaynak ulaştırma-haberleşme altyapısı ve coğrafi bakımdan bazı fırsatlara sahip olduğu bilinmektedir.

Sivas, kalkınmada birinci derecede öncelikli iller arasındadır. Bu yörelerle ilgili olarak 4325 sayılı Yasa ile Olağanüstü Hal Bölgesinde ve Kalkınmada Öncelikli Yörelere vergi teşvikleri uygulanması ve yatırımlara bedelsiz kamu arsa ve arazisi sağlanarak yatırımların ve istihdam imkanlarının artırılmasına ilişkin bazı önlemler alınmıştır.¹⁸⁵Yasa ,fert başına GSYİH miktarı 1500 ABD \$ ve sosyo-ekonomik düzeyi -0.5 ve daha düşük bulunan illeri Olağanüstü Hal Bölgesi kapsamına almış ve buralar için vergi muafiyeti gibi, bazı mali hükümler getirmiştir. Bu çerçevede Merkez ilçede 13, Zara'da 41, Yıldızeli'nde 2, Şarkışla'da 1, Suşehri'nde 2, Kangal'da 4, Gölova'da 4 ve Gemerek'te 2 olmak üzere toplam 69 bedelsiz arsa tahsisi yapılmıştır.¹⁸⁶ Yasayla birlikte Sivas'taki yatırımlarda ciddi bir artışa rastlanmamıştır. Ayrıca yasada belirtilen ekonomik gelişmişlik göstergeleri söz konusu illerin gelişmişliklerini tamamen yansıtmamaktadır.

1.3.2. Sivas İlinin Sektörel Yapısı

Tarım sektörü açısından Sivas ekilebilir alanlarını genel olarak kullanılmaktadır. Sulanabilir tarım alanları ise bazı yatırımlarla tamamen sulanabilir hale getirebilecek niteliktedir. Tarımda ana mesele ürün deseni ve maksimum verim alacak metot ve sistemin uygulanmasıdır. Sanayi açısından ise entegrasyon eksikliği mevcuttur. Tarımsal üretimin il içinde işlenmesinin sağlanması halinde gerek istihdam, gerekse katma değer açısından tarımsal sanayinin mevcuda göre katkısı büyüyecektir.

Sanayi sektöründe ise; çoğunlukla 1-9 ve 10 -49 arası işçi çalıştıran işyerleri mevcut olup, dar bir pazarda hareket etmektedir. Ancak son yıllarda gözle görülür bir atılım içinde olan sektörde ülke ve dış ülkeler bazında faali-

¹⁸⁴ TÜSTAŞ , Sivas İli Yatırım Potansiyeli Özet Rapor, s.38-49 .

¹⁸⁵ Resmi Gazete, 23/01/1998 gün ve 23239 sayı).

¹⁸⁶ Sivas Sanayi ve Ticaret Odası Bülteni , Ekim, 1998, s.12.

yet gösteren (Estaş ,Kümsan, Ballı Sarı Kauçuk gibi) bazı sınai tesisler mevcuttur. Bu gelişmelerin yanı sıra sanayinin bazı sorunları vardır. Her bölgede görülen ve ilin en büyük sorunlarından biri “profesyonel yönetici” yönetici-işletmeci yokluğu veya istihdam edilmeyişidir.¹⁸⁷ Meslek okullarının çoğunluğuna karşılık kalifiye eleman sıkıntısının devam ediyor olması ise işbaşı eğitimi ve ücret sisteminin Sivas'ta oturmamış olduğunu göstermektedir. Ayrıca , ortak teşebbüs ruhu var olmasına rağmen muhtelif sebeplerle müteşebbislerce hayata geçirilememektedir. Bu durum ise finansmanın dağınık olmasını, dolayısıyla yatırımların küçük boyutlu ve basit teknolojili olmasına neden teşkil etmektedir. Bu ve benzeri sorunların çözümlenmesi halinde Sivas'ın sınai hamlesini çok rahat gerçekleştireceği görülmektedir.

Sivas sektörler itibariyle ele alındığında, ilk dikkati çeken madencilik sektörüdür. Sivas ilinin maden varlıkları çok çeşitli ve çok zengin olmasına karşılık gerekli altyapı (detay rezerv ve kalite tespitleri) oluşmamış ve yatırımlar da yüksek finansman gücü istemektedir. Bu nedenle madencilik , istenilen seviyede olmadığı gibi istihdam ve katma değeri kamu yatırımları ile sınırlı kalmıştır.

Jeotermal kaynaklar açısından ise, büyük bir potansiyele sahip olan Sivas bu potansiyeli çok yetersiz kullanmaktadır. Bu tür imkanların turizm amaçlı ve uluslararası işletmeciliğe açılacak hüviyette olması gerekmektedir. Aksi takdirde bugünkü yapısı gibi dar ve kısır bir çerçevede kalmış olacaktır. Kaldı ki turizm dışında sınai yatırımlar içinde çok amaçlı (ön ısıtma, ısıtma vb) değerlendirilebilir.

Hizmetler sektöründe genel olarak ilin bir sorunu yoktur. Ancak, ulaştırma sektöründe tren ve havayolunun aktif kullanılmaması, altyapı sektöründe kanalizasyon şebekesi eksikliği, enerji kesilmeleri ve voltaj düşüklükleri, mühendislik ve müşavirlik hizmetlerinin yeterli verilmeyişi gibi kısa sürede çözümlenebilir bazı sorunlar da mevcuttur.

¹⁸⁷ TÜSTAŞ, Sivas İli Yatırım Potansiyeli Araştırması Strateji Planı, Ankara, Mayıs, 1993, s.3.

Bunların yanı sıra, ilin banka mevduatları açısından finansman birikimi, ilin kalkınma hamlesini karşılayabilecek düzeydedir. Ancak, bu imkan il dışına çıkmakta, il içi kullanılmamaktadır. Oysa, bugün için bu birikim il içi kullanılabilir hale getirilebilirse, halen sorun olan yatırım azlığı, işsizlik ve göç çözümlenebilir ve arzulanan kalkınma hamlesi bu şekilde gerçekleştirilebilir.

1.3.3. Sivas İlinin İthalat Ve İhracatı

Sivas'taki ithalatın 1990-1993 yıllarında yüksek olduğu, 1994 ve takip eden yıllarda ise hızla düştüğü görülmektedir. Bu düşmede 1994 yılında yaşanan kriz etkili olmuştur. İhracat ise, 1990-1991 yıllarında yüksek olduğu halde, takip eden yıllarda düşüktür.

Sivas ili ihracatının Türkiye ihracatındaki payı, 1989 yılında %0 0.09, 1990 yılında % 0 1.00, 1995 yılında % 00.05 'dir. Sivas'taki ithalatın Türkiye içindeki payı ise 1989 yılında %0 0.06, 1990 yılında %0 0.85 ve 1995 yılında %0 0.03'tür. 1997 yılında Sivas gümrüklerinden yapılan ihracat 2.158.757 ABD \$, ithalat ise 9.259.337 ABD \$ dir.

Tarım ürünlerinden süt ürünleri, değirmencik ürünleri ve sebze-meyvelerde bir miktar ihracat vardır. Kauçuk, kazan ve makine ürünlerinde de ihracat yapan firmalar bulunmaktadır. Yukarıdaki tablo, dış ticaret işlemlerinin yapıldığı gümrüklere göre hazırlandığından Sivas ilinin gerçek ihracatı ve ithalatı yansıtılmamaktadır. Nitekim ildeki ESTAŞ Otomotiv Sanayi, Önyıldız Pamuk İpliği Sanayi, EGS Tekstil Sanayi, Emmioğlu Mermer Sanayii, Akbal Gıda Sanayii, Yüce Tekstil Sanayii, Yunus Özde ve Tuğra kanepelerinden ihracat yapılmaktadır. Hatta bu işletmelerden bazılarının bir aylık ihracat rakamı, yukarıdaki bir yıllık rakamı bile aşabilmektedir. Çünkü ihracat işlemleri, çoğu işletmeler tarafından il dışındaki gümrüklerden yapıldığı için, Sivas'ın ihracat rakamları çok küçük çıkmaktadır.

2. Nüfusun Yapısı ve Nitelikleri

Sivas nüfusunun yapı ve nitelikleri, nüfus miktarı ve artış hızı, nüfusun cinsiyet ve yaş dağılımları yanında kırsal ve kentsel yerleşim dağılımı ve

göç olgusu ile irdelenecektir.

2.1. Nüfus Miktarı ve Artış Hızı

Sosyal yapının en önemli göstergesi hiç şüphesiz nüfusun miktarı, yapısı ve nitelikleridir. Sosyal yapının temel taşı olan nüfus ve nitelikleri ekonomik yapının da belirleyicilerindedir. Üretimi artırma için belli bir nüfus miktarı ve artış hızına ulaşılması gerekir. Ancak zamanla fazla nüfusun yaratacağı baskı ekonomik gelişme için olumsuz yönler taşır. Sivas'ın sosyal yapısını tanımak için nüfus ve niteliklerini inceleyeceğiz.

Tablo III- 4- Yıllara Göre Sivas Nüfusundaki Değişmeler

Yıllar	Sivas'ın Nüfusu	Yıllık Nüfus Artışı %0	
		Türkiye	Sivas
1927	329741	-	-
1935	432996	21,10	34,05
1940	468243	19,59	15,65
1945	490493	10,59	9,28
1950	542004	21,73	19,97
1955	590869	27,75	17,26
1960	669922	28,53	25,11
1965	705186	24,63	10,26
1970	731921	25,19	7,44
1975	741713	25,01	2,66
1980	750144	20,65	2,26
1985	772209	24,88	5,80
1990	767481	21,71	-1,23

Kaynak: DİE, Sivas İli 1990 Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri

Sivas'ın nüfusunun sayım yılları itibariyle ikinci sayım döneminde gösterdiği nüfus artışının Türkiye'nin nüfus artışının üzerinde olduğu, ancak daha sonraki yıllarda artış oranının azalan bir seyir izlediği görülmüştür. Azalan artış trendi 1960 yılından itibaren sürekli düşmüş ve nihayet 1990 nüfus

sayımı ve 1997 nüfus sayımında (Kesin olmayan sonuçlara göre) negatif değerler almıştır. Yani Sivas'ın nüfusu azalmaktadır.

Nüfus azalmasının sebebi Sivas'tan diğer kentlere, özellikle sanayi kentlerine yönelik ekonomik nedenlere dayalı göçtür. Nüfus azalmasının sebebinin iç göç olduğunun bir göstergesi de Sivas'taki doğurganlık oranıdır. Doğurganlık oranı Türkiye ortalamasının üzerindedir. 1990 yılında Sivas'ta doğum yapan kadın başına canlı doğan çocuk sayısı 5,05'tir. Bu oran aynı dönemde Türkiye genelinde 4,06'dır.

2.2. Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı

Nüfusun cinsiyete göre dağılımı yıllar itibariyle farklılıklar göstermektedir. İlk nüfus sayımının yapıldığı 1927 yılında Sivas nüfusunun %53,02'si kadındır. Aynı dönemde Türkiye genelinde kadın nüfusun oranı %51,9'dur. Bu dönemde Sivas'taki erkek nüfusunun Türkiye geneline göre düşük olduğu görülmektedir.

Tablo III- 5-Yıllara Göre Sivas Nüfusunun Cinsiyet Dağılımı

Yıllar	Sivas'ın Nüfusu	Cinsiyet Dağılımı %	
		Erkek	Kadın
1927	329741	46,98	53,02
1935	432996	48,95	51,05
1940	468243	49,38	50,62
1945	490493	49,66	50,84
1950	542004	49,38	50,62
1955	590869	49,16	50,84
1960	669922	50,17	49,83
1965	705186	49,69	50,31
1970	731921	48,97	21,03
1975	741713	50,63	49,37
1980	750144	49,69	50,31
1985	772209	49,57	50,43
1990	767481	49,92	50,08

Kaynak: DİE, Sivas İli 1990 Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri

Daha sonraki sayım yıllarında kadın erkek nüfusun birbirine yaklaştığı ve aradaki farkın azaldığı görülmektedir. Tüm sayım yılları için Sivas'ta kadın nüfusunun erkek nüfusundan fazla olduğu bir gerçektir. Günümüzde de Sivas'taki erkek nüfusun tüm nüfus içerisindeki oranı %49,92'lik oranla %50,6 olan Türkiye genelinin altındadır.

2.3. Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Sivas Yaş dağılım itibariyle genç bir nüfus yapısına sahiptir. 25 yaşından küçükler toplam nüfusun %57'sini oluşturmaktadır. Bu da Sivas'taki bağımlılık oranını yani çalışanların geçindirmekle yükümlü oldukları kişi sayısını artırmaktadır. Gençlerin çoğu eğitim gördüğü için işgücü sayısı azalmaktadır. 15-24 yaş grubundaki gençlerin Sivas nüfusuna oranı Türkiye geneli ile paralellik arz ederek %20 seviyesinde bulunmaktadır.

Tablo III- 6- Nüfusun Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Yaş Grupları	Erkek	Kadın	Toplam
Toplam	383155	384326	767481
00-04	41926	40332	82258
05-09	50681	48679	99360
10-14	53033	51134	104167
15-19	41843	47487	89330
20-24	31005	32887	63892
25-29	27930	27996	55926
30-34	24297	23257	47554
35-39	21283	20034	41317
40-44	18025	17639	35664
45-49	15254	15240	30494
50-54	12315	14811	27126
55-59	16103	14245	30348
60+	29460	30585	60045

Kaynak: DİE, 1990 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, s.74-76

Nüfusun 15 yaştan küçük ve 65 yaştan büyük kesimi çalışma çağı nüfusu dışındadır. Bu gruptaki kişilerin sayısının yüksek olması bağımlılık oranını artırarak, çalışma çağı nüfusunun yükünü artırmaktadır. Yıllar itibariyle Sivas'ta bağımlılık oranı aşağıdaki tabloda incelenmiştir.

Tablo III- 7- Yıllara Göre Sivas'ta Bağımlılık Oranı

Sayım Yılı	Toplam Bağımlılık Oranı	65+ yaş Bağımlılık Oranı	0-14 yaş Bağımlılık Oranı
1940	90,41	5,91	84,5
1960	90,72	4,76	85,96
1970	100,9	8,1	92,8
1980	93,6	8,75	84,85
1985	83,03	7,64	75,39
1990	71,42	7,56	63,86

Kaynak: DİE, 1990 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri , s.11

Sivas'ta bağımlılık oranı Türkiye genelindeki bağımlılık oranı olan %64,68 oranından daha yüksektir. 65 yaş üzeri nüfustaki bağımlılık oranı Türkiye geneli ile benzerlik göstermektedir. Ancak 0-14 yaş grubundaki bağımlılık %57'lik orandan çok daha yüksektir. Bu da Sivas'taki 0-14 yaş grubunun toplam nüfus içerisindeki yerinin büyüklüğünün de bir göstergesidir.

2.4. Nüfusun Kırsal ve Kentsel Dağılımı

Sivas'ın nüfusunun kentleşme süreci uzun bir zaman dilimine yayılmıştır. 1927 yılında kentleşme oranı %17,30 gibi çok düşük bir seviyededir. Aynı dönemde Türkiye'de kent nüfusunun genel nüfusa oranı % 24,2'dir. Sivas'ta 1950'li yıllara kadar kent-köy nüfusunun dağılımı küçük iniş çıkışlar

göstermesine rağmen hemen hemen hiç değişmemiştir.

Kent nüfusu 1960 yılından itibaren tırmanışa geçmiş ve en önemli sıçramasını da 1985-1990 yılları arasında yapmıştır. 1990 Nüfus sayımına göre Sivas'ta kent nüfusunun oranı%49,77 olmuştur. Aynı dönemde Türkiye genelinde kent nüfusu %59'dur. Sivas'ta kentleşme oranı Türkiye ortalamasının altında bulunmaktadır.

Tablo III- 8- Yıllara Göre Sivas Nüfusunun Kentleşmesi

Yıllar	Sivas'ın Nüfusu	Kent-Kır Nüfusu %	
		Kent	Kır
1927	329741	17,30	82,70
1935	432996	15,04	84,96
1940	468243	16,31	83,19
1945	490493	16,31	83,69
1950	542004	17,04	82,96
1955	590869	19,57	80,43
1960	669922	22,31	77,69
1965	705186	23,92	76,08
1970	731921	28,87	71,12
1975	741713	32,13	67,87
1980	750144	36,42	63,58
1985	772209	40,84	59,16
1990	767481	49,77	50,23

Kaynak: DİE, Sivas İli 1990 Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri; 1990 Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, s. 66.

Sivas'ta en yoğun kentleşme il merkezindedir. 1990 Nüfus sayımına göre 270329 olan merkez ilçe nüfusunun %81,9'u il merkezinde yaşamaktadır. İlçe ve köylerden il merkezine olan göç devam etmektedir. İlçeler itibariyle de kentleşme oranı düşük olup ilçelerin bir çoğunda kırsal kesim çoğunluktadır.

DİE Nüfus sayımlarında kent nüfusunu ilçe ve il merkezlerinde belediye sınırları içerisindeki nüfus olarak kabul ederken, Hanehalkı İşgücü Araştırmalarında ise nüfusu 20000'den fazla olan yerleşim merkezleri kent olarak kabul edilmektedir. Sivas'ta Genel Nüfus sayımına göre kent sayılan ilçelerin Süşehri hariç tamamı 20000'den daha az bir nüfusa sahiptir. Çoğu 10000 nüfusunda altında olan ilçelerin kent sayılması ildeki kentleşme oranını artırmaktadır.

Sivas'ta toplam 1249 köy ve 27 bucak vardır. Çok dağınık bir yerleşim şekline sahip olan ilde yoğunluk ve yerleşimlerin nüfusu oldukça düşüktür. Nüfus yoğunluğu il genelinde 27/Km², il merkezinde 95/ Km² dir.¹⁸⁸

2.5. İç Göç

Göç, kişilerin gelecek yaşantılarının bir bölümünü ya da tamamını geçirmek üzere bir yerleşim biriminden diğerine yerleşmek amacıyla yapmış oldukları coğrafi nitelikli yer değiştirme olayıdır.¹⁸⁹

İç göç nüfus hareketlerinin en önemli kısmını oluşturmaktadır. Kırdan kente ve şehirden şehre yurt içini kapsayan göçün çeşitli sebepleri vardır. Belli başlı göç sebeplerini şöyle sıralayabiliriz:

- Demografik Sebepler: Nüfus artışına bağlı olarak köyden kente göç hızlanmaktadır. Kırsal kesimdeki işgücü fazlası kendisi ve ailesi için daha iyi şartları bulmak amacıyla göç eder,
- Toplumsal nedenler. Ataerkil aile kurumunun parçalanması, miras kuşkusunu, toplumsal güvensizlik ve huzursuzluk gibi nedenlerle göç¹⁹⁰,

¹⁸⁸ DİE, Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, Ankara, 1993, s.30

¹⁸⁹ Gülsen Demir, "Göç Nedenleri ve Göçenlerin Beklentilerindeki Gerçekleme Durumu", **Toplum ve Göç**, Sosyoloji Derneği Yayınları, Ankara, 1997, s. 85.

¹⁹⁰ Demir, a.g.m., s. 86.

- Tarımda gelirin düşüklüğü, toprağın eşitsiz dağılımı ve tarımda makineleşme ile işgücüne ihtiyacın azalması ile fazla işgücü kentlere göç etmiştir¹⁹¹,
- Kentlerin çekiciliği (iş imkanları, sanayideki yüksek ücret, refah, hizmetler ve eğitim imkanlarının genişliği göçü teşvik etmektedir¹⁹²,
- İletici güçlerin (taşınım imkanları ve haberleşme ağlarının) gelişmesi de göçü teşvik edici ve kolaylaştırıcı bir rol oynamaktadır¹⁹³,
- İletişimin gelişmesi, insanların yer değiştirmesi ve yeni fırsatlar aramasını engellemeyen açık siyasal rejim ve sosyo-psikolojik sebepler de göçe neden olan faktörlerdendir.¹⁹⁴

Göçler değişik nedenlere dayanmakla beraber isteğe bağlı olarak gerçekleştiği varsayılmakla beraber göçle ilgili kavramlara “zorunlu göç” olgusu da eklenmiştir. Zorunlu göç, bireylerin kendi istekleri dışında çeşitli kuvvetlerin etkisi ve zorlaması sonucu gerçekleşmektedir¹⁹⁵.

Türkiye’de nüfus hareketlerinin büyük çoğunluğunu kırdan kente göç oluşturmaktadır. Net göç alan yani aldığı göç verdiği göçten fazla olan iller ekonomik açıdan daha gelişmiş olan Batı Anadolu kentleridir. Buna karşılık en fazla net göç veren iller ise Doğu Anadolu ve Karadeniz bölgelerinde bulunmaktadır¹⁹⁶. Sivas göç veren illerin başında gelmektedir. XIX. Yüzyılın sonunda göç alan bir il olan ve özellikle savaş dönemlerinde Doğu Anadolu ve Kafkaslardan önemli göç almıştır. Özellikle 1950’li yıllardan itibaren ise Sivas çoğu ekonomik nedenlere dayanan göçler vermeye başlamıştır.

¹⁹¹ Kongar, a.g.e., s.399-400.

¹⁹² Kongar, a.g.e., s.401

¹⁹³ Keleş, a.g.e., s.49.

¹⁹⁴ Adem Esen, “Sivas İlinde Nüfus ve İstihdam”, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı 1, Sivas, 1996, s.22.

¹⁹⁵ Feramuz Aydoğan, “Doğu Anadolu Bölgesinde Zorunlu Göç Olgusunun Sosyolojik Çözümü”, Toplum ve Göç, Sosyoloji Derneği Yayınları, Ankara, 1997, s. 327.

¹⁹⁶ DPT, Türkiye’de İç Göçler ve Göç Edenlerin Sosyo-Ekonomik Nitelikleri, 1993, s. 8.

Tablo III- 9- 1 -Sivas'ta İç Göç ve Kent Nüfusu İçindeki Yeri

	Kent Nüfusu			Göç Eden Nüfus		Göç Eden Nüfus Oranı		Göç Edenlerin Kent Nüfusuna Oranı	
	1975	1980	1985	1975-80	1980-85	1975-80	1980-85	1980	1985
Sivas	238318	273215	315336	6652	23401	1,09	2,72	2,43	7,42
Türkiye	16869068	19645007	26865757	610210	860445	100	100	3,11	3,20

Kaynak:DPT, Türkiye'de İç Göçler ve Göç Edenlerin Sosyo-Ekonomik Nitelikleri, Haziran 1993, s.19.

Sivas'ta kırdan kente doğru gerçekleşen il içi göç hızlı kentleşmeyi sağlarken 1980-1985 döneminde %2,72 oranına ulaşan kırdan kente göç oranı ile Türkiye ortalamasının iki katına ulaşmıştır. Sivas'ta kırdan kente göçün yaş grupları itibariyle dağılımı incelendiğinde toplam göç edenlerin %65'i 25-64 yaş grubundadır. Yine kırdan kente göç edenler içerisinde genç nüfusun yani 15-24 yaş grubunun oranı %60'tır¹⁹⁷.

Sivas'ta yaşanan dış göç (diğer kentlere göç) ise iç göçten çok daha fazladır. Göç edenlerin çoğunu yetişmiş işgücü oluşturmaktadır. Sivas'tan göç edenlerin %76'sı 15-64 yaş grubunda yani çalışma çağındaki nüfus içerisinde yer almaktadır¹⁹⁸.

¹⁹⁷ DPT, Türkiye'de İç Göçler ..., s. 89.

¹⁹⁸ DPT, Türkiye'de İç Göçler ..., s. 85.

3. Sivas'ta İstihdam

İşgücü seviyesi, emek arzının insan sayısı olarak potansiyel gücüdür. Emek arzını, toplam nüfus, çalışma çağındaki nüfus, ve işgücüne katılma oranları belirler. İşgücünün miktarı ekonomik anlamda üretime katılmaya hazır miktarı ifade eder. İşgücünün, bir iş bularak çalışma imkanı elde edemeyen kısmı ise işsizleri oluşturur. Nüfusun miktarı ve yapısı istihdamla doğrudan ilişkilidir. Sivas'ta istihdam seviyesini belirleyen etkenler ve özellikleri aşağıda incelenmiştir.

3.1. Nüfusun Yaş Grupları itibariyle Dağılımı

Nüfusun yaşlar itibariyle dağılımı işgücünün belirlenmesinde önemli bir etkidir. Çalışma çağı nüfusu olarak tanımlanan yaş dilimi 15-64 yaş aralığıdır. Nüfusun bu yaş aralığına düşen miktarının fazlalığı o ülkede ekonomik faaliyete katılanların oranının yüksekliği anlamına gelir.

Tablo III- 10- Sivas'ta Nüfusun Yaş Grupları Dağılımı

Nüfus Grupları	1990	%	1985	%	1980	%
Toplam	767481	100	772209	100	750144	100
0-14	285785	37,2	317395	41,1	327196	43,60
15-64	447522	58,3	420999	54,5	385619	51,40
65+	34174	4,5	33815	4,4	37329	5,00

Kaynak: DİE, 1990 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, s.74-76

Çalışma Çağı Nüfusunu oluşturan 15-64 yaş grubunun Sivas nüfusu içerisindeki payı 1980 yılında 51,4'ken, 1985'te %54,5 ve 1990 yılında %58,3 yükselerek toplam nüfus içindeki payını artırmıştır. Sivas nüfusunun yaş grupları itibariyle dağılımı Türkiye geneli ile paralellik göstermektedir.

Bağımlılık oranı (çalışma çağı dışı nüfus/çalışma çağı nüfusu*100) 1980 yılında %94,5 iken bu oran 1985 yılında %83,4 ve 1990 yılında % 71,5'e gerilemiştir. Bağımlılık oranının azalması iyi bir gelişme olmakla beraber bunun ekonomik ve sosyal refaha yansımaları çalışma çağındaki nüfustan ne kadarının işgücüne dahil olduğu ve ne kadarının da istihdam ediliyor olduğuna bağlıdır.

3.2. Sivas'ta İşgücü

Türkiye genelinde 1990 verilerine göre çalışma çağındaki nüfusun (12 yaş üzeri nüfus) toplam nüfusun % 72 si kadardır. Sivas'ta ise bu oran % 70,8 olarak tesbit edilmektedir. İşgücü, nüfus sayımlarında ya da Hanehalkı İşgücü Anketlerinde; "sayım/anket uygulamasından önceki son bir hafta içerisinde aynı veya nakdi bir gelir temin etmek amacıyla en az bir gün çalışan, çalışmadı ise işi ile ilgisi devam eden veya işi olmayıp da iş arayan nüfus"¹⁹⁹ olarak tanımlanmakta ve değerlendirilmektedir. Bu tanımla çalışma çağı nüfusu iktisaden faal olan (işgücü) ve olmayan diye iki ana kesime ayrılmaktadır.

Tablo III- 11- Sivas'ta Faal-Faal Olmayan Nüfus

Yıllar	Faal Nüfus		Faal Olmayan Nüfus		Genel Toplam		
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Toplam
1980	183787	135347	38510	107930	222297	243277	465574
1985	196320	141932	42831	122253	239151	264185	503336
1990	202813	138704	65595	135845	268682	274601	543283

Kaynak: DİE, Sivas İli 1990 Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri

Çalışma çağındaki erkek nüfusun %75,4'ü işgücüne dahilken kadın nüfusun sadece % 50,5'i faal nüfusa yani işgücüne dahildir. Kadınların 1980'deki işgücüne katılımı %55,6, 1985'te %53,7 olarak gerçekleşmiştir. Ka-

dın nüfusunun faal durumdan faal olmayan konuma doğru kaydığı ve ekonomik faaliyetten ekildiği gözlenmektedir. Bunun sebebi daha çok kentleşme olgusu nedeniyledir. Kırdan tarımda çalışarak işgücü içerisinde yer alan kadın nüfusu kente geldiğinde ekonomik faaliyetlere katılmamakta ve ev kadını statüsüne bürünmektedir.

Çalışma çağı nüfusu içerisinde olup da işgücüne dahil olmayanların büyük bir kısmı ev kadınları, öğrenciler ve emeklilerdir. Bunların dışında çalışmak arzu ve gücünde olmayan (geliri olan, sakat, hasta vb.) bir kısım kişiler de faal nüfusun dışındadır. İşgücüne dahil olmayanların % 67,4'ünü kadınlar oluşturmaktadır. Gayri faal kadınların % 80'ini ev kadınları oluşturmaktadır. İşgücüne dahil olmayanların %20,3'ünü ise öğrenciler meydana getirmektedir.

İşsizler de işgücü içerisinde değerlendirilir. 1990 verilerine göre Sivas'taki işgücünün % 6'sı işsizdir. İşsizlerin %82'si erkeklerden oluşmaktadır.

4. Sivas'ta İşsizlik

Sivas'ta işsizlik sürekli olarak kendini hissettiren bir olgu olarak gözlenmektedir. En çok göç veren il olmasının temel nedenlerinin başında işsizlik ve ekonomik gelişmenin yetersiz olması gelmektedir. İşsizliğin daha çok kentleşme ve sanayileşmenin bir sonucu olduğu dikkate alınır ise kent nüfusu arttıkça işsizlik oranı da artacaktır. Tarımda gizli işsizliğin varlığı sebebiyle kırsal kesimde işsizlik olgusu netleşmemiş ve görünür nitelik kazanmamıştır. Bu sebeple kırsal nüfusun yoğun olduğu Sivas gibi yerlerde işsizlik hissedilenin daha altında tesbit edilmektedir.

Sivas'ta işsizliği, Genel nüfus Sayımları, Hanehalkı İşgücü Anketleri ve İş ve İşçi Bulma Kurumu verilerinden hareketle inceleyeceğiz.

¹⁹⁹ DİE, Hanehalkı ... 1998, s. 2.

4.1. Nüfus Sayımı ve İİBK Verilerine Göre İşsizlik

4.1.1. Nüfus Sayımlarına Göre Sivas'ta İşsizlik

Sivas'ta İşsizlik sayım yılları itibariyle artan bir seyir izlemektedir. Bu seyrin kentleşmeyle paralellik arz ettiği göz ardı edilmemelidir. 1980 verilerine göre işsizlik oranı %3,9 civarında iken, 1985 yılında %4,3 seviyesine çıkmıştır.

Tablo III- 12- Sivas'ta Sayım Yıllarına Göre İşsizlik

Yıllar	İstihdam		İşsiz		Faal Nüfus		
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Toplam
1980	173368	133397	10419	1950	183787	135347	319134
1985	184142	139642	12178	2290	196320	141932	338252
1990	185983	134973	16830	3731	202813	138704	341517

Kaynak: DİE, Sivas İli 1990 Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri

1990 yılında ise işsizlik oranı %6 ya yükselmiştir. Aynı dönemde Türkiye genelinde işsizlik %5,4'tür. Sivas'taki işsizlik Türkiye ortalamasının biraz üzerinde yer tutmaktadır. İşsizlerin büyük kısmını erkekler oluşturmaktadır. İşsizler içerisinde Erkekler 1980 yılında %84,2, 1985'de % 84,1 ve 1990'da %81,9 oranındadır. Kadınların işsizler içerisindeki oranında az da olsa bir yükselme gözlenmektedir. 1990 yılında Türkiye genelinde işsizler içerisinde erkeklerin oranı %81,8'dir ve Sivas'taki işsizlerin cinsiyet dağılımına benzerlik göstermektedir.

4.1.2. İİBK Verilerine Göre Sivas'ta İşsizlik

İş ve İşçi Bulma Kurumunun işsiz tanımlaması ile DİE'nin işsiz tanımlaması ve değerlendirmesi arasındaki fark işsiz sayıları arasında da farka sebep olmaktadır. DİE, hem nüfus sayımlarında hem de HİA'da kendini "işsiz"

olarak beyan edenleri işsiz saymaktadır. İİBK kayıtlarında ise işsiz olarak kuruma baş vurarak işsiz olduğunu ve iş aradığını beyan edenler işsiz olarak değerlendirilmektedir. Bu anlayış farkından dolayı İİBK verileri sürekli olarak Nüfus sayımı ve Hanehalkı İşgücü Araştırması sonuçlarına göre işsiz sayısını daha az tesbit etmektedir.

Tablo III- 13- İİBK Kayıtlarına Göre Sivas'ta İşsizlik

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998**
İşgücü*	10109	8824	7072	4702	5387	11198	8448
İşsiz	9729	8449	6710	4631	5050	10538	7777

Kaynak:İİBK,1994 İstatistik Yıllığı, s.46; İİBK 1997 İstatistik Yıllığı,s. 104; İİBK Aylık İstatistik Bülteni, Eylül 1998;

***İİBK kayıtlarında işgücü Kuruma müracaat etmiş işsizleri ve işini değiştirmek isteyenleri kapsamaktadır**

****1998 verileri 9 aylıktır.**

Sivas il nüfusunun artmadığı ve küçüğe olsa azaldığı bilinmektedir. Nüfus artmamakla beraber işgücü miktarında artış vardır. Nüfus ve işgücü miktarında fazla değişiklikler yaşanmamakla beraber İİBK kayıtlarındaki işsiz sayısında görülen dalgalanmalar dikkat çekicidir. 1997-1998 yılları verileri dikkate alındığında işsizliğin %3-4 oranında olduğu görülmektedir. Sivas'taki işsizler Türkiye genelindeki işsizlerin %2,27'sini oluşturmaktadır. İİBK'ya iş için tüm işsizlerin başvurmadığı da bir gerçektir. Başvuruların çoğunu kentsel başvurular oluşturmaktadır.

4.2. İşsizlerin Sosyo-Ekonomik Nitelikleri

Sivas'ta işsizliği ve işsizlerin niteliklerini incelerken başvuran işsizlerin sosyal ve ekonomik niteliklerine ilişkin verilere de yer İİBK kayıtlarından yararlanacağız.

İşsizlerin yaş gruplarına göre dağılımı, cinsiyetleri, eğitim durumları-

nın nasıl dağıldığı işsizlerin nitelikleri hakkında bize bilgiler verecektir. İİBK verilerine göre Sivas'taki işsizlerin sosyo-ekonomik niteliklerini incelerken, DİE tarafından yapılan HİA verilerine de atıflar yaparak Türkiye genelinde işsizlerin nitelikleriyle karşılaştırma imkanı bulacağız.

4.2.1. İşsizlerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Sivas'taki kayıtlı işsizlerin büyük bir kısmı 30 yaşının altındadır (%75,4). 25 yaşın altındaki işsizler ise toplam kayıtlı işsizlerin %46,4'ünü meydana getirmektedir. Hanehalkı İşgücü Anketlerinde de işsizlerin %47'si 25 yaşın altındadır²⁰⁰. Burada Sivas'taki genç işsizliği ile Türkiye geneli arasında bir paralellik vardır.

Tablo III- 14- Sivas'taki işsizlerin Yaş Grupları ve Cinsiyete Göre Dağılımı

	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	%
Toplam	9493	90,1	1045	9,9	10538	100,0
-14	0	-	0	-	0	0,0
15-19	623	69,7	271	30,3	894	8,5
20-24	3645	91,2	353	8,8	3998	37,9
25-29	2860	93,8	189	6,2	3049	28,9
30-34	1448	91,6	132	8,4	1580	15,0
35-39	445	88,1	60	11,9	505	4,8
40-44	199	95,2	10	4,8	209	2,0
45-64	273	90,1	30	9,9	303	2,9
65+	0	-	0	-	0	0,0

Kaynak: İİBK 1997 İstatistik Yıllığı, s. 80-81.

Sivas'ta kayıtlı işsizler arasında en büyük dilimi %37,9'la 20-24 yaş dilimine giren işsizler oluşturmaktadır. Bu dönemin eğitim ve erkekler için askerlik sonrası dönem olması bu grupta bir yoğunluğa sebep olmaktadır.

15-19 yaş grubundaki işsizlerin %30,3'ü kadınlardan oluşmaktadır. Diğer yaş guruplarındaki kadın işsiz oranlarına göre oldukça yüksek olan bu oran kadınların eğitim sürecinden daha çabuk çıkmalarındandır. Aynı yaş diliminde Türkiye genelinde kadınların oranı %70'tir²⁰¹. Erkeklere oranla eğitim süreçleri daha kısa olan kadınlar ilk ya da orta öğretimden ayrılarak işgücüne dahil olmaktadır. İşgücüne katılımları çok sınırlı olan kadınlar evlendikten sonra işgücünden, faal nüfustan kadınlar yine ayrılmaktadır. Toplam işsizler arasında ise kadınların oranı %9,9 olurken Türkiye genelindeki kayıtlı işsizler içerisinde kadın oranı %17,5'tir²⁰². Böylece kadınların işgücüne en yoğun katılımı 15-19 yaş grubunda gerçekleşmektedir.

14 yaşından küçük kayıtlı işsize rastlanmazken yine işsizler arasında 65 yaş üzerinde de kimse bulunmamaktadır.30 yaşından itibaren işsizlikte bir azalma gözlenmektedir.

Tablo III- 15- İşsizlerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımındaki Değişmeler

Yaş Grupları	1994		1997	
	İşsiz	%	İşsiz	%
Toplam	6710	100	10538	100,0
-14	0	0,0	0	0,0
15-19	526	7,8	894	8,5
20-24	4179	62,3	3998	37,9
25-29	494	7,4	3049	28,9
30-34	890	13,3	1580	15,0
35-39	349	5,2	505	4,8
40-44	116	1,7	209	2,0
45-64	152	2,3	303	2,9
65+	4	0,1	0	0,0

Kaynak: İİBK, 1994 İstatistik Yıllığı, s. 32.; İİBK 1997 İstatistik Yıllığı, s. 80-81.

²⁰⁰ DİE, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları, Nisan 1998, s. 59.

²⁰¹ İİBK, İstatistik Yıllığı, 1997, s. 81-82.

²⁰² İİBK, İstatistik Yıllığı, 1997, s. 82.

İşsizlerin yaş gruplarına göre dağılımındaki değişimleri izleyebilmek için 1994 verileriyle karşılaştırdığımızda yaş dağılımında bazı farklılıklar gözlenmektedir:

- 1997 yılında %37,9 oranı ile en büyük dilimi oluşturan 20-24 yaş grubu, 1994 yılında da en büyük dilim olmakla beraber daha yüksek bir oranda (%62,3) yer tutmaktadır.
- 1994 yılında işsizlerin sadece %7,4'ünü oluşturan 25-29 yaş grubu 1997 yılında %28,9 seviyesine çıkmıştır. Bu işsizlerin yaş ortalamasında bir yükselmeyi ve işsizlikte bir yaygınlaşmayı göstermektedir.
- Diğer yaş gruplarının oranlarında paralellik gözlenmektedir.

4.2.2. İşsizlerin Eğitim Dağılımı

Türkiye genelinde işsizlerin en büyük kesimini İlkokul mezunları %42,5'lik oranla birinci sıradadır. İkinci sırayı ise %22,3'le lise mezunları almaktadır²⁰³. Sivas'taki kayıtlı işsizlerin eğitim dağılımı Türkiye genelindeki işsizlerin eğitim dağılımından farklı bir seyir izlemektedir. İlkokul mezunu işsizler %24,8'le önemli bir yer tutmakla beraber Türkiye ortalamasının oldukça altındadır.

Sivas'taki kayıtlı işsizlerin %17,4'ü lise ve dengi okul mezunudur. Eğitim durumu itibarıyla kayıtlı işsizlerin en büyük dilimini %39,1'lik oranla sanat okulu (endüstri meslek lisesi) mezunları oluşturmaktadır. Sivas'taki işsizlerin %2,6'sı lise sonrası eğitim görmüşlerden oluşmaktadır. Yüksekokul mezunu işsizler HİA'da %6,5 olarak görülürken, İİBK kayıtlarında %0,4 gibi oldukça düşük bir oranda yer tutmaktadır. Türkiye genelinde işsizlerin İİBK kayıtlarına göre %13,1'i HİA göre ise %8,1'ini lise dengi meslek okulu mezunları oluşturmaktadır.

²⁰³ DİE, Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları Nisan 1998, s. 92.

Tablo III- 16- Sivas'ta Kayıtlı İşsizlerin Eğitim ve Cinsiyet Dağılımı

	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	%
Toplam	9493	90,1	1045	9,9	10538	100,0
Okuma Yazma Bilmeyen	161	76,3	50	23,7	211	2,0
Okur Yazar	173	86,9	26	13,1	199	1,9
İlkokul	2417	92,6	193	7,4	2610	24,8
Orta ve Dengi	1143	88,9	143	11,1	1286	12,2
Sanat Orta	0		0		0	0,0
Lise ve Dengi	1286	70,1	549	29,9	1835	17,4
Sanat Lisesi	4103	99,6	18	0,4	4121	39,1
Lise Üstü	133	79,6	34	20,4	167	1,6
Yüksekokul	77	70,6	32	29,4	109	1,0

Kaynak: İİBK 1997 İstatistik Yıllığı, s. 82-83

1994 yılı ile karşılaştırma yaptığımızda işsizlerin eğitim dağılımında bazı eğitim seviyeleri için bir değişme gözlenmektedir. 1994 yılında ilkokul mezunu işsizler en büyük dilimi oluşturarak Türkiye geneli ile benzer bir durum göstermekte iken 1997 yılındaki işsizlerde en büyük dilim Sanat Lisesi mezunları oluşturmuştur. Sivas'ta bu oranın yüksekliği mevcut iki Endüstri Meslek Lisesinin bulunması ve çokça mezun vermesidir. Ayrıca meslek ve vasıf sahibi sayılan bu kesimin iş bulma imkanlarının vasıfsızlara göre daha yüksek olması nedeniyle İİBK'ya baş vurular yüksek olmaktadır. Bu oranın yüksekliğinin en önemli sebebi ise 1997 yılında Endüstri Meslek Lisesi öğrencilerini istihdam etmede önemli bir paya sahip olan TÜDEMSAŞ'ın işçi alması ve müracaatlarda İİBK'ya başvurunun istenmesidir.

İşsizler arasında okuryazar olup bir okul bitirmeyenlerin oranında bir azalma görülürken, ilkökul mezunu işsizlerde de önemli bir düşüş izlenmektedir. Lise üstü eğitim görmüş işsizlerin oranında ise bir değişiklik olmamıştır.

Kaynak: İİBK, 1994 İstatistik Yılı, s. 33; İİBK 1997 İstatistik Yılı, s. 82-83.

Eğitim Durumu	1994		1997	
	İşsiz	%	İşsiz	%
Toplam	6710	100	10538	100,0
Okuma Yaz- ma Bilmeyen	57	0,8	211	2,0
Okur Yazar	299	4,5	199	1,9
İlkökul	3193	47,6	2610	24,8
Orta ve Dengi	1161	17,3	1286	12,2
Sanat Orta	0	0,0	0	0,0
Lise ve Dengi	1436	21,4	1835	17,4
Sanat Lisesi	388	5,8	4121	39,1
Lise Üstü	111	1,7	167	1,6
Yüksekokul	65	1,0	109	1,0

Tablo III- 17- İşsizlerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

BÖLÜM IV : ARAŞTIRMADA ELDE EDİLEN BULGULAR

1. Genç İşsizlere İlişkin Bulgular

Araştırma bulgularının bu bölümünde görüşme yapılan genç işsizlere ilişkin temel bulgulara yer verilmiştir. Bu bölümde; cinsiyet, yaş, eğitim, medeni durum ve benzeri bilgiler elde edilerek genç işsizlerin sosyal yapıları belirlenmeye çalışılmıştır.

1.1. Cinsiyet

Araştırmada genç işsizlerin çoğunluğunu erkeklerin oluşturduğu görülmektedir. Ankete cevap veren genç işsizlerin %86,5'i erkek, %13,5'i kadındır. Nüfus içerisinde kadın ve erkek oranları yaklaşık eşit olmakla beraber işgücü içerisinde erkek ağırlığı vardır.

Tablo IV- 1- Genç İşsizlerin Cinsiyeti

Cinsiyet	Sayısı	%
Erkek	134	86,45
Kadın	21	13,55
Toplam	155	100,00

Görüşülen kadın oranı işsizler içerisindeki kadın oranını temsil edecek niteliktedir. Sivas'ta kadın işsizler toplam işsizlerin %9,9'unu oluştururken, genç kadın işsizler toplam genç işsizlerin %12,7'sidir²⁰⁴. Araştırmamızda ulaştığımız %13,5 oranı İİBK verileri ile paralellik göstermektedir.

1.2. Yaş

Araştırmamıza katılan genç işsizlerin yaş dağılımında, 15-16 ve 17-18 yaşlarındaki işsizler diğer yaşlara göre daha azdır. Bu yaşların orta öğrenim

²⁰⁴ İİBK, 1997 İstatistik Yıllığı, s.81-82.

yıllarına denk gelmesi, bu yaştaki insanların işgücüne katılımını engellemektedir. Genç işsizler içerisinde en büyük dilimi %29,03'lük oranla 19-20 yaş grubundaki işsizler oluşturmaktadır.

Tablo IV- 2- Genç İşsizlerin Yaşı

Yaş	Sayısı	%
15-16	5	3,23
17-18	21	13,55
19-20	45	29,03
21-22	41	26,45
23-24	43	27,74
Toplam	155	100,00

19-20 yaş grubundan sonra, genç işsizler arasında 23-24 yaş grubu %27,7 ve 21-22 yaş grubu %26,5'lik oranlarla büyük dilimleri oluşturmaktadır. 15-16 yaş grubu genç işsizler arasında oldukça az (%3,2) bir oranda yer tutmaktadır.

Erkek genç işsizlerin %28,4'ü 19-20, % 26,9'u 23-24 yaşlarındadır. Erkeklerin %26,1'i ise 21-22 yaşlarındadır. Genç erkek işsizlerin % 80'i 19-24 yaşları arasındadır. Kadın genç işsizlerin %33,3'ü 19-20, yine %33,3'ü 23-24 yaşlarındayken %28,6'sı 21-22 yaşlarındadır. Genç kadın işsizlerin % 95'i 19-24 yaşları arasındadır.(EK-I-Tablo 1)

1.3. Eğitim

Genç işsizlerin eğitim seviyesinin yüksekliği ilk göze çarpan sonuçtur. İşsizlerin eğitim seviyesinde bir artış gözlenmekte, başka bir deyişle diplomalı işsizlik artmaktadır.

Tablo IV- 3- Genç İşsizlerin Eğitimi

Eğitim Durumu	Sayısı	%
Okur-yazar değil	0	0,00
Okur-yazar,Okul Bitirmedi	0	0,00
İlkokul	11	7,10
Ortaokul	22	14,19
Ortaokul dengi meslek	0	0,00
Lise	59	38,06
Lise dengi meslek	43	27,74
Yüksekokul ya da fakülte	20	12,90
Toplam	155	100,00

Genç işsizler içerisinde en büyük dilimi %38,06 ile Lise eğitilmişler oluştururken, Lise dengi meslek lisesi mezunları %27,74 oranıyla ikinci sırada yer almaktadır. Lise ve lise dengi okulları beraber düşündüğümüzde genç işsizlerin %65,8'ini oluşturmaktadır. Genç işsizler arasında yüksekokul mezunlarının oranı %12,9 gibi yüksek bir seviyededir. Türkiye genelinde kentler esas alındığında işsizler arasında yüksekokul mezunları %7,9 Genç işsizler arasında ise %7,3'tür²⁰⁵.

Genç işsizler arasında okuma yazma bilmeyen ve okuma yazma bilen fakat okul bitirmemişler bulunmamaktadır. İlkokul mezunlarının oranı da % 7 gibi düşük bir orandır. Oysa tüm işsizler arasında en büyük dilimi ilk okul mezunu işsizler oluşturmaktadır. Eğitimin görmüşlerin sayısının genel olarak

²⁰⁵ DİE, HİA Sonuçları, Nisan 1998, s.150.

artmasıyla beraber gençlerin hemen tamamının bir eğitim kurumunu bitirmiş olması olumlu bir gelişmedir. 1990 yılında 25-24 yaş gençlerin %90.41'i bir okul bitirmiştir. İİBK verilerine göre işsizler arasında diplomasızların oranı % 3.9'dur.²⁰⁶

1.4. Genç İşsizlerin Doğduğu Yer

Genç işsizlerin büyük çoğunluğu kent kökenlidir. Genç işsizlerin %67,7'si Sivas'ta kent merkezinde doğmuştur. Köyde doğan genç işsizler Sivas'taki genç işsizlerin %23,9'unu oluşturmaktadır. Sivas'ın ilçede merkezlerinden birinde doğanlar ve Sivas'a başka illerden gelenler ise genç işsizler arasında toplam %8 kadar yer tutmaktadır.

Tablo IV- 4- Genç İşsizlerin Doğdukları Yer

Doğduğu Yer	Sayısı	%
Köyde	37	23,87
İlçede	6	3,87
Kentte (Sivas'ta)	105	67,74
Başka bir ilde	7	4,52
Toplam	155	100,00

İşsizlerin %32,3'ünün Sivas'a dışardan gelmesi ve bunun büyük bir bölümünün kır kökenli olması işsizliğin artışına katkıda bulunmaktadır. Kırsal kesimde tarım sektörü içerisinde istihdam ediliyor durumda iken kente gelerek işsiz duruma geçmesi kentsel işsizliği artırmaktadır.

Genç işsizlerden kadınların sadece % 52,4'ü Sivas'ta doğarken, erkeklerin %70,1'i Sivas'ta doğmuştur. Erkeklerin % 22,4'ü, kadınların %

²⁰⁶ DİE, GNS Nüfusun Sosyal ve ekonomik Nitelikleri ; İİBK 1997 İstatistik Yıllığı, s. 82-83

33,3'ü köyde doğmuştur. Başka bir ilde doğan erkeklerin oranı %3,7, kadınların oranı ise % 9,5'tir.

Sivas'ta yapılan benzer bir araştırmada; köy doğumlular %20,48, İlçe doğumlular % 9.64 ve kent doğumlular % 69.88 olarak tespit edilmiştir.²⁰⁷

1.5. Sivas'ta bulunma süresi

Genç işsizlerin ne kadar zamandır Sivas'ta olduğu işsizliğin seyri ile alakalı bilgiler vermesi açısından önemlidir. Genç işsizlerin büyük bir bölümü 15 yıldan daha fazla bir süredir Sivas'ta yaşamaktadır. 5 yıldan daha az süredir Sivas'ta yaşayan genç işsizler toplam genç işsizlerin %8,4'ünü oluşturmaktadır. 5-10 yıl arasında Sivas'ta bulunanlar ise % 9,7'lik bir orana sahiptir. Genç işsizlerin %82'si 10 yıldan daha uzun süredir Sivas'ta yaşamaktadır.

Tablo IV- 5- Genç İşsizlerin Sivas'ta Yaşama Süresi

Sivas'ta Bulunma süresi	Sayısı	%
5 yıldan az	13	8,39
5-10 yıl	15	9,68
11-15 yıl	11	7,10
15 yıldan fazla	116	74,84
Toplam	155	100,00

5 yıldan daha az süredir Sivas'ta yaşayan genç işsizlerin % 61,5'i köyde,23,1'i ilçede, % 15,4'ü ise başka bir ilde doğmuştur. Sivas'ta 5-10 yıl arasında bulunanların ise %60'ı köyde % 13,3'ü ilçede, %26,7si başka bir ilde doğmuştur. Sivas'ta 11 ile 15 yıldır yaşayanların %72,7'si köy kökenlidir. Si-

²⁰⁷ Gönül İçli, "İşsizliğin Birey, Aile ve Toplum Yapısına Etkileri", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, C.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1987), s.82.

vas'ta 15 yıldan fazla yaşayan genç işsizlerin sadece % 10,3'ü köyde doğarken, %1'i ilçede, % 88,8 gibi büyük bir oranı ise Sivas'ta doğmuştur.(EK-I-Tablo 2)

1.6. Medeni Durum

Araştırma kapsamındaki işsizlerin büyük bir kısmı bekarlardan oluşmaktadır. Genç işsizlerin %81,29'u hiç evlenmemişlerden oluşmaktadır. Evli genç işsizler toplam genç işsizlerin %16,77'sini meydana getirmektedir. Dul ve boşanmışlar ise sadece % 2 civarındadır.

Tablo IV- 6- Genç İşsizlerin Medeni Durumu

Medeni Durum	Sayısı	%
Bekar (Hiç evlenmedi)	126	81,29
Evli	26	16,77
Dul (Eşi öldü)	1	0,65
Boşanmış	2	1,29
Toplam	155	100,00

Erkek genç işsizlerin % 82,1'i hiç evlenmemiş, % 17,9'u ise evlidir. Kadın genç işsizlerin ise % 76,2'si bekar, %9,5'i evli, % 4,8'i dul ve % 9,5'i boşanmıştır(EK-I-Tablo 3). Görüşülen genç işsizlerden erkekler arasında hiç boşanmış ya da dul bulunmazken, görüşülen işsizlerden dul ve boşanmışların tamamını kadınlar oluşturmaktadır.

1.7. Çocuk Sayısı

Genç işsizlerden evli olan %16,77'lik kesimden % 17,24'ünün çocuğu bulunmamaktadır. Evli genç işsizlerin %31,03'ünün çocuk sayısı bir iken, iki çocukluların oranı % 41,38'dir.Üç ve daha fazla çocuğa sahip genç işsizler ise evlenmiş genç işsizlerin % 10,34'ünü oluşturmaktadır.

Tablo IV- 7- Evlenmiş Genç İşsizlerin Çocuk Sayısı

Çocuk Sayısı	Sayısı	%
Yok	5	17,24
1	9	31,03
2	12	41,38
3 ve üzeri	3	10,34
Toplam	29	100,00

Evli genç işsizlerin %82,8'inin çocuk sahibi olması düşündürücüdür. Kendisi ekonomik olarak başkalarına bağımlı durumda olan ve geçim problemi ile karşı karşıya olan bu kimselerin kendilerinden başka kimselerin de sorumluluğunu almış olmaları sorunların boyutunu daha da artırıcı bir nitelik göstermektedir.

1.8. Genç İşsizlerin Ailedeki Yeri

Genç işsizlerin aile içerisindeki yeriyle ilgili verilere geçmeden önce hanehalkı ve hanehalkı reisi tanımlamalarına yer vermek gerekmektedir.

Hanehalkı: Aralarında aile bağı bulunsun veya bulunmasın, aynı konutta veya aynı konutun bir kısmında yaşayan, aynı kazandan yemek yiyen, kazanç ve masraflarını ayırmayan ve hanehalkı hizmet ve yönetimine iştirak eden bir veya birden fazla kişinin teşkil ettiği topluluktur. **Hanehalkı Reisi:** Hanehalkının gelir ve giderlerinden sorumlu olan ve hane halkını yöneten kişidir.²⁰⁸

Ailedeki konuma göre genç işsizlerin büyük kısmının hanehalkı içeri-

²⁰⁸ DİE, 1990 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri, Ankara, Ekim 1993, s.XIX.

sindeki yeri hanehalkı reisinin çocuğu pozisyonudur. Yaşları ve ekonomik durumları itibariyle bu durum doğaldır. Genç işsizlerden hanehalkı reisi olanlar işsiz gençler içerisinde %16,8 oranındadır. Hanehalkı reisi eşi olanlar ise sadece %1,3'tür. Hanehalkı reislerinin hemen tamamı erkek olduğu için hanehalkı reisi eşi durumunda olan kadınların az olması evli kadınların ev kadını olarak işgücü içerisinde, faal nüfus içerisinde çıkmalarıdır.

Tablo IV- 8- Genç İşsizlerin Ailedeki Konumu

Ailedeki Konum	Sayısı	%
Hanehalkı reisi	26	16,77
Hanehalkı reisi eşi	2	1,29
Hanehalkı reisinin çocuğu	123	79,35
Diğer	4	2,58
Toplam	155	100,00

Genç işsizlerin en büyük dilimini ailedeki konumu hanehalkı reisinin çocuğu olan işsizlerdir. %79,35 oranıyla genç işsizlerin büyük bir kısmı hanehalkı ferdidir, başka bir ifadeyle ailenin sorumluluğunu üzerinde taşımayan kimselerdir.

2. Genç İşsizlerin Ailesiyle İlgili Bulgular

Genç işsizin içerisinde bulunduğu sosyal çevrenin özellikleri, işsizin işsizlik sebepleri arasında olabileceği gibi, işsizliğin getirdiği problemlerin etkileri açısından da önem taşımaktadır. İşsizliği etkilerini içerisinde bulunan sosyal çevre artırabileceği gibi azaltabilir de. Genç işsizlerin içerisinde bulunduğu sosyo-ekonomik durumu tesbit için, anne babanın meslek ve eğitimleri, gelir düzeyleri ve konut sahipliği incelenecektir.

2.1. Aile Tipi ve Büyüklüğü

Aile ana-baba ve çocuklarla kan akrabalarından meydana gelmiş ekonomik ve toplumsal bir birliktir.²⁰⁹

Ailelerin yapısı ve büyüklüğü aile tipini ve ilişkilerin şeklini belirlemektedir. Ülkemizde yaygın aile tipi olarak karşımıza çıkan iki tip aile vardır:

- Çekirdek aile: Anne, baba ve küçük çocuklardan oluşan aile tipidir.²¹⁰
- Geleneksel Geniş Aile: Aynı çatı altında birden fazla evli çiftin yaşadığı aile tipidir.²¹¹

Ülkemizde yaygın aile tipi kentte ve kırdaki çekirdek aile tipidir. Kırdaki geleneksel aile tipine de rastlanmakla beraber ana karakter çekirdek ailedir²¹². Sivas'taki aile yapısı da kentsel ve kırsal kesimde çekirdek aile oranı diğer ailelerden daha fazladır.²¹³

Tablo IV- 9- Ailedeki Kişi Sayısı

Ailedeki Kişi Sayısı	Sayısı	%
1-2 kişi	3	1,94
3-4 kişi	52	33,55
5-6 kişi	66	42,58
7-8 kişi	20	12,90
9-10 kişi	11	7,10
11 ve üzeri kişi	3	1,94
Toplam	155	100,00

²⁰⁹ Birsen Gökçe, "Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme", Aile Yazıları, Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayını, 1990, s. 207.

²¹⁰ Önal Sayın, Aile sosyolojisi, İzmir, Ege Üniversitesi Yayını, 1990, s.10.

²¹¹ Sayın, a.g.e., s. 8.

²¹² Kongar, a.g.e., s.428.

²¹³ Faruk Kocacık, "Sivas'ta İşsizlik Olgusu ve Aile Üzerine Etkileri", Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 18, Sivas, C.Ü. Fen Edebiyat Fakültesi Yayını, Aralık 1995, s.4.

Genç işsizlerin mensup oldukları ailelerin büyük kısmı 5-6 kişilik ailelerdir. Araştırmaya katılanların ortalama hanehalkı büyüklüğü 5,4 kişidir. DİE verilerine göre Sivas'ta ortalama hane halkı büyüklüğü, bucak ve köylerde 6,47, ilçe merkezlerinde 5,59, il merkezinde 5,03 ve il ortalamasında 5,86 kişidir²¹⁴. Araştırma bulguları mevcut hanehalkı büyüklüğü paralellik göstermektedir.

Sivas'ta genç işsizlerin ailelerinde, çok küçük (1-2 kişilik) ve çok büyük (11 ve üzeri kişilik) ailelerin oranı aynı olup toplam içerisinde küçük bir oran tutarken, ortalama aile büyüklüğünü ifade eden 5-6 kişilik aile büyüklüğü hakimdir (%42,58). İkinci büyük orana ise modern çekirdek aile yapısına daha yakın aile büyüklüğü olan, 3-4 kişilik aileler sahiptir. Kalabalık diyebileceğimiz 7 ve daha fazla ferde sahip aileler toplam aileler içerisinde %22'lik bir orana sahiptir.

Tablo IV- 10- Ailede Kimlerin Olduğu

Ailede Anne-baba –çocuklardan başkası var mı? Kimler	Sayısı	%
Büyükanne-büyük baba	14	9,03
Amca-hala	1	0,65
Amca- hala çocukları	3	1,94
Dayı-teyze çocukları	1	0,65
Diğer akraba-hısım	2	1,29
Yok	134	86,45
Toplam	155	100,00

²¹⁴ DİE, 1990 GNS, Nüfusun ..., s.179.

Aile tipini ailede anne-baba ve çocukların dışında birilerinin olup olmadığı, varsa kimlerin olduğu belirler. Araştırma örneklememize girenlerin %86,45'i çekirdek aile yapısına sahiptir. Geleneksel geniş aile yapısına sahip olanların oranı ise %9,3'tür. Ataerkil geniş aile diye tanımlanan ve bir çok ak-raba ile beraber oturlan aile tipinin oranı ise % 4,5 gibi düşük bir orandadır.

Tablo IV- 11- Sivas'ta Aile Tipleri

Aile Biçimleri	Aile Yapısı Araştırmaları				
	EROL, 1992	SAĞIR, 1994	İÇLİ, 1994	KOCACIK, 1986	GÜLDİKEN, 1996
Çekirdek Aile	82,1	75,3	81,5	59,92	81,1
Geniş Aile	8,0	16,5	8,2	11,01	10,8
Ataerkil Aile	9,7	-	5,4	27,54	3,4
Parçalanmış Aile	0,2	-	4,8	1,52	3,6

Kaynak: C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 18, Aralık 1995, s.4. ; Nevzat Güldiken, Toplum Bilim Boyutlarıyla Siyasal Katılım, Sivas, 1996, s.69.

Araştırma sonucu aile biçimlerine ilişkin oranlar Sivas'ta yapılan benzer araştırmalara göre daha çok çekirdek aile lehine bir tesbiti içermektedir. 1997 yılında işçi aileleri arasında yapılan bir araştırmada ise çekirdek aile oranı % 78,9 olarak tesbit edilmiştir.²¹⁵ Benzer araştırmalarda kentsel kesimdeki aile biçimleri aşağıdaki tablodaki gibi tesbit edilmiştir. DPT Gecekondular Araştırmasında da aile tipi çekirdek aile olarak tesbit edilmiş ve aile büyüklüğü de ortalama 5 kişi olarak belirlenmiştir.²¹⁶

²¹⁵ Feramuz Aydoğan, "İşçi Ailesinin Sosyo-Ekonomik Özellikleri ve Tasarruf Eğilimleri", (Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, Sivas, 1997), s.141

²¹⁶ DPT, Gecekondular Araştırması, Ankara, Mayıs 1991, s.25

2.2. Anne-Babanın Mesleği

Genç işsizlerin babalarının meslekleri incelendiğinde % 21,29 oranında işçilerin ve aynı oranla emeklilerin önemli bir yed tuttuğu gözlenmektedir. Genç birey gibi babası da işsiz olanların oranı % 8,39'dur. Memur olan babaya sahip olanlar ise toplam genç işsizler arasında %18,71 oranındadır.

Tablo IV- 12- Genç İşsizlerin Babalarının Mesleği

Babanın Mesleği	Sayısı	%
İşsiz	13	8,39
İşçi (sürekli bir işi var)	33	21,29
Yevmiyeli,geçici işlerde çalışıyor	7	4,52
Memur	29	18,71
Esnaf-Tüccar-Sanayici	26	16,77
Emekli	33	21,29
Çiftçi	10	6,45
Diğer	4	2,58
Toplam	155	100,00

Çoğunluğunu köy kökenli olan genç işsizlerin babalarından oluşan çiftçiler %6,45 oranında yer tutmaktadır. Geçici, mevsimlik işlerde çalışan babası olan genç işsizlerin oranı ise % 4,52 iken esnaf-tüccar-sanayici gibi meslek sahiplerinin oranı % 16,77'dir. Genç işsizler baba meslekleri itibariyle incelendiğinde %80'inin sabit, dar gelirli ya da hiç geliri olmayan meslek dağılımına sahip olduğu görülmektedir.

Genç işsizlerin annelerinin meslekleri incelendiğinde ise kadınların

çoğunun ekonomik faaliyet sayılmayan ev kadını statüsünde olduğu görülmektedir. Annesi ev kadını olan genç işsizlerin oranı % 88,39 oranıyla en büyük kesimi oluştururken ikinci önemli kesimi % 5,81 ile memur anneye sahip işsizler meydana getirmektedir. Ekonomik faaliyete katılmak arzusunda olduğu halde iş bulamayan anneler % 1,94, İşçi anneler % 0,64, yevmiyeli işlerde çalışan anneler %1,29 ve emekli anneler %1,94 oranlarındadır.

Tablo IV- 13- Genç İşsizlerin Annelerinin Mesleği

Annenin Mesleği	Sayısı	%
İşsiz	3	1,94
İşçi (sürekli bir işi var)	1	0,65
Yevmiyeli,geçici işlerde çalışıyor	2	1,29
Memur	9	5,81
Esnaf-Tüccar-Sanayici	0	0,00
Emekli	3	1,94
Ev hanımı	137	88,39
Diğer	0	0,00
Toplam	155	100,00

Genç İşsizlerin anne ve baba mesleği itibariyle dağılımında öne çıkan hususlardan biri genç işsizlerin çoğunluğunun sabit ve dar gelirli ailelere mensup olduklarıdır. Diğer bir husus ise genç işsizlerin anne-babalarının da % 13 civarında bir işsizliğe sahip olmasıdır. Bu oran ortalama işsizlik oranının üzerindedir. Genç işsizlerin babalarının da işsiz olması onların işsizliğine etki eden nedenler arasında yer alabilir.

2.3. Anne-Babanın Eğitim Durumu

Genç işsizlerin babalarının büyük bir kısmı ilkokul mezunudur(% 41,29). Okur yazar olmayanların oranı %2,58'dir. Bu oran Sivas geneli ile karşılaştırıldığında oldukça yüksek bir okur-yazarlık oranını içermektedir. Sivas genelinde okur-yazarlık oranı erkekler arasında % 87,61'dir.

Tablo IV- 14- Genç İşsizlerin Babalarının Eğitim Durumu

Babanın Eğitim durumu	Sayısı	%
Okur-yazar değil	4	2,58
Okur-yazar,Okul Bitirmedi	13	8,39
İlkokul	64	41,29
Ortaokul	21	13,55
Ortaokul dengi meslek	2	1,29
Lise	15	9,68
Lise dengi meslek	17	10,97
Yüksekokul ya da fakülte	19	12,26
Toplam	155	100,00

Okur yazar olup bir eğitim kurumu bitirmemiş olanlar %8,39'dur. Genç işsizlerin % 89'unun babaları bir eğitim kurumu bitirmiştir. %20 civarında lise ve dengi okul eğitimi görmüşler bulunurken yüksek öğrenimlilerin oranı %12,26'dır.

Genç işsizlerin annelerinin eğitim durumları incelendiğinde ise babalara göre eğitim seviyesinin oldukça düşük olduğu görülmektedir. Okur-yazar olmayan annelerin oranı % 28,39 gibi kentsel bir yerleşim için oldukça yüksek

bir orandır. Okur-yazar olup bir eğitim kurumu bitirmeyenler %5,16 iken bir eğitim kurumundan mezun olanların oranı % 66 civarındadır.

Tablo IV- 15- Genç İşsizlerin Annelerinin Eğitim Durumu

Annenin Eğitim Durumu	Sayısı	%
Okur-yazar değil	44	28,39
Okur-yazar,Okul Bitirmedi	8	5,16
İlkokul	60	38,71
Ortaokul	11	7,10
Ortaokul dengi meslek	2	1,29
Lise	19	12,26
Lise dengi meslek	4	2,58
Yüksekokul ya da fakülte	7	4,52
Toplam	155	100,00

Genç işsizlerin anneleri arasında da babalar da olduğu gibi ilkokul mezunları birinci sıradadır. Yüksekokul mezunu annelerin oranı % 4,52 ile babalara göre oldukça düşük bir orandadır. Ortaokul ve dengi eğitim gören genç işsiz annelerinin oranı % 8,39, olarak tesbit edilirken lise ve dengi meslek okulu mezunları % 14,84 oranındadır.

Genç işsizin mensubu olduğu ailenin ekonomik durumuna ilişkin bilgiler; ailede kimlerin çalıştığı, ailenin ne tür gelirleri olduğu ve ailenin toplam gelirinin ne kadar olduğu sorularının cevapları ile tesbit edilmeye çalışılmıştır.

2.4. Ailede Çalışanlar

Genç işsizlerin mensup olduğu ailelerin % 73'ünde sadece baba eko-

nomik faaliyette bulunmaktadır. Sadece annenin çalıştığı genç işsiz ailesi ise %1,29 oranındadır. Anne ve babanın çalıştığı aile sayısı %5,16 olarak belirtilirken, genç işsiz kardeş ya da kardeşlerinin çalıştığı ailelerin oranı %13,55'tir.

Anne-babadan biriyle beraber genç işsiz kardeş ya da kardeşlerinin beraber çalıştığı aile oranı %12,90'dır.

Tablo IV- 16- Ailede Çalışanlar

Çalışanlar	Sayısı	%
Baba	73	47,10
Anne	2	1,29
Baba ve Anne	8	5,16
Kardeş/ler	21	13,55
Anne-Babadan biri ve kardeş/ler	20	12,90
Hiç kimse	31	20,00
Toplam	155	100,00

Genç işsizlerin mensup olduğu ailelerde hiç çalışan bulmayanların oranı ise oldukça yüksek sayılabilecek bir oran olan %20'dir. Hiç ekonomik faaliyette bulunan, çalışıp ailenin geçimine katkıda bulunan kimsenin olmadığı bu kesimde işsizliğin olumsuz boyutlarının daha belirgin yaşanması doğal bir sonuç olacaktır.

2.5. Ailenin gelirleri

Genç işsizlerin ailelerinin %11,61'inin hiç geliri bulunmamaktadır. Ailelerin %6,5'inin birden daha fazla gelir türü bulunmaktadır. Geriye kalan ailelerin ise (% 84) tek bir tür geliri bulunmaktadır.

Tablo IV- 17- Genç İşsiz Ailelerinin Gelir Türleri

Gelir Türü	Sayısı	%
Maaş-ücret	100	64,52
Tarım	7	4,52
Kira	2	1,29
Rant-faiz	0	0,00
Ticaret	18	11,61
Yok	18	11,61
Maaş-ücret ve tarım	3	1,94
Maaş-ücret ve kira	2	1,29
Maaş-ücret ve ticari kazanç	3	1,94
Tarım ve ticari kazanç	1	0,65
Kira ve ticari kazanç	1	0,65
Toplam	155	100,00

Genç işsizlerin %64,52'sinin ailesinin gelir türü Maaş ya da ücrettir. Tarım geliri olanların oranı % 4,52 olurken, sadece kira geliri olanlar % 1,29'dur. Rant ya da faiz geliri olan hiçbir genç işsiz ailesi bulunmamaktadır. Belirli bir tasarruf birikimini gerektiren bu tür gelir olmaması işsiz birey/lerin olduğu bir ailede doğal bir sonuçtur. Ticari kazancı olan ailelerin oranı % 11,61'dir. Maaş-ücret geliri ile beraber, tarım, kira ve ticari kazanç geliri olan genç işsiz aileleri de bulunmaktadır. Başka bir araştırmada ise tarım geliri olan ailelerin oranı %5,3, Ticari kazancı olanlar % 2,9 ve kira geliri olanlar % 5,3 olarak tesbit edilmiştir.²¹⁷

²¹⁷ Aydoğan, a.g.e., s. 154

2.6. Ailenin Toplam Aylık Geliri

Genç işsizlerin mensubu olduğu ailelerin %12,26'sının aylık toplam geliri 0-50 milyon TL arasındadır. Ailelerin % 26,45'i 50-75 milyon TL arasında toplam aylık gelire sahiptir. İkinci büyük dilim olan 75-100 milyon TL arasında gelire sahip olan ailelerin oranı %19,35'tir. 100 Milyon TL üzerinde aylık toplam gelire sahip olanlar % 42'lik bir orana sahiptir.

Tablo IV- 18- Ailenin Geliri

Aylık Gelir Miktarı	Sayısı	%
50 milyondan az	19	12,26
50-75 milyon	41	26,45
75-100 milyon	30	19,35
100-150 milyon	22	14,19
150-200 milyon	27	17,42
200 milyonun üzerinde	16	10,32
Toplam	155	100,00

Üst gelir dilimi olan 200 milyon TL üzerinde geliri olan aileler %10,32 oranıyla en küçük dilimi oluşturmaktadır.

2.7. Konut Sahipliği

Genç işsizlerin önemli bir kısmı aileye ait bir eve sahip bulunmaktadır. Oturdukları konut kendi mülkleri olanların oranı % 66,45'tir. Genç işsizlerin %29,03'ü kiraladığı bir konutta oturmaktadır. Lojman olarak kullanılan konutta oturan genç işsiz ailesi yoktur. Akrabaya ait evde oturan ve kira ödemeyenlerin oranı ise % 4,52'dir.

Tablo IV- 19- Genç İşsiz Ailelerinin Konuta Sahipliği

Konutun Mülkiyeti	Sayısı	%
Kendi mülkleri	103	66,45
Kira	45	29,03
Lojman	0	0,00
Akrabaya ait	7	4,52
Toplam	155	100,00

Aydoğan'ın işçi ailelerinin sosyo ekonomik özelliklerine ilişkin yaptığı araştırmada Sivas'ta kendi evine sahip olanların oranı % 44,4, kirada oturanların oranı % 48 ve oturduğu ev yakınlarına ait olanların oranı ise % 7,6 olarak tesbit edilmiştir.²¹⁸ DİE verilerine göre Sivas il merkezinde konuta sahiplik oranı % 56,8'dir. İlçe merkezlerindeki konuta sahiplik oranı ise % 64,3'tür²¹⁹.

2.8. Sosyal Güvenlik

Genç işsizlerin % 59,35'inin herhangi bir sosyal güvenliği bulunmamaktadır. Sosyal Sigortalar kurumunun sosyal güvenlik kapsamında olanların oranı %24,52 iken Bağkur'luların oranı % 9,03'tür. Emekli sandığı sosyal güvencesine sahip olan genç işsizlerin oranı % 1,94 olarak tesbit edilirken, özel sigorta kapsamında olduğunu beyan eden genç işsizlerin oranı % 5,16'dır.

²¹⁸ Aydoğan, a.g.e., s.165

²¹⁹ DİE, GNS, Nüfusun Sosyal ..., s.188-189.

Tablo IV- 20- Genç İşsizlerin Sosyal Güvenliği

Sosyal Güvenlik	Sayısı	%
Yok	92	59,35
SSK	38	24,52
Bağ-kur	14	9,03
Emekli Sandığı	3	1,94
Özel Sigorta	8	5,16
Toplam	155	100,00

Ülkemizde çok yaygın olmayan özel sigortanın Sivas'taki genç işsizler arasında % 5 civarında olmasında, yaş itibariyle anne ya da babanın mensup olduğu sosyal güvenlik sisteminden yararlanamayan çocuklara özellikle tüccar-esnaf gibi ticari kazancı olan ya da memurların özel sigorta yaptırmaya yolunu tercih ettikleri düşünülebilir.

3. İşsizlik ve Çalışmaya İlişkin Bulgular

Genç işsizlerin işsizlik ve çalışmayla ilgili tutumları, işsizlik süreleri, daha önce çalışıp çalışmadıklarına ilişkin ilgilerin tesbiti yapılmıştır. Ayrıca iş aramayan işsizlerin nedenleri, iş arayanların ne tür işler aradıkları öğrenilmiştir.

3.1. Son hafta içindeki Çalışma

İşsizlerin gelir temin etme amacı olmasa dahi her hangi bir ekonomik faaliyette bulunup bulunmadıkları, tam bir çalışma olmasa bile saatlerle ifade edilebilecek bir eylemde bulunup bulunmadığını tesbit etmek amacıyla sorulan soruya alınan cevaplarda işsizlerin hiçbir şey yapmayan kimseler olmadıkları anlaşılmaktadır.

Tablo IV- 21- Son hafta içerisinde ki çalışma

Son Bir Hafta İçerisinde Çalıştı mı?	Sayısı	%
Evet	58	37,42
Hayır	97	62,58
Toplam	155	100,00

Verilen cevapların %37,42'si az da olsa bir işte çalışıyor, işi var anlamı taşımasa da ekonomik bir faaliyette bulunmuştur. Genç işsizlerin %62,58'i ise hiçbir faaliyette bulunmamıştır. Faaliyette bulunanların günlük, saatlik ya da seyyar satıcılık, simitçilik gibi faaliyetlerde buldukları görülmektedir.

3.2. İş Arama Durumu

İşsizler kendilerini işsiz olarak belirtmekle beraber iş bulma yönünde çaba göstermeyenler de bulunmaktadır.. Genç işsizlerin %81,29'u iş aramakta, %18,71'i ise iş aramadığını söylemektedir.

Tablo IV- 22- İş Arama Durumu

İş Arıyor mu	Sayısı	%
Evet	126	81,29
Hayır	29	18,71
Toplam	155	100,00

İş aramayanların niçin iş aramadıkları da ayrıca sorularak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

İş aramayan %18,71'lik genç işsizlerin %31,58'i öğrenimine devam

ettiği için iş aramamaktadır. Nereden iş arayacağını bilmediği için iş aramayanların oranı ise % 15,79'dur. Mevsimlik işlerde çalıştığı için iş aramayanların iş aramayan genç işsizler içerisindeki oranı % 7,89'dur. İş aramama nedenini diğer olarak belirtenlerin önemli bir kısmı yakında askere gideceği için iş aramayan genç erkek işsizlerdir.

Tablo IV- 23- İş Aramayanların Nedenleri

İş Aramama Nedeni	Sayısı	%
İş buldu-kurdu başlamak için bekliyor	1	2,63
Mevsimlik çalışıyor	3	7,89
Sivas'ta iş bulunmadığına inanıyor	2	5,26
Nereden iş arayacağını bilmiyor	6	15,79
Öğrenime devam ediyor	12	31,58
Geliri var (aylık, kira, faiz vb.)	5	13,16
Ailevi kişisel nedenler	3	7,89
Diğer	6	15,79
Toplam	38*	100,00

- İş aramadığını beyan edenler 29 kişidir, iş aradığını söylediği halde iş aramak için hiçbir şey yapmayan 9 kişiye de aynı soru sorulmuştur.

Geliri olduğu için iş aramayanlar %13,16 oranının sahipken ailevi sebeplerle iş aramadığını beyan edenlerin oranı %7,89'dur.

3.3. İş Aramaya Başladığındaki Durum

Genç işsiz bireyin işsiz olma durumunun başlangıcında ne durumda olduğunun tesbit edildiği bu soru ile işsizliğin nedenleri ve başlangıcı belirlenmeye çalışılmıştır.

Genç işsizlerin % 29,37'si iş aramaya başladığında okuldan yeni mezun olmuşlardır. Geçici bir işte çalışırken işin bitmesi nedeniyle işsiz kalanların oranı %21,43'le ikinci büyük dilimi oluşturmaktadır. İş aramaya işten çıkartıldıktan sonra ve kendisine ait iş yerini kapatıp/iflas ettikten sonra başlayanların oranı %2,38'erlik büyüklüğe sahiptir.

Tablo IV- 24- Genç İşsizlerin İş Aramaya Başladığındaki Durumu

İşsizliğin Başlaması	Sayısı	%
Geçici bir işte çalışıyordu, iş bitti	27	21,43
İşten çıkartıldı	3	2,38
İşyerini kapattı/ iflas etti	3	2,38
İşinden ayrıldı çünkü geliri azdı	15	11,90
İşinden ayrıldı çünkü memnun değildi	21	16,67
Okuldan yeni mezun oldu	37	29,37
Askerden yeni geldi	19	15,08
Diğer	1	0,79
Toplam	126*	100,00

- Bu soru sadece iş aradığını belirtenlere sorulmuştur.

İşinden memnun olmadığı için ayrılanlar % 16,67 oranındadır. Geliri az olduğu için işten ayrılanlar ise iş arayan genç işsizler arasında %11,90'dır.

İş arayan genç işsizlerin % 28,57'si kendi iradeleri ile işsiz kalmışlardan oluşmaktadır. Askerden geldikten sonra iş aramaya başlayan genç işsizler ise iş arayan genç işsizlerin %15,08'ini oluşturmaktadır.

3.4. İş Arama Yolları

İş aradığını belirten genç işsizlerin iş aramak için yaptıkları girişimlerin öğrenilmesi amaçlanan bu soruya birden çok cevap alınmıştır. Alınan cevaplar iki tabloda incelenecektir. Tablo VI- 27'de söz konusu iş arama yollarını tercih edenlerin toplamına göre değerlendirme yapılmıştır. Bu tabloda iş arama yolunun ne kadar tercih edildiği belirlenmiştir. İkinci tabloda ise hangi iş arama yollarına birlikte başvurulduğu incelenmiştir.

Tablo IV- 25- İş Arama Girişimlerinde Başvurulan Yollar

İş Arama Yolu	Sayısı	%
Bizzat kendisi aradı	89	70,63
İş bulmaları için eşe dosta ricada bulundu	32	25,40
İş ve işçi bulma kurumuna başvurdu	25	19,84
Gazeteye ilan verdi veya cevapladı	21	16,67
İşçi simsar ve aracılara başvurdu	4	3,17
Kendi işini kurmak için kredi, yer vs. için girişimde bulundu	3	2,38
Diğer	2	1,59
Hiçbir şey yapmadı	9	7,14
Toplam	126	100,00

Tabloda görüldüğü üzere en çok baş vurulan iş arama yöntemi iş arayan genç işsizlerin bizzat kendisinin araması yöntemidir. İş bizzat kendisi arayanların toplam iş arayan gençlerin % 70,63'ünü oluşturmaktadır. İkinci sırada tercih edilen iş arama yöntemi ise % 25,40'la iş bulmaları için eşe dosta ricada bulunmak suretiyle iş arama yöntemidir.

İş ve İşçi Bulma Kurumuna müracaatta bulunanların %19,84'tür. Gazeteye ilan veren ya da gazete ilanlarına cevap vererek iş arama yöntemi deneyen genç işsizlerin oranı %16,67'dir. İşçi simsar ve aracılara başvurarak iş arayanların oranı %3,17 olarak tesbit edilirken, kendi işini kurmak için girişimde bulunanların oranı ise % 2,38'dir. Hiçbir girişimi olmayanlar %7,14'tür.

DİE verilerine göre kentlerde iş arama kanallarından bizzat kendisi arayanların oranı % 44,9'dur. Eşe dosta ricada bulunarak iş arayanlar da % 37,09 oranındadır. İİBK'ya baş vurma suretiyle iş arayanlar ise toplam iş arama yöntemleri arasında % 7,5'tir²²⁰.

DİE verileriyle karşılaştırıldığında Sivas'taki genç işsizler arasında bizzat kendisi arayarak iş bulmaya çalışanlar Türkiye genelindeki kentsel kesimden daha yüksektir. Eş-dost aracılığı ile iş aramada ise Sivas'taki oran daha düşüktür. İİBK'ya başvuru ise Türkiye ortalamasının üzerindedir.

Tablo VI- 26'da birden fazla yolla iş arama yoluna baş vuranların dağılımı verilmektedir. İş arama yöntemlerinden sadece bizzat kendisi arama yolunu kullananların oranı % 37,30'dur. Sadece eşe dosta ricada bulunarak iş arayanlar ise %8,73'tür. Sadece İİBK'ya başvuranların oranı %5,56 olarak görülürken, İşçi simsar ve aracılara başvurarak iş aramakla yetinen kimse bulunmamaktadır.

²²⁰ DİE, Hanehalkı ... Nisan 1998, s.157.

Tablo IV- 26- Birlikte Başvurulan İş Arama Yöntemleri

İş Arama Yolları	Sayısı	%
1-Bizzat kendisi aradı	47	37,30
2-İş bulmaları için eşe dosta ricada bulundu	11	8,73
3-İş ve işçi bulma kurumuna başvurdu	7	5,56
4-Gazeteye ilan verdi veya cevapladı	1	0,79
5-İşçi simsar ve aracılara başvurdu	0	0,00
6-Kendi işini kurmak için kredi, yer vs. için girişimde bulundu	0	0,00
7-Diğer	2	1,59
8-Hiçbir şey yapmadı	9	7,14
1+2	14	11,11
1+2+3	1	0,79
1+2+4	1	0,79
1+2+6	1	0,79
1+3	9	7,14
1+3+4	2	1,59
1+3+5	1	0,79
1+4	9	7,14
1+4+6	2	1,59
1+5	2	1,59
2+3	1	0,79
2+3+4	1	0,79
2+4	1	0,79
2+4+5	1	0,79
3+4	3	2,38
Toplam	126	100,00

Birden fazla iş arama yolunu deneyenlerin oranı %38,8'dir. İş arayan genç işsizlerin %61,2'si ise tek bir yolla iş aramakla yetinmektedir. Birden fazla yolla iş arayanların en çok başvurdukları yol Bizzat kendisi aramakla beraber eşe dosta da ricada bulunanlardır. Bizzat arayan ve aynı zamanda İ-

İBK'ya başvuranların oranı % 7,14'tür.

İş aramak için iki yola baş vuranların toplam iş arayanlar arasındaki oranı % 31, üç tür iş arama yoluna baş vuranların oranı ise % 7,9'dur.

3.5. Genç İşsizlerin Aradığı İş Türü

İş arayan genç işsizlerin nasıl bir iş aradıklarına ilişkin cevaplardan anlaşılan iş arayanların önemli bir kısmının herhangi bir iş aradığını görmekteyiz. %32,54 oranındaki iş arayan genç işsizler aradıkları işte bir özellik aramaktan ziyade ne olursa olsun bir iş edinmeyi istemektedirler.

Tablo IV- 27- Genç İşsizlerin Aradığı İş Türü

Aranan İş	Sayısı	%
Maaşlı (memur)	40	31,75
Kamuda işçi	17	13,49
Özel sektörde işçi	8	6,35
Kendi işini kurmak istiyor	18	14,29
Yevmiyeli-mevsimlik-geçici	2	1,59
Herhangi bir iş	41	32,54
Toplam	126	100,00

Herhangi bir iş arayanlardan sonra en büyük dilimi maaşlı bir iş arayan, memur olmak isteyenler oluşturmaktadır. Memur olmak isteyenlerin oranı %31,75'tir. Kamuda işçi olarak iş arayanların oranı ise % 13,49 olarak görülmektedir. Özel sektörde işçi olmak isteyenlerin oranı ise % 6,45 gibi düşük bir orandır. Kendi işini kurmak isteyenler % 14,29 oranıyla önemli bir yer tutmaktadır.

3.6. Daha Önce Çalışılan İşler

Genç işsizlerin daha önce herhangi bir işte çalışıp çalışmadıkları çalıştırlarsa ne tür işlerde ve çalıştıkları işlerinden ne kadar zaman önce ayrıldıklarına ilişkin bilgiler üç bölüm halinde incelenecektir.

3.6.1. Daha Önce Bir İşe Sahiplik

Genç işsizlerin daha önce bir işe sahip olup olmadıkları sorusuna alın cevaplarından, önemli bir kısmının daha önce çalıştığı anlaşılmaktadır. Genç işsizlerin % 63,23'ü daha önce bir işte çalışmıştır. Sadece %36,77'si herhangi bir işte çalışmamıştır.

Tablo IV- 28- Daha Önce Bir İşte Çalışılma Durumu

Daha Önce Bir İşiniz Var mıydı	Sayısı	%
Evet	98	63,23
Hayır	57	36,77
Toplam	155	100,00

Daha önce bir işte çalışmış olanların işlerinin genellikle mevsimlik ya da deneme niteliğinde kısa süreli işler olması nedeniyle çalışmış saymak pek mümkün olmamaktadır. Bu tarz çalışmaların kişileri bir deneyim, meslek ya da iş becerisi kazandırıcı nitelikte olmadığı işsizlere sorulan diğer sorulardan anlaşılmaktadır.

3.6.2. Daha Önce İşi Olanların İşsizlik Süresi

Daha önce bir işte çalıştığını söyleyenlerin büyük bir kısmı işten kısa süre önce ayrılmıştır. %61,22 oranındaki daha önce bir işte çalışan genç işsiz işinden 0-6 ay önce ayrılmıştır. İşinden 7-12 ay önce ayrılanlar % 16,33, 1-2 yıl önce ayrılanların oranı ise % 12,24'tür. İşinden ayrılalı 2-3 yıl olanların oranı %7,14 ve 3 yıl ve daha fazla süre önce ayrılanların oranı ise

% 3,06'dır.

İşten ayrılalı geçen sürenin kısa olması daha çok yazın artan mevsimlik-geçici işlerde çalışanların işin bitmesi ile işsiz kaldıklarını gösterir. DİE'nin HİA sonuçlarına göre işsizlik süresi 1 yıldan az olanların oranı % 58,7'dir. Bu bizim araştırmamızda %77,5'tir. İşsiz kalalı 1-2 yıl arası zaman geçenlerin Türkiye ortalaması % 21,2, 2-3 yıl arası işsiz olanların oranı ise % 7,9'dur. 3 yıl ve daha fazla süredir işsiz olanların Türkiye ortalaması (kent) %3,6'dır²²¹.

Tablo IV- 29- İşsizlik Süresi

Ne Kadar Süredir İşsiz	Sayısı	%
0-6 ay önce	60	61,22
7-12 ay önce	16	16,33
1-2 yıl önce	12	12,24
2-3 yıl önce	7	7,14
3 yıldan daha fazla	3	3,06
Toplam	98	100,00

Sivas'ta işsizliğin kısa süreli olma oranı Türkiye ortalamasının üzerinde seyrederken, orta vadeli (1-2 yıl) işsizliğin düşük ve uzun vadeli işsizliğin ise Türkiye geneli ile paralel oldukları görülmektedir.

3.6.3. Daha Önce Çalışılan İşler

Daha önce bir işte çalışmış olan genç işsizlerin % 54,08'i yevmiyeli, geçici ya da mevsimlik işlerde çalışmıştır. Daha önce maaşlı (memurluk) bir

²²¹ DİE, Hanehalkı ... Nisan 1998, s.154.

işte çalışmış olan genç işsiz bulunmamaktadır. Ücretli bir iş deneyimi olan genç işsizlerin % 36,73'ü daha önce ücretli bir işte çalışmıştır. Daha önce kendisine ya da ailesi ait işlerde çalışanların oranı ise %7,14'tür.

Tablo IV- 30- Daha Önce Çalışılan İş

Daha Önceki İş	Sayısı	%
Maaşlı	0	0,00
Ücretli	36	36,73
Yevmiyeli, geçici-mevsimlik	53	54,08
Kendine-ailesine ait işte	7	7,14
Diğer	2	2,04
Toplam	98	100,00

Daha önce iş deneyimi olanların büyük bir kısmının (% 54) yevmiyeli, geçici ya da mevsimlik işlerde çalışmış olmaları iş arama ve bulma hususunda bir kolaylık sağlayabilmesine rağmen geçici olarak çalışılan işlerin her zaman benzer işler olmaması bir meslek sahibi olmayı ve uzmanlaşmayı engellemektedir.

3.7. İşsizlik Sebebi ve İş Bulma Umudu

İşsizlerin işsizliklerinin nedenlerine ilişkin görüşleri, bir vasıflarının olup olmadığı ve iş bulma umutlarının neler olduğu incelenmiştir. Burada vasıfla ilgili bir kriter konmamış, eğitim almak, usta-çırak ilişkisi ile öğrenmek gibi değişik vasıf kazanma şekilleriyle ilgili bir ayrıma gidilmemiştir. Kişilerin kendilerini nasıl tanımladıkları üzerinde durulmuş ve vasıf sayılmayacak bazı özelliklerin de vasıf gibi değerlendirildiği görülmüştür.

3.7.1. Genç İşsizlerin Vasıf Durumu

Herhangi bir meslek ya da vasa sahip olup olmadığı sorusuna genç işsizlerin % 36,06'sı evet cevabını vermiştir. Bir vasıf ya da mesleği olmayanların oranı ise % 61,94'tür.

Tablo IV- 31- Genç İşsizlerin Meslek Sahibi Olma Durumu

Bir Vasıf –meslek Sahibi mi	Sayısı	%
Evet	59	38,06
Hayır	96	61,94
Toplam	155	100,00

Genç işsizlerin büyük bir kısmı kendisinin bir meslek ve ya vasıf sahibi saymamaktadır. Bu da iş bulma olasılıklarını azaltmakta ve vasıfsız nitelmesi iş bulmayı güçleştirmektedir. Vasıf-meslek sahibi olduğunu söyleyen genç işsizlerden Meslek lisesi ve Meslek Yüksek Okulu mezunu olanların bu özelliklerinin var olduğunu kabul edebiliriz ama diğer işsizlerin kendini vasıflı olarak tanımlamaları daha çok işsizlerin kişisel kanaatine dayalıdır.

Kendini Mesleksiz Vasıfsız olarak tanımlayanlar aldıkları eğitime göre farklılık göstermektedir. İlkokul mezunlarının %81,8'i kendini vasıfsız olarak tanımlarken ortaokul mezunlarının da yine %81,8'i vasıfsızdır. Lise mezunlarının % 72,9'u kendini vasıfsız olarak tanımlarken Meslek Lisesi mezunlarının yalnızca % 48,8'i böyle tanımlamaktadır. Meslek lisesi mezunlarının %51,2'si ve Yükseköğrenim görmüşlerin % 75'i bir meslek ve vasıf sahibi olarak kendini nitelermektedir. Meslek sahibi olanlar arasında en büyük payı % 37,3'le yine meslek lisesi mezunları alırken, % 25,4'le yükseköğrenim görenler ikinci sırada yer almaktadır (EK I- Tablo 4).

3.7.2. Vasıf Kazanma-Geliştirme Yolları

Bir vasıf sahibi olanların bunu geliştirmek ya da değiştirmek, olmayanların ise bir vasıf edinmek için ne tür faaliyette bulduklarını belirlemek için sorulan sorulara verilen cevaplardan genç işsizlerin %76,77'si hiçbir çabanın içinde bulunmamaktadır.

Tablo IV- 32- Meslek Edinme Çaba ve Yolları

Vasıf Kazanmak ya da Geliştirmek İçin Ne Yapıyorsunuz	Sayısı	%
Öğrenim görüyor	17	10,97
Kurs alıyor	9	5,81
Sanat öğreniyor	8	5,16
Diğer	2	1,29
Hayır	119	76,77
Toplam	155	100,00

Genç işsizlerin % 10,97'si eğitim görerek meslek-vasıf edinmeye çaba göstermektedir. Kurs alanların oranı %5,81 iken, Sanat öğrenenlerin oranı ise % 5,16'dır.

Vasıf edinme, meslek sahibi olma konusunda bir çaba gösterilmemesi işsizliğin müzminleşmesinin bir göstergesi olarak algılanabilir. Bu aynı zamanda genç işsizlerin sosyal çevre ve toplumsal dayanışma nedeniyle işsizliğin tüm sorunlarını yeterince yaşamadığı ya da hissetmediği anlamına da gelebilir.

3.7.3. İşsizlik Sebebiyle İlgili Görüşler

Genç işsizlere işsiz olmalarının nedeni hususunda kendi kanaatleri

sorularak yaklaşımları öğrenilmiştir. İşsizlik nedeni hususunda en çok üzerinde durulan husus Sivas'ta iş olmadığı yönündedir. Sivas'ta iş imkanı bulunmadığından işsiz olduğunu düşünenlerin oranı % 41,94 gibi yüksek bir orandır. Kendisine uygun iş olmadığı için işsiz olduğunu düşünenlerin oranı ise % 9,68'dir.

Öğrenimi yetersiz olduğu için işsiz olduğunu düşünenlerin oranı %19,35'tir. Torpili olmadığı için işsiz olduğuna inananların oranı %19,35'tir. Ailesi çalıştırmadığı için işsiz olduğun beyan edenler ise % 4,52 oranındadır.

Tablo IV- 33- İşsizlik Nedenine İlişkin Görüşler

İşsizlik Nedeni	Sayısı	%
Öğrenimim yetersiz	30	19,35
Bana uygun iş yok	15	9,68
Torpilim yok	30	19,35
Ailem çalıştırmıyor	7	4,52
Bölgede (Sivas'ta) iş yok	65	41,94
Genel ekonomik durum sebebiyle	5	3,23
Diğer	3	1,94
Toplam	155	100,00

İşsizlik nedenini kendi dışındaki sebeplere bağlama eğiliminin yüksekliği görülürken, vasfını yükseltmek için bir çaba göstermemek işsizlerin yaklaşımları hususunda önemli ip uçları vermektedir.

Genç işsizlerin eğitim durumlarına göre "işsizlik nedenleri" incelendiğinde yüksek öğrenim görmüşlerin % 50'si torpili olmadığı için işsiz oldu-

đunu belirtmektedir. Meslek lisesi mezunlarının % 48,8'i, lise mezunlarının % 45,8'i, ortaokul ve ilkokul mezunlarının %36,4'ü Sivas'ta iş imkanı olmadığı için işsiz olduğuna inanmaktadır. Öğrenimi yetersiz olduğu için iş bulamadığını söyleyenlerin % 40'ı lise mezunudur (EK I- Tablo 5).

3.7.4. İş Bulma Umudu

Genç işsizlere iş bulma umutlarına ilişkin soruya alınan cevaplarda bir umutsuzluk olduğu görülmektedir. Çok yakında bulabileceğini ifade ederek umutlu olduğunu belirtenlerin oranı % 13,55 olarak tesbit edilirken, Bulurum yanıtıyla umut taşıdığını belirtenlerin oranı % 40 gibi önemli bir oranı içermektedir.

İş bulmasının zor olduğuna inanan genç işsizlerin oranı %42,58'dir. Umudunu yitirmiş ve hiçbir zaman iş bulamayacağına inanların oranı ise %2,58'dir. Bu oran düşük olmakla beraber araştırmanın evreni olan gençler arasında bulunması önemli bir durumdur. Gençlerin iş bulma hususundaki umutsuzluğu işsizliğin olumsuz etkilerin artırıcı bir rol oynayacaktır.

Tablo IV- 34- İş Bulma Umudu

İş Bulabilecek misiniz	Sayısı	%
Çok yakında bulabilirim	21	13,55
Bulurum	62	40,00
Bulmam zor	66	42,58
Hiçbir zaman bulamayacağım	4	2,58
Diğer	2	1,29
Toplam	155	100,00

İş bulma hususunda umutlu olanların oranının, umutsuzlardan yüksek

olması moral seviyenin yüksekliğini ve iş aramak için teşvik edici unsurları içerisinde barındırmakla olumlu bir durum sergilemektedir. Ancak yapısı itibarıyla aceleci olan ve olumsuzluktan kolay etkilenen genç işsizler işsizlik sürelerinin uzaması ile hızla umuttan umutsuzluğa sürüklenecektir. İçine düşülen umutsuzluk ise işsizliğin neden olduğu sorunların katlanarak artmasına, psiko-sosyal sorunlara ve suça yönelme olasılığının artmasına neden olacaktır.

3.7.5. Arzu Edilen İş Türü

Genç işsizlere “eğer seçme imkanınız olsa idi ne tür bir işiniz olmasını arzu edersiniz” sorusuyla arzulanan iş türü öğrenilmeye çalışılmıştır. Büyük bir genç işsiz kesimi imkan olsa idi kendi işine sahip olmak istediğini belirtmektedir (%43,87). İkinci sırada arzu edilen, rağbet gören iş ise %32,26 ile devlet memurluğu işidir. Kamuda işçi olmak isteği %17,42 olurken, özel sektörde işçi olma arzusunda olanların oranı % 5,16’dır.

Özel sektörde işçi olma arzusunun azlığı, devletle ilişkili bir işin arzu edilmesi geleneksel “devlet işi” sahibi olma arzusunun halen geçerliliğini koruduğunu göstermesi açısından önemlidir.

Tablo IV- 35- Arzu Edilen İş Türü

İş türü	Sayısı	%
Devlet memuru	50	32,26
Kamuda Kadrolu işçi	27	17,42
Özel sektörde işçi	8	5,16
Kendi işine sahip olmak	68	43,87
Diğer	2	1,29
Toplam	150	100,00

Kendi işinin sahibi olma isteği çok istenen bir çalışma durumu ol-

makla birlikte zorluğu, gerçekleşme olasılığının azlığı göz önünde bulundurulmalıdır. Bireysel girişim arzusu takdir edilmelidir, ama bunun bir birikim (sermaye) gerektirdiği bilinen bir gerçektir. Arzu edilen denildiğinde imkansız talep etmek sağlıklı bir yaklaşım olmasa gerek. Günümüzde ülkemizde de devlet ekonomik faaliyetlerden çekilmeye çalışarak doğru bir adım atarken, bireylerin zihninde de bu değişimin temelleri atılarak “devlet işi” temenni ve arayışlarına son verilmelidir.

Arzu edilen iş türleri ile işsizlerin eğitim durumu karşılaştırıldığında şu tesbitler yapılmaktadır: Yükseköğrenim görenlerin % 45'i, Lise mezunlarının % 40,7'si devlet memurluğunu arzu ederken, Meslek lisesi mezunlarının yalnızca % 25,6'sı böyle bir işi arzu etmektedir.

Tüm eğitim kademelerinde mümkün olsa kendi işinin sahibi olmak isteyenler birinci sırayı almaktadır. Kamuda işçi olmayı en çok meslek lisesi mezunları istemekte, özel sektörde iş bulmayı arzu edenler ise daha çok ilköğretim mezunları arasında bulunmaktadır. Farklı eğitim almış genç işsizlerin en az tercih ettiği iş türü özel sektörde ücretli olarak çalışmaktır (EK I- Tablo 6). Bu da yukarıdaki verileri doğrulamakta ve devlet işi ve güvencesinin her şeyin üzerinde tutulması alışkanlığından vazgeçilmediğini göstermektedir.

4. İşsizliğin Sosyal ve Psikolojik Etkileri

Araştırmanın bu bölümünde işsizliğin, işsizlerin çevre ile ilişkilerini, psikolojik durumlarını ve geleceğe dönük düşüncelerini nasıl etkilediği ve işsizlerin karşılaştıkları problemler incelenmiştir.

İşsizliğin etkileri hususunda genellikle genç işsiz kendi düşüncelerine yer verilerek bu tahliller yapılmaya çalışılmıştır. İşsiz bireyin ailesiyle, çevre ile ilişkileri, üzerinde baskı olup olmadığı varsa ne yönde baskılara maruz kaldığı, durumunu nasıl ifadelendirdiği gibi bilgiler tesbit edilmiştir. İşsizlik şüphesiz ekonomik ve sosyal boyutu ile kişisel ve sosyal ilişkilere yön vermekte etki etmektedir. Sosyal statü ve ilişkileri belirleyen temel unsurlardan biri ekonomik durum ve buna bağlı olarak bir işe sahip olmadır.

4.1. Genç İşsizlerin Üzerindeki Baskılar

Burada genç işsizlere üzerlerinde bir baskının olup olmadığı eğer varsa bu baskının nereden geldiği sorulmuştur. Genç işsizlerin % 58,71'i işsiz oldukları için herhangi bir baskı ile karşı karşıya kalmadıklarını belirtmektedir.

Tablo IV- 36- Genç İşsizlerin Üzerindeki Baskılar

Baskıların Kaynağı	Sayısı	%
Aileden	51	32,90
Akrabalardan	5	3,23
Arkadaşlardan	0	0,00
Diğer	8	5,16
Yok	91	58,71
Toplam	155	100,00

Genç işsizlerin % 32,90'ı ailesinden sosyal ya da psikolojik baskı gördüğünü söylerken, akrabalardan bu tür baskı gördüğünü söyleyenler %3,23'tür. Baskı gördüğü yeri "diğer" olarak belirten genç işsizlerin oranı %5,16'dır ve bunların büyük kısmı işsizliği kendisine problem ettiği, baskının kendi kendine olduğunu söylemektedir.

4.2. Ailenin Tutumu

Genç işsizin ailesinin genç işsize karşı tutumunun ne olduğu sorusuna verilen cevapların çoğunda ailenin tutumunun olumlu olduğu görülmektedir. Genç işsizlerin durumunu aileleri genellikle anlayışla karşılamaktadır (%67,10). İş bulup çalışması için işsiz gence baskı yapan ailelerin oranı % 27,74'tür. Ailesinden kötü muamele görenin bulunmaması aile içi dayanışma ve anlayışın bir yansıması olarak görülmektedir.

Genç işsizlerin üçte birine yakını ailesinden çalışması için baskı görmektedir. İşsiz olduğu için ailesi tarafından üzerinde sosyo-psikolojik baskılar olduğunu söyleyenlerin oranının da yaklaşık olması bu iki sonucu teyit etmektedir (Tablo V-36).

Tablo IV- 37- Ailenin İşsize Karşı Tutumu

Ailenin Tutumu	Sayısı	%
Durumumu anlayışla karşılıyorlar	104	67,10
Çalışmam için bana baskı yapıyorlar	43	27,74
Bana kötü muamele ediyorlar	0	0,00
Değer vermiyorlar	1	0,65
Diğer	7	4,52
Toplam		100,00

Gençlerin işsiz olmalarını anlayışla karşılayarak muamele eden ailelerin bu tutumunun sürekli olmasını beklemek pek gerçekçi olmayacaktır. İşsizlik süresinin uzaması ailenin tutumunun olumludan olumsuz doğru değişmesine neden olabilir.

4.3. Çevreyle İlişkiler

İşsizliğin, işsiz gencin çevre ile olan ilişkilerini nasıl etkilediği sorusuna alınan yanıtların % 74,19'u ilişkilerde bir değişiklik olmadığı yolundadır. İlişkilerde uzaklaşma ve soğuma olduğunu belirtenlerin oranı ise %22,58'dir.

İşsizliğin sosyal çevre ile ilişkilerde olumsuz etkisi fazla olmamakla beraber var olması işsiz bireyin zamanla yalnızlaşmasına ve toplumla ilişkilerinin azalmasına sebep olabilecek bir sonuç doğurabilir.

Tablo IV- 38- Genç İşsizlerin Çevre İle İlişkileri

İlişkinin Seyri	Sayısı	%
Değişiklik yok	115	74,19
Daha yakın davranıyorlar	2	1,29
Uzaklaşma ve soğuma oldu	35	22,58
İlişkiler kesildi	1	0,65
Diğer	2	1,29
Toplam	155	100,00

Genç işsizlerin çevre ile ilişkilerinde fazla değişiklik olmamasının bir diğer nedeni ise gençlerin halen aile ve yakın akraba ya da çocukluk çevresinin dışına çıkmamasıdır. Çünkü bu ilişkiler birincil ilişkilerdir ve diğer faktörlerden etkilenme seviyeleri oldukça düşüktür.

4.4. Genç İşsizlerin Psikolojik Durumu

İçerisinde buldukları durumu ve duygularını tarif etmeleri istenen bu soruya verilen cevaplar genç işsizlerin psikolojileri hakkında ip uçları vermektedir. Sıkıntılı ve gergin olarak kendini tanımlayan genç işsizlerin oranı %39,35'tir. İçinde bulunduğu işsizlik durumu sebebiyle suçluluk duyanların toplam genç işsizler içerisindeki oranı %11,61 olarak görülürken, kendini değersiz bulan genç işsizlerin oranı ise % 9,68'dir. Kendini güçsüz bulan genç işsizler % 5,16, tembel bulanların oranı ise %1,94'tür.

Genç işsizlerin % 67,7'si kendileriyle ilgili olarak olumsuz psikolojik duygulara sahiptir. Olumlu duygulara sahip olan genç işsizlerden kendisi-

ni “ailesi ve kendisi için önemli” bulanların oranı % 13,55, kendisine güvenen ve zorlukların üstesinden gelecek güce ve azme sahip olduğunu söyleyenlerin oranı ise %14,19’ dur.

Tablo IV- 39- Genç İşsizlerin Psikolojik Durumları

Genç İşsizin Duyguları	Sayısı	%
Suçluluk duyuyorum	18	11,61
Sıkıntılıyım-gerginim	61	39,35
Kendimi değersiz buluyorum	15	9,68
Kendimi güçsüz hissediyorum	8	5,16
Tembelim	3	1,94
Ailem ve kendim için önemliyim	21	13,55
Ben her şeyin üstesinden gelebilecek güç ve azme sahibim	22	14,19
Diğer	7	4,52
Toplam	155	100,00

Daha önceki sorulara alınan cevaplarda ailenin ve çevrenin işsiz gence anlayışla laklaştığı, ilişkilerde bir değişmeye genel olarak neden olmadığı anlaşılmaktaydı. Bu soruya alınan cevaplarda ise olumsuz bir hava gözlenmektedir. Genç işsizlerin kendileriyle ilgili olumsuz değerlendirmeleri önemli bir orana ulaşmaktadır. Çevrenin tüm olumlu tutumuna rağmen işsiz olmanın psikolojik etkileri gençler üzerinde kendini hissettirmektedir.

Genç işsizlerin kendi durumlarını tanımlamaları ile ailelerinin kendilerine gösterdiği tutum arasındaki ilişki incelendiğinde şu saptamalar yapılmaktadır: Suçluluk hissi duyanların % 83,3’ü ailesinin durumunu anlayışla karşıladığını söyleyenler arasında yer alması önemlidir. Ailenin olumlu tutumu

gençlerin suçluluk hissini önleyememektedir. Yine ailesi tarafından anlayış gösterilen gençlerin %36,5'i kendisini sıkıntılı ve gergin hissetmektedir. Aile desteği olanların % 17,3'ü kendisini ailesi ve kendisi için değerli bulmakta ve % 15,4'ü de her şeyin üstesinden gelecek güç ve iradeye sahip olduğunu söylemektedir (EK I- Tablo 7).

4.5. Geleceğe İlişkin Düşünceleri

Genç işsizlerin kendileri ve aileleri için gelecekle ilgili düşüncelerinin neler olduğunun cevaplarında geleceğe yönelik umutların canlı olduğu görülmektedir. "Ümitliyim, daha iyi durumda olacağız" diyen genç işsizlerin oranı % 63,23'tür. Geleceğinden ümitsiz olanların oranı %3,87'dir.

Tablo IV- 40- Genç İşsizlerin Geleceğe İlişkin Düşünceleri

Gelecek Düşünceleri	Sayısı	%
Ümitliyim, daha iyi durumda olacağız	98	63,23
Ümitsizim, daha kötü durumda olacağız	6	3,87
Geleceğimi kestiremiyorum	31	20,00
Hayattan hiçbir beklentim yok	18	11,61
Diğer	2	1,29
Toplam	155	100,00

Geleceğimi kestiremiyorum diyenlerin oranı % 20'lik karamsar bir grubu içermektedir. Hayattan hiçbir beklentim yok diyen genç işsizlerin oranı ise %11,61'dir. Genç işsizlerin gelecekleri ile ilgili olumsuz düşüncelere sahip olmaları ve geleceğe ilişkin beklentileri olmaması gençler için olumsuz sonuçlar doğuracak bir sürecin başlangıcı olabilir.

4.6. İşsizliğin Sebep Olduğu Sorunlar

Genç işsizlere işsiz birinin karşılaşacağı en önemli sorunun ne olacağı sorusuna verilen cevaplardan ön plana çıkan sorun başkalarına bağımlı olmak olarak tanımlanmıştır (% 25,81). İkinci önemli sorun ise evlenip yuva kuramamak olarak tanımlanmıştır. %23,23 oranındaki genç işsizler evlenip yuva kuramamaya önemli bir yer vermektedirler

Genç işsizlerin işsiz olmanın getireceği sorunlara ilişkin değerlendirmeleri aynı zamanda onların beklenti ve korkularını da dile getirmektedir.

Tablo IV- 41- İşsizlerin Karşılaşacağı Sorunlar

Sorunlar	Sayısı	%
Başkalarına bağımlı olmak	40	25,81
Ailenin geçimine katkıda bulunamamak	21	13,55
Aile İçi Huzursuzluk	19	12,26
Duygusal Çöküntü	16	10,32
Evlenip Yuva Kuramamak	36	23,23
Suç İtilmek	23	14,84
Toplam	155	100,00

Suç İtilme tehlikesi ve sorununa dikkat çeken genç işsizlerin oranı ise küçümsenmeyecek bir çoğunluk olan %14,84'tür. Aile içi huzursuzluk sorununa dikkat çekenlerin oranı %12,26 iken duygusal çöküntüyü ön plana çıkarınların oranı % 10,32'dir. İşsizliğin önemli sosyal etkilerini ve olumsuz yönlerini belirleyen bu soruya verilen cevaplar bu sosyal yaranın önemine dikkatleri bir daha çektirecek kadar belirgin problemlere işaret etmektedir.

İşsizlerin karşılaştığı sorunların neler olduğuna ilişkin soruya verilen cevapları cevaplayan işsizlerin cinsiyetine göre incelemeye tabi tuttuğumuzda şunları tesbit etmekteyiz: Kadınlar en çok başkalarına bağımlı kalmak sorununu dile getirmektedirler. Kadınların %38,1'i işsiz birinin karşılaştacağı en önemli sorunun başkalarına bağımlı kalmak olduğunu belirtirken % 19'arlık dilimler halinde aileye katkıda bulunamamak ve suçla itilmek olduğunu söylemektedir. Evlenememe problemine dikkat çekenlerin tamamı erkek işsizlerdir. Erkek işsizlerin en büyük dilimini oluşturan % 26,9'luk bir kısmı evlenememeyi belirtirken, %23,9'u başkalarına bağımlı olmayı, % 12'si ise aile içinde huzursuzluk oluşturması üzerinde durmaktadır (EK I-Tablo 8)

4.7. Genç İşsizlerin Harcama Kaynakları

Genç işsizlerin geçimlerini sağlamak ihtiyaçlarını gidermek için parayı nereden aldıkları sorusuna verilen cevaplarda aile ön plana çıkmaktadır. Genç işsizlerin % 50,97'si harcamaları için parayı ailesinden (anne-baba ya da kardeşler) almaktadır. Zaman zaman çalışarak harçlığını, giderleri için parayı temin eden genç işsizlerin oranı % 21,94'tür. Akraba ve arkadaşlarından para alanların oranı ise %2 civarındadır. Çeşitli yerlerden yardım alarak ihtiyaçlarını giderenlerin oranı %1,94'tür.

Tablo IV- 42- Genç İşsizlerin Harcama Kaynakları

Harcama kaynakları	Sayısı	%
Geliri var (aylık-kira-faiz vb.)	11	7,10
Ailesi veriyor	79	50,97
Akrabalar veriyor	1	0,65
Arkadaşlar veriyor	2	1,29
Zaman zaman çalışarak alıyorum	34	21,94
Çeşitli yerlerden yardım alıyor	3	1,94
Aile veriyor-zaman zaman çalışarak	25	16,13
Toplam	155	100,00

Ailesinin yardımıyla beraber zaman zaman çalışarak harcamaları için para temin edenlerin oranı % 16,13'tür. Geliri olan genç işsizlerin oranı ise toplam genç işsizlerin %7,10'unu oluşturmaktadır. Genç işsizlerin ekonomik anlamda başkalarına bağımlılıklarının bariz ortaya çıktığı bu sonuçlar gençlerin sorunlarının artışının ve değişik boyutlarıyla toplumsal sonuçlar doğurmasının altyapısını oluşturmaktadır.

5. Genç İşsizlerin İlgi Alanları ve Alışkanlıkları

Genç işsizlerin kötü alışkanlıkları olup olmadığı, kötü alışkanlıkların işsizlikle ilgisi, boş zaman değerlendirme, ilgi alanları ve sosyal faaliyetlerine ilişkin saptamalar yapılacak bu bölümde gençlerin yaşam tarzları incelenecektir.

5.1. Kötü Alışkanlıklar

Genç işsizlerin kötü alışkanlıklarının olup olmadığı varsa ne tür kötü alışkanlıklarının bulunduğu sorulan bu soruya alınan cevaplarda % 34,84'ünün hiçbir kötü alışkanlığı bulunmamaktadır. Sigara içen genç işsizlerin oranı %69,31'dir. İçki, kumar gibi kötü alışkanlık sahibi olanların genellikle birden fazla kötü alışkanlığı bulunmaktadır. Sigara ve içki alışkanlığı bir arada bulunan genç işsizlerin oranı % 16,77, Sigara, içki ve kumar alışkanlığı olanlar ise %1,29'dur. Yine % 1,29 oranındaki genç işsizin sorulan tüm kötü alışkanlıkları (uyuşturucu dahil) tüm kötü alışkanlıkları üzerinde toplamaktadır.

Kötü alışkanlığı olanların ne tür kötü alışkanlığı olduğunu kendi içerisinde oranladığımızda miktarlar artmaktadır. Kötü alışkanlığı olanların % 69,31 sadece sigara içmektedir. Kötü alışkanlık sahibi genç işsizlerin %25,74'ü sigara ve içki içmekte, üç ve daha fazla kötü alışkanlığı olanlar ise %4,96 oranındadır.

Tablo IV- 43- Kötü Alışkanlıklar

Kötü Alışkanlık	Genel Dağılım		Kötü Alışkanlığı Olanların Dağılımı	
	Sayı	%	Sayı	%
1-Sigara	70	45,16	70	69,31
2-İçki	0	0,00	0	0,00
3-Kumar	1	0,65	1	0,99
4-Uyuşturucu	0	0,00	0	0,00
5-Diğer	0	0,00	0	0,00
6-Yok	54	34,84	-	0,00
1+2	26	16,77	26	25,74
1+2+3	2	1,29	2	1,98
1+2+3+4	2	1,29	2	1,98
Toplam	155	100,00	101	100,00

5.2. Kötü Alışkanlık İşsizlik İlişkisi

Kötü alışkanlığı olan genç işsizlere kötü alışkanlıkları ile işsizlikleri arasında bir ilişki olup olmadığı ve varsa ne yönde olduğu sorulmuştur.

Kötü alışkanlığı olan genç işsizlerin %66,34'ü işsizliğin kötü alışkanlıklara olumsuz bir etkisi olmadığı inancındadır. Kötü alışkanlık sahiplerinin % 11,88'i sahip olduğu kötü alışkanlığı işsiz kaldıktan sonra edindiğini söylerken, % 21,78'i var olan kötü alışkanlıklarının işsiz kalmasıyla beraber arttığını söylemektedir. Böylece işsizliğin kötü alışkanlıkları teşvik edici ya da artırıcı bir etkisi olduğu görülmektedir.

Tablo IV- 44- İşsizlik-Kötü Alışkanlık İlişkisi

İşsizlik-Kötü Alışkanlık İlişkisi	Sayısı	%
Kötü alışkanlıkları işsiz kaldıktan sonra edindi	12	11,88
İşsizlik, var olan kötü alışkanlıklarını artırdı	22	21,78
İşsizliğin kötü alışkanlıklarına bir etkisi yok	67	66,34
Toplam	101	100,00

5.3. Şans Oyunlarına İlgili

Genç işsizlerin % 49,03'ü şans oyunları oynamamaktadır. Genç işsizlerin % 24,52'si sayısal loto oynamaktadır. Şans oyunu oynayanların kendi içerisindeki dağılımında sayısal loto %48,10'dur. Bir başka deyişle şans oyunu oynayan genç işsizlerin yarıya yakını sayısal loto oynamaktadır.

Tablo IV- 45- Şans oyunlarına ilgi

Şans Oyunu	Genel Dağılım		Oynayanlar Dağılımı	
	Sayısı	%	Sayısı	%
1-Sportoto-loto	5	3,23	5	6,33
2-Sayısal Loto	38	24,52	38	48,10
3-At yarışı	7	4,52	7	8,86
4-Milli Piyango	12	7,74	12	15,19
1+2	9	5,81	9	11,39
1+2+3	2	1,29	2	2,53
1+4	3	1,94	3	3,80
2+3	1	0,65	1	1,27
2+4	1	0,65	1	1,27
3+4	1	0,65	1	1,27
Oynamıyorum	76	49,03	-	0,00
Toplam	155	100,00	79	100,00

Şans oyunu oynayanların % 21,5'i birden fazla şans oyunu oynamaktadır. Milli Piyango alanlar şans oyunu oynayan genç işsizler arasında % 15,19 oranına sahiptir.

5.4. Genç İşsizlerin İlgi Alanları

Genç işsizlerin ilgi alanlarında ilk sırayı %35,48'le oyun-eğlence tütü faaliyetler yer almaktadır. İkinci sırayı ise %20 ile spor yapmak gelmektedir. Genç işsizler arasında sanat-edebiyat ilgi alanı % 16,77'lik bir orana sahiptir. İlgi alanı olarak el sanatı ve diğer başlığı altında toplanan (müzik vb.) ilgi alanları da genç işsizlerin ilgi duyduğu alanlardır.

Oyun-eğlenceyi bir ilgi alanı olarak kabul edip bunlarla zaman harcayan genç işsizlerin bu durumdan kurtulmaları pek mümkün görülmemektedir. Kendilerine daha iyi hayat şartları sağlayacak, sosyal konumlarını daha iyi düzeye getirecek şekilde bilgi ve becerilerini geliştirme yönünde çaba sarf etmelidirler. İşsiz olan ve ekonomik sıkıntı içerisinde bulunan bireylerden daha iyi ilgi alanları beklemek pek doğru olmasa gerek. Ancak ilgi alanı olarak belirtilen uğraşların ek parasal harcamalar gerektireceği ve daha olumsuz şartlara bireyi yiteceği bir gerçektir.

Tablo IV- 46- Genç İşsizlerin İlgi Alanları

İlgi Alanı	Sayısı	%
Spor	31	20,00
Sanat-edebiyat	26	16,77
Eğlence-oyun	55	35,48
El sanatları	15	9,68
Diğer	13	8,39
Yok	15	9,68
Toplam	155	100,00

İlkokul mezunlarının büyük bir kısmının her hangi bir ilgi alanı bulunmazken (% 36,4), diğer önemli bir bölümü oyun-eğlence ile ilgilenmektedir. Sanat-Edebiyat ilgi alanına sahip olanların içinde en büyük kesimi meslek lisesi mezunları oluşturmaktadır. Yükseköğrenim görmüş genç işsizlerin %40'ı oyun-eğlence ile ilgilenmekte, %35'i ise sanat edebiyata ilgi duymaktadır. İlgi alanları sıralamasında ancak %10 civarında yer alan el sanatlarına ilgi duyanların büyük bir kısmını (%40) meslek lisesi mezunları oluşturmaktadır. Spor alanına en çok lise mezunları ilgi duymaktadır (EK I- Tablo 9).

5.5. Boş Zaman Değerlendirme

Genç İşsizlerin boş zamanlarını değerlendirme (geçirme) şekillerinden birinci sırayı kahvehane, bilardo salonu, kafe vb. yerlerde geçirmek gelmektedir. İkinci sırada ise televizyon seyretmek bulunmaktadır (% 18,06). Kitap okumak gibi kültürel bir faaliyetle boş zamanını değerlendiren genç işsizlerin oranı % 14,84'tür.

Tablo IV- 47- Boş Zaman Değerlendirme Yolları

Boş zaman geçirme Yolu	Sayısı	%
Bir şey yapmıyorum	18	11,61
Kahvehane-bilardo vb. yerlerde	64	41,29
Spor yaparak	7	4,52
Televizyon seyrederek	28	18,06
Kitap okuyarak	23	14,84
Diğer	15	9,68
Toplam	155	100,00

Boş zamanlarında belli bir şey yapmayanların oranı %11,61 olarak

gerçekleşirken, % 9,68 oranında diğer seçeneğiyle belirtilen kursa gitmek, Bilgisayarla vakit geçirmek gibi faaliyetler bulunmaktadır.

Boş zamanlarını kahvehane-bilardo salonu vb. Yerlerde geçirenlerin %41,29'la birinci sırada olması işsizliğin önemli bir olumsuz yönünün ön plana çıkarmaktadır. Benzer özellik taşıyan işsiz kimselerin bir araya geldiği ve ilişki içerisine girdiği bu ortamlar zararlı alışkanlıkların (sigara, içki, kumar, uyuşturucu vb.) edinilmesini teşvik etmekte kolaylaştırmaktadır.

5.6. Örgütlü Sivil Faaliyetlere Katılım

Genç işsizlerin % 76,13'ü herhangi bir sivil toplum örgütünün üyelik, mensubiyet ya da faaliyetlerine katılmadıkları tesbit edilmiştir. Genç işsizlerin % 14,84 siyasal parti faaliyetlerine katılmaktadır. Sendikal faaliyette bulunmuş genç işsizlerin oranı ise %4,52'dir.

Tablo IV- 48- Genç İşsizlerin Sosyal Eylemleri

Faaliyet Alanı	Sayısı	%
Siyasal parti	23	14,84
Sendika	7	4,52
Vakıf-dernek	4	2,58
Diğer	3	1,94
Yok	118	76,13
Toplam	155	100,00

Vakıf-dernek gibi örgütlenmelerle ilişkisi olan genç işsizler ise % 2,58'dir. Bir örgütlü sosyal faaliyete katılan genç işsizlerin (toplam genç işsizlerin %33,87'si) büyük bir bölümünün katıldığı faaliyet siyasal partilere ilişkin bir faaliyettir (% 62).

5.7. Gençlerin Ülke Problemlerine İlişkin Görüşleri

Genç işsizler ülkenin en büyük sorununu %31,61 oranıyla işsizlik olarak belirtmektedir.

İkinci sırada ise %20,65 ile eğitim sorunları yer almaktadır. Terör ve anarşiyi önemli problemler arasında sayan genç işsizlerin oranı % 13,55'tir. Gelir dağılımındaki adaletsizlik ve hayat pahalılığı gibi ekonomik nitelikli problemler genç işsizler tarafından ön plana çıkartılmaktadır. İnsan haklarına ilişkin sorunları önemli gören genç işsizlerin oranı % 6,45'tir. Sağlık seçeneğini belirten genç işsiz bulunmamaktadır.

Tablo IV- 49- Ülkenin Sorunlarına İlişkin Görüşler

Ülkenin Problemi	Sayı	%
İşsizlik	49	31,61
Hayat pahalılığı/enflasyon	10	6,45
Gelir dağılımındaki adaletsizlik	12	7,74
Terör-anarşi	21	13,55
Eğitim	32	20,65
Sağlık	0	0,00
Yolsuzluk,rüşvet,suiistimal	9	5,81
Siyasi çekişmeler	12	7,74
İnsan hakları ihlalleri,inanç ve fikir özgürlüğü kısıtlamaları	10	6,45
Toplam	155	100,00

Genç işsizlerin içinde buldukları durum nedeniyle işsizliği ve ona bağlı olarak ekonomik sorunları dile getirmeleri normal olmakla beraber, diğer ülke sorunlarına karşı da bir duyarlılık tesbit edilmektedir. Çoğu değişik eğitim kademelerinden geçmiş gençlerin % 20'sinin ülkenin en önemli problemini "eğitim" olarak belirtmeleri aldıkları eğitimden memnun olmadıklarının bir

göstergesidir. Çünkü bu eğitim sistemi onları işsizler içinde yer almaktan kurtaramamıştır.

Gençler üzerinde yapılan bir araştırmada işsizlik sorunu %44.1, eğitim %21.3 oranında önemli bulunmuştur.²²²

Genç işsizlerin “Ülkenin En Önemli Sorunu”na ilişkin görüşleri eğitim seviyelerine göre farklılıklar göstermektedir. Yükseköğrenim görmüşler Eğitim sorununa çoğunlukla değinirken, ilkokul mezunlarının % 54,5’i, ortaokul mezunlarının %36,4’ü, Lise mezunlarının %32,2’si, meslek lisesi mezunlarının % 27,9’u “işsizlik” sorununu birinci sıraya koymaktadırlar. Enflasyon ve hayat pahalılığını belirten ilk ve ortaokul mezunu genç işsiz bulunmamaktadır.

Terörü en önemli sorun olarak niteleyenler arasında lise mezunları % 47,6’lık bir kesimi oluşturmaktadır. İnsan hakları ihlalleri, düşünce ve inanç özgürlüğü nü kısıtlamalarının önemli bir sorun olduğuna inanalar arasında ilkokul ve yükseköğrenim görmüş kimse bulunmamaktadır (EK I- Tablo 10).

²²² Gençlik Sorunları ..., s. 95:

BÖLÜM V : DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

1. İşsizliğin Toplumsal ve Bireysel Boyutları

İşsizliğin bireysel ve toplumsal sonuçlar doğuran önemli bir problem olduğu bir gerçektir. Bu gerçek tüm dünyada -gelişmiş ülkeler dahil- her ülkede önemli sonuçları nedeniyle başa çıkılmaya çalışılan bir sorundur.

Klasik liberal yaklaşımın tam istihdam teorisinin gerçeklerle örtüşmediği tam çalışma diye bir durumun olamayacağı bugün kaçınılmaz bir gerçek olarak karşımızda durmaktadır. Özellikle ikinci dünya savaşından sonra işsizlik gerçeğini önlemek, en azından azaltmak için başta gelişmiş ülkeler olmak üzere çeşitli yollara başvurmuşlar ve bu yıllardan sonra işsizliği önleme ve istihdamı artırma çalışmaları her ülkenin her hükûmetin amaçları arasında sürekli olarak kendine yer bulmuştur.

Türkiye’de de varlığını toplum üzerinde sürekli hissettiren işsizlik ve neden olduğu ekonomik ve sosyal sonuçları çözümlenmesi gereken önemli bir sorun olarak varlığını sürdürmüş ve günümüze kadar gelmiştir. Özellikle 1940 sonrasında kentleşmenin de etkisiyle işsizlik oranı artan bir seyir takip etmiştir. Tarım sektöründe çalışan ve gizli işsizlikle beraber istihdam ediliyor görünen kırsal nüfus sanayileşme neticesi gelişen ve artan kent çekiciliği ve kırsal iticiliği faktörleriyle kentlere göç etmiştir. Artan kentsel nüfus istihdam imkanlarının aynı oranda artmaması nedeniyle işsizlikle karşı karşıya kalmıştır.

İşsizlik ilk planda ekonomik sonuçlar doğuran bir durum olmakla beraber asıl etkilerini sosyal alanlarda gösteren bir olumsuzluktur. İşsizlik bir bireysel sorun olmanın ötesinde toplumsal sorunlara sebep olan bir durumdur. İşsizliğin birey üzerindeki etkileri kötü alışkanlıklar, başkalarına bağımlı olmak, suça itilmek gibi alanlarda kendini göstermektedir. Zamanla aile içi huzursuzluklara, aile parçalanmalarına, boşanma ve intiharlara da sebep olabilen işsizlik toplumsal ahengi huzuru bozan bir hal almaktadır. İşsiz birey ve ailesi ekonomik yetersizliğin getirdiği eğitimsizlik, sağlık hizmetlerinden yararlanamama gibi değişik sosyal mağduriyetlere de sebep olmaktadır.

İşsizliğin ülkemizde etkisini gösterdiği en büyük kesim ise genç nüfus kesimidir. İşsizlerin %50’sinin gençlerden oluştuğu düşünülürse işsizliğin et-

kilerini en büyük oranda yaşayanların gençler olduğu anlaşılacaktır. Gençler işsizliğin pençesinde kıvrılırken önce kendilerini sonra da toplumu olumsuz neticelere sevk edecek yollara baş vurmaktadırlar. Gençler arasında yaygın olan intiharlar, suç işleme oranları, kötü alışkanlıkların edinilmesi işsizlikle doğrudan ilişkili olumsuzluklardır.

Sivas da işsizliğin yoğun olarak yaşandığı illerin başında gelmektedir. İşsizlik Sivas'ta yaşanan yoğun göçün de en önemli nedenlerindedir. Sivas gibi işsizliğin tüm sonuçlarını yaşayan bir yerde genç işsizlerin içerisinde bulunduğu durumun bireysel ve toplumsal yansımalarını öğrenmek amacıyla yapılan araştırmada elde edilen bulgular bize önemli ip uçları vermektedir.

2. Araştırma Bulgularıyla Genç İşsizler

2.1. Genç İşsizliğine İlişkin Bulgular

Araştırmada genç işsizlerin çoğunluğunu erkeklerin oluşturduğu görülmektedir. Ankete cevap veren genç işsizlerin %86,5'i erkek, %13,5'i kadındır. Sivas'ta kadın işsizler toplam işsizlerin %9,9'unu oluştururken, genç kadın işsizler toplam genç işsizlerin %12,7'sidir.

Araştırmamıza katılan genç işsizlerin yaş dağılımında, 15-16 ve 17-18 yaşlarındaki işsizler diğer yaşlara göre daha azdır. Genç işsizler içerisinde en büyük dilimi %29,03'lük oranla 19-20 yaş grubundaki işsizler oluşturmaktadır.

19-20 yaş grubundan sonra, genç işsizler arasında 23-24 yaş grubu %27,7 ve 21-22 yaş grubu %26,5'lik oranlarla büyük dilimleri oluşturmaktadır. 15-16 yaş grubu, genç işsizler arasında oldukça az (%3,2) bir oranda yer tutmaktadır.

Genç işsizlerin eğitim seviyesinin yüksekliği ilk göze çarpan sonuçtur. İşsizlerin eğitim seviyesinde bir artış gözlenmekte, başka bir deyişle diplomalı işsizlik artmaktadır.

Genç işsizler içerisinde en büyük dilimi %38,06 ile Lise eğitilmişler oluştururken, Lise dengi meslek lisesi mezunları %27,74 oranıyla ikinci sırada

yer almaktadır. Lise ve lise dengi okulları beraber düşündüğümüzde genç işsizlerin %65,8'ini oluşturmaktadır. Genç işsizler arasında yüksekökol mezunlarının oranı %12,9 gibi yüksek bir seviyededir. Türkiye genelinde kentler esas alındığında işsizler arasında yüksekökol mezunları %7,9 Genç işsizler arasında ise %7,3'tür.

Genç işsizlerin büyük çoğunluğu kent doğumludur. Genç işsizlerin %67,7'si Sivas'ta kent merkezinde doğmuştur. Köyde doğan genç işsizler Sivas'taki genç işsizlerin %23,9'unu oluşturmaktadır.

İşsizlerin %32,3'ünün Sivas'a dışardan gelmesi ve bunun büyük bir bölümünün kır kökenli olması işsizliğin artışına katkıda bulunmaktadır. Kırsal kesimde tarım sektörü içerisinde istihdam ediliyor durumda iken kente gelerek işsiz duruma geçmesi kentsel işsizliği artırmaktadır.

Genç işsizlerin büyük bir bölümü 15 yıldan daha fazla bir süredir Sivas'ta yaşamaktadır. Genç işsizlerin %82'si 10 yıldan daha uzun süredir Sivas'ta yaşamaktadır.

Araştırma kapsamındaki işsizlerin büyük bir kısmı bekarlardan oluşmaktadır. Genç işsizlerin %81,29'u hiç evlenmemiştir. Evli genç işsizler toplam genç işsizlerin %16,77'sini meydana getirmektedir. Dul ve boşanmışlar ise sadece % 2 civarındadır.

Genç işsizlerden evli olan %16,77'lik kesimden % 17,24'ünün çocuğu bulunmamaktadır. Evli genç işsizlerin %82,8'inin çocuk sahibi olması düşündürücüdür. Kendisi ekonomik olarak başkalarına bağımlı durumda olan ve geçim problemi ile karşı karşıya olan bu kimselerin kendilerinden başka kimselerin de sorumluluğunu almış olmaları sorunların boyutunu daha da artırıcı bir nitelik göstermektedir.

Ailedeki konuma göre genç işsizlerin büyük kısmının hanehalkı içerisindeki yeri hanehalkı reisinin çocuğu pozisyonudur. Genç işsizlerden hanehalkı reisi olanlar işsiz gençler içerisinde %16,8 oranındadır. Hanehalkı reisi eşi olanlar ise sadece %1,3'tür.

Genç işsizlerin içerisinde bulunduğu sosyal çevrenin özellikleri, işsizlerin

işsizlik sebepleri arasında olabileceği gibi, işsizliğin getirdiği problemlerin etkileri açısından da önem taşımaktadır. İşsizliği etkilerini içerisinde bulunan sosyal çevre artırabileceği gibi azaltabilir de. Genç işsizlerin içerisinde bulunduğu sosyo-ekonomik durumu tesbit için, anne babanın meslek ve eğitimleri, gelir düzeyleri ve konut sahipliği incelenecektir.

Ülkemizde yaygın aile tipi kentte ve kırdaki çekirdek aile tipidir. Kırdaki geleneksel aile tipine de rastlanmakla beraber ana karakter çekirdek ailedir. Sivas'taki aile yapısı da kentsel ve kırsal kesimde çekirdek aile oranı diğer ailelerden daha fazladır.

2.2. Genç İşsizlerin Ailelerine İlişkin Tesbitler

Genç işsizlerin mensup oldukları ailelerin büyük kısmı 5-6 kişilik ailelerdir. Araştırmaya katılanların ortalama hanehalkı büyüklüğü 5,4 kişidir.

Araştırma örneklememize girenlerin %86,45'i çekirdek aile yapısına sahiptir. Geleneksel geniş aile yapısına sahip olanların oranı ise %9,3'tür. Ataerkil geniş aile diye tanımlanan ve bir çok akraba ile beraber oturlan aile tipinin oranı ise % 4,5 gibi düşük bir orandadır.

Genç işsizler baba meslekleri itibariyle incelendiğinde %80'inin sabit, dar gelirli ya da hiç geliri olmayan meslek dağılımına sahip olduğu görülmektedir. Genç işsizlerin annelerinin meslekleri incelendiğinde ise kadınların çoğunun ekonomik faaliyet sayılmayan ev kadını statüsünde olduğu görülmektedir. Annesi ev kadını olan genç işsizlerin oranı % 88,39 oranıyla en büyük kesimi oluştururken ikinci önemli kesimi % 5,81 ile memur anneye sahip işsizler meydana getirmektedir.

Genç İşsizlerin anne ve baba mesleği itibariyle dağılımında öne çıkan hususlardan biri genç işsizlerin çoğunluğunun sabit ve dar gelirli ailelere mensup olduklarıdır. Diğer bir husus ise genç işsizlerin anne-babalarının da % 13 civarında bir işsizliğe sahip olmasıdır. Bu oran ortalama işsizlik oranının üzerindedir. Genç işsizlerin babalarının da işsiz olması onların işsizliğine etki eden nedenler arasında yer alabilir.

Genç işsizlerin babalarının büyük bir kısmı ilköğretim mezunudur(%

41,29). Okur yazar olmayanların oranı %2,58'dir. Genç işsizlerin % 89'unun babaları bir eğitim kurumu bitirmiştir. %20 civarında lise ve dengi okul eğitimi görmüşler bulunurken yüksek öğrenimlilerin oranı %12,26'dır.

Genç işsizlerin annelerinin eğitim durumları incelendiğinde ise babalara göre eğitim seviyesinin oldukça düşük olduğu görülmektedir. Okur-yazar olmayan annelerin oranı % 28,39 gibi kentsel bir yerleşim için oldukça yüksek bir orandır. Genç işsizlerin anneleri arasında da babalar da olduğu gibi ilkökul mezunları birinci sıradadır.

Genç işsizin mensubu olduğu ailenin ekonomik durumuna ilişkin bilgiler; ailede kimlerin çalıştığı, ailenin ne tür gelirleri olduğu ve ailenin toplam gelirinin ne kadar olduğu sorularının cevapları ile tesbit edilmeye çalışılmıştır.

Genç işsizlerin mensup olduğu ailelerin % 73'ünde sadece baba ekonomik faaliyette bulunmaktadır. Genç işsizlerin mensup olduğu ailelerde hiç çalışan bulmayanların oranı ise %20'dir.

Genç işsizlerin ailelerinin %11,61'inin hiç geliri bulunmamaktadır. Ailelerin %6,5'inin birden daha fazla gelir türü bulunmaktadır. Geriye kalan ailelerin ise (% 84) tek bir tür geliri bulunmaktadır. Genç işsizlerin %64,52'sinin ailesinin gelir türü Maaş ya da ücrettir.

Genç işsizlerin mensubu olduğu ailelerin %12,26'sının aylık toplam geliri 0-50 milyon TL arasındadır. Ailelerin % 26,45'i 50-75 milyon TL arasında toplam aylık gelire sahiptir. İkinci büyük dilim olan 75-100 milyon TL arasında gelire sahip olan ailelerin oranı %19,35'tir. 100 Milyon TL üzerinde aylık toplam gelire sahip olanlar % 42'lik bir orana sahiptir. Üst gelir dilimi olan 200 milyon TL üzerinde geliri olan aileler %10,32 oranıyla en küçük dilimi oluşturmaktadır.

Genç işsizlerin önemli bir kısmı aileye ait bir eve sahip bulunmaktadır. Oturdukları konut kendi mülkleri olanların oranı % 66,45'tir. Genç işsizlerin %29,03'ü kiraladığı bir konutta oturmaktadır. Lojman olarak kullanılan konutta oturan genç işsiz ailesi yoktur. Akrabaya ait evde oturan ve kira ödemeyenlerin oranı ise % 4,52'dir.

Genç işsizlerin % 59,35'inin herhangi bir sosyal güvenliği bulunmamaktadır. Sosyal Sigortalar kurumunun sosyal güvenlik kapsamında olanların oranı %24,52 iken Bağkur'luların oranı % 9,03'tür.

2.3. Genç İşsizlerin İşsizliğine İlişkin Tesbitler

Genç işsizlerin işsizlik ve çalışmayla ilgili tutumları, işsizlik süreleri, daha önce çalışıp çalışmadıklarına ilişkin ilgilerin tesbiti yapılmıştır. Ayrıca iş aramayan işsizlerin nedenleri, iş arayanların ne tür işler aradıkları öğrenilmiştir.

Verilen cevapların %37,42'si az da olsa bir işte çalışıyor, işi var anlamı taşımasa da ekonomik bir faaliyette bulunmuştur. Genç işsizlerin %62,58'i ise hiçbir faaliyette bulunmamıştır. Faaliyette bulunanların günlük, saatlik ya da seyyar satıcılık, simitçilik gibi faaliyetlerde buldukları görülmektedir.

Genç işsizlerin %81,29'u iş aramakta, %18,71'i ise iş aramadığını söylemektedir. İş aramayan %18,71'lik genç işsizlerin %31,58'i öğrenimine devam ettiği için iş aramamaktadır. Nereden iş arayacağını bilmediği için iş aramayanların oranı ise % 15,79'dur. Mevsimlik işlerde çalıştığı için iş aramayanların iş aramayan genç işsizler içerisindeki oranı % 7,89'dur.

Genç işsizlerin % 29,37'si iş aramaya başladığında okuldan yeni mezun olmuşlardır. Geçici bir işte çalışırken işin bitmesi nedeniyle işsiz kalanların oranı %21,43'le ikinci büyük dilimi oluşturmaktadır.

İşinden memnun olmadığı için ayrılanlar % 16,67 oranındadır. Geliri az olduğu için işten ayrılanlar ise iş arayan genç işsizler arasında %11,90'dır. İş arayan genç işsizlerin % 28,57'si kendi iradeleri ile işsiz kalmışlardan oluşmaktadır. Askerden geldikten sonra iş aramaya başlayan genç işsizler ise iş arayan genç işsizlerin %15,08'ini oluşturmaktadır.

İş aradığını belirten genç işsizlerin en çok başvurdukları iş arama yöntemi iş arayan genç işsizlerin bizzat kendisinin araması yöntemidir. İşi bizzat kendisi arayanların toplam iş arayan gençlerin % 70,63'ünü oluşturmaktadır. İkinci sırada tercih edilen iş arama yöntemi ise % 25,40'la iş bulmaları için eşe dosta ricada bulunmak suretiyle iş arama yöntemidir. İş ve İşçi Bul-

ma Kurumuna müracaatta bulunanların %19,84'tür. Birden fazla iş arama yolunu deneyenlerin oranı %38,8'dir. İş arayan genç işsizlerin %61,2'si ise tek bir yolla iş aramakla yetinmektedir. İş aramak için iki yola baş vuranların toplam iş arayanlar arasındaki oranı % 31, üç tür iş arama yoluna baş vuranların oranı ise % 7,9'dur.

İş arayan genç işsizlerin nasıl bir iş aradıklarına ilişkin cevaplardan anlaşılan iş arayanların önemli bir kısmının herhangi bir iş aradığını görmekteyiz. %32,54 oranındaki iş arayan genç işsizler aradıkları işte bir özellik aramaktan ziyade ne olursa olsun bir iş edinmeyi istemektedirler.

Herhangi bir iş arayanlardan sonra en büyük dilimi maaşlı bir iş arayan, memur olmak isteyenler oluşturmaktadır. Memur olmak isteyenlerin oranı %31,75'tir. Kamuda işçi olarak iş arayanların oranı ise % 13,49 olarak görülmektedir. Özel sektörde işçi olmak isteyenlerin oranı ise % 6,45 gibi düşük bir orandır. Kendi işini kurmak isteyenler % 14,29 oranıyla önemli bir yer tutmaktadır.

Genç işsizlerin daha önce bir işe sahip olup olmadıkları sorusuna alınan cevaplardan, önemli bir kısmının daha önce çalıştığı anlaşılmaktadır. Genç işsizlerin % 63,23'ü daha önce bir işte çalışmıştır. Sadece %36,77'si herhangi bir işte çalışmamıştır.

Daha önce bir işte çalıştığını söyleyenlerin büyük bir kısmı işten kısa süre önce ayrılmıştır. %61,22 oranındaki daha önce bir işte çalışan genç işsiz işinden 0-6 ay önce ayrılmıştır. İşinden ayrılalı 2-3 yıl olanların oranı %7,14 ve 3 yıl ve daha fazla süre önce ayrılanların oranı ise % 3,06'dır. İşten ayrılalı geçen sürenin kısa olması daha çok yazın artan mevsimlik-geçici işlerde çalışanların işin bitmesi ile işsiz kaldıklarını gösterir.

Daha önce bir işte çalışmış olan genç işsizlerin % 54,08'i yevmiyeli, geçici ya da mevsimlik işlerde çalışmıştır. Bir iş deneyimi olan genç işsizlerin % 36,73'ü daha önce ücretli bir işte çalışmıştır. Daha önce kendisine ya da ailesi ait işlerde çalışanların oranı ise %7,14'tür.

Bir meslek ya da vasa sahip olup olmadığı sorusuna genç işsizlerin % 36,06'sı evet cevabını vermiştir. Bir vasfı ya da mesleği olmayanların ora-

nı ise % 61,94'tür.

Bir vasıf sahibi olanların bunu geliştirmek ya da değiştirmek, olmayanların ise bir vasıf edinmek için ne tür faaliyette bulduklarını belirlemek için sorulan sorulara verilen cevaplardan genç işsizlerin %76,77'si hiçbir çabanın içinde bulunmamaktadır.

Genç işsizlere işsiz olmalarının nedeni hususunda kendi kanaatleri sorularak yaklaşımları öğrenilmiştir. İşsizlik nedeni hususunda en çok üzerinde durulan husus Sivas'ta (bölgede) iş olmadığı yönündedir. Sivas'ta iş imkanı bulunmadığından işsiz olduğunu düşünenlerin oranı % 41,94 gibi yüksek bir orandır. Kendisine uygun iş olmadığı için işsiz olduğunu düşünenlerin oranı ise % 9,68'dir. Öğrenimi yetersiz olduğu için işsiz olduğunu düşünenlerin oranı %19,35'tir. Torpili olmadığı için işsiz olduğuna inananların oranı %19,35'tir.

Genç işsizlere iş bulma umutlarına ilişkin soruya alınan cevaplarda bir umutsuzluk olduğu görülmektedir. Çok yakında bulabileceğini ifade ederek umutlu olduğunu belirtenlerin oranı % 13,55 olarak tesbit edilirken, Bulurum yanıtıyla umut taşıdığını belirtenlerin oranı % 40 gibi önemli bir oranı içermektedir.

İş bulmasının zor olduğuna inanan genç işsizlerin oranı %42,58'dir. Umudunu yitirmiş ve hiçbir zaman iş bulamayacağına inanların oranı ise %2,58'dir. Gençlerin iş bulma hususundaki umutsuzluğu işsizliğin olumsuz etkilerin artırıcı bir rol oynayacaktır.

Genç işsizlere "eğer seçme imkanınız olsa idi ne tür bir işiniz olmasını arzu edersiniz" sorusuyla arzulanan iş türü öğrenilmeye çalışılmıştır. Büyük bir genç işsiz kesimi imkan olsa idi kendi işine sahip olmak istediğini belirtmektedir (%43,87). İkinci sırada arzu edilen, rağbet gören iş ise %32,26 ile devlet memurluğu işidir. Kamuda işçi olmak isteği %17,42 olurken, özel sektörde işçi olma arzusunda olanların oranı % 5,16'dır.

Özel sektörde işçi olma arzusunun azlığı, devletle ilişkili bir işin arzu edilmesi geleneksel "devlet işi" sahibi olma arzusunun halen geçerliliğini koruduğunu göstermesi açısından önemlidir.

2.4. İşsizliğin Sosyal Etkilerine İlişkin Tesbitler

Araştırmanın bu bölümünde işsizliğin işsizlerin çevre ile ilişkilerini, psikolojik durumlarını ve geleceğe dönük düşüncelerini nasıl etkilediğini ve işsizlerin karşılaştıkları problemleri incelenmiştir.

İşsizliğin etkileri hususunda genellikle genç işsiz kendi düşüncelerine yer verilerek bu tahliller yapılmaya çalışılmıştır. İşsiz bireyin ailesiyle, çevre ile ilişkileri, üzerinde baskı olup olmadığı varsa ne yönde baskılara maruz kaldığı, durumunu nasıl ifadelendirdiği gibi bilgiler tesbit edilmiştir.

Burada genç işsizlere üzerlerinde bir baskının olup olmadığı eğer varsa bu baskının nereden geldiği sorulmuştur. Genç işsizlerin % 58,71'i işsiz oldukları için herhangi bir baskı ile karşı karşıya kalmadıklarını belirtmektedir. Genç işsizlerin % 32,90'ı ailesinden sosyal ya da psikolojik baskı gördüğünü söylerken, akrabalarından bu tür baskı gördüğünü söyleyenler %3,23'tür. Baskı gördüğü yeri "diğer" olarak belirten genç işsizlerin oranı %5,16'dır ve bunların büyük kısmı işsizliği kendisine problem ettiği, baskının kendi kendine olduğunu söylemektedir.

Genç işsizlerin durumunu aileleri genellikle anlayışlı karşılamaktadır (%67,10). İş bulup çalışması için işsiz gence baskı yapan ailelerin oranı % 27,74'tür. Ailesinden kötü muamele görenin bulunmaması aile içi dayanışma ve anlayışın bir yansıması olarak görülmektedir.

İşsizliğin, işsiz gencin çevre ile olan ilişkilerini nasıl etkilediği sorusuna alınan yanıtların % 74,19'u ilişkilerde bir değişiklik olmadığı yolundadır. İlişkilerde uzaklaşma ve soğuma olduğunu belirtenlerin oranı ise %22,58'dir. İşsizliğin sosyal çevre ile ilişkilerde olumsuz etkisi fazla olmakla beraber var olması işsiz bireyin zamanla yalnızlaşmasına ve toplumla ilişkilerinin azalmasına sebep olabilecek bir sonuç doğurabilir.

İçerisinde buldukları durumu ve duygularını tarif etmeleri istenen bu soruya verilen cevaplar genç işsizlerin psikolojileri hakkında ip uçları vermektedir. Sıkıntılı ve gergin olarak kendini tanımlayan genç işsizlerin oranı %39,35'tir. İçinde bulunduğu işsizlik durumu sebebiyle suçluluk duyanların toplam genç işsizler içerisindeki oranı %11,61 olarak görülürken,

kendini değersiz bulan genç işsizlerin oranı ise % 9,68'dir. Kendini güçsüz bulan genç işsizler % 5,16, tembelenenlerin oranı ise %1,94'tür.

Genç işsizlerin % 67,7'si kendileriyle ilgili olarak olumsuz psikolojik duygulara sahiptir. Olumlu duygulara sahip olan genç işsizlerden kendisini "ailesi ve kendisi için önemli" bulanların oranı % 13,55, kendisine güvenen ve zorlukların üstesinden gelecek güce ve azme sahip olduğunu söyleyenlerin oranı ise %14,19'dur.

Genç işsizlerin kendileri ve aileleri için gelecekle ilgili düşüncelerinin neler olduğunun cevaplarında geleceğe yönelik umutların canlı olduğu görülmektedir. "Ümitliyim, daha iyi durumda olacağız" diyen genç işsizlerin oranı % 63,23'tür. Geleceğinden ümitsiz olanların oranı %3,87'dir. Geleceğimi kestiremiyorum diyenlerin oranı % 20'lik karamsar bir grubu içermektedir. Hayattan hiçbir beklentim yok diyen genç işsizlerin oranı ise %11,61'dir. Genç işsizlerin gelecekleri ile ilgili olumsuz düşüncelere sahip olmaları ve geleceğe ilişkin beklentileri olmaması gençler için olumsuz sonuçlar doğuracak bir sürecin başlangıcı olabilir.

Genç işsizlere işsiz birinin karşılaşacağı en önemli sorunun ne olacağı sorusuna verilen cevaplardan ön plana çıkan sorun başkalarına bağımlı olmak olarak tanımlanmıştır (% 25,81). İkinci önemli sorun ise suça itilmek olarak tanımlanmıştır. %23,23 oranındaki genç işsizler kendilerini bekleyen en büyük tehlikenin suça itilmek olduğunu belirterek işsizliğin önemli bir boyutuna dikkati çekmektedir.

Evlenip yuva kuramamayı işsiz birinin karşılaşacağı en önemli sorun olduğunu söyleyen genç işsizlerin oranı %14,84'tür. Çevrenin baskılarına maruz kalmak sorununa dikkat çekenlerin oranı %12,26 iken bir güçsüzlük ve hiçlik duygusuna kapılmak diyenlerin oranı % 10,32'dir.

Genç işsizlerin işsiz olmanın getireceği sorunlara ilişkin değerlendirmeleri aynı zamanda onların beklenti ve korkularını da dile getirmektedir.

2.5. Genç İşsizlerin İlgi Alanlarına İlişkin Tesbitler

Genç işsizlerin kötü alışkanlıkları olup olmadığı, kötü alışkanlıkların

işsizlikle ilgisi, boş zaman değerlendirme, ilgi alanları ve sosyal faaliyetlerine ilişkin saptamalar yapılacak bu bölümde gençlerin yaşam tarzları incelenmiştir.

Genç işsizlerin % 34,84'ünün hiçbir kötü alışkanlığı bulunmamaktadır. Sigara içen genç işsizlerin oranı %69,31'dir. İçki, kumar gibi kötü alışkanlık sahibi olanların genellikle birden fazla kötü alışkanlığı bulunmaktadır. Sigara ve içki alışkanlığı bir arada bulunan genç işsizlerin oranı % 16,77, Sigara, içki ve kumar alışkanlığı olanlar ise %1,29'dur. Yine % 1,29 oranındaki genç işsizlerin sorulan tüm kötü alışkanlıkları (uyuşturucu dahil) üzerinde toplamaktadır.

Kötü alışkanlığı olanların ne tür kötü alışkanlığı olduğunu kendi içerisinde oranladığımızda miktarlar artmaktadır. Kötü alışkanlığı olanların % 69,31 sadece sigara içmektedir. Kötü alışkanlık sahibi genç işsizlerin %25,74'ü sigara ve içki içmekte, üç ve daha fazla kötü alışkanlığı olanlar ise %4,96 oranındadır.

Kötü alışkanlığı olan genç işsizlerin %66,34'ü işsizliğin kötü alışkanlıklara olumsuz bir etkisi olmadığı inancındadır. Kötü alışkanlık sahiplerinin % 11,88'i sahip olduğu kötü alışkanlığı işsiz kaldıktan sonra edindiğini söylerken, % 21,78'i var olan kötü alışkanlıklarının işsiz kalmasıyla beraber arttığını söylemektedir. Böylece işsizliğin kötü alışkanlıkları teşvik edici ya da artırıcı bir etkisi olduğu görülmektedir.

Genç işsizlerin % 49,03'ü şans oyunları oynamamaktadır. Genç işsizlerin % 24,52'si sayısal loto oynamaktadır. Şans oyunu oynayanların kendi içerisindeki dağılımında sayısal loto %48,10'dur. Bir başka deyişle şans oyunu oynayan genç işsizlerin yarıya yakını sayısal loto oynamaktadır. Şans oyunu oynayanların % 21,5'i birden fazla şans oyunu oynamaktadır. Milli Piyango alanlar şans oyunu oynayan genç işsizler arasında % 15,19 oranına sahiptir.

Genç işsizlerin ilgi alanlarında ilk sırayı %35,48'le oyun-eğlence türü faaliyetler yer almaktadır. İkinci sırayı ise %20 ile spor yapmak gelmektedir. Genç işsizler arasında sanat-edebiyat ilgi alanı % 16,77'lik bir o-

rana sahiptir. İlgili alanı olarak el sanatı ve diğer başlığı altında toplanan (müzik vb.) ilgili alanları da genç işsizlerin ilgi duyduğu alanlardır.

Genç işsizlerin boş zamanlarını değerlendirme (geçirme) şekillerinden birinci sırayı kahvehane, bilardo salonu, kafe vb. yerlerde geçirmek gelmektedir. İkinci sırada ise televizyon seyretmek bulunmaktadır (% 18,06). Kitap okumak gibi kültürel bir faaliyetle boş zamanını değerlendiren genç işsizlerin oranı % 14,84'tür.

Genç işsizlerin % 76,13'ü herhangi bir sivil toplum örgütüne üyelik, mensubiyet ya da faaliyetlerine katılmadıkları tesbit edilmiştir. Genç işsizlerin % 14,84 siyasal parti faaliyetlerine katılmaktadır. Sendikal faaliyette bulunmuş genç işsizlerin oranı ise %4,52'dir. Vakıf-dernek gibi örgütlenmelerle ilişkisi olan genç işsizler ise % 2,58'dir. Bir örgütlü sosyal faaliyete katılan genç işsizlerin (toplam genç işsizlerin %33,87'si) büyük bir bölümünün katıldığı faaliyet siyasal partilere ilişkin bir faaliyettir (% 62).

Genç işsizlere göre ülkenin en büyük sorununu %31,61 oranıyla işsizliktir. İkinci sırada ise %20,65 ile eğitim sorunları yer almaktadır. Terör ve anarşiyi önemli problemler arasında sayan genç işsizlerin oranı % 13,55'tir. Gelir dağılımındaki adaletsizlik ve hayat pahalılığı gibi ekonomik nitelikli problemler genç işsizler tarafından ön plana çıkartılmaktadır. İnsan haklarına ilişkin sorunları önemli gören genç işsizlerin oranı % 6,45'tir. Sağlık seçeneğini belirten genç işsiz bulunmamaktadır.

Genç işsizlerin içinde buldukları durum nedeniyle işsizliği ve ona bağlı olarak ekonomik sorunları dile getirmeleri normal olmakla beraber, diğer ülke sorunlarına karşı da bir duyarlılık tesbit edilmektedir.

3. Sonuç ve Öneriler

Sivas'ta genç işsizlerin işsizliğin ekonomik ve sosyal sonuçlarını çoğunlukla yaşadıkları görülmektedir. Sosyal yapının bir sonucu olarak aile içi dayanışmanın varlığı ve özellikle araştırma alanımıza giren gençlerin ebeveynlerinin anlayışları ve yardımları ile işsizliğin olumsuzluklarından korunmalarının daha kolay olduğu anlaşılmaktadır. İşsiz bireyler ailelerine e-

ekonomik anlamda bağılı yaşamaktadırlar. İşsiz bireyin ailesi tarafından gözetilmesi işsizliğin sebep olacağı olumsuzlukları azaltıcı rol oynamaktadır.

İşsizliğin olumsuz taraflarının bertaraf edilmesinin birinci şartı olarak tüm gelişmiş ülkelerinde uygulanmakta olan işsizlik sigortası uygulamasının ülkemiz şartlarına uygun bir düzenleme ile uygulamaya konması gerekmektedir. İşsizlik sigortası uygulaması her şeyden önce işsiz sayısının daha net olarak ortaya çıkmasını sağlayacak ve tedbir alınmasını kolaylaştıracaktır. Ülkemizdeki işsizlik sayılarının hiç biri tam olarak gerçeği yansıtmamakta, nüfus sayımı ve İş ve İşçi bulma Kurumuna müracaatlar kişisel kanaat ve tutumlara dayanmaktadır. İİBK yeniden yapılandırılarak iş ve işçi bulma faaliyetleri daha etkin hale getirilmelidir.

İşsizliğin önlenmesi için eğitim sisteminin yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Tüm ülkedeki ilköğretim ve orta öğretim kurumları benzerlikler arz etmekte ismen değişik okullar aynı tür eğitim vermektedir. Üniversite eğitimi görmek tek hedef olarak alınmakta ve herkese bu imkan sağlanamadığı için büyük hayal kırıklıkları ve hayata hazırlıksız yakalanma şartları hazırlamaktadır. Mesleki ve teknik eğitimin yaygınlaştırılması, gelişmekte olan sanayinin ihtiyaç duyacağı ara insan gücünün yetiştirilmesi ve eğitimde yönlendirmeli sisteme geçilmesi gerekmektedir. 18-20 yaşına gelinceye kadar herhangi bir meslek edinme ve vasıf kazanma yönünde çaba göstermeyen, eğitim almayan gençler eğer yüksek okula da gidemezlerse hayata yeniden başlamak, meslek edinip iş sahibi olmak şansından uzak kalmaktadırlar.

İlköğretimden sonra mesleki yönlendirmenin yanı sıra diğer eğitim kademelerinde ve sonrasında çeşitli formasyon kazandırıcı eğitim ve kurslar düzenlenerek nitelik kazandırma çalışmaları yapılmalıdır. Özellikle liseden sonra üniversiteye devam edemeyen gençlerin meslek edinmeleri yönünde çaba gösterilmelidir.

İşsizlik eğitimsizliğin bir sonucu olmaktan çıkmış ve diplomalı işsizlik denilen eğitim –hatta yüksek eğitim- görmüşler arasında da yaygınlaşmaktadır. İlk ve orta öğrenim yıllarında bir mesleğe yöneltilmemiş gençler yüksek öğrenim görme şansını yakalasalardı dahi bir iş sahibi olmaları anlamı-

nı taşıyamamaktadır. Günümüzde yüksek okul mezunlarının bir çoğu kendisine iş bulamamaktadır. Daha az eğitim gerektiren işlere razı olan bu kesim bir iş bulsa bile gizli işsiz sayısını ve eksik istihdam şartlarının bir parçası olmakta verimlilik tanımlamalarından uzak bir istihdam içerisine girmektedir.

İşsizlik gençlerin geleceğe ilişkin umutlarını tüketmekte ve karamsar bir yapıya büründürmektedir. Gerginlik ve sıkıntı yanında suçluluk duygusunu da artırarak psikolojik sonuçlar doğuran bir hal almaktadır. Psikolojik sorunlar yaşayan gençlerin her geçen gün arttığı bir toplumda başka huzursuzlukların baş göstermesi kaçınılmazdır. Bu suç oranlarının artması, gençler arasında kötü alışkanlıkların çoğalması vb. Şekillerde kendisini gösterecektir. Bunun önüne geçmek için gençleri olumsuz ortamlardan uzaklaştıracak ilgi alanları oluşturulmalı, sosyal ve kültürel faaliyetlerle en azından zararlı ortamlardan uzaklaştırılmalıdırlar. Gençler için rehberlik ve rehabilitasyon merkezleri kurulmalı problemlerinin çözümüne katkı sağlanmalıdır.

Gençlerin işsizliği, çok önemli toplumsal sonuçlar doğuran bir hastalık olma vasfı ile geleceği ve geleceğin toplumunu oluşturan bireyleri etkilemeye devam etmektedir. İşsizlik sorununun acilen çözülmesi yolunda tedbirler alınırken işsiz bireylerin eğitimi ve işsizliğin sosyo-psikolojik sonuçlarından korunması yönünde toplum olarak çaba gösterilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- AREN, Sadun. **İstihdam, Para ve İktisadi Politika**. 4. Basım. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1972.
- ARMAĞAN, İbrahim. **Bilimsel Yöntem**. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, 1983.
- ARMAĞAN, İbrahim. **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, 1983.
- ARSEVEN, Ali D. **Alan Araştırma Yöntemi**. Ankara: 1994.
- AYDOĞAN, Feramuz. "İşçi Ailesinin Sosyo-Ekonomik Özellikleri ve Tasarruf Eğilimleri", Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, Sivas: 1997.
- BİLGİLİ, Ahmet, Feramuz AYDOĞAN, Celil GÜNGÖR. "Doğu Anadolu Bölgesinde Zorunlu Göç Olgusunun Sosyolojik Çözümlemesi". **Toplum ve Göç**. Ankara: Sosyoloji Derneği Yayınları, 1997.
- BULUT, Işıl. "Psiko-Sosyal Gelişim Sorunları". **Sanayi Bölgelerinde Çalışan Çocukların Sorunları**. Ankara: Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Yayın No: 171, 1997.
- ÇAVDAR, Tevfik. "İşsizliğin Toplumsal Etkileri". **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**. Cilt 5, İstanbul: İletişim Yayınları, 1984.

- ÇELİK, Nuri. **İş Hukuku Dersleri. 13. Bası. İstanbul: Beta Yayınevi, 1996.**
- DEMİR, Gülsen. **“Göç Nedenleri ve Göçenlerin Beklentilerindeki Gerçekleme Durumu”. Toplum ve Göç. Ankara: Sosyoloji Derneği Yayınları, 1997.**
- DİE. **1975 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri. Ankara: Mayıs 1982.**
- DİE. **1980 Genel Nüfus Sayımı, Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri. Ankara: Ekim 1981.**
- DİE. **1990 Genel Nüfus Sayımı, İdari Bölünüş, Ankara: 1991.**
- DİE. **1990 Genel Nüfus Sayımı. Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri. Ankara: Ekim 1993.**
- DİE. **Çalışma İstatistikleri 1996. Ankara: 1997.**
- DİE. **Ekonomik ve Sosyal Göstergeler-Sivas. Ankara: Ocak 1999.**
- DİE. **Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları Ekim 1991, Ankara: 1992.**
- DİE. **Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları-Nisan 1998. Ankara: 1998.**
- DİE. **İstatistiklerle Türkiye 1997. Ankara: 1997.**

- DİE. **Ekonomik ve Sosyal Göstergeler-Sivas.** Ankara: Ocak 1999.
- DİE. **Türkiye Ekonomisi İstatistik ve Yorumlar-** Ekim 1998. Ankara: Kasım 1998.
- DPT. **Altınca Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994),** Ekonomik ve Sosyal Sektörlerdeki Gelişmeler
- DPT. **Gecekondü Araştırması,** Ankara: Mayıs 1991.
- DPT. **İller ve Bölgeler İtibariyle Çeşitli Göstergeler,** DPT CD ve Web Sayfası, 1999.
- DPT. **Türkiye’de İç Göçler ve Göç Edenlerin Sosyo-** Ekonomik Nitelikleri, Ankara:1993.
- DURUSOY, Ömer Tanju. **Türkiye’de İstihdam, İşsizlik, Ücretler, Gelir** Dağılımı ve Tekstil Sektörü. Ankara: Mina Ajans, Öz İplik-İş Sendikası Eğitim Yayını, 1998.
- EKİN, Nusret. **Kayıtdışı Ekonomi Enformel İstihdam.** İstanbul: İTO Yayınları,1995.
- EKİN, Nusret. **Gelişen Ülkelerde ve Türkiye’de İşsizlik.** İstanbul: İ.Ü. Yayınları, No. 1397, 1971.
- EKİN, Nusret. **“Türkiye’de İstihdam”.Cumhuriyet Dönemi** Türkiye Ansiklopedisi. İstanbul, İletişim Yayınları, 1984.
- EKİN, Nusret. **Endüstri İlişkileri.**İstanbul:Beta Yayınları, 1994.

- ERKAL, Mustafa. **Sosyoloji**. 7.Basım. İstanbul: Der Yayınları, 1996.
- ESEN Adem, "Sivas İlinde Nüfus ve İstihdam". **İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**. Sayı 1. Sivas: 1996.
- ESEN, Adem (ed.). **Sivas Ekonomisi**, Sivas:Sivas Belediyesi yayını, 1999.
- FICHER, Joseph. **Sosyoloji Nedir?**. çev. Nilgün Çelebi. Ankara: Attila Kitabevi, 1996.
- Gençlik Sorunları ve Genç İşçiler Araştırması**. Ankara: Türk Metal Sendikası Yayını, 1995.
- GÖKÇE, Birsen. **Toplumsal Bilimlerde Araştırma**, 2. Basım, Ankara: Savaş yayınları, 1992.
- GÜLDİKEN, Nevzat. **Toplumbilim Boyutlarıyla Siyasal Katılım**, Sivas: 1996.
- GRINT, Keith. **Çalışma Sosyolojisi**. Çev.ed. Veysel Bozkurt. İstanbul: Alfa Yayınları, Aralık 1998.
- GÜRTAN, Kenan. "Az Gelişmiş Ülkelerde İşsizlik", **Sosyal Siyaset Konferansları 20. Kitap**. İstanbul: 1969.
- İÇLİ, Gönül. **İşsizliğin Birey Aile ve Toplum Yapısına Etkileri**. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Sivas: C.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997.

- İİBK. **İstatistik Yıllığı 1994.** Ankara: 1995.
- İİBK. **İstatistik Yıllığı 1997.** Ankara: 1998.
- İİBK. **Türkiye’de ve AT’de İnsangücü Politikaları ve İstihdamı Geliştirici Çalışmalar.** Ankara: Ocak 1991.
- JERSİLD, Arthur T. **Gençlik Psikolojisi.** Çev. İbrahim N. Özgür. 4. Baskı,
- KAHRAMANOĞLU, Ertan (haz.). **Türkiye’de Çalışan Çocuklar Sorunu ve Çözüm Yolları,** Ankara: 1996.
- KARASAR, Niyazi. **Bilimsel Araştırma Yöntemi.** 4. Basım. Ankara: 1991.
- KELEŞ, Ruşen. **Kentleşme Politikası,** 2. Basım, Ankara: İmge Kitabevi, Mayıs 1993.
- KOCACIK, Faruk. “Sivas’ta İşsizlik Olgusu ve Aile Üzerine Etkileri”. **Sosyal Bilimler Dergisi.** Sayı 18. Sivas: C.Ü. Fen Edebiyat Fakültesi Yayını, Aralık 1995.
- KOÇ, Yıldırım. “Türkiye’de İşgücünün Yapısı ve Ücretliler”. **MESS Mercek Dergisi.** Nisan 1997.
- KONGAR, Emre. **İmparatorluktan Günümüze Türkiye’nin Toplumsal Yapısı.** Cilt 1-2. 9. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1995.

- KORAY, Meryem. **Çalışma Yaşamında Kadın Gerçekleri.** İstanbul: Basisen Yayınları, 1993.
- KURTKAN, Amiran. **Sosyal İlimler Metodolojisi.** İstanbul: İÜ. Yayını, 1978.
- KUTAL, Gülten. "Genç İşsizliği". **Genç İşçiler.** 2. Baskı. İstanbul: Türk Metal Sendikası Yayını, 1992.
- MURAT, Sedat. "Gençlerin İşsizliğine Genel Bir Bakış". **Sosyal Siyaset Konferansları Kırkıncı Kitap.** İstanbul: İ.Ü. Yayını, 1995.
- PARASIZ, İlker. "Enflasyonla Mücadele ve İşsizlik Sorunu". **II. İstihdam Haftası Tebliğleri.** Ankara: İİBK yayını, 1992.
- SAYIN, Önal. **Aile sosyolojisi.** İzmir: Ege Üniversitesi Yayını, 1990.
- SAVAŞ, Vural F. **Kalkınma Ekonomisi.** 2. Baskı. İstanbul: İ.İ.T.İ.A Vakfı Yayını, 1979.
- SAVAŞ, Vural. **Politik İktisat,** Beta Yayınları, İstanbul, 1986
- SAYGILI, Sefa. "Şehir ve Akıl Hastalıkları". **Habitat II Kent Zirvesi İstanbul '96.** Cilt 2. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayını, 1997.
- SENCER, Muzaffer. **Toplum Bilimlerinde Yöntem.** İstanbul: Beta Basımevi, 1989.

- SERTER, Nur. **Genel Olarak ve Türkiye Açısından İstihdam ve Gelişme.** İstanbul: İ.Ü. Yayınları, 1993.
- SERTER, Nur. **“Çalışan Çocukların Sorunları”. Sanayi Bölgelerinde Çalışan Çocukların Sorunları.** Ankara: Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Yayın No: 171, 1997.
- SEYİDOĞLU, Halil. **Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı.** 4.baskı, İstanbul: Kurtiş Matbaası, 1992.
- SOMUNKIRAN, Özgen. **“İstihdam ve İşsizlik Sorununun Çözümünde Uluslararası İşgücü Akımları”. II. İstihdam Haftası Tebliğleri.** Ankara: İİBK Yayınları, 1992.
- ŞENYAPILI, Tansı. **Bütünleşmemiş Kentli Nüfus Sorunu.** Ankara: ODTÜ Yayını, 1978.
- T.C. Anayasası. İstanbul: Alfa Yayınları, 1995
- TALAS, Cahit. **Sosyal Ekonomi.** Ankara: Sevinç Matbaası, 1983.
- TATLIDİL, Ercan. **“Hızlı Kentleşmenin Eğitim Politikaları Üzerine Etkileri”. Toplum ve Göç.** Ankara: Sosyoloji Derneği Yayını, 1997.
- TOBB. **Sivas İli Gelişme Stratejisi.** Ankara: 1997.
- TÜRK-İŞ/ICFTU. **Genç İşçilerin Sorunları,** Ankara, Türk-iş Yayınları, No. 135, Nisan 1980.

- TÜRK-İŞ.** **Genç İşçilerin Sorunları ve Çözüm Yolları Ulusal Sempozyumu.** İstanbul: Türk-iş Yayınları No.1170, 1988.
- TÜRK-İŞ.** **Çalışan Çocuklar ve Genç İşçilerin Sorunları Çözüm Yolları Ulusal Sempozyumu.** İzmir: Türk-iş Yayını, 1995.
- TÜSTAŞ.** **Sivas İli Yatırım Potansiyeli Araştırması, Strateji Planı.** Ankara: Mayıs, 1993.
- ÜLGENER, Sabri.** **Milli Gelir, İstihdam ve İktisadi Büyüme.** İstanbul: Sermet Matbaası, 1996.
- YAKIN, Ertürk.** **Patterns of Child Labour in Rural Turkey.** International Labour Office, International Programme on Elimination of Child Labour (IPEC), Ankara: 1994.
- YASAK, İbrahim.** **Sivas İli.** Sivas: Seyran Yayınları, 1994.
- YÖRÜKOĞLU, Atalay.** **Gençlik Çağı. 2. Baskı,** Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayını, 1986.
- ZAIM, Sabahattin.** **Çalışma Ekonomisi. 10.baskı,** İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1997.

EK I- TABLOLAR

Tablo 1- Cinsiyete Göre Yaşlar Dağılımı

n	15-16	17-17	19-20	21-22	23-24	Toplam
Satır %	Yaş	Yaş	Yaş	Yaş	Yaş	
Sütun %						
	5	20	38	35	36	134
Erkek	3,7	14,9	28,4	26,1	26,9	86,5
	100	95,2	84,4	85,4	83,7	
		1	7	6	7	21
Kadın		4,8	33,3	28,6	33,3	13,5
		4,8	15,6	14,6	16,3	
Sütun	5	21	45	41	43	155
Toplamı	3,2	13,5	29	26,5	27,7	100

$$X^2= 3,68$$

$$P < 0,05$$

$$\text{Cramer's } V= 0,13$$

Tablo 2- Genç İşsizlerin Sivas'ta oluş Süreleri İle Doğdukları Yer Dağılımı

n Satır % Sütun %	Köy	İlçe	Sivas	Başka İl	Toplam
5 Yıdan Az	8	3		2	13
	61,5	23,1		15,4	8,4
	21,6	50,0		28,6	
5-10 Yıl	9	2		4	15
	60,0	13,3		26,7	9,7
	24,3	33,3		57,1	
11-15 Yıl	8		2	1	11
	72,7		18,2	9,1	7,1
	21,6		1,9	14,3	
15 Yıdan Fazla	12	1	103		116
	10,3	0,9	88,8		74,8
	32,4	16,7	98,1		
Toplam	37	6	105	7	155
	23,9	3,9	67,7	4,5	100

$$X^2= 113 \quad P < 0,05$$

$$\text{Cramer's } V= 0,49$$

Tablo 3- Cinsiyete Göre Medeni Durum Dağılımı

n					
Satır %	Bekar	Evli	Dul	Boşanmış	Satır Top
Sütun %					
Erkek	110	24			134
	82,1	17,9			86,5
	87,3	92,3			
Kadın	16	2	1	2	21
	76,2	9,5	4,8	9,5	13,5
	12,7	7,7	100	100	
Sütun Top	126	26	1	2	155
	81,3	16,8	0,6	1,3	100

$X^2= 12,95$

$P < 0,05$

Cramer's V= 0,35

**Tablo 4- Genç İşsizlerin Eğitim Durumu İle Meslek-
Vasıf Sahipliği İlişkisi**

n			
Satır %	Meslek-	Vasıfsız-	
Sütun %	Vasıf Sahibi	Mesleksiz	Toplam
	2	9	11
İlkokul	18,2	81,8	7,1
	3,4	9,4	
	4	18	22
Ortaokul	18,2	81,8	14,2
	6,8	18,8	
	16	43	59
Lise	27,1	72,9	38,1
	27,1	44,8	
	22	21	43
Meslek Lisesi	51,2	48,8	27,7
	37,3	21,9	
	15	5	20
Yükseköğre- nim	75	25	12,9
	25,4	5,2	
Toplam	59	96	155
	38,1	61,9	100

$X^2= 23,6$

$P < 0,05$

Cramer's V= 0,38

Tablo 5- Eğitim Durumlarına Göre Genç İşsizlerin “İşsizlik Nedenlerine” İlişkin Görüşleri Dağılımı

n	Öğrenim Yetersizliği	Uygun İş Yok	Torpilsizlik	Aile İzin Vermiyor	Sivas'ta İş Olmaması	Genel Ekonomik Durum	Diğer	Toplam
Satır %								
Sütun %								
İlkokul	5 45,5 16,7		2 18 6,7		4 36,4 6,2			11 7,1
Ortaokul	7 31,8 23,3	4 18,2 26,7	2 9,1 6,7		8 36,4 12,3	1 4,5 20		22 14,2
Lise	12 20,3 40	2 3,4 13,3	9 15 30	5 8,5 71,4	27 45,8 41,5	3 5,1 60	1 1,7 33,3	59 38,1
Meslek Lisesi	6 14 20	6 14 40	7 16 23	2 4,7 28,6	21 48,8 32,3		1 2,3 33,3	43 27,7
Yüksek öğrenim		3 15 20	10 50 33		5 25 7,7	1 5 20	1 5 33,3	20 12,9
Toplam	30 19,4	15 9,7	30 19	7 4,5	65 41,9	5 3,2	3 1,9	155 100

$$X^2= 44,8$$

$$P < 0,05$$

$$\text{Cramer's } V= 0,25$$

Tablo 6- Eğitim Durumlarına Göre Genç İşsizlerin “Arzu Ettiği İş” Dağılımı

n	Memur	Kamuda İşçi	Özel Sektör- de İşçi	Kendi İş	Diğer	Toplam
Satır %						
Sütun %						
İlkokul	3	3	1	4		11
	27,3	27,3	9,1	36,4		7,1
	6	11,1	12,5	5,9		
Ortaokul	3	6	3	9	1	22
	13,6	27,3	13,6	40,9	4,5	14,2
	6	22,2	37,5	13,2	50	
Lise	24	5	1	29		59
	40,7	8,5	1,7	49,2		38,1
	48	18,5	12,5	42,6		
Meslek Lisesi	11	13	2	17		43
	25,6	30,2	4,7	39,5		27,7
	22	48,1	25	25		
Yükseköğre- nim	9		1	9	1	20
	45		5	45	5	12,9
	18		12,5	13,2	50	
Toplam	50	27	8	68	2	155
	32,3	17,4	5,2	43,9	1,3	100

$$X^2= 31,2$$

$$P < 0,05$$

$$\text{Cramer's } V= 0,21$$

Tablo 7- Aile Tutumu ile Genç İşsizlerin Kendi durumlarının tanımlaması ilişkisi

n	Satır %	Sütun %	Suçluluk	Sıkıntı- gerginlik	Değersizlik his- si	Güçsüzlük hissi	Tembellik	Önemli ve De- ğerli	Kendine Gü- venli Güçlü	Diğer	Toplam
Anlayışla Karşlanıyor	15	38	6	5	1	18	16	5	104		
	14,4	36,5	5,8	4,8	1	17,3	15,4	4,8	67,1		
	83,3	62,3	40	62,5	33,3	85,7	72,7	71,4			
Baskı Yapıl- yor	3	21	9	3	2		4	1	43		
	7	48,8	20,9	7	4,7		9,3	2,3	27,7		
	16,7	34,4	60	37,5	66,7		18,2	14,3			
Değer Veril- miyor				0	0		1	0	1		
							100		0,6		
							4,5				
Diğer		2		0	0	3	1	1	7		
		28,6				42,9	14,3	14,3	4,5		
		3,3				14,3	4,5	14,3			
Toplam	18	61	15	8	3	21	22	7	155		
	11,6	39,4	9,7	5,2	1,9	13,5	14,2	4,5	100		

$$X^2= 36,91$$

$$P < 0,05$$

$$\text{Cramer's } V= 0,27$$

Tablo 8- Cinsiyete Göre “İşsiz Birinin Karşılaşacağı En Büyük Sorun” Dağılımı

n	Başkalarına Bağimli olmak	Aileye Katkıda Bulunamamak	Aile İçi Huzursuzluk	Duygusal Çöküntü	Evlenememe	Suçta Yönelme	Toplam
Erkek	32 23,9 80	17 12,7 81	16 12 84	14 10,4 87,5	36 26,9 100	19 14,2 82,6	134 86,5
Kadın	8 38,1 20	4 19 19	3 14 16	2 9,5 12,5		4 19 17,4	21 13,5
Toplam	40 25,8	21 13,5	19 12	16 10,3	36 23,2	23 14,8	155 100

$$X^2= 12,6$$

$$P < 0,05$$

$$\text{Cramer's } V= 0,23$$

Tablo 9- Eğitim Durumlarına Göre Genç İşsizlerin “İlgi Alanları”

n	Spor	Sanat-Ed.	Eğlence- Oyun	El Sanatları	Diğer	Yok	Toplam
Satır %							
Sütun %							
İlkokul	2		4	1		4	11
	18,2		36	9,1		36,4	7,1
	6,5		7,3	6,7		26,7	
Ortaokul	4	3	7	5	1	2	22
	18,2	13,6	32	22,7	4,5	9,1	14,2
	12,9	11,5	13	33,3	7,7	13,3	
Lise	17	7	23	1	6	5	59
	28,8	11,9	39	1,7	10,2	8,5	38,1
	54,8	26,9	42	6,7	46,2	33,3	
Meslek Lisesi	7	9	13	6	5	3	43
	16,3	20,9	30	14	11,6	7	27,7
	22,6	34,6	24	40	38,5	20	
Yüksek öğrenim	1	7	8	2	1	1	20
	5	35	40	10	5	5	12,9
	3,2	26,9	15	13,3	7,7	6,7	
Toplam	31	26	55	15	13	15	155
	20	16,8	36	9,7	8,4	9,7	100

$X^2= 33$

$P < 0,05$

$Cramer's V= 0,23$

Tablo 10- Eğitim Durumuna Göre Genç İşsizlerin “Ülkenin En Önemli Sorunu”na İlişkin Görüşleri Dağılımı

n									
Satır %	İşsizlik	Enflasyon	Gelir Adalet- sizliği	Terör-Anarşi	Eğitim	Yolsuzluk- Suiistimal	Siyasi Çekiş- meler	Düşünce Öz- gürlüğü	Toplam
Sütun %									
İlkokul	6		1		4				11
	54,5		9,1		36,4				7,1
	12,2		8,3		12,5				
Ortaokul	8		4	4	2	2	1	1	22
	36,4		18	18,2	9,1	9,1	4,5	4,5	14,2
	16,3		33	19	6,3	22,2	8,3	10	
Lise	19	4	3	10	12		6	5	59
	32,2	6,8	5,1	16,9	20,3		10,2	8,5	38,1
	38,8	40	25	47,6	37,5		50	50	
Meslek Lisesi	12	4	1	6	9	6	1	4	43
	27,9	9,3	2,3	14	20,9	14	2,3	9,3	27,7
	24,5	40	8,3	28,6	28,1	66,7	8,3	40	
Yüksek öğre- nim	4	2	3	1	5	1	4		20
	20	10	15	5	25	5	20		12,9
	8,2	20	25	4,8	15,6	11,1	33,3		
Toplam	49	10	12	21	32	9	12	10	155
	31,6	6,5	7,7	13,5	20,6	5,8	7,7	6,5	100

$X^2= 46,7$

$P < 0,05$

Cramer's V= 0,25

EK II- ANKET SORULARI

1 Cinsiyetiniz?

Erkek

Kadın

2 Yaşınız?

15-16

17-18

19-20

21-22

23-24

3 Eğitim durumunuz- En son bitirdiğiniz okul?

Okur-yazar değil

Okur-yazar,Okul Bitirmedi

İlkokul

Ortaokul

Ortaokul dengi meslek

Lise

Lise dengi meslek

Yüksekokul ya da fakülte

4 Nerede doğdu?

Köyde

İlçede

Kentte (Sivas'ta)

Başka bir ilde

5 Kaç yıldır Sivas'ta yaşıyorsunuz?

- 5 yıldan az
- 5-10 yıl
- 11-15 yıl
- 15 yıldan fazla

6 Ailedeki konumunuz nedir?

- Hane reisi
- Hane reisi eşi
- Hane reisinin çocuğu
- Diğer

7 Ailede kaç kişi var?

- 1-2 kişi
- 3-4 kişi
- 5-6 kişi
- 7-8 kişi
- 9-10 kişi
- 11 ve üzeri kişi

8 Ailede anne-baba ve çocuklardan başka kimse var mı, kimler?

- Büyükanne-büyük baba
- Amca-hala
- Amca- hala çocukları
- Dayı-teyze
- Dayı-teyze çocukları
- Diğer akraba-hısım
- Akraba-hısım olmayan kişiler
- Yok

9 Babanızın ne iş yapıyor?

İşsiz

İşçi (sürekli bir işi var)

Yevmiyeli,geçici işlerde çalışıyor

Memur

Esnaf-Tüccar-Sanayici

Emekli

Çiftçi

Diğer

10 Anneniz ne iş yapıyor?

İşsiz

İşçi (sürekli bir işi var)

Yevmiyeli,geçici işlerde çalışıyor

Memur

Esnaf-Tüccar-Sanayici

Emekli

Ev hanımı

Diğer

11 Babanızın eğitim durumu nedir?

Okur-yazar değil

Okur-yazar,Okul Bitirmedi

İlkokul

Ortaokul

Ortaokul dengi meslek

Lise

Lise dengi meslek

Yüksekokul ya da fakülte

12 Annenizin Eğitim durumu nedir?

- Okur-yazar değil
- Okur-yazar,Okul Bitirmedi
- İlkokul
- Ortaokul
- Ortaokul dengi meslek
- Lise
- Lise dengi meslek
- Yüksekokul ya da fakülte

13 Ailede kimler alışıyor?

- Baba
- Anne
- Baba ve Anne
- Kardeş/ler
- Anne-Babadan biri ve kardeş/ler
- Hiç kimse

14 Ailenin ne tür gelirleri var?

- Maaş-cret
- Tarım
- Kira
- Rant-faiz
- Ticaret
- Yok

15 Ailenin tüm fertlerinin toplam aylık geliri ne kadardır?

- 50 milyondan az
- 50-75 milyon
- 75-100 milyon
- 100-150 milyon
- 150-200 milyon
- 200 milyonun üzerinde

16 Oturduğunuz ev kime ait?

Kendi mülkleri

Kira

Lojman

Akrabaya ait

Diğer

17 Medeni Durumunuz nedir?

Bekar (Hiç evlenmedi)

Evli

Dul (Eşi öldü)

Boşanmış

18 Kaç çocuğunuz var?

Yok

1

2

3 ve üzeri

19 Son bir hafta içinde mal ya da para geliri elde etmek amacıyla çalıştınız mı?

Evet

Hayır

20 Son hafta içinde ücretli ya da ücretsiz olarak bir saat bile olsa bir iş yaptınız mı?

Evet

Hayır

21 İş arıyor musunuz?

Evet

Hayır

22 İş aramaya başladığınızdaki durumunuz neydi?

- Geçici bir işte çalışıyordu, iş bitti
- İşten çıkartıldı
- İşyerini kapattı/ iflas etti
- İşinden ayrıldı çünkü geliri azdı
- İşinden ayrıldı çünkü memnun değildi
- Okuldan yeni mezun oldu
- Askerden yeni geldi
- Diğer

23 Son altı ay içinde iş bulmak için ne yaptınız?

- Bizzat kendisi aradı
- İş bulmaları için eşe dosta ricada bulundu
- İş ve işçi bulma kurumuna başvurdu
- Gazeteye ilan verdi veya cevapladı
- İşçi simsar ve aracılara baş vurdu
- Kendi işini kurmak için kredi, yer vs. için girişimde bulundu
- Diğer
- Hiç bir şey yapmadı

24 İş aramama nedeniniz nedir?

- İş buldu-kurdu başlamak için bekliyor
- Mevsimlik çalışıyor
- Sivas'ta iş bulunmadığına inanıyor
- Nereden iş arayacağını bilmiyor
- Öğrenime devam ediyor
- Ev işleriyle meşgul
- Özürlü (Çalışmaya engel hali var)
- Hasta
- Geliri var (aylık, kira, faiz vb.)
- Ailevi kişisel nedenler
- Diğer

25 Ne tür iş arıyorsunuz?

Maaşlı (memur)

Kamuda işçi

Özel sektörde işçi

Kendi işini kurmak istiyor

Yevmiyeli-mevsimlik-geçici

Herhangi bir iş

26 Daha önce çalıştığınız bir işiniz var mıydı?

Evet

Hayır

27 Son işinizden ne zaman ayrıldınız?

0-6 ay önce

7-12 ay önce

1-2 yıl önce

2-3 yıl önce

3 yıldan daha fazla

28 Daha önce ne tür işlerde çalıştınız?

Maaşlı

Ücretli

Yevmiyeli, geçici-mevsimlik

Kendine-ailesine ait işte

Diğer

29 İş bulabileceğinizi ümit ediyor musunuz?

Çok yakında bulabilirim

Bulurum

Bulmam zor

Hiçbir zaman bulamayacağım

Diğer

30 Sizce işsiz olmanızın en önemli nedeni nedir ?

Öğrenimim yetersiz

Bana uygun iş yok

Torpilim yok

Ailem çalıştırmıyor

Sivas'ta iş yok

Genel ekonomik durum sebebiyle

Diğer

31 Herhangi bir mesleğiniz veya vasfınız var mı?

Evet

Hayır

32 Meslek edinme, mesleğinizi geliştirme ya da olan mesleğinizden başka bir meslek edinmek yönünde bir gayretiniz var mı?

Öğrenim görüyor

Kurs alıyor

Sanat öğreniyor

Diğer

Hayır

33 Nasıl bir işi olmasını arzu ederdiniz?

Devlet memuru

Kamuda Kadrolu işçi

Özel sektörde işçi

Kendi işine sahip olmak

Diğer

34 İşsiz olduğu için üzerinde sosyo-psikolojik baskılar var mı, nerelerden?

Aileden

Akrabalardan

Arkadaşlardan

Diğer

Yok

35 Ailesinin kendisine karşı tutumu nasıldır?

- Durumumu anlayışla karşılıyorlar
- Çalışmam için bana baskı yapıyorlar
- Bana kötü muamele ediyorlar
- Değer vermiyorlar
- Diğer

36 İşsiz olmanız çevrenizle (aile-akraba-arkadaş) ilişkilerinizi nasıl etkiliyor?

- Değişiklik yok
- Daha yakın davranıyorlar
- Uzaklaşma ve soğuma oldu
- İlişkiler kesildi
- Diğer

37 Kendinizi nasıl hissediyorsunuz?

- Suçluluk duyuyorum
- Sıkıntılıyım-gerginim
- Kendimi değersiz buluyorum
- Kendimi güçsüz hissediyorum
- Tembelim
- Ailem ve kendim için önemli ve değerliyim
- Ben her şeyin üstesinden gelebilecek güç ve azme sahibim
- Diğer

38 Geleceğinizi (kendiniz ve aileniz için) düşündüğünüzde genel olarak düşünceleriniz nedir?

- Ümitliyim, daha iyi durumda olacağız
- Ümitsizim, daha kötü durumda olacağız
- Geleceğimle ilgilenmiyorum
- Hayattan hiçbir beklentim yok
- Diğer

39 İşsiz birinin karşılaştığı en büyük sorun sizce nedir?

Başkalarına bağımlı olmak

Ailenin geçimine katkıda bulunamamak

Çevrenin baskılarına maruz kalmak

Bir güçsüzlük ve hiçlik duygusuna kapılmak

Suçla İtilmek

Evlenip yuva kuramamak

40 İhtiyaçlarınız için parayı nereden alıyorsunuz?

Geliri var (aylık-kira-faiz vb.)

Ailesi veriyor

Akrabalar veriyor

Arkadaşlar veriyor

Zaman zaman çalışarak alıyorum

Çeşitli yerlerden yardım alıyor

Diğer

41 Kötü alışkanlıklarınız var mı?

Sigara

İçki

Kumar

Uyuşturucu

Diğer

Yok

42 İşsiz olmanızla kötü alışkanlıklarınız arasında bir ilişki var mı?

Kötü alışkanlıkları işsiz kaldıktan sonra edindi

İşsizlik, var olan kötü alışkanlıklarını artırdı

İşsizliğin kötü alışkanlıklarıma bir etkisi yok

43 Şans oyunları oynuyor musunuz?

Oynamıyorum

Sportoto-loto

Sayısal Loto

At yarışı

Milli Piyango

44 İlgi alanları nelerdir?

Spor

Sanat-edebiyat

Eğlence-oyun

El sanatları

Diğer

Yok

45 Boş zamanlarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bir şey yapmıyorum

Kahvehane-bilardo v.b yerlerde

Spor yaparak

Televizyon seyrederek

Kitap okuyarak

Diğer

46 Üyesi olduğunuz- faaliyetlerine katıldığınız bir sivil toplum örgütü var mı, nedir?

Siyasal parti

Sendika

Vakıf-dernek

Diğer

Yok

47 Herhangi Bir Sosyal Güvenliği var mı ?

Yok

SSK

Bağ-kur

Emek'i Sandığı

Öze' igorta

48 En azce ülkenin en önemli sorunu nedir?

İşsizlik

Hayat pahalılığı/enflasyon

Gelir dağılımındaki adaletsizlik

Terör-anarşı

Eğitim

Sağlık

Yolsuzluk,rüşvet,suiistimal

Siyasi çekişmeler

İnsan hakları ihlalleri,inanç ve fikir özgürlüğü kısıtlamaları

Diğer